МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”

Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Український державний університет науки і технологій

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
з міжнародною участю

«СТВОРЕННЯ, ОХОРОНА, ЗАХИСТ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ’ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Присвячено Міжнародному дню інтелектуальної власності

м. Київ, 26 квітня 2023 р.

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2023

УДК 347.77(062)
С77

С77 **Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:** матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (26.04.2023, м. Київ): ел. збірник / Упоряд.: В.В. Дмитренко, Ю.М. Перга. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 335 с.

Присвячено Міжнародному дню інтелектуальної власності

Опубліковано матеріали доповідей, у яких розглянуто актуальні питання створення, охорони, захисту та комерціалізації об’єктів права інтелектуальної власності.

Рекомендовано науковцям, державним службовцям, практикуючим фахівцям у сфері інтелектуальної власності, юристам, викладачам, студентам та аспірантам, а також усім, хто цікавиться актуальними та потенційними тенденціями і проблемами створення, охорони та захисту об’єктів інтелектуальної власності в сучасних умовах.

У конференції взяли участь провідні експерти та вчені наукових установ і закладів освіти, представники зацікавлених державних органів і громадських організацій, практикуючі фахівці, молоді вчені та студенти. Варто відзначити значну кількість гостей - учасників конференції, які відвідали конференцію без доповідей і публікації матеріалів та брали участь в дискусіях.

Матеріали подано в авторській редакції. Оргкомітет конференції не несе відповідальність за зміст тез, джерела використаної авторами інформації, достовірність даних, точність наведених цитат. Публікація матеріалів в цьому збірнику не означає, що оргкомітет підтримує чи не підтримує думку авторів. Збірник матеріалів розміщений за сайті конференції «Створення, охорона, захист і комерціалізація об’єктів права інтелектуальної власності» (Open Journal System): http://cpdcipr.kpi.ua/

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Протокол №9 від 17.05.2023р.)

© Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2023
© Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій, 2023
© Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2023
© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023
© Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2023
© Український державний університет науки і технологій, 2023
© Колектив авторів, 2023

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Дякуємо Вам за участь у VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності» з міжнародною участю, присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності. Щиро вдячні за Вашу неймовірну активність, підтримку, слушні рекомендації. Дякуємо, що сприяєте просвітницькій діяльності з інтелектуальної власності та розвитку сфери інтелектуальної власності загалом. Сподіваємось на подальшу співпрацю! До зустрічі!

З повагою

Програмний комітет:

Пасічник В. А.	Голова програмного комітету, д.т.н., професор, проректор з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського
Daria Kim	Research Fellow (MA, LLM, Dr iur) Max-Planck-Institut für Innovation und Wettbewerb
Mousilli Feras Dr.	Managing Partner, Lloyd & Mousilli, PLLC
Кравченко М. О.	Член програмного комітету, д.е.н., професор, декан факультету менеджменту та маркетингу КПІ ім. Ігоря Сікорського
Гришко І. А.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, директор НН механіко-машинобудівного інституту КПІ ім. Ігоря Сікорського
Акімова О. А.	Член програмного комітету, к.філос.н., доцент, в.о. декана факультету соціології і права КПІ ім. Ігоря Сікорського
Орлюк О. П.	Член програмного комітету, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України; директор Державної організації УКРНОІВІ
Дорошенко О. Ф.	Член програмного комітету, к.ю.н., судовий експерт, директор НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
Юрчишин О. Я.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, директор Департаменту інновацій та трансферу технологій КПІ ім. Ігоря Сікорського
Войтко С. В.	Член програмного комітету, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки КПІ ім. Ігоря Сікорського
Маріц Д. О.	Член програмного комітету, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри інтелектуальної власності та приватного права КПІ ім. Ігоря Сікорського
Перга Ю. М.	Член програмного комітету, к.істор.н., заступник декана факультету соціології і права з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського
Білоусова Н. О.	Член програмного комітету, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного та трудового права КНЕУ ім. Вадима Гетьмана
Дмитренко В. В.	Член програмного комітету, к.ю.н., старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права КПІ ім. Ігоря Сікорського

Дорожко Г. К.	Член програмного комітету, кандидат технічних наук, доцент, заступник директора НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
Кодинець А. О.	Член програмного комітету, д.ю.н., проф, завідувач кафедри інтелектуальної власності Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Омельченко А. В.	Член програмного комітету, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного та трудового права Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Перерва П. Г.	Член програмного комітету, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин НТУ «Харківський політехнічний інститут»
Петренко В. О.	Член програмного комітету, доктор технічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, професор, професор кафедри інтелектуальної власності та управління проєктами Українського державного університету науки і технологій
Ромашко А. С.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, доцент кафедри конструювання машин механіко-машинобудівного інституту КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЗМІСТ

Секція 1. Патентна справа в Україні……...9

АНДРОЩУК Г. О. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ СВІТОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ: АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ ВОІВ ЗА 2022 РІК……9

ДОРОШЕНКО О. Ф., ПІЧКУР О. В., ДОРОЖКО Г. К. ПРО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ……..17

КАПІЦА Ю. М., ХОМЕНКО І. І. ПІДВИЩЕННЯ У 2022 РОЦІ В 4-20 РАЗІВ ЗБОРІВ ДЛЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ЗА ДІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОХОРОНОЮ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН, ТА ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ……26

КУЗНЄЦОВ Ю. М. УКРАЇНІ ПОТРІБНІ ВИНАХІДНИКИ І СТИМУЛЮВАННЯ ВИНАХІДНИЦТВА…… 33

ПЕТРЕНКО В. О., ДОРОЖКО Г. К., РОМАШКО А. С. ПАТЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ……41

РАБОТЯГОВА Л. І. ТВОРЧИЙ ВНЕСОК ЛЮДИНИ В СТВОРЕННЯ ВИНАХОДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ……....47

Секція 2. Охорона та експертиза об`єктів інтелектуальної власності…54

ГРАЧОВА О. Ю., КІСІЛЬ Н. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МУЗИЧНОГО ТВОРУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА ……54

ДМИТРЕНКО В. В. АНАЛІЗ НЕОБХІДНОСТІ АТЕСТАЦІЇ ПАТЕНТНИХ ПОВІРЕНИХ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ЮРИДИЧНІ ПОСЛУГИ»……59

ДУБНЯК М. В. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЛЬ ЕТИЧНИХ І ПРАВОВИХ НОРМ……..64

ЗУХ Ю. О. НОВЕЛА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ У ЗАКОНІ УКРАЇНИ № 2811-IX “ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА”…69

КОВТУН А. О. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….....74

КОНДРАТЕНКО К. В. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД…….....82

КРИКУН Н. П., РОМАШКО А. С., ГАВРУШКЕВИЧ Н. В. ІНТЕГРАЦІЯ ОБ’ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СТАНДАРТИ НА НОВІ ТЕХНОЛОГІ..89

РАБОТЯГОВА Л. І. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВВЕДЕННЯ СВІДОЦТВА ДОДАТКОВОЇ ОХОРОНИ ДЛЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС…….....94

СИДОРЕНКО С. Г. ОХОРОНА РУХОМИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В УКРАЇНІ: ВИКЛИК ЧАСУ ЧИ НАГАЛЬНА ПОТРЕБА…….....101

СІВЧЕНКО Д. С. ДИНАМІЧНІСТЬ ПРИНЦИПІВ МОРАЛІ ПРИ ЕКСПЕРТИЗІ ПОЗНАЧЕНЬ, ЯКІ ЗАЯВЛЯЮТЬСЯ ЯК ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ В УМОВАХ ВІЙНИ...107

УЛІТІНА О. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА……114

ЯКУША Є. С. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ…….....119

Секція 3. Захист прав інтелектуальної власності: світовий та вітчизняний досвід…….....123

BENATOV D., POPOVA E., BENATOV I. LEGAL PROTECTION OF NON-TRADITIONAL TRADEMARKS IN THE EU……....123

ВАКОФЯН В. Г. ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……....137

ГОРБАЧУК В. М., ГАВРИЛЕНКО С. О., ГОЛОЦУКОВ Г. В., ПУСТОВОЙТ М. М. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕЄСТР ОПІВ В НАН УКРАЇНИ…….....142

ЗЕРОВ К. О. NFT ТА ТОВАРИ МАТЕРІАЛЬНОГО СВІТУ: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ…….....151

КАШИНЦЕВА О. Ю., ІОЛКІН Я. О. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА БІОБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я…….....156

КІРСАНОВ А. П. НЕБЕЗПЕКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ…….....162

КОРОСТАШОВА І. М. ФОРМИ, СПОСОБИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….....165

МАКАРИШЕВА Т. С., КРОХМАЛЬОВ Д. В. ЧИМ ЗАГРОЖУЄ КОНТРАФАКТНА ПРОДУКЦІЯ…….....171

МАХНОВСЬКИЙ Д. С. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЩОДО ДОСЛІДНИЦЬКИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ…….....178

МИХАЙЛІЧЕНКО О. С. ПОТЕНЦІЙНІ НОВЕЛИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО РЕКОМЕНДАЦІЙ НАТО В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….....185

ОМЕЛЬЧЕНКО О. П. ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІОБЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА В УМОВАХ ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ…….....191

САХНЮК І. О., ДАНИЛЕНКО Ю. А. ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНО-КОН'ЮНКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ…….....196

САМОЛОВОВА Н. В. НЕЗАРЕЄСТРОВАНИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК В ІНДУСТРІЇ МОДИ В УКРАЇНІ……....203

ХОМЕНКО І. І. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ…….....209

ШАБАЛІН А. В. ДЕЯКІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….....214

ЩУР К. О., ГЛУЩЕНКО Я. І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ…….....219

Секція 4. Розпорядження правами інтелектуальної власності, комерціалізація та трансфер технологій: світовий та вітчизняний досвід…….....225

АРАЛОВА Н. І. ЩОДО ОЦІНКИ ТЕХНОЛОГІЙ В АКАДЕМІЧНОМУ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ…….....225

БУТНІК-СІВЕРСЬКИЙ О. Б. РЕАЛЬНА КАПІТАЛІЗАЦІЯ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….....232

ВОЙТКО С. В. ІНДЕКСИ DOING BUSINESS І РЕЄСТРАЦІЯ ВЛАСНОСТІ……...242

ГОЛУБЕНКО І. І. ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОЖЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КАРТИНИ СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ…….....246

ГОРБАЧУК В. М., ГАВРИЛЕНКО С. О., ГОЛОЦУКОВ Г. В., ПУСТОВОЙТ М. М. АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СПІВРОБІТНИКА ПІДРОЗДІЛУ З ПИТАНЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В НАН УКРАЇНИ…….....252

ДАНИЛЕНКО Ю. А., ГРІНЧЕНКО Г. С. ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ПІД ЧАС ВІДБОРУ МАТЕРІАЛУ…….....259

КАПІЦА Ю. М. ПАКЕТ РЕКОМЕНДАЦІЙ ТА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ З ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ДОГОВОРАХ ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО /ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБОК МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ, ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ…….....264

КОДИНЕЦЬ А. О. РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ…….....271

КОПИЛ Я. В. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ…….....279

МАКАРИШЕВА Т. С., СЛОБОДЯНИК Ю. Ю. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ FASHION-ІНДУСТРІЇ…….....287

ПАЩЕНКО О. А., ХОМЕНКО В. Л. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….....293

SKOROBOGATOVA N. YE. THE INFLUENCE OF INNOVATIONS ON THE FORMATION OF THE ECONOMIC COMPONENT OF NATIONAL SECURITY…….....298

ТАРАСЕНКО Л. Л. ПРАВО ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS) НА НЕОРИГІНАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ, ЗГЕНЕРОВАНІ КОМП'ЮТЕРНОЮ ПРОГРАМОЮ…….....304

ЦИБУЛЬОВ П. М., ХМАРСЬКИЙ А. В. ПОРІВНЯННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УНІВЕРСИТЕТАМИ…….....311

ШАХБАЗЯН К. С. ВИБІР СТРАТЕГІЇ ДОГОВІРНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ…….....314

Секція 5. Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності…….....320

ГРИЦЕНЮК В. О. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….....320

ЗАВ'ЯЗУН О. С. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ…….....324

СЛАТВІНСЬКА В. М. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ КІБЕРВІЙНИ…….....331

СЕКЦІЯ 1. ПАТЕНТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

Андрощук Г. О.,
канд. екон. наук, доцент, головний науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 330.341.1

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ СВІТОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ: АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ ВОІВ ЗА 2022 РІК

MAIN INDICATORS OF GLOBAL TECHNOLOGY TRENDS: ANALYSIS OF WIPO STATISTICS FOR 2022

Проаналізовано статистичні показники ВОІВ за підсумками 2022 року щодо зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності (ІВ) - винаходів, торгових марок, промислових зразків. Виявлено стан та тенденції подання заявок та реєстрації об'єктів ІВ за регіонами, провідними заявниками PCT, галузями техніки, класами Мадридської системи, заявниками промислових зразків Гаазької системи. Попри складні економічні умови та зниження обсягів фінансування ризику, підприємства продовжували інвестувати в інноваційну діяльність. Найбільша частка опублікованих заявок на винаходи, товарні знаки, промислові зразки припадає на комп'ютерні технології, програмне забезпечення, цифровий зв'язок. Нова революція у сфері інновацій пов'язана із цифровізацією.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, винахідницька активність, комерційний обіг, технологічні тренди, правова охорона, цифрові технології.*

The statistical indicators of WIPO based on the results of 2022 regarding registered objects of intellectual property (IP) - inventions, trademarks, industrial designs - were analyzed. The status and trends of filing applications and

registration of IP objects by region, leading PCT applicants, branches of technology, classes of the Madrid system, applicants of industrial designs of the Hague system have been revealed. Despite difficult economic conditions and a decrease in risk financing, enterprises continued to invest in innovative activities. The largest share of published applications for inventions, trademarks, and industrial designs falls on computer technologies, software, and digital communications. The new revolution in the field of innovation is connected with digitalization.

Keywords*: intellectual property, inventive activity, commercial circulation, technological trends, legal protection, digital technologies.*

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) 28 лютого 2023 р. опублікувала статистичні показники за підсумками 2022 року International Patent Applications Defy 2022 Challenges, Continue Upward Trend щодо зареєстрованих об’єктів інтелектуальної власності (ІВ) - винаходів, торгових марок, промислових зразків. Розглянемо основні показники світових технологічних трендів з відповідними коментарями. У 2022 р. попит на отримання патентної охорони продовжував зростати: новатори в Китаї, Сполучених Штатах, Японії, Республіці Корея та Німеччині лідирували за кількістю заявок у рамках процедури Договору ВОІВ про патентну кооперацію (PCT), який спрощує процес отримання патентної охорони у кількох країнах. У 2022 р. кількість заявок щодо процедури PCT трохи зросла, на 0,3%, і склала 278 100 – це найбільший показник, коли-небудь зареєстрований за один рік. Різке зростання кількості заявок, поданих за процедурою PCT, спостерігалося в Індії (+25,4%) та Республіці Корея (+6,2%). Загальні скромні темпи зростання відображають складні економічні умови, які переважали у 2022 р. Попри це, компанії продовжували інвестувати в інноваційну діяльність та інтелектуальну власність. Азія зберегла позицію основного джерела міжнародних патентних заявок, на її частку припало 54,7% від загальної кількості заявок

у 2022 році порівняно з 40,3% у 2012 р. Попит на охорону промислових зразків зріс у двічі, а приєднання Китаю до міжнародної системи реєстрації промислових зразків ВОІВ у 2022 р. сприяло різкому зростанню кількості поданих міжнародних заявок на промислові зразки. У 2022 р. кількість зразків, включених до міжнародних заявок за процедурою Гаазької системи ВОІВ для міжнародної реєстрації промислових зразків, збільшилася на 11,2% і досягла 25 028. Після активного зростання на 15% у 2021 р. використання міжнародної системи товарних знаків 2022 р. знизилося на 6,1%, що стало найбільшим спадом із 2009 р. Загалом у 2022 р. було подано приблизно 69 000 заявок. Економічні потрясіння, спричинені пандемією COVID-19 у 2021 р., спонукали компанії до введення у комерційний обіг нових товарів та послуг, що сприяло надзвичайно активному розширенню міжнародної охорони товарних знаків. Хоча загальна кількість заявок, поданих у рамках Мадридської системи ВОІВ для міжнародної реєстрації товарних знаків у 2022 р., була нижчою, ніж у 2021 р., цей показник був на 8% вищим, ніж у 2020 р.

"У 2022 році показники подання міжнародних заявок на об'єкти ІВ в основному залишилися незмінними. Незважаючи на складні економічні умови та зниження обсягів фінансування ризику, підприємства продовжували інвестувати в інноваційну діяльність. Приєднання Китаю до Гаазької системи ВОІВ, міжнародного реєстру промислових зразків, сприяло зростанню кількості заявок, що подаються з Китаю та інших країн світу на промислові зразки, що стало демонстрацією того, що реалізація багатосторонніх підходів до міжнародного співробітництва може принести користь усім " – зазначив Генеральний директор ВОІВ Дарен Танг.

Міжнародна патентна система (Договір про патентну кооперацію - PCT). ***Провідні заявники PCT***. У 2022 р. Китай, як і раніше, займав перше місце за кількістю поданих за процедурою PCT заявок з результатом 70 015 заявок, що дещо більше (на 0,6%), ніж роком раніше. США посіли друге місце із 59 056 заявками (зниження на 0,6% порівняно з 2021 р.). За ними

слідує Японія з 50 345 заявками (+0,1%). П'ятірку лідерів замкнули Республіка Корея та Німеччина з результатом 22 012 (+6,2%) та 17 530 (+1,5) заявок відповідно. Крім Республіки Корея (+6,2%), впевнене зростання кількості заявок, поданих за процедурою PCT, також спостерігалося ще в кількох країнах з першої двадцятки, таких як Індія (+25,4%) та Франція (+5,9%) . Темпи подання заявок щодо процедури PCT в Азії зростали швидше, ніж у решті світу, тим самим збільшивши загальну частку заявок з цього регіону з 54,2% у 2021 р. до 54,7% у 2022 році. Китайський телекомунікаційний гігант Huawei Technologies з великим відривом залишається лідером за кількістю поданих заявок: 7689 опублікованих заявок PCT у 2022 р.. Компанія Samsung Electronics з Республіки Корея посіла друге місце (4387 заявок), за нею слідують Qualcomm зі США (3855), Mitsubishi Electric з Японії (2320) і Ericsson зі Швеції (2158). Samsung Electronics продемонструвала найвищі темпи зростання серед 10 провідних заявників із приростом у 44,3%, завдяки чому компанія вийшла на друге місце. Nippon Telegraph and Telephone Corp. (NTT) також зробила різкий стрибок, піднявшись у 2022 р. на п'ять позицій до сьомого місця (+24,9%). У секторі освіти Каліфорнійський університет залишався головним заявником із 552 опублікованими заявками за процедурою PCT у 2022 р. Другим став Чжецзянський університет (309 заявок), далі розташувалися Сучжоуський університет (303 заявки), Університет імені Леланда Стенфорда (217 заявок) та Система Техаського університету (187 заявок). Найбільш різке зростання серед десяти провідних навчальних закладів спостерігалося з боку Сучжоуського університету: кількість заявок на процедуру PCT збільшилася майже вдвічі порівняно з 2021 р. ***Найпопулярніші галузі техніки***. Найбільша частка опублікованих заявок PCT припадала на комп'ютерні технології (104% від загальної кількості заявок); далі в рейтингу розташувалися такі галузі техніки: цифровий зв'язок (9,4%), електромеханіка (7,1%), медичні технології (7%) та контрольно-вимірювальне обладнання (4,6%). З десяти найбільш затребуваних областей

техніки у 2022 році зростання спостерігалося у восьми, причому найбільш швидкі темпи були відзначені у цифровому зв'язку (8,7%) та комп'ютерних технологіях (+8,1%), за якими слідували напівпровідники (+6,8%)), біотехнологія (6,7%) та електромеханіка (+6,1%). Після особливо сильного зростання минулого року в галузях технологій, пов'язаних з охороною здоров'я, в 2022 р. в групу областей, що найбільш швидко зростають, з точки зору числа заявок PCT знову увійшли цифрові технології.

Міжнародна система реєстрації торговельних марок (Мадридська система). ***Провідні заявники мадридської системи***. Загалом у 2022 р. в рамках Мадридської системи було подано 69 тисяч заявок. Найбільше міжнародних заявок на реєстрацію товарних знаків подали заявники зі США (12 495); наступні місця в рейтингу посіли заявники з Німеччини (7695), Китаю (4991), Франції (4403) та Сполученого Королівства (4227). Серед 15 провідних країн походження лише три – Нідерланди (+7,4%), Республіка Корея (+2,1%) та Туреччина (+5,2%) – продемонстрували зростання. Навпаки, у Німеччині (-12,5%) та Італії (-13,9%) спостерігалося різке зниження. Попри зниження кількості заявок в період 2021 та 2022 років, зафіксоване у Франції (-10,0%), Сполученому Королівстві (-0,9%) та США (-5,9%), їх показники заявницької активності у 2022 р. були вищими, ніж у 2020 р., на 17,7%, 12,9% та 24,8% відповідно. Французька компанія L'Oréal, яка подала 160 заявок за процедурою Мадридської системи, у 2022 р. вдруге стала лідером за кількістю поданих заявок. Швейцарська компанія Novartis AG (131 заявка) піднялася на три позиції і посіла друге місце, за нею йдуть британська Glaxo Group (128 заявок), болгарська Euro Games Technology (120 заявок) та Hyundai Motor Company (108 заявок) із Республіки Корея. У 2022 р. Hyundai Motor Company подала на 77 заявок більше, ніж роком раніше, перемістившись з 48-го на 5-е місце у рейтингу провідних заявників. Компанія Maplebear Inc. (82 заявки) із США, яка надає послуги з онлайн-доставки та самовивезення продуктів харчування, також продемонструвала у 2022 р. значне зростання

(+78 заявок) порівняно з 2021 р., піднявшись на 7-е місце. ***Найпопулярніші класи***. Найбільш затребуваним став клас, що охоплює комп'ютерну техніку та програмне забезпечення, електрообладнання та електронну апаратуру. На його частку у 2022 р._припало 11,3% від загальної кількості заявок. Наступними за популярністю були клас послуг для бізнесу (8,8%) та клас, до якого належать науково-технологічні послуги (8,5%). Попри загальне зниження кількості заявок, поданих у 2022 р., та загальної кількості класів, зазначених у них, значне зростання продемонстрували класи, що входять до списку 15 провідних: фінансові, банківські, страхові та ріелторські послуги (+13,9 %) та клас, що включає послуги з навчання, підготовки, забезпечення дозвілля, спортивної та культурної діяльності (+8,3%). Навпаки, класи товарів, що включають фармацевтичні препарати (-12,2%), косметику (-12,0%) та хірургічне, медичне, стоматологічне та ветеринарне обладнання та інструменти (-14,0%), продемонстрували значне зниження у 2022 р. після зростання у 2020 та 2021 р.

Міжнародна система зразків (Гаазька система). ***Провідні заявники Гаазької системи.*** У 2022 р. кількість промислових зразків, включених до міжнародних заявок у рамках Гаазької системи ВОІВ, досягла рекордного показника: 25 028 зразків, що на 11,2% більше, ніж раніше. Німеччина є головним користувачем міжнародної системи промислових зразків, її показник зріс на 11,6% до 4909 зразків. Заявники з Китаю, нового члена системи, звернулися по охорону 2 558 зразків, посівши друге місце. Завдяки зростанню показників на 18% Італія змогла обігнати США і піднятися на третє місце з активом у 2 414 зразків, у той час як у США відбулося зниження активності на 8,9% і загальна кількість зразків склала 2 412. На п'ятому місці є Швейцарія з 2178 зразками. У 2022 році у чотирьох з десяти провідних країн спостерігалося двозначне зростання. Найвищі темпи зростання спостерігалися у Сполученому Королівстві: 20,5%, далі в рейтингу йдуть Швейцарія (+19,4%), Італія (+18%) та Німеччина (+11,6%). Показники Китаю не можуть бути виміряні з точки зору темпів зростання,

оскільки країна приєдналася до Гаазької системи лише у 2022 р. Американська компанія Procter & Gamble вийшла на перше місце за заявницькою активністю з 687 зразками в опублікованих заявках, змістивши компанію Samsung Electronics. Philips Electronics з Нідерландів зайняла друге місце з результатом у 633 зразки, за нею слідують Samsung Electronics з 451 зразком, Wenko-Wenselaar GMBH з Німеччини з 414 зразками та Paleohorinos Fotistika з Греції також з 414 зразками. Wenko-Wenselaar GMBH, Jellycat Limited зі Сполученого Королівства, I. Paleohorinos Fotistika, та Ferrari з Італії продемонстрували значне збільшення числа промислових зразків, включених до їх заявки у 2022 році порівняно з 2021 роком, з показниками 412, 303, 276 та 2 відповідно. Компанія Samsung Electronics, навпаки, порівняно з 2021 р. зафіксувала зниження до рівня 411 зразків у 2022 р., через що перемістилася з першого на третє місце. З десяти найбільших заявників шість розташовані в Європі, два - в Республіці Корея, і по одному в Китаї та США. Найпопулярніші категорії. У 2022 р. найбільша частка від загальної кількості зразків припала на записувальне обладнання та засоби зв'язку (10,4%), далі йдуть транспортні засоби (9,7%), упаковка та контейнери (7,0%), меблі 6,8%. та обладнання для розподілу рідин, сантехнічне, опалювальне, вентиляційне та ін. (6%). Одним з напрямів аналітики великих даних є аналітика ІВ, яка представляє собою область науки, яка на основі аналізу великої кількості інформації про ІВ виявляє зв’язки, тенденції та закономірності для прийняття рішень. Застосування інструментів аналітики ІВ надає можливість виявити найбільш перспективні напрями технологічних змін, скорегувати інноваційну політику, вчасно враховувати зміни в широкому діапазоні сфер, щоб отримати потенційні вигоди та мінімізувати ризики і негативні наслідки розвитку нових технологій. Адже патенти містять юридично важливу інформацію про винахідників, типи технологій, дату винаходу, відомості про патентні родини, їх географічний розподіл і т. п. За допомогою аналітики ІВ можна здійснити планування технологій, визначити тенденції

їхнього розвитку та тенденції науки у цільових секторах економіки, провести аналіз технологій конкурентів, отримати розуміння того, чи варто проводити НДДКР і впроваджувати технології.

Список використаних джерел:

International Patent Applications Defy 2022 Challenges, Continue Upward Trend https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0002.html?utm_source=Информационные+бюллетени+ВОИС&utm_campaign=f8de1f18cf-PR-RU-899-280223&utm_medium=email&utm_term=0_-f8de1f18cf-%5BLIST_EMAIL_ID%5D

Дорошенко О. Ф.,
к.ю.н., судовий експерт,
директор Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України, м. Київ

Пічкур О. В.,
науковий співробітник Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України, м. Київ

Дорожко Г. К.,
кандидат технічних наук, доцент,
заступник директора Науково-дослідного інституту
інтелектуальної НАПрН України, м. Київ

ПРО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

В роботі розглянуті питання щодо сучасного стану агропромислової сфери України. Приведено аналіз цієї сфери з початку повномасштабної війни та шкода, яка заподіяна країною-агресором нашій державі. Обґрунтовані проблеми, які треба вирішувати для відновлення аграрного сектора економіки.

***Ключові слова**: сорти, рослини, селекція, природні ресурси, UPOV.*

The paper examines questions regarding the current state of the agro-industrial sphere of Ukraine. An analysis of this area since the beginning of the full-scale war and the damage caused by the aggressor country to our state is presented. Reasonable problems that must be solved for the restoration of the agricultural sector of the economy.

***Keywords**: varieties, plants, selection, natural resources, UPOV.*

Українців з давніх давен називали хліборобами та гречкосіями, а Україну – житницею Європи. Україна історично є одним з найбільших у

світі експортерів зерна пшениці, різновиди якої – Одеська, Кримка, Українка, Арнаутка, Миронівська 808 тощо, результат копіткої праці українських вчених-селекціонерів XIX – XX століть, через їх високу якість здійснили революцію у виробництві хлібного зерна в США, Канаді, Аргентині, країнах Західної і Східної Європи, Японії, Росії тощо. Сьогодні майже не існує різновидів озимої пшениці, які б у своєму родоводі не мали різновидів пшениці української селекції або їх похідних. Зерно пшениці є основним продуктом для більше ніж 1 млрд. населення 43-х країн світу.

Виходячи з п. 2 *Всесвітньої хартії природи (World Charter for Nature)* від 28.10.1982 р. *«генна основа життя на Землі не повинна зазнавати небезпеки, популяція кожної форми життя, дикої або одомашненої, повинна зберегтися принаймі на тому рівні, що достатній для забезпечення її виживання».* Наведене повністю узгоджується з вимогами *Конвенції про біологічне різноманіття* (англ. *Conventionon Biological Diversity)*, прийнятої 05.06.1992 р. Україна ратифікувала цю Конвенцію 29.11.1994 р. [1, 2]

Біологічне різноманіття дозволяє забезпечити людині *«основоположне право бути вільною від голоду»*, на чому наголошують ч. 1 ст.25 Загальної декларації прав людини (прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. № 217 А (III), ч. 1 ст.4 Європейської соціальної хартії (ратифікована із заявами Законом України № 137-V від 14.09.2006 р.) та ст. 48 Конституції України.

Війська російської федерації, що 24.02.2022 р. віроломно вторглися в Україну, свідомо порушують всі норми багатосторонніх міжнародних договорів, цілеспрямовано завдають непоправної шкоди біологічному різноманіттю. Зокрема, у травні 2022 року російські загарбники нанесли ракетний удар по Національному центру генних ресурсів рослин України. Десятки тисяч унікальних зразків рослин, деяким з яких сотні років, перетворилися на суцільний попіл. Відтворити їх вже неможливо. Це своєрідні еталони первозданності біологічних видів рослин, на які орієнтувалися селеціонери з усього світцу, у тому числі з Росії, замовляли

та одержували їх зразки, щоб створювати нові різновиди, адаптовані до сучасних екологічних проблем. Під час окупації України гітлерівською Німеччиною, німці не знищиди цієї колекції, бо знали, що їх нащадкам вона буде потрібна для виведення різновидів рослин з покращеними характеристиками. Бо це питання, насамперед, продовольчої безпеки кожної країни. Російські ж окупанти, розуміючи важливість ретроспективного генофонду рослин для світових селекційних програм, свідомо знищили Генбанк рослин України. [3].

Родючі землі – ключ до продовольчої безпеки будь-якої держави. За площею найкращих для вирощування пшениці ґрунтів – чорноземів Україна посідає четверте місце у світі після Росії, США та Китаю (28 млн. га або 46% загальної площі України). За підсумками фахівців FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nations* – Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, основним завданням якої є боротьба з голодом), при ефективному використанні українські чорноземи здатні прогодувати до 400 млн. осіб. Проте Україна є лідером з розораності земельних ресурсів – 56,1%, тоді як у Польщі розорано 35,7%, Німеччині – 34%, Франції – 33,5%, Нідерландах – 31%, Великобританії – 25,8%, США – 16,9%, Китаї – 11,3%, Росії – 7,5%, Канаді – 5,1% (за даними FAOSTAT, 2014).

Виходячи зі ст. 14 Конституції України, *«земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави».* Але за роки колоніальної залежності України від тоталітарного адміністративно-командного режиму СРСР більше ніж 80 % сільськогосподарських угідь було розорано та безжалісно виснажено. В результаті кількість гумусу в українському чорноземі зменшилася з 13 – 14% на початку XX ст. до 3 – 5% на даний момент. Крім того, внаслідок повномасштабного вторгнення російської армії до України, 33 відсотки її сільськогосподарських угідь (за даними FAO) зазнали суттєвої деградації, ущільнені важкою військовою технікою, забрудненні масованими

артилерійськими, ракетними атаками та бомбуванням окупантів та потребують вкладення значних коштів у відновлення їх родючості. До того ж, українська земля є найбільш замінованою у світі [4].

За висновками директора Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського», академіка Національної академії аграрних наук Святослава Балюка в Україні не створено ефективну державну систему контролю якості землекористування, призупинено дію програм охорони земель і підвищення родючості ґрунтів з упровадженням децентралізації вирішення питань родючості ґрунтів, особливо з подолання ерозії.

Сучасні міжнародні програми ефективного природокористування наголошують на тому, що ґрунти є основним, незамінним і важковідновлюваним природним ресурсом, компонентом біосфери, який виконує численні функції: продуктивні, екологічні, соціальні. У більшості країн з розвиненим аграрним сектором економіки земля перебуває у приватній власності, але при цьому держава не послаблює постійного контролю за її раціональним використанням. Так, у США протягом XX ст. суцільне великомасштабне і детальне ґрунтове обстеження було проведене чотири рази, систематичний моніторинг ґрунтового покриву проводиться з 1972 року.

Європейське бюро ґрунтів з кінця 1980-х років також проводить постійний моніторинг сільгоспугідь, результати якого заносить у спеціальну базу даних. Згідно з Європейською стратегією ґрунтів країни-члени ЄС зобов’язані постійно проводити дослідження земель та впроваджувати місцеві програми їх захисту від деградації. Кожна країна ЄС має сама вирішувати, які території і від яких земельних загроз їх потрібно захищати, але стандарти й звітність є спільними.

В Україні, що володіє унікальним ґрунтовим покривом, останнє обстеження земельних ресурсів проведено в 1957 – 1961 роках [5].

За роки незалежності не стали предметом суспільного обговорення та фахових висновків на рівні Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, Міністерств аграрної політики та продовольства, захисту довкілля та природних ресурсів, економіки, соціальної політики, обласних, районних, сільських та селищних рад кричущі факти, коли, наприклад, українські земельні олігархи, агрохолдинги з року в рік використовують 50 і більше відсотків сільгоспугідь для вирощування як монокультури (тобто без додержання схеми сівозмін) соняшнику, кукурудзи, ріпаку, сої, які дають швидкий прибуток, але повністю виснажують ґрунт. При цьому одержані ними доходи не є предметом інвестицій в розвиток вітчизняного аграрного сектору економіки.

У післявоєнний період аграрний сектор економіки зможе відродитися за рахунок обов’язкового субсидіювання фермерських господарств, бо через суттєві фінансові скрути, що супроводжували їх протягом вторгнення в Україну російських окупантів, вони не в змозі будуть ефективно господарювати, використовувати новітні технології, спрямовані на підтримання родючості ґрунтів, вирощувати високопродуктивні сорти та гібриди сільськогосподарських культур через високу вартість їх насіння. Неодмінною умовою надання фермерським господарствам субсидій має бути дотримання сівозмін при вирощуванні сільгоспкультур, їх відповідності нагальним потребам суспільства, підтримання родючості сільгоспугідь та їх ефективне використання. При цьому держава має забезпечувати постійний моніторинг ефективного використання земельних ресурсів, збереження їх родючості, використання високоякісного посівного матеріалу, що є гарантією одержання високих урожаїв.

Враховуючи наведене, у післявоєнні часи українським науковцям-аграріям треба буде організувати процес не тільки з відновлення еродованих сільгоспугідь, національного генного банку рослин, з виведення їх нових різновидів, адаптованих до зміни кліматичних та природних умов і спроможних забезпечити рослинними продуктами стрімко зростаючу

світову кількість людства при одночасній деградації світових земельних ресурсів.

Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки, Міністерство аграрної політики та продовольства України, як держави-кандидата в члени ЄС, мають забезпечити постійний моніторинг за адаптацією національного законодавства з європейськими директивами та регламентами з питань охорони прав на різновиди рослин та їх маркетингу. При цьому державним органам законодавчої та виконавчої влади слід звернути увагу на те, що регламенти ЄС з питань охорони прав на різновиди рослин наголошують на тому, що вони є обов'язковими для виконання і мають прямо застосовуватись у державах-членах ЄС. Тобто, норми європейського законодавства можуть розпочати свою дію в Україні лише тоді, коли вона стане державою-членом ЄС, а не кандидатом до ЄС.

Інформація про розвиток законодавства з питань охорони прав на селекційні здобутки у рослинництві у країнах-членах Міжнародного союзу по охороні нових різновидів рослин (франц. *Union Internationale pour la Protection des Obtentions Végétales* – UPOV, аггл. *International Union for the Protection of New Varieties of Plants*) публікується у Бюлетені «Plant Variety Protection» (публікація UPOV № 438(E). Країни-члени і Секретаріат UPOV постійно підтримують контакти і надають юридичну, адміністративну та технічну допомогу урядам все більшого числа держав, що виявляють інтерес до діяльності Союзу, а також до забезпечення правової охорони нових різновидів рослин.

Але на даний момент в Адміністративній раді UPOV немає постійного представника України – державного службовця Компетентного органу з охорони прав на сорти рослин, який має достатні фахові знання з питань інтелектульної власності та правової охорони різновидів рослин, міжнародного, зокрема європейського законодавства у цій сфері.

Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 № 1085/2010 Державну службу з

охорони прав на сорти рослин (Дерсортслужбу) було ліквідовано. Функції із забезпечення правової охорони нових сортів рослин були покладені на Державну фітосанітарну та ветеринарну службу, утворену на базі Державної ветеринарної служби, в якій не було фахівців з питань охорни прав на сорти рослин.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 на базі Державної ветеринарної та фітосанітарної служби було утворено Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, діяльність якої спрямовується і координується безпосередньо Кабінетом Міністрів України. Протягом 20 14 – 2019 років питання охорони прав на сорти рослин в Україні фактично не виконувалися.

Функції з охорони прав на сорти рослин тільки у 2019 році були покладені на Міністерство економіки, а у 2021 – на Міністерство аграрної політики та продовольства, тобто протягом тривалого часу правовій охороні сортів рослин держава не приділяла належної уваги.

Замість того, щоб підтримати українських суб’єктів селекції, Мінагрополітики – Компетентний орган з питань охорони прав на сорти рослин ініціював внесення змін до Порядку сплати зборів за дії, пов’язані з охороною прав на сорти рослин, Умов дотримання законних інтересів володільця патенту у разі обмеження його виключного права та Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2022 р. № 798.

Первинні редакції зазначених Порядку, Умов та Положення були затверджені постановою Кабінету Міністрів від 19.08.2002 р. № 1183, до якої зміни вносилися постановами Кабінету Міністрів від 19.09.2007 р. № 1154 та від 09.04.2008 р. № 331 у зв’язку з вступом України до Світової організації торгівлі.

Редакції Умов і Положення суттєво не змінені. Протягом 2002 – 2022 років вони фактично не працювали, але ні Уряд, ні Мінагрополітики не визначили потребу в доцільності продовженні їх чинності.

Поза увагою Уряду та Мінагрополітики залишились проблеми, створені розміром зборів, встановлених Порядком сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, в редакції постанови № 1154, який не відповідав реальному фінансуванню наукових селекційних установ та рівню доходів селекціонерів-науковців, що призвело до суттєвого зменшення кількості заявок від українських суб'єктів селекції та припинило фінансування низки наукових селекційних програм.

Постановою Кабінету Міністрів від 15.08.2022 р. № 798 ще у кілька разів збільшений розмір зазначених зборів, у чотири рази збільшено відсоток для оплати цих зборів науковими селекційними установами, що фінансуються за рахунок видатків з державного бюджету (фактично скасовано пільгові умови оплати цих зборів).

Прийняття цієї постанови ініційовано представниками іноземних насіннєвих компаній. Її чинність призведе до остаточного знищення вітчизняних селекційних програм, до міграції за кордон талановитих українських селекціонерів, сорти яких користуються попитом у світі, до експансії сортів іноземної селекції на внутрішньому ринку. Це, в свою чергу, збільшить ціни на сільгосппродукцію (що вже в Україні має місце), призведе до банкрутства вітчизняних підприємців-аграріїв та зменшення кількості робочих місць в аграрному секторі, суттєво зменшить надходження коштів до Державного бюджету та призведе до стрімкого зростання рівня інфляції.

Список використаних джерел:

1. World Charter for Nature. United Nations. 37th General Assembly session. 48th plenary meeting. Resolution A/RES/37/7. 28 October 1982. URL: http://www.un.org/documents/gares/37/a37r007

2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття» від 29 листопада 1994 р. № 257/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 49. ст. 433.

3. Удар по продовольчій безпеці світу: РФ знищила генетичний банк рослин України, що зберігав понад 160 тис. сортів. Espreso.tv 16.05.2022. URL:: https://espreso.tv/udar-po-prodovolchiy-bezpetsi-svitu-rf-znishchila-genetichniy-bank-roslin-ukraini-shcho-zberigav-ponad-160-tis-sortiv

4. Через війну третина українських земель втратила свою якість. Landlord.ua 10.12.2022. URL: https://landlord.ua/news/cherez-viinu-tretyna-ukrainskykh-zemel-vtratyla-svoiu-iakist/

5. Святослав Балюк. «Ми повинні залишити нащадкам родючий ґрунт, а не пустелю». *Землевпорядний вісник*. 2017. № 2. С.14 – 18.

Капіца Ю. М.,
доктор юридичних наук,
директор Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України

Хоменко І. І.,
старший науковий співробітник Центру, патентний повірений

УДК: 347.77:633

ПІДВИЩЕННЯ У 2022 РОЦІ В 4-20 РАЗІВ ЗБОРІВ ДЛЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ЗА ДІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОХОРОНОЮ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН, ТА ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

INCREASE IN 2022 FEES FOR BUDGETARY INSTITUTIONS FOR REGISTRATION OF PLANT VARIETIES BY 4-20 TIMES AND THREATS TO THE SECURITY OF UKRAINE IN THE AGRARIAN SPHERE

Розглядається підвищення у 2022 р. ставок зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, для бюджетних (неприбуткових) установ у 4-20 разів у порівнянні з 2007 р. Зазначається, що вказане мало місце під час збройної агресії РФ проти України, пошкоджень селекційної інфраструктури, переміщення працівників, падіння бюджетного фінансування установ. Вказується, що підвищення зборів безпосередньо пов'язане з національною безпекою України та матиме наслідком скорочення створення національних сортів рослин та залежності у виробництві видів аграрної продукції.

Ключові слова: *сорти рослин, національна безпека, аграрна продукція, бюджетні установи, збори за реєстрацію сортів рослин.*

An increase in 2022 by 4-20 times compared to 2007 of the fees for registration of plant varieties for budgetary (non-profit) institutions is under consideration. It is noted that this took place during the armed aggression of the

Russian Federation against Ukraine, and a drop in funding of budget institutions. It is indicated that the increase in fees is directly related to the national security of Ukraine and will have the effect of reducing the creation of national varieties of plants and dependence in the production of types of agricultural products.

Keywords: *plant varieties, seed production, national security, agricultural products, budget institutions, fees for registration of plant varieties.*

У 2022 р. для бюджетних (неприбуткових) установ відбулося підвищення ставок зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, у 4-20 разів згідно постанови Кабінету Міністрів України від 15 липня 2022 р. № 798.[1] Вказане мало місце під час збройної агресії РФ проти України, пошкоджень багатьох споруд, селекційної інфраструктури установ, переміщення працівників, падіння фінансування бюджетних установ, зокрема установ НАН України, - на 13.4% у 2023 р. у порівнянні з 2021 та на 26% у 2023 р. порівнянні з видатками бюджету, що були визначені Законом України "Про державний бюджет України на 2022 рік" (до секвестру). При цьому для юридичних осіб - суб’єктів підприємницької діяльності відповідне підвищення становило лише 1.3-5 разів (таблиця 1).

Підвищення зборів безпосередньо пов'язане з національною безпекою України. Так, істотну частину патентів на сорти рослин становлять іноземні заявники. Підвищення зборів призведе до скорочення селекційної діяльності у бюджетній сфері, зупинення підтримання у чинності майнових прав на сорти рослин, до їх втрати та загроз продовольчої безпеки України, залежності України від постачальників іноземного насіння.

Підвищення зборів не відповідає змінам у фінансування наукових досліджень в Україні з часу встановлення ставок зборів у 2007 р. При

[1] Постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 2022 р. № 798 ставки зборів для неприбуткових (бюджетних) установ в 10% від встановлених ставок зборів та за підтримання чинності майнових прав - 5% від ставок зборів були збільшені в 4 рази. Разом з загальним підвищенням ставок зборів в 1.3-5 разів для юридичних осіб - це призвело до підвищення у 2022 р. ставок зборів за проведення експертизи сортів росли та підтримання майнових прав у чинності для неприбуткових установ в 4-20 разів.

підвищенні зборів не було передбачено здійснення компенсації додаткових витрат бюджетних установ за рахунок державного бюджету.

Вказане має наслідком необхідність додаткових витрат установ НАН України, що займаються насінництвом, у розмірі 350 - 500 тис. грн. кожній на охорону прав на сорти рослин в умовах відсутності коштів та призведе до збитків державі та загублення десятків сортів рослин, створених за рахунок бюджетного фінансування. Зазначимо, що у листі Мінагрополітики та продовольства України від 27.08.2022 № 21-1331-09/15089 вказувалось, що чинником підвищення зборів є підвищення з 2007 р. "в 13 разів мінімальної заробітної плати, в 6.9 разів вартості електроенергії, зросли ціни на матеріально-технічні засоби, техніку, комплектуючі та матеріали для ремонтних робіт, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали в 6-14 разів".

Разом з тим при прийнятті постанови не враховувалось, що з 2007 по 2021 рр. ***збільшення фінансування наукових досліджень в Україні за рахунок коштів державного бюджету становило всього 2.8 разів***[2] із зменшенням фінансування у 2022 р. у зв'язку з військовою агресією у порівнянні до планових на 2022 р. показників до 17%.

Таким чином можливо казати лише ***про можливість збільшення для бюджетної (неприбуткової сфери) ставок зборів у порівнянні з 2007 р. лише в 1.7-5 разів, як і для інших юридичних осіб.***

З врахуванням наведеного актуальним є консолідація закладів вищої освіти, наукових установ Національної академії аграрних наук України, НАН України з зміни ставок зборів для бюджетних установ. Підвищення зборів саме в час військової агресії є заходом проти

[2] Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2007. Статистичний збірник. Київ. ДП „Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України". 2008, с. 89.
Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2020. Статистичний збірник. Київ. Державна служба статистики України. 2021, с. 72.
Науково-технічна та інноваційна діяльність у 2021 р. МОН України. URL: https://mon.gov.ua/

розвитку в цей тяжкий час національного виробництва агропродукції в Україні.

Актуальним є ***внесення змін до Порядку сплати зборів*** за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1183 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 липня 2022 р. № 798), передбачивши:

- для неприбуткових (бюджетних) установ ставки зборів у розмірі десяти відсотків встановленого розміру та у розмірі 5% за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту) та за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

Зазначимо, зокрема, що за визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності безпосередньо у заявника - збори підвищені для юридичних осіб в 20,2 разів та для бюджетних установ - в 81 раз. При цьому у даному випадку установи-заявники проводять визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності ***використовуючи*** для лабораторних та польових досліджень ***власні ресурси***: площі посадки, матеріально-технічні засоби, техніку, паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, воду та електроенергію.

Слід вказати, що у 2007 р. ставки зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин були збільшені у 14-136 разів згідно постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1154. Вказане мало призвести до унеможливлення ефективної діяльності вітчизняних селекційних установ та безпосередньо негативно вплинути на питання економічної безпеки з врахуванням, що вітчизняні організації становлять лише тридцять три відсотки загальної кількості заявників щодо сортів рослин. Решта – іноземні.

З врахуванням звернень НАН України до Кабінету Міністрів України та розгляду цього питання Міжвідомча комісією Рада національної безпеки і оборони України з питань науково-технологічної безпеки, а також контролю цього питання з боку прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко у 2008 р. були внесені зміни до зазначеної постанови із встановленням постановою Кабінету Міністрів України № 331 від 09.04.2008 для неприбуткових (бюджетних) установ ставок зборів у розмірі 10% встановленого розміру та у розмірі 5% за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин (чинності патенту) та за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

Вказане дозволило зберегти діяльність зі створення нових сортів у бюджетному секторі у 2008-2021 рр.

Порівняльні дані
щодо збільшення ставок зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин у 2022 р. у порівнянні з 2007, 2008 рр.

	Види зборів	Постанови КМ України № 1154 від 19.09.2007, № 331 від 09.04.2008		Постанова КМ України № 798 від 15.07.2022			
		Юридичні особи, грн.	Неприбуткові (бюджетні) установи, грн.	Юридичні особи, грн.	Збільшення, раз	Неприбуткові (бюджетні) установи, грн.	Збільшення, раз
1.	За подання заявки на сорт рослин	1300	130	1700	1,3	680	5.2
2.	За проведення кваліфікаційної експертизи заявки на сорт рослин (за перший і кожний наступний рік): а) визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності в експертних закладах Держсортслужби	1900	190	6035	3,2	2414	12.7
	б) визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності безпосередньо у заявника	210	21	4250	20,2	1700	80.9
	в) експертиза на придатність на поширення сорту	4070	407	15300	3,7	6120	15
3.	За виникнення майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту	500	50	500	1	200	4

	За підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин	Постанови КМ України № 1154 від 19.09.2007, № 331 від 09.04.2008		Постанова КМ України № 798 від 15.07.2022											
		Юридичні особи, грн.	Неприбуткові (бюджетні) установи, грн.	Юридичні особи, грн			Збільшення, раз			Неприбуткові (бюджетні) установи, грн.			Збільшення, раз		
				Групи ботанічних таксонів			Групи ботанічних таксонів			Групи ботанічних таксонів			Групи ботанічних таксонів		
				I	II	III	I	II	III	I	II	II	I	II	III
1.	1рік	400	20	1612	1290	1128	4	3,2	2.8	322,4	258	225.6	16,1	12,9	11,25
2.	2рік	450	22,5	1815	1452	1162	4	3,2	2.58	363	290.4	232.4	16,1	12,9	10,3
3.	3 рік	550	27,5	2217	1663	1330	4	3	2.4	443,4	332.6	266	16,1	12,07	9,67
4.	4 рік	650	32,5	2620	1834	1467	4	2.8	2.25	524	366.8	293.4	16,1	11,26	9
5.	5 рік	800	40	3225	2258	1806	4	2.8	2.25	645	451.6	361.2	16,1	11,27	9

Кузнєцов Ю. М.,
проф. кафедри конструювання машин
КПІ ім. Ігоря Сікорського

УДК 608.344.77:621

УКРАЇНІ ПОТРІБНІ ВИНАХІДНИКИ І СТИМУЛЮВАННЯ ВИНАХІДНИЦТВА

Наголошено про актуальність проблеми стосовно винахідництва і винахідників. Відмічені негативні тенденції у сфері інтелектуальної власності з прикладом, стан стимулювання винахідницької діяльності і новації в системі управління інтелектуальною власністю. Запропоновані пропозиції по покращенню ситуації і усунення головної причини існуючих недоліків у справі підтримки і стимулювання винахідницької діяльності в Україні, пов'язаною з відсутністю політичної волі і контролю з боку уряду, відповідних міністерств, парламенту і профільних комітетів.

Ключові слова: *винахідник, винахідництво, інновації, стимулювання винахідників, творчість, патентна політика.*

The relevance of the problem related to invention and inventors was emphasized. Negative trends in the field of intellectual property are noted with an example, the state of stimulation of inventive activity and innovation in the intellectual property management system. Proposed proposals to improve the situation and eliminate the main cause of the existing shortcomings in the matter of support and stimulation of inventive activity in Ukraine, associated with the lack of political will and control on the part of the government, relevant ministries, parliament and specialized committees.

Keywords: *inventor, invention, innovation, stimulation of inventors, creativity, patent policy.*

«Винайди-і ти помреш гнаний, як злочинець.
Наслідуй-і буде щасливий, як дурень»
Оноре де Бальзак

Актуальність проблеми.

Основна риса сучасності в умовах викликів четвертої промислової революції “INDUSTRY.4.0” і наближення “INDUSTRY 5.0” – створення нової техніки і новітніх технологій в секторі засобів виробництва економічно розвиненої держави, де більше уваги приділяється штучному інтелекту, екології, інтеграції науки, освіти, виробництва і сфері послуг [3,4].

Сьогодні, як ніколи, і особливо в умовах широкомасштабної війни, люди почали замислюватися про майбутнє: своє, як особисті, своєї родини, свого колективу в організації, своєї країни і, навіть, всього людства, задаючи питання: «Що нас чекає в недалекому і далекому майбутньому?». Зараз вчених і мислителів турбує філософія майбутнього і навіть його конструювання при міждисциплінарному підході и конвергенції наук, що приводить до ефекту емерджентності і створенню несподіваних рішень на рівні винаходів і наукових відкрить. Це можливо на основі використання системного підходу, застосування останніх наукових досягнень, міждисциплінарного підходу і конвергенції наук.

Важливість інновацій і винаходів завжди сприймали в США і європейських розвинених країнах, а в останій час це зрозуміли в азіатських країнах (Китай, Сингапур, Індія, Тайвань), де, наприклад, верстатобудуванню-серцевині машинобудування приділяється дуже серйозна увага і державна підтримка.

На жаль, спостерігаючи за подіями, що сталися в Україні, можна констатувати очевидний безперечний факт-руйнацію стратегічно важливих галузей: літакобудівної, аерокосмічної, верстатобудівної-серцевини машинобудування, сільськогосподарської тощо.

Негативні тенденції в Україні у сфері інтелектуальної власності.

За 30 років в Україні виникла серйозна інтелектуальна деградація при катастрофічному скороченні винахідників, раціоналізаторів і творців [5]. Держава поки що не спромоглася вибудувати національну політику у сфері інтелектуальної власності (ІВ), намагаючись за рахунок поборів з суб'єктів права ІВ поповнити державний бюджет. Про раціоналізаторів і їх внески в народне господарство практично забули, як і про творців, яких відзначали посвідченнями і нагрудними знаками. Зате з'явилося таке негативне явище як патентний тролінг (патентне рейдерство) [2], коли оформляється безглузда заявка на корисну модель без експертизи по суті, але по формі, за авторством чиновника, який після одержання патенту, визначає і отримує велику винагороду з державного бюджету.

З'явилися порушення в зміні інформації про дату опублікування відомостей про отриманий патент. Приклад, спочатку в інформаційній системі БД Укрпатенту «Винаходи і корисні моделі» патент на винахід №126641 «Пристрій для затиску циліндричних об'єктів у шпиндельному вузлі верстату» (автори Придальний Б.І., Кузнєцов Ю.М.) було «опубл.10.11.2022, бюл.№45», а згодом стало «опубл.04.01.2023. бюл.№1». Мабуть це не поодинокий випадок.

Не зрозуміла логіка часової динаміки підвищення зборів з різкими стрибками для набуття прав і підтримання чинності дії патентів на винаходи і корисні моделі, а також перевищення збору за подання заявки на корисну модель в порівнянні з заявкою на винахід. Після отримання охоронного документу (в основному для його врахування при захисту дисертацій, рейтингу, переобранні і т.п.) автори і організації-заявники припиняють підтримання чинності дії.

Виникає питання **«Кому це вигідно?»,** якщо держава за власною ініціативою позбавляється інтелектуальної технічної еліти [1,6]. На жаль, як показала практика останніх років, влада і обрані народом державні чиновники

не реагують на петиції [7] і думки громадянського суспільства, порушуючи Конституцію України.

Стан стимулювання винахідницької діяльності в Україні.

Стосовно системи стимулювання винахідницької діяльності наочно провести просте порівняння з тим, що вже було навіть при недосконалій системі управління ІВ. У 80-ті роки минулого століття були інструкції по підрахунку авторської винагороди від отримання реального економічного ефекту або по коефіцієнтам, де неможливо визначити економічний ефект (наприклад, ліки). В одному і другому випадку максимальна авторська винагорода дорівнювала 20 тис. рублів (приблизно 30 тис. доларів) і її можна було отримати, якщо автора повідомляли по формі 4-нт або інформацію опубліковували бюлетенях «Впроваджені винаходи». Крім того, організація-заявник від цієї винагороди отримувала 40%. При отриманні охоронного документу (на той час авторського свідоцтва СРСР) заявником-організацією авторам виплачувалася заохочувальна винагорода в розмірі від 20 до 200 рублів (30-300 доларів).

При сьогодняшній ситуації, починаючи з 90-х років минулого століття. нереально винахіднику отримати винагороду за отримання патенту і його впровадження (особисто не отримав жодної копійки при майже 200-х патентах), що можуть підтвердити і багато інших винахідників, які шукають і знаходять визнання в інших країнах.

Заслужених винахідників України не тільки не стимулюють, що було раніше, але й починають забувати навіть там, де вони працюють. Ніхто не допомагає суб’єктам права ІВ впроваджувати результати їх творчої діяльності у вітчизняне виробництво. В той же час спостерігається негативна ситуація, коли нова техніка і новітні технології, в тому числі і інформаційні, які розроблені українськими творцями і вченими внаслідок відсутності державної підтримки з посиланням на брак фінансування (на створення дослідних зразків, їх випробування, тиражування, набуття прав за межами України у вигляді міжнародних охоронних документів, організацію дослідно-

промислового виробництва з ефективним впровадженням у вітчизняне народне господарство) визнаються іншими державами, стають їх надбанням, а Україна від цього нічого не отримує, більш того змушена купляти своє задорого.

Недосконалими залишилися закони і механізми, які захищають права винахідника і зовсім не стимулюють одержання прав (хоча на куполі будівлі штаб-квартири ВОІВ (WIPO) у Женеві напис: «Обов'язок держави-забезпечити надійний захист усіх видів мистецтв та винаходів»). Для підтвердження стимулювання винахідницької діяльності над дверима департаменту торгівлі у Вашингтоні написані слова президента США Авраама Лінкольна: «Патентна система підливає масла зацікавленості у вогонь таланту», тобто авторам гарантується право на винагороду за їх творіння.

У ст. 38 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» лише декларується, що «держава стимулює створення і використання винаходів (корисних моделей), встановлює винахідникам і особам, які використовують їх, пільгові умови оподаткування та кредитування, надає інші пільги відповідно до чинного законодавства України». А в дійсності нічого цього немає!

Новації в системі управління інтелектуальною власністю в Україні

Якщо в США за весь час існування патентної системи в законодавчій базі, назві відомства і структурі державного управління інтелектуальною власністю (ІВ) практично нічого не змінилося, то в Україні за короткий термін парламентарі багато разів змінювали і продовжують змінювати без суттєвих результатів декларуючий блок законів (тисячі поправок), систему підпорядкування і назву Державного відомства, яке займається винахідницькою діяльністю. Але від цих змін нічого кращого не сталося, а навпаки згідно статистичних даних число винахідників скоротилося більше ніж в 40 разів, число чиновників непомірно зросло, а від інновацій і трансферу технологій організації з великим науково-дослідницьким потенціалом не отримують винагороди в порівнянні, наприклад, з Масачуссетським

технологічним інститутом. Більш того, вони не мають фінансових можливостей підтримувати чинність патентів на винаходи і оформляти міжнародні заявки, наприклад, на процедурою PCT.

У рекомендаціях парламентських слухань [1] «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти та науки» (10.04.2019 р.) констатується, що «в економіці України склалися вкрай несприятливі умови для винахідницької діяльності та використання винаходів. Винахідництво і раціоналізаторство втратили характер масового руху, що ускладнює розбудову економіки на інноваційній основі». В останні роки ця ситуація значно погіршилася в наслідок підвищення зборів за дії, пов'язані з поданням заявок на винаходи, експертизою і підтриманням чинності дії патентів [7]. Достатньо заглянути в БД Укрпатенту і все стане зрозумілим.

В останній час почали організовувати багато конференцій з питань ІВ з публікацією тез і без залучення фахівців з різних верств громадянського суспільства, але вони не зрушили в позитивному напрямку винахідницьку діяльність в Україні. Навіть в програмному комітеті даної конференції, як і в 5-ти попередніх, немає жодного заслуженого винахідника України, представників від ЗСУ, військового оборонного комплексу, НАНУ і підкомісії з питань ІВ у Верховній раді України, що і в програмі конференції не передбачено стосовно їх запрошення і привітання від них з Міжнародним днем ІВ.

Пропозиції.

Для усунення головної причини існуючих недоліків у справі підтримки і стимулювання винахідницької діяльності в Україні, пов'язаною з відсутністю політичної волі і контролю з боку уряду, відповідних міністерств, парламенту і профільних комітетів, пропонується:

1.Удосконалити патентну політику з залученням промисловиків, заслужених винахідників, патентних повірених та НАНУ і перейняти досвід американських ЗВО, які очолюють першу десятку в світовому рейтингу, наприклад, Масачусетський технологічний інститут.

2.Відновити форму 4-нт «Акт впровадження (використання) винаходу», який підписує автор і відповідальні керівники (засвідчується печаткою), і Бюлетень «Впроваджені винаходи і промислові зразки».

3.В організаціях і ЗВО створити заохочувальні фонди підтримки інновацій для стимулювання винахідників з його наповненням за рахунок благодійних внесків, відшкодувань в розмірі 1% коштів з держбюджетних і госпдоговірних робіт. Ввести систему заохочувальної винагороди винахідникам від організації-заявника (роботодавця) в розмірах, передбачених бюджетом організації.

4. Підтримувати перспективні патенти на винаходи не менше 10 років, щоб надати можливість авторам і підрозділам продовжувати поетапну розробку науково-технічної документації по ланцюгу: розробка технічної документації; всебічні лабораторні дослідження; невелике експериментальне виробництво або єдиний зразок; велике експериментальне виробництво або велика серія зразків; дослідження ринку збуту –маркетинг; розробка технології промислового виробництва.

5.Ефективність держбюджетних і госпдоговірних прикладних НДР і ДКР визначати не по кількості отриманих грошей з очікуваним ефектом, а по реальному прибутку (наприклад, згідно економічного ефекту, отриманого від впровадження, наприклад, винаходу по акту впровадження (форма 4-нт).

6.Скасувати Постанову КМУ від 12.06.2019р., згідно якої не обгрунтоване значно підвищені зборів за оформлення і підтримання чинності патентів на об’єкти промислової власності.

7.Для поетапного просування через продаж ліцензій перспективних патентів на ринок і їх промислового виробництва з метою отримання прибутку треба на час їх підтримання виділяти кошти через держбюджетну тематику або фонд підтримки інновацій. Передбачити кошти на фінансування хоча б одного на рік перспективного винаходу по національному патенту, який після конкурсного відбору оформити на міжнародний патент в кількох країнах по процедурі PCT.

8.Створити пільговий режим для винахідників, які пропонують нові рішення по забезпеченню і підвищенню національної безпеки України, її обороноздатності, захисту людей від вражень різною зброєю, створенню найсучаснішої техніки і новітніх технологій. З авторів-винахідників (фізичних осіб) і заявників (юридичних осіб) не брати збори за подачу заявок.

9. Звернутися до молодої і досвідченої технічної еліти України із закликом: «Випередити, не наздогоняючи!»за рахунок інноваційного прориву в найстислі терміни заради ПЕРЕМОГИ над рашистською навалою.

10. У ЗВО відновити як обов’язкову дисципліну «Основи технічної творчості» або «Теорія технічних систем».

11. Переймати кращий зарубіжний досвід (США, Китай, Великобританія, Корея, Японія) прискореної експертизи заявок на винаходи.

12. Терміново запровадити організаційно-економічний механізм державної підтримки закордонного патентування винаходів, а також передбачити законодавчі санкції за порушення порядку закордонного патентування.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г.О. Кому потрібна винахідницька діяльність в Україні? Юридична газета, №19 (749), 2021.
2. Андрощук Г.О. Патентний тролінг проти інновацій: стан, тенденції, загрози. Право та інноваційне суспільство, №1, 2013. – С. 70-88.
3. Виклики четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» перед технічною інтелігенцією і промисловиками України: кол. монографія в 3-х частинах «Національна безпека України у викликах новітньої історії»; ч.3 під ред. Ю.М. Кузнєцова. 2020
4. Кузнецов Ю.Н. Вызовы четвертой промышленной революции «Индустрия 4.0» перед учеными Украины. Вестник ХНТУ, Херсон, №2 (61), 2017.- С.67-75.
5. Кузнєцов Ю.М. Не декларувати, а створювати умови для одержання прав на об’єкти інтелектуальної власності в Україні. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Права людини в Україні і світі: охорона, реалізація і захист, 3.12.2015.- с.63-68.
6. Кузнєцов Ю.М. Чи потрібні в Україні винаходи і винахідники? Газета «Академія» АНВОУ, №3, грудень 2011.- С.1,4.
7.http://petition.kmu.gov.ua/>>/Petition/View/2359.

Петренко В. О.,
д.т.н., проф., в.о. зав. каф. інтелектуальної власності та управління проєктами Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро

Дорожко Г. К.,
к.т.н., доцент, заступник директора Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, м. Київ

Ромашко А. С.,
к.т.н., доцент, доцент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

УДК 332.338.2

ПАТЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PATENT INFORMATION SECURITY INNOVATIVE ACTIVITIES OF UKRAINE

В роботі актуалізується проблема підвищення ефективності патентно-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Наголошено, що для підприємств, організацій і установ, які здійснюють інноваційну діяльність проведення патентно-кон'юнктурних досліджень з використанням патентної інформації має вирішальне значення.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, патентно-інформаційне забезпечення, патентні дослідження та документація, промислова власність, патентні бази даних, рівень техніки.*

The paper actualizes the problem of improving the efficiency of patent and information provision of innovative activities in Ukraine. It was emphasized that for

enterprises, organizations and institutions that carry out innovative activities, conducting patent-opportunity research using patent information is of crucial importance.

***Keywords**: innovative activity, patent information support, patent research and documentation, industrial property, patent databases, state of the art.*

Винахідницька, патентно-інформаційна, патентно-ліцензійна робота є найважливішою частиною діяльності наукових, інженерно-технічних працівників в усіх сферах життєдіяльності людини. Патентно-інформаційне забезпечення є двома найважливішими елементами інноваційної діяльності в Україні. Уряд вживає заходів для того, щоб у країни була необхідна інфраструктура для цієї діяльності. Це передбачає фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських проєктів, а також створення системи захисту інтелектуальної власності. Для підприємств, організацій і установ, які здійснюють інноваційну діяльність проведення патентно-кон'юнктурних досліджень з використанням патентної інформації має вирішальне значення.

За визначенням авторів [1, с. 177] «узагальнюючий термін «патентний документ» включає: патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки (наразі в Україні охоронний документ свідоцтво) та патенти на сорти рослин, авторські свідоцтва, свідоцтва на знаки для товарів і послуг та топографії, а також опубліковані заявки на винаходи й корисні моделі.».

Варто виділити первинну патентну документацію (описи винаходів, корисних моделей, зображення промислових зразків тощо), вторинну патенту документацію, яка є «результатом аналітико-синтетичної переробки первинної патентної документації – журнали, офіційні бюлетені, бази даних, в яких уміщено бібліографічні дані патентних документів та інформацію про їх зміст у зручному і сконцентрованому вигляді, наприклад, у вигляді рефератів або незалежного (основного) пункту формули винаходу, основного креслення та (або) наукової формули» [1, с.177], а також третій, але не менш важливий вид інформації – непатентну літературу.

Уряд України надає інформаційну підтримку інноваторам в Україні. Це включає доступ до баз даних, таких як бази даних патентів, які надають інформацію про існуючі патенти та інші права інтелектуальної власності.

Крім того, уряд запровадив систему патентного пошуку та експертизи, яка дозволяє інноваторам легко дізнатися, запатентовані їхні ідеї чи ні. Це допомагає їм не витрачати час і ресурси на розробку ідей, які вже захищені патентом іншої сторони.

Патентний пошук за визначенням авторів [1, с.188], «… – різновид інформаційного пошуку, тобто регламентована процедура відбору з масиву патентної документації відповідних документів або інформації за однією або декількома ознаками (критеріями пошуку)».

В Україні діє державний стандарт ДСТУ-3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення і порядок проведення», який регламентує процедуру проведення і форми звітів про патентні дослідження.

Після формулювання завдання на проведення патентних досліджень розробляють регламент, який містить визначення предмету, мети, перелік держав, глибину пошуку, індекси міжнародної патентної класифікації (МПК), джерела інформації. Після систематизації знайденої документації, виконується аналіз відібраних технічних рішень та оформлюється звіт про патентні дослідження.

Потрібно зазначити, що стандарт ДСТУ-3575-97 застарів бо:

- термінологія стандарту не відповідає чинним нормативно-правовим актам України;
- стандарт містить посилки на нечинні стандарти (зокрема, ДСТУ 3008-95 замінений на ДСТУ 3006:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»);
- стандарт застосовує неактуальну термінологію;
- стандарт містить досить спрощений опис власне патентного пошуку.

Автор статті [2, с. 53] зазначає, що «…протягом останніх років з’явились нові, більш досконалі інструменти і бази даних патентної інформації,

включаючи звіт про патентний ландшафт. Але Україна поки що відстає у застосуванні цих інструментів, що обумовлює актуальність досліджень їх аналітичних можливостей для подальшого їх впровадження в практику діяльності вітчизняного відомства інтелектуальної власності, уряду, науковців, інженерно-технічних працівників».

Зробивши аналіз літературних джерел, автор [2, с. 53] приводить висновок, що «…патентний ландшафт можна визначити як інформаційно-аналітичне дослідження патентної документації що показує в загальному вигляді патентну ситуацію в певному технологічному напрямі або стосовно патентної активності суб'єктів інноваційної сфери з урахуванням часової динаміки і територіальної ознаки: підприємства, регіону, галузі, країни або в світовому масштабі».

Як зазначають автори [1, с.178], «…одним із важливих напрямів роботи Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) є сприяння встановленню ефективної взаємодії між національними та регіональними патентними відомствами з усіх питань, що стосуються інформації у сфері промислової власності. Одним із інструментів для здійснення цієї функції є стандарти ВОІВ, що стосуються інформації та документації в галузі промислової власності й містять правила та рекомендації щодо уніфікованих методів подання патентної інформації на різних носіях».

Окрім інформаційної підтримки інноваторів, уряд надає фінансову підтримку науково-дослідним проєктам через інституції, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності [3], зокрема Фонд розвитку інновацій місією якого є сприяння створенню та зростанню в Україні технологічних стартапів на ранній стадії розвитку, з метою підвищення їх глобальної конкурентоспроможності. Цей фонд використовується для фінансування проєктів, пов'язаних із трансфером технологій, комерціалізацією результатів досліджень та започаткуванням бізнесу в Україні. На 01.03.2023 Фондом розвитку інновацій: оброблено понад 3 700 заявок; розмір наданих грантів становить понад 160 млн. грн.; профінансовано понад 229 стартапів.

Уряд України також вжив заходів для заохочення інновацій через конкурси та програми нагород. Ці програми відзначають інноваційних людей або команди, які розробили нові продукти чи послуги, що мають потенційну економічну цінність. Переможці отримують такі нагороди, як грошові винагороди або безкоштовні поїздки за кордон для продовження своїх досліджень чи підприємницької діяльності в Україні.

На думку автора [2, с. 66], «…впровадження в Україні інструментарію патентних ландшафтів у практику стратегічного управління інноваційною діяльністю (підприємства, регіону, галузі) може забезпечити якісно нові ефекти, а саме: комплексний захист важливих для інноваційного розвитку компанії науково-технологічних напрямів; прискорене виведення на ринок нових технологічних рішень і послуг; підвищення ефективності внутрішніх витрат на НДДКР; скорочення ризиків, пов’язаних із вибором стратегій патентування (монополізації, високої конкуренції та ін.); формування профільованих (галузь, форма власності, специфіка продукції та ін.) рекомендацій зі стратегії патентно-ліцензійної діяльності для різних суб’єктів інноваційної діяльності».

Основною метою патентно-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні є вирішення проблемних питань діяльності з визначення рівня техніки [4, с.157]. Підтримуючи автора в цьому напрямку треба зважити на неповноту державних патентних фондів; неможливість доступу до деяких сучасних баз даних, оскільки більшість із них є платними; відсутність каталогів промислової продукції України.

Результатом наявності цих проблем є обмежена можливість використання даних про рівень техніки як студентами технічних закладів вищої освіти так і винахідниками, а також неабиякі труднощі в роботі патентних підрозділів підприємств та установ, які змушені діяти в межах застарілих стандартів.

Висновки. В Україні вживаються заходи щодо патентно-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності. Ці заходи допомагають

створити середовище, в якому інноватори можуть розробляти нові продукти або послуги, не боячись порушення існуючих патентів, власниками яких є інші сторони. Крім того, фінансові стимули від Інноваційного фонду допомагають заохочувати інновації, надаючи ресурси для науково-дослідних проєктів і стартапів в Україні. Конкурси та програми нагородження відзначають інноваційних людей або команди, які розробили нові продукти чи послуги з потенційною економічною цінністю і нагороджують їх грошовими призами або поїздками за кордон, щоб вони могли продовжувати свої дослідження чи бізнес-діяльність В Україні. Нова редакція ДСТУ-3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення і порядок проведення» має узгодити цей стандарт з законодавчими актами та діючими стандартами України. Впровадження інструментарію патентних ландшафтів в Україні у практику стратегічного управління інноваційною діяльністю дасть якісно нові результати. Треба рекомендувати відповідним організаціям і установам запровадження можливості вільного доступу до патентно-інформаційних баз задля встановлення сучасного рівня техніки.

Список використаних джерел:

1. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник /Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с.
2. Андрощук Г.О. Патентний ландшафт – стратегічний інструмент інноваційного розвитку (на прикладі 3Д-друку). Наука та наукознавство. 2017. « 2(95). С. 52-68.
3. Інституції, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9e09cb5a-4c6e-4bc2-8445-4a4e1ebdbd76&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuInnovatsiinoiDiialnosti (дата звернення 01.04.2023).
4. Винахідницька діяльність у наукових установах / За ред. Ю.М. Капіци; кол. авторів: Ю.М. Капіца, Т.Г. Косско, Д.С. Махновський, І.І. Хоменко, Н.І. Аралова, М.П. Туров: Наук.-практ. вид. К.: Логос, 2021. 455 с.

Работягова Л.І.,
провідний науковий співробітник відділу промислової власності
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 330.341.1

ТВОРЧИЙ ВНЕСОК ЛЮДИНИ В СТВОРЕННЯ ВИНАХОДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

HUMAN CREATIVE CONTRIBUTION TO THE CREATION OF INVENTIONS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE

За результатами дослідження показано, що інтелектуальним внеском людини в створення винаходу з використанням штучного интелекту є формулювання технічної задачі, яка вирішується винаходом. Така людина повинна вважатися винахідником винаходу, створеного з використанням штучного интелекту, а також людина, яка вибрала з результатів, згенерованих алгоритмом штучного інтелекту, результат, який відповідає умовам надання правової охорони, як винаходу в Україні.

Ключові слова: *творчий внесок людини, винаходи, технічна задача, штучний інтелект.*

According to the results of the research, it is shown that the intellectual contribution of a person to the creation of an invention using artificial intelligence is the formulation of a technical problem that is solved by the invention. Such a person should be considered the inventor of an invention created with the use of artificial intelligence, as well as a person who chose from the results generated by the artificial intelligence algorithm a result that meets the conditions for granting legal protection as an invention in Ukraine.

Keywords*: human creative contribution, the inventions, technical task, artificial intelligence, AI.*

Технології штучного інтелекту стрімко розвиваються і практично щодня знаходять нове застосування в діяльності людини, тому питання, пов'язані з правовою охороною винаходів, що стосуються технологій штучного інтелекту (далі – ШІ), які сьогодні представляють більшою мірою теоретичний інтерес, завтра можуть перерости у серйозні практичні проблеми при використанні таких винаходів. На сучасному рівні технологічного розвитку ШІ важливою частиною процесу створення винаходів, що стосуються технологій ШІ, є діяльність людей, тому такий процес пропонують розглядати, зосередивши увагу на творчому, винахідницькому задумі людини таким чином:

виявлення проблеми та опрацювання рішення здійснюються людьми, а технологія ШІ використовується просто для перевірки, автоматизації, адаптації чи узагальнення рішення, запропонованого людиною;

виявлення проблеми здійснюється людьми, а розробка рішення здійснюється за сприяння, під керуванням чи під керівництвом технології ШІ.

В статті 4ter Паризької конвенції про охорону промислової власності зазначається, що винахідник має право бути названим як такий у патенті. Оскільки це стосується особистого немайнового права винахідника, яке є одним з основних прав, пов'язаних з патентними правами, то вважається, що існує загальна презумпція згідно з якою винахідником є людина, і незалежно від рівня внеску ШІ в концепцію винаходу, ШІ не є винахідником [1].

Міжнародна асоціація з захисту інтелектуальної власності (далі -AIPPI), яка об’єднує понад 9000 членів, що представляють понад 125 країн світу, провела дослідження, пов'язане з правовою охороною винаходів, створених з використанням ШІ. Розглядалися, зокрема, такі питання: чи може ШІ як «штучна особа» вважатися винахідником або співвинахідником; чи дозволяє діюче патентне законодавство вирішити питання щодо визначення винахідника та прав інтелектуальної власності на винаходи, створені з використанням ШІ.

Усього було отримано 36 звітів від національних груп і незалежних членів. Усі експерти висловили думку, що доктринально національне і міжнародне законодавство в сфері правової охорони винаходів визнає винахідником лише людину, інтелектуальною, творчою діяльностю якої створено винахід, тобто ШІ не є суб’єктом права інтелектуальної власності. І право власності, і зайнятість є юридичними поняттями, що вимагають правосуб'єктності.

Оскільки відповідно до існуючих загальних правових рамок ШІ не може ні володіти власністю на законних підставах, ні користовуватися нею в юридичному сенсі цього терміну, немає жодних підстав для визнання суб'єктів ШІ «штучними особами», які мають право на авторство, або вагомих підстав для надання ШІ будь якої правосуб'єктності. Зазначення ШІ в матеріалах заявки повинне розглядатися тільки для інформаційних цілей без будь-яких наслідків для прав інтелектуальної власності, зокрема майнових прав інтелектуальної власності на цей винахід [2].

При створенні винаходів з використанням ШІ важливим є реальний процес, що відбувається у свідомості людини і призводить до отримання результату, зазначеного людиною. На наш погляд, необхідний внесок людини у процес створення винаходу може включати формулювання оригінальної ідеї, постановку технічної задачі, яка призвела до процесу створення винаходу. Крім того, творча праця має на увазі певну мету, до якої прагне творець, а у ШІ не може бути цілей, які виходять за рамки заданої програми, тобто ШІ тільки слугує для виконання завдань, корисних людині, іншими словами, є інструментом задля досягнення мети. При цьому малоймовірно, що на сьогодні або навіть в найближчому майбутньому зазначені винаходи не будуть пов'язані з людиною, яка зробила такий інтелектуальний внесок у те, що відрізняє винахід від попереднього рівня техніки, і тим самим дозволяє ідентифікувати людину як винахідника.

Слід зазначити, що в Україні в ст. 421 Цивільного Кодексу України прямо зазначається, що суб’єктами права інтелектуальної власності є: творець

(творці) об’єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо). Крім того, в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 № 3687-XII в редакції на 14.10.2020 (далі – Закон України) у ст. 1 наведено наступні визначення: «винахідник - людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель)», а «винахід (корисна модель) - результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології».

Таким чином в українському законодавстві закріплено, що винахід (корисна модель) створюється в результаті творчої інтелектуальної діяльності людини. Що стосується творчого вкладу винахідника, то відповідно до п. 6.6.2. «Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель», зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2001 р. за №173/5364 (далі - Правила) у описі винаходу (корисної моделі) детально розкривається технічна задача на вирішення якої направлений винахід (корисна модель) та технічний результат, якого можна досягти при здійсненні винаходу (корисної моделі). Технічна задача, як правило, полягає у створенні об'єкта, характеристики якого відповідають заданим вимогам.

Шестимиров А.А. поділяючи думку про те, що постановка задачі є необхідним елементом у процесі винахідницької творчості, що сам винахід є єдиність двох необхідних складових, проблеми та її вирішення, запропонував таке визначення поняття "винахідницька задача". Винахідницька задача - це формулювання у процесі технічної творчості вимоги до винаходу, основу яких складає усвідомлена винахідником суспільна потреба, перекладена мовою технічних проблем [3].

Вважаємо, що у процесі пошуку вирішення проблеми технічна задача неодноразово перетворюється, трансформується у свідомості винахідника, перекладається з однієї площини її узагальнення на іншу. Ця частина творчого процесу слугує свого роду каталізатором пошуку, що веде в кінцевому підсумку до вирішення проблеми. З погляду творчого процесу технічна задача є динамічним, не застиглим у часі поняттям, спрямованним на різних етапах її

вирішення на задовільнення суспільної потреби. Звідси випливає, що формулювання людиною технічної задачі відповідно до Правил є інтелектуальним внеском у винахідницьку концепцію винаходу, а таку людину слід вважати винахідником винаходу, створеного з використанням ШІ.

Зважаючи на вищевикладене, науковими співробітниками Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України Андрощуком Г.О., Дорошенко О.Ф., Работяговою Л.І., Тверезенко О.А. був розроблений проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (щодо винаходів і корисних моделей, створених з використанням штучного інтелекту)».

Відповідно до ч.2 ст. 8 цього проєкту винахідником є фізична особа, яка зокрема, але не обмежуючись цим для створення винаходу, використала або розробила алгоритм ШІ, вибирала дані або джерело даних для навчання алгоритму ШІ або для введення їх в навчений алгоритм ШІ. При цьому зазначені дії здійснювались для вирішення визначеної цією особою технічної задачі, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним з використанням такого алгоритму, а характеристики такого створеного винаходу (корисної моделі) відповідають вимогам, заданим цією особою.

У процесі вирішення технічної задачі ШІ зазвичай генерує дуже багато результатів, тому виникає питання, чи має фізична особа, яка здійснює вибір одного результату з великої кількості результатів, створених ШІ, і визнає його патентоздатним винаходом, вважатися винахідником або співвинахідником винаходу.

При проведенні дослідження з цього питання експертами AIPPI були висловлені наступні твердження. Французька група експертів дотримується думки, що людина, яка вибирає один конкретний результат з великої кількості даних, згенерованих ШІ, з метою визнання його патентоздатним винаходом, робить ефективний внесок у винахід, що розглядається, і, отже, повинна мати право бути визнаною винахідником [4]. Група експертів з Великобританії

стверджує наступне, що визнання людиною результату, згенерованого ШІ, патентоздатним винаходом шляхом встановлення того, що один результат має особливі переваги перед іншими, або, що існують несподівані потенційні взаємозв'язки, які людина змогла побачити, дозволяє вважати дану людину винахідником [5].

Експерти з Японії вважають, що вибір одного конкретного результату з великої кількості результатів, згенерованих ШІ, а також визнання його патентоздатним винаходом є творчим внеском людини у вирішення проблеми. Задля роз’яснення своєї позиції японські експерти наводять наступний приклад. Так, дослідник хімік (у цьому випадку ШІ) може синтезувати з'єднання, яке дослідник фармаколог надалі перевірить стосовно лікувального впливу на людей [6]. Фінська група експертів вважає наступне, що якщо результат, згенерований ШІ, відповідає критеріям патентоздатності, то людина, яка зробила свій внесок у вибір результату, і яка здатна оцінити даний результат, повинна розглядатися як винахідник. Свою позицію вони пояснюють в такий спосіб. Якщо людина самостійно вибрала результат, який може бути визнаний патентоздатним винаходом, то ця людина є винахідником тому що, якби вона не зробила цього, тобто був відсутній такий її творчий внесок, не існувало б запатентованого винаходу [7].

Неможливо не погодитися з думкою зазначених експертів. Виходячи з цього вважаємо, що у розробленому законопроекті в частину 2 ст. 8 необхідно додати ще одну умову визнання фізичної особи винахідником, а саме: «вибрала з результатів, згенерованих алгоритмом штучного інтелекту, результат, який відповідає умовам надання правової охорони, визначеним цим Законом».

Внесення відповідних змін до нормативно-правових актів України, які регулюють правову охорону винаходів (корисних моделей), на нашу думку, дозволить охороняти винаходи, створені з використанням ШІ, що в результаті покращить інноваційний потенціал України та забезпечить її національну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Background document on patents and emerging technologies: SCP/30/5. Standing Committee on the Law of Patents Thirtieth Session Geneva, June 24 to 27, 2019. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_30/scp_30_5.pdf

2. Q272-SR-P-2020 Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence: Summary Report. URL: https://aippi.soutron.net/Portal/Default/en-GB/RecordView/Index/3815

3. Крайнєв П.П., Работягова Л.І., Дятлик І.І. Патентування винаходів в Україні: монографія. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. 340 с.

4. Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence / France. URL: https://aippi.soutron.net/Portal/Default/en-GB/RecordView/Index/3731

5. Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence / UK. URL: https://aippi.soutron.net/Portal/Default/en-GB/RecordView/Index/3806

6. Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence / Japan. URL: https://aippi.soutron.net/Portal/Default/en-GB/RecordView/Index/3755

7. Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence / Finland. URL: https://aippi.soutron.net/Portal/Default/en-GB/RecordView/Index/3727

СЕКЦІЯ 2. ОХОРОНА ТА ЕКСПЕРТИЗА ОБ`ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Грачова О. Ю.,
студентка 3 курсу групи СП-04
Факультету соціології і права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Кісіль Н. В.,
доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
кандидат сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник, судовий експерт

УДК: 347.78

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МУЗИЧНОГО ТВОРУ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

TOPICAL ISSUES OF LEGAL PROTECTION OF A MUSICAL WORK AS AN OBJECT OF AUTHOR'S RIGHT

У публікації піднімаються питання про особливості правового регулювання музичного твору як об'єкту авторського права. Зазначено критерії необхідні для набуття правової охорони музичному твору: по перше, він має містити творчий характер та бути оригінальним, по-друге, бути вираженим у об'єктивній формі. Вказується, що для правильного вирішення спорів щодо порушення авторських прав на музичні твори, наданні повних та об'єктивних експертних висновків, а також прийняття справедливих рішень на користь митців, є потреба подальшого вивчення ознак творчого характеру та оригінальності музичних творів.

Ключові слова: *автор, авторське право, музичний твір, інтелектуальна власність, судова експертиза.*

The publication raises questions about the peculiarities of legal regulation of a musical work as an object of author's right. The criteria necessary for acquiring legal protection for a musical work are specified: firstly, it must contain a creative character and be original, secondly, it must be expressed in an objective form. It is indicated that for the correct disputes' resolution regarding author's right infringement of musical works, the provision of complete and objective expert opinions, as well as the adoption of fair decisions in favor of artists, there is a need for further study of the definition of signs of creative character and originality of musical works.

Keywords: *author, copyright, musical work, intellectual property, forensic examination.*

Для кожного із нас при уявленні музичного твору в першу чергу на думку спадає приємна мелодія, яка покликана надихати й мотивувати на нові звершення, а також викликати позитивні та яскраві емоції. Проте музичний доробок є доволі складним об'єктом, який містить різні елементи, які утворюють зовнішню форму музичного твору: мелодіїю, гармонію, ритм та ін. Ці елементи мають важливе значення при сприйнятті твору, а також охороноздатності твору. Тому актуальним є вивчення особливостей набуття правової охорони музичного твору як об'єкту авторського права, а також дослідження підходів до проведення експертиз таких об'єктів інтелектуальної власності для ефективного розгляду майбутніх судових спорів.

Мета наукової роботи полягає у визначенні основних ознак музичного твору як об'єкту авторського права та особливостей судової експертизи таких доробок.

Поняття «музичний твір» в контексті набуття прав інтелектуальної власності згадується у Законі України «Про авторське право і суміжні права». Так, згідно із ч. 3 ст. 6 вищезазначеного Закону: «об'єктами авторського права є твори у сфері літератури, мистецтва, науки, зокрема музичні твори з текстом

і без тексту» [1]. Отже, законодавством віднесено музичний твір до об'єктів авторського права, із поширенням на нього відповідної правової охорони.

Проте, зауважимо, що у чинному Законі України «Про авторське право і суміжні права» відсутнє визначення терміну «музичний твір» й не сформульовано ознак такого твору, що безпосередньо спричиняє певну правову прогалину. Тому, вважаємо доцільним звернутися до наукових доктрин музикознавців, що сприятиме всебічному охопленою розуміння музичного твору.

У науковій статті Г.М. Грабовської «Музичні твори як об'єкт авторського договору» зазначено, що музика є особливим видом мистецтва, який створений з метою відображення об'єктивної реальності, що має вплив на ментальність і психологічний стан особистості на підставі осмислених і естетично організованих по висоті і в часі звукових послідовностей, що створені на основі тонів – звуків певної висоти, спеціальної гармонії, особливого ритму й частоти звуку [2, с. 210]. Із даною цитатою ми погоджуємось та вважаємо її достатньо зрозумілою для сприйняття.

Яблокова О.І. зазначає, що твір розглядається як взаємозв'язок ідей, думок та образів, що були реалізовані на підставі творчої діяльності автора з метою експресії своїх думок, почуттів, що допускає аспекти свого відтворення [3, с.77].

Враховуючи вищенаведене твердження, пропонуємо визначення музичного твору, як результату творчої діяльності митця, в якому втілено певні ідеї та образи автора, використовуючи особливі музичні елементи: звукові послідовності, мелодію, гармонію, ритм та ін.

Також варто відокремити критерії необхідні для набуття правової охорони музичним твором: він, по перше, має містити творчий характер та бути оригінальним, по-друге, бути вираженим у об'єктивній формі.

З огляду на специфічні властивості музичних творів та необхідність застосування спеціальних знань під час розгляду спорів щодо захисту

авторських прав на музичні твори, вважаємо за доцільне розглянути певні особливості, які застосовуються при проведенні судових експертиз.

Судова експертиза музичних творів призначається за необхідності встановлення фактичних даних про властивості, ознаки, закономірності створення та використання музичних творів. До основних завдань судової експертизи, пов'язаної з музичними творами можуть відноситися наступні: визначення в об'єкті дослідження ознак об'єкта авторського права; визначення у музичному творі або його частині ознак оригінальності й творчого характеру; установлення факту відтворення музичного твору або його частини, що має самостійне значення тощо.

Загалом, під час розгляду спорів, пов'язаних із порушенням авторських прав на музичні твори, суди особливої уваги приділяють встановленню ознак оригінальності та творчого характеру досліджуваних творів.

Наприклад, у господарській справі № 910/13096/18 [4] при розгляді спору між ПрАТ «Київстар» та ТОВ «Юніверс Медіа Корпорейшн» щодо порушення авторського права, а саме: використання музичної композиції «Я живу для тебя» у форматі мобільного контенту послуги «Ді-Джингл» на Інтернет-сайті, власником якого є ПрАТ «Київстар», було призначено судову експертизу. В ухвалі Верховного Суду було зазначено, що під час проведення судової експертизи експертами враховано такі аспекти: «наявності модифікації у об'єкта авторського права, загальна мелодія музики, швидкість ритму, гармонія звучання, схожість звукового звучання у вигляді наявності своєрідних інтонацій». В тому числі, експерти зазначали, що важливим є уточнення особливостей стилю автора, що притаманні лише йому. З огляду на такі ознаки, судами всіх трьох інстанцій було прийняті рішення щодо наявності порушення авторського права.

Отже, враховуючи вищенаведене, можемо зазначити, що музичний твір є об'єктом авторського права, особливості правової охорони й захисту якого потребують подальшого вивчення. При цьому визначення ознак творчого характеру та оригінальності, притаманних цим видам творів, набувають

особливої актуальності для правильного вирішення спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності, наданні повних та об'єктивних експертних висновків та можливості прийняття справедливих рішень на користь митців.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України №2811-IX від 01 грудня 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text (дата звернення: 10.03.2023).

2. Грабовська Г.М. Музичний твір як об'єкт правової охорони. *Форум права.* 2012. № 1. С. 209-213

3. Яблокова О.І. Музичні твори як об'єкт авторського договору. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. №5. С.75-79. URL: http://lsej.org.ua/5_2021/19.pdf (дата звернення: 12.03.2023).

4. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду по справі № 910/13759/16 від 17 вересня 2020 року. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/91622161 (дата звернення: 13.03.2023).

Дмитренко В. В.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри інтелектуальної власності
та приватного права,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна;
старший науковий співробітник відділу промислової власності і
комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
м. Київ, Україна

УДК 347.77

АНАЛІЗ НЕОБХІДНОСТІ АТЕСТАЦІЇ ПАТЕНТНИХ ПОВІРЕНИХ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ЮРИДИЧНІ ПОСЛУГИ»

ANALYSIS OF THE NEED FOR CERTIFICATION OF PATENT ATTORNEYS BY SPECIALIZATION "LEGAL SERVICES"

Здійснено аналіз необхідності атестації представників у справах інтелектуальної власності за окремою спеціалізацією «Юридичні послуги». Наведені висновки, що така спеціалізація не розширює спектр можливої професійної діяльності патентних повірених, оскільки всі спеціалізації останніх спрямовані на надання інформаційно-консультаційних послуг у сфері інтелектуальної власності. Відмінність полягає за об'єктами права інтелектуальної власності щодо яких можливе здійснення такої діяльності. Запропоновано уніфікувати спеціалізації патентних повірених, атестованих в попередні роки, відповідно до спеціалізацій, за якими відбуватиметься атестація представників у справах інтелектуальної власності після оновлення законодавства. Це важливо з метою недопущення необґрунтованої дискримінації пов'язаної з наявністю чи відсутністю атестації патентного

повіреного за певним напрямом, що зумовлено змінами до законодавства щодо переліку спеціалізацій.

Ключові слова: *патентні повірені, представники у справах інтелектуальної власності, атестація патентних повірених, спеціалізації патентних повірених.*

An analysis of the need for attestation of intellectual property representatives in the separate specialization "Legal Services" was carried out. The conclusions are given that such specialization does not expand the range of possible professional activity of patent attorneys, since all specializations of the latter are aimed at providing information and consulting services in the field of intellectual property. The difference lies in the objects of intellectual property rights, in respect of which it is possible to carry out such activities. It is proposed to unify the specializations of patent attorneys certified in previous years, in accordance with the specializations according to which the certification of representatives in intellectual property matters will take place after the legislation is updated. This is important in order to prevent unjustified discrimination related to the presence or absence of certification of a patent attorney in a certain direction, which is caused by changes in the legislation regarding the list of specializations.

Keywords: *patent attorneys, representatives in intellectual property matters, certification of patent attorneys, specializations of patent attorneys.*

Актуальність проблеми зумовлена процесами реформування сфери інтелектуальної власності в Україні, зокрема й зміною нормативних документів, які регулюють діяльність представників у справах інтелектуальної власності. Наразі втратило чинність Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), затверджене постановою КМУ від 10 серпня 1994 р. № 545 (у редакції постанови КМУ від 27 серпня 1997 р. № 938). В пропозиціях до обговорення Положення про представників у справах інтелектуальної власності [1] серед спеціалізацій немає «Юридичні

послуги», хоча раніше вона була і багато патентних повірених атестовані щодо цієї спеціалізації. Якщо такої спеціалізації не буде – яким чином це вплине на професійний ринок надання послуг, чи втрачатимуть клієнтів патентні повірені, які не мають такої спеціалізації, хоча мають правничу освіту? Чи матиме перевагу фахівець з технічних наук, який не має юридичної освіти, проте пройшов атестацію як патентний повірений за спеціалізацією «Юридичні послуги»? На перший погляд, ця проблема не видається складною. Проте неналежна увага до існуючого реєстру патентних повірених, їх активностей за останні роки, спеціалізацій за якими надають послуги може породжувати нерівні умови для нових патентних повірених, які набудуть такого статусу за новим Положенням про представників у справах інтелектуальної власності.

Для початку з’ясуємо, що являють собою юридичні послуги у сфері інтелектуальної власності. Одразу спадає на думку представництво інтересів клієнтів в судах, формування стратегії охорони та захисту прав та законних інтересів клієнтів, підготовка різних договорів у сфері інтелектуальної власності, а не лише консультування у сфері інтелектуальної власності, підготовка документів щодо реєстрації об’єктів права інтелектуальної власності, внесення їх до митного реєстру чи інші послуги у сфері інтелектуальної власності. Чому виділили окрему спеціалізацію патентного повіреного «Юридичні послуги» та яким чином вона відрізняється від інших спеціалізацій, зокрема від «Винаходи. Корисні моделі»? Вважаємо, що всі спеціалізації представників у справах інтелектуальної власності полягають у наданні інформаційно-консультаційних послуг у сфері інтелектуальної власності. Відмінність полягає за об’єктами права інтелектуальної власності щодо яких можливе здійснення такої діяльності. Якщо патентний повірений, крім спеціалізації «Винаходи. Корисні моделі», атестований також за спеціалізацією «Юридичні послуги» – це не розширює спектр його професійної діяльності. Право представництва інтересів клієнта в судах має тільки адвокат. Таким чином вважаємо спеціалізацію «Юридичні послуги» не

зовсім зрозумілою, оскільки її відсутність чи наявність в представника у справах інтелектуальної власності не впливає на види послуг, які він може надавати. В патентного повіреного, який не є адвокатом, проте атестований за спеціалізацією «Юридичні послуги», право на представництво в судах не виникає. Якщо патентний повірений не має юридичної освіти, його атестація за спеціалізацією «Юридичні послуги» викликає сумніви. Вважаємо необхідним переглянути існуючий реєстр патентних повірених, їх спеціалізації, факт здійснення/нездійснення ними професійної діяльності за останні 5 років, актуальність їх контактної інформації. Якщо відповідно до нового Положення про представників у справах інтелектуальної власності не буде спеціалізації «Юридичні послуги», її доцільно прибрати у всіх патентних повірених, оскільки є ризики, що клієнти будуть вважати, що той хто не має такої спеціалізації, ніби й немає права займатися юридичними послугами – хоча насправді це не так. Важливо дотримуватися рівності прав патентних повірених щодо потенційної можливості здійснення ними професійної діяльності за спеціалізаціями. Внесення змін до переліку спеціалізацій – його скорочення чи розширення – не має означати звуження діяльності патентного повіреного чи навпаки певні переваги, зумовлені часом набуття статусу представника у справах інтелектуальної власності.

Також в реєстрі у багатьох патентних повірених вказано спеціалізацію «Сорти рослин», проте така спеціалізація – компетенція Міністерства аграрної політики та продовольства України [2], але не Національного органу інтелектуальної власності. Доцільно додати спеціалізацію «Авторське право та суміжні права» – незважаючи на те, що об’єкти авторського права охороняються незалежно від їх реєстрації, надання послуг щодо реєстрації авторського права та договорів, що стосуються права автора твір є досить поширеними.

У зв’язку з цим, необхідно переглянути, оновити базу даних про патентних повірених, їх фактичну діяльність, спеціалізацію, а також

уніфікувати підходи до спеціалізації з метою забезпечення рівності прав патентних повірених різних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): пропозиція для обговорення. URL.: https://ukrpatent.org/atachs/propoz-1-Polozhennia_PP.pdf (дата звернення: 22.04.2023).
2. Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин: затверджено постановою КМУ від 19 серпня 2002 р. № 1183 (у редакції постанови КМУ від 15 липня 2022 р. № 798). URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-2002-%D0%BF#n23 (дата звернення: 22.04.2023).

Дубняк М.В.,
к.ю.н., старший викладач кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права КПІ ім. Ігоря Сікорського
с.н.с наукової лабораторії теорії цифрової трансформації і права Наукового центру Цифрової трансформації і права ДНУ "ІІБП" НАПрН України

УДК:347+177.9+[004.048+004.89]

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ChatGPT У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЛЬ ЕТИЧНИХ І ПРАВОВИХ НОРМ

PROBLEMS OF USING ChatGPT IN SCIENTIFIC ACTIVITIES: THE ROLE OF ETHICAL AND LEGAL STANDARDS

У публікації досліджується проблеми використання робіт згенерованих у ChatGPT. Аналізуються переваги та недоліки використання ChatGPT в науковій діяльності. Встановлено, що використання технологій штучного інтелекту в науці має бути збалансованим з етичними вимогами доброчесності та законодавством у сфері авторського права. Законодавче поняття плагіату та видів порушення академічної доброчесності не охоплює способи видозміни і модифікації тексту так, що дозволяло б однозначне встановлення факту порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності та принципів академічної доброчесності.

Ключові слова: *академічна доброчесність, ChatGPT, плагіат, авторське право, етичні норми, штучний інтелект.*

The publication examines the problems of using works generated in ChatGPT. The advantages and disadvantages of using ChatGPT in scientific activities are analyzed. It has been established that the use of artificial intelligence technologies in science must be consistent with ethical requirements of integrity and legislation in the field of copyright. The legislative concept of plagiarism and types

of violation of academic integrity does not include methods of altering and modifying the text in such a way that would allow unambiguous establishment of the fact of violation of legislation in the field of intellectual property and principles of academic integrity.

***Keywords**: academic integrity, ChatGPT, plagiarism, copyright, ethical standards, artificial intelligence.*

Технології штучного інтелекту, які реалізовані у прикладному програмному забезпеченні, здатні якісно підвищити рівень продуктивності праці. В умовах розвитку технологій машинного навчання та обробки природної мови за моделями генеративного неконтрольованого попереднього навчання *(англ.- Generative Pre-Trained Transformer, або GPT)* сприяє як скороченню часу на рутинні завдання, так несе ряд етичних проблем.

ChatGPT як програма, яка здатна обробити запит на природній мові людини і видати результат за лічені хвилини у вигляді тексту, зображення, відео актуалізує правові проблеми у сфері авторського права. Згенеровані тексти можуть використовуватись не лише для вирішення задач створення розважального контенту, але стосуватись академічних текстів та наукових робіт. У свою чергу актуальними залишаються питання правового режиму творів, створених за допомогою технологій генеративного (нейромережевого) навчання, проблеми плагіату, фальсифікації та нівелювання якості академічної праці, у зв’язку із питанням ступеня участі автора у процесі створення твору і його відповідності критеріям охороноздатності та академічної доброчесності. Багаторівнева природа створення об’єктів за допомогою технологій нейромереж, не робить їх самодостатніми, що значно ускладнює визначення авторського внеску під час створення об’єкта [1, с. 52]. Актуальність винайдення ефективної форми правової охорони таких об’єктів пов’язана, з однієї сторони, із необхідністю компенсації інвестицій, часу та зусиль, що витрачаються на створення систем з використанням технологій ШІ [2, с. 53], а

з іншого боку, пошуком балансу у сфері законного і доброчесного використання об'єктів творчості.

Від часу появи ChatGPT цю технологію використовували для різних задач наприклад, для аналізу тексту на граматичні та синтаксичні помилки, що вивільняє час автора на аналітичну і творчу роботу; для перекладу текстів на різні мови, що сприятиме підвищенню цитованості робіт, у зв'язку із їх розміщенням на різних міжнародних ресурсах. ChatGPT може забезпечити формування кращих метаданих, індексування на основі запиту користувача, адаптації академічного тексту на непрофесійну мову з метою популяризації ідей, формування індексів та синонімічних пошукових термінів, що важливо для пошуку міждисциплінарних досліджень [3].

Базою для створення "творів" у ChatGPT є всі дані з мережі Інтернет. При цьому за результатом обробки запиту ChatGPT не надає посилань або цитат, які допоможуть визначити обсяг цитат у згенерованому тексті та точність їх відтворення.

Відповідно до Закону України "Про авторське право і суміжні права" плагіат — це опублікування твору у незмінному або видозміненому вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору [4]. Тобто поняття *"видозміненому вигляді"* в контексті виявлення плагіату, у тому числі згенерованих творів з допомогою ChatGPT і подібних програм, можна тлумачити у найширшому розумінні. Залишається тільки виробити критерії ідентифікації "видозмінених" робіт. Разом з тим, нормативне визначення "плагіату" включає опублікування перекладу іншомовного твору, що не охоплює інші способи видозміни тексту.

Міжнародно-правова система захисту об'єктів інтелектуальної власності розвивалась у часи "до Інтернету", точніше до широкого впровадження технологій, які трансформували способи створення і поширення творів, а тому в рамках чинного законодавства важко інтерпретувати та класифікувати певні дії з використанням програмного забезпечення як акт порушення майнових і немайнових прав. Термінологічний

апарат недосконало встановлює критерії охороноздатності, що вимагає звернення до етичних принципів.

Відповідно до Закону України “Про освіту” академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися [...] під час провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів наукових (творчих) досягнень. Порушеннями академічної доброчесності вважається фабрикація (вигадування даних чи фактів) фальсифікація (свідома зміна чи модифікація фактів), обман (надання завідомо неправдивої інформації щодо своєї наукової діяльності) [5].

Етичні практики цитування в наукових колах є важливим аспектом наукової роботи. Посилання на інші наукові роботи демонструє обізнаність автора із останніми дослідженнями певної теми, широту і обсяг досліджень у певній галузі, виявленням поваги до інтелектуальної праці інших дослідників, відокремлення ідей і думок від творчих результатів автора роботи, можливість незалежної перевірки отриманих висновків, шляхом дослідження використаних цитат і точності їх відтворення, забезпечує цілісність та достовірність дослідження.

Висновки.

Використання програм, які функціонують на базі технологій штучного інтелекту здатні значно підвищити рівень продуктивності праці, тому необхідне удосконалення системи правових підходів, які забезпечать баланс між перевагами використання таких технологій та зменшать ризики від їх впровадження.

Через призму етичного дискурсу проблеми використання результатів робіт, створених з використанням технологій штучного інтелекту, ідентифікуються швидше. Формулювання етичних проблем є каталізатором міждисциплінарних дискусій для пошуку моделей правомірного використання технологій ШІ в різних сферах. Через відсутність юридичної сили етичних

норм та рекомендацій, вони виступають як передумова для формування відповідних правових моделей.

Моделі правової охорони результатів генерування, модифікації та видозміни робіт створених з використанням технологій штучного інтелекту вимагають системного перегляду інформаційного законодавства та норм у сфері авторського права.

Список використаних джерел:

1. Дубняк М.В. Проблеми визначення правового режиму об’єктів, створених за допомогою технологій нейромереж. Інформація і право №4(31)/2019. С.45-54

2. Капіца Ю.М. Тексти музика зображення, що створюються штучним інтелектом: до визначення моделі правової охорони. Інформація і право. №1 (36)/2021. С 45-54

3. Lund, B. D., & Wang, T. (2023). Chatting about ChatGPT: How may AI and GPT impact academia and libraries? Library Hi Tech News. https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2023-0009 (дата звернення: 24.04.2023).

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України станом на 15.04.2023 року URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855 (дата звернення: 24.04.2023).

5. Про освіту: Закон України станом на 01.01.2023 року URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 24.04.2023).

Зух Ю. О.,
студентка магістерського рівня вищої освіти,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК: 341.347.78

НОВЕЛА ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ У ЗАКОНІ УКРАЇНИ № 2811-IX “ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА”

AMENDMENT REGULATING THE PROBLEMS OF ORPHAN WORKS IN THE LAW OF UKRAINE No. 2811-IX "ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS"

У тезах описується проблема сирітських творів, яка полягає у тому, що авторські права на такі твори не можуть бути встановлені через неможливість ідентифікації правовласника. Автор проводить аналіз регулювання сирітських творів у Законі України № 2811-IX "Про авторське право та суміжні права" від 1 грудня 2022 року та порівнює його зі схожими положеннями у Директиві Європейського Парламенту І ради 2012/28/ЄС. Також зазначається, що порядок та умови дозволеного використання сирітських творів визначається Кабінетом Міністрів України, але поки що такий порядок не розроблений.

Ключові слова: *сирітський твір, авторське право.*

The abstract discusses the problem of orphan works, which arises from the inability to identify the copyright owner of such works. The author analyzes the regulation of orphan works in the Ukrainian Law № 2811-IX "On Copyright and Related Rights" dated December 1, 2022, and compares it with similar provisions in the European Parliament and Council Directive 2012/28/EU. It is also noted that the order and conditions for the permissible use of orphan works are determined by the Cabinet of Ministers of Ukraine, but such an order has not yet been developed.

Keywords: *orphan work, copyright.*

До прийняття 1 грудня 2022 Закону України № 2811-IX "Про авторське право та суміжні права" питання сирітських творів в Україні залишалась неврегульованим. Відсутність належного закріплення в законодавстві цього питання ускладнювала здійснення будь-яких дій із таким твором. Така ситуація провокувала проблему: з одного боку потенційний автор може знайтись у будь-який момент, але з іншого боку – це обмежувало конституційну гарантію на вільний і всебічний розвиток своєї особистості (ст. 23 Конституції України») [2] та наукову діяльність тобто «…інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань» [5, 185].

Окрім цього, потрібно зазначити: важливо не сплутувати сирітські твори і твори у суспільному надбанні. Сирітські твори мають власника авторських прав, який ще не ідентифікований, тоді як щодо творів у суспільному надбанні авторські права вже минули, тому вони стали доступними для використання усім, проте автор є відомим. Окрім того, твори у суспільному надбанні — уже усталена правова категорія, тоді як сирітські твори в законодавстві з'явились досить недавно [3, 20].

Відповідно до Директиви Європейського Парламенту І ради 2012/28/ЄС від 25 жовтня 2012 року Про певні дозволені способи використання сирітських творів: «Твір чи фонограма вважається сирітським твором, якщо жодного з правоволодільців такого твору чи такої фонограми не було ідентифіковано, або, навіть якщо одного або більше з них було ідентифіковано, місце розташування жодного з них не було встановлено незважаючи на ретельний пошук правоволодільців, проведений та зареєстрований згідно зі статтею 3 цієї Директиви» [2].

У попередній редакції закону України про авторське право і суміжні права не було навіть визначення сирітського твору. Проте прийняття 1 грудня 2022 Закону України № 2811-IX "Про авторське право та суміжні права" стало важливим кроком у напрямі гармонізації законодавства про авторське право з правом ЄС, що є однією з вимог до країн-кандидатів на членство в ЄС.

Сьогодні закон визначає сирітський твір та сирітський об’єкт суміжних прав, як: «…оприлюднені в Україні твір, фонограма, відеограма (у тому числі що входить до складу аудіовізуального твору або іншої фонограми, відеограми), зафіксоване виконання, щодо яких жоден із суб’єктів майнових прав за результатами ретельного пошуку не ідентифікований, а в разі ідентифікації такого суб’єкта (включаючи об’єкти, оприлюднені анонімно чи під псевдонімом) - його місцезнаходження не встановлене» [4]. Іншими словами, ці об'єкти є "сиротами" у правовому сенсі – ніхто в даний момент не володіє правами на їх використання.

Отже, основна відмінність цих дефініцій полягає в тому, що друга включає також відеограми. Окрім того, у другому визначенні наголошується на територіальному аспекті: об’єкт має бути оприлюднений в Україні.

Стаття 29 Закону України «Про авторське право та суміжні права» розкриває питання використання сирітських творів в Україні. Відповідно до неї використовувати сирітські твори можуть «…бібліотеки, музеї з відкритим доступом для відвідувачів, архіви або організації із збереження фондів аудіо-, відеозаписів способами відтворення з метою оцифрування, індексації, каталогізації, збереження або відновлення копії після вжиття заходів із ідентифікації та належного розшуку авторів, інших суб’єктів авторського права, що не призвели до ідентифікації відповідних суб’єктів авторського права або віднайдення ідентифікованих суб’єктів» [4]. Такі дії дозволяють зберегти та збільшити доступність цих творів для загальної громадськості, що є важливим для дотримання положень Конституції України [2]. Однак, важливо пам'ятати, що таке використання можливе тільки у випадку, якщо заходи з ідентифікації та розшуку авторів не призвели до ідентифікації відповідних суб'єктів авторського права.

Далі стаття описує критерії для того, щоб твір міг мати статус сирітського на території України. Згідно з цими критеріями, твір може бути визнаний сирітським, якщо він був опублікований у письмових виданнях, таких як «…книги, журнали, газети, та зберігається у колекціях бібліотек,

музеїв, архівів, або організацій, що зберігають аудіо- та відеозаписи з відкритим доступом для відвідувачів». Крім того, аудіовізуальний твір також може мати статус сирітського, якщо він зберігається у зазначених колекціях та організаціях. Ці критерії допомагають установити, які твори можуть бути визнані сирітськими [4].

Окрім того, стаття містить умови щодо того, як твір може втратити свій статус сирітського і під якими умовами використання такого твору може бути заборонене. Зокрема, якщо заявник має вмотивоване твердження про наявність майнових прав на твір, який набув статусу сирітського, він може вимагати заборони використання цього твору. Заявник повинен надати підтвердження своєї власності на твір та пояснення, як він набув ці права. Крім того, якщо твір втрачає статус сирітського, він все ще захищений авторським правом згідно з цим законом [4].

Важливо зазначити, що саме Кабінетом Міністрів України визначаються: «…порядок та умови дозволеного використання сирітських творів, що включають порядок та умови вжиття заходів щодо ідентифікації та належного розшуку відповідних суб’єктів авторського права, набуття та втрати статусу сирітського твору, ведення реєстру сирітських творів…» [4]. Проте поки що до цього порядку немає, тому будемо чекати, коли уповноважений орган його розробить і затвердить.

У Директиві Європейського Парламенту І ради 2012/28/ЄС, статті третій визначний порядок ретельного пошуку, який необхідно проводити перед використанням твору. Згідно з ним, його повинні проводити «…загальнодоступні бібліотеки, освітні установи і музеї, а також архіви, установи зі збереження кіно- чи аудіоспадщини й організації суспільного мовлення, які мають осідок у державах-членах…» [1]. Будемо сподіватись, що скоро Кабінет Міністрів України визначить також порядок його проведення в Україні, в тому числі й органи, на які покладатиметься таке завдання.

Оскільки формат тез не дозволяє охопити повністю та розкрити тему сирітських творів в Україні, вона потребує повнішого дослідження та може

бути розвинена наступних працях. Зокрема, після прийняття КМУ порядку та умов дозволу на використання таких творів, цю тему можна буде розглянути глибше, також варто дослідити регулювання таких творів в інших країнах.

Отже, можна зробити висновок, що законодавча гармонізація з правом ЄС та прийняття закону про авторське право та суміжні права в Україні визначили та розширили поняття "сирітський твір" та "сирітський об'єкт суміжних прав", що є важливим кроком у покращенні захисту авторських та суміжних прав в країні. Це дає можливість використовувати такі об'єкти за певних умов. Проте в Україні ще не визначено порядок та умови дозволеного використання сирітських творів. Це означає, що поки що немає чітких правил, які б дозволяли використовувати такі твори без порушення авторських прав. згідно з Директивою Європейського Парламенту І ради 2012/28/ЄС, необхідно проводити ретельний пошук перед використанням твору. Потрібно чекати на визначення порядку його проведення в Україні. Це може зайняти певний час, але варто сподіватись, що Кабінет Міністрів України визначить порядок і органи, на які буде покладатись завдання проведення ретельного пошуку перед використанням твору.

Список використаних джерел:

1. Директива Європейського Парламенту І ради 2012/28/ЄС від 25 жовтня 2012 року Про певні дозволені способи використання сирітських творів : Директива від 25.10.2012 р. № 2012/28/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_027-12#n41.
2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 28.04.2023).
3. Мамчур Л., Ситцевой В. Співвідношення понять «сирітський твір» і «твір, що перейшов у суспільне надбання» в сучасному авторському праві. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. № 5. С. 13–24.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text (дата звернення: 28.04.2023).
5. Штефан О. О. Правовий режим сирітських творів. Питання інтелектуальної власності. 2017. Вип. 13. С. 121–133.

Ковтун А. В.,
студентка магістерського рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

УДК 347.7

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

UKRAINIAN INTELLECTUAL PROPERTY LEGISLATION DURING MARTIAL LAW

Дослідження присвячене сфері інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану. Автором проаналізовані останні зміни в законодавстві щодо інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, які дають підстави стверджувати, що відносини інтелектуальної власності та їх правове регулювання продовжують розвиватися. Також підкреслюється, що відбувається посилення та впровадження євроінтеграційних процесів в сфері інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: *права інтелектуальної власності, воєнний стан, законодавство, авторське право, патент, євроінтеграція.*

The study is devoted to the field of intellectual property in Ukraine under martial law. The author analyzed the latest changes in IP legislation under martial law, which give reason to believe that IP relations and legal regulation of them are in progress. It is also emphasized that strengthening and implementation of European integration processes take place in the field of intellectual property in Ukraine.

Keywords: *intellectual property rights, martial law, legislation, copyright, patent, European integration.*

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану на підставі статті 64 Конституції України тимчасово можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводитися обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Стаття 54 Основного Закону, яка гарантує громадянам захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, не підпадає під дію можливих обмежень та повинна дотримуватись навіть в умовах воєнного стану [1]. Відтак, у зазначений період надзвичайно важливо створити нормативно-правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності задля уникнення втрати прав інтелектуальної власності [2].

1 квітня 2022 року для сфери інтелектуальної власності був прийнятий важливий Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» № 2174-IX (далі – Закон). Відповідно до п. 1 ч. 1 вищевказаного Закону з дня введення в Україні воєнного стану зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Також визначено, що правила зупинення перебігу строків не тягнуть за собою зупинення дії свідоцтв, патентів, якими засвідчується виникнення прав інтелектуальної власності відповідно до законодавства, а також відповідних прав інтелектуальної власності. Під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі [3].

Не зважаючи на те, що прийняття вищевказаного Закону сприяє вирішенню таких гострих проблем, які б виникали стосовно перебігу відповідних строків, все ж залишаються питання, які недостатньо врегульовані на законодавчому рівні.

Показовою є справа № 910/9215/21 за позовом Мерк Шарп енд Доме Корп. до ТОВ «Тева Україна» та Міністерства охорони здоров'я України про захист порушеного права інтелектуальної власності на патент України № 55409. Строк дії зазначеного патенту на винахід, який охороняє сполуку каспофунгін і за захистом якого позивач звернувся до суду, закінчився у квітні 2022 року – тобто під час дії в Україні воєнного стану. Суди першої та апеляційної інстанцій вважали строк дії патенту на винахід продовженим з огляду на положення абзацу 3 п. 1 ч. 1 Закону, тому дійшли висновку про обґрунтованість заявлених позовних вимог про припинення порушення патентних прав [4].

Оскаржуючи судові рішення до Верховного Суду, ТОВ «Тева Україна» підкреслювало неправильність застосування норм права попередніми інстанціями, оскільки, приписи вказаного положення Закону застосовують до об'єктів, чинність яких може бути продовжена після припинення чи скасування воєнного стану, у той час як продовження дії патенту України на винахід № 55409 є неможливим з огляду на закінчення двадцятирічного строку його дії (ст. 465 Цивільного кодексу України; ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Окрім того, як стає зрозуміло з аналізу постанови Верховного Суду від 22.12.2022 р. по цій справі, ТОВ «Тева Україна» зазначало, що ані згаданий Закон, ані будь-який інший законодавчий акт не вносить змін до Цивільного кодексу України щодо продовження строку дії патентів на винаходи, хоча фактично названий Закон запроваджує нову підставу для продовження строку дії патентів. На додаток, продовження чинності патентних прав поза межами строку додаткової охорони (5 років) суперечить ст. 220 Угоди про асоціацію та ст. 33 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.

Верховний Суд у згаданій постанові від 22.12.2022 р. скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд, але не з підстав, на які посилався скаржник, а з огляду на задоволення судами позовної вимоги про заборону ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід за патентом України № 55409 не лише в лікарському засобі «Каспофунгін-Тева», а й *в будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін* [4].

Аналізуючи цю справу, Бадьора Н. зауважує, що Верховний Суд не висловив остаточної позиції щодо продовження строку дії патентів на час воєнного стану, як і не зазначив про хибність аргументів судів попередніх інстанцій щодо цього питання. На мою думкою, слушним є зауваження, що нині складається ситуація, коли численні фармацевтичні компанії мають намір виводити генеричні препарати (каспофунгін, еторикоксиб, сунітиніб тощо) на український ринок після закінчення строку дії відповідних патентів, однак змушені замість цього орієнтуватися на дату закінчення воєнного стану, яку спрогнозувати неможливо. Крім того, залишається відкритим питання законності продовження патентної монополії правовласників більше за встановлений законодавством строк дії патенту. Це може створювати ситуацію правової невизначеності та знижувати інвестиційну привабливість фармацевтичного ринку України в короткостроковій перспективі [5]. Для вирішення окресленої проблеми, на мою думку, було б доцільно внести зміни до Закону, якими виключити продовження строків дії патентів та повернути їх дію до довоєнного регулювання. Це, в свою чергу, ліквідує існування додаткового строку правової охорони, який є невиправданим, адже строк дії патенту за законодавством не продовжується, а тому будь-яких активних дій (в т.ч. після початку введення воєнного стану) від власників патентів не вимагається.

Значною подією в галузі авторського права під час війни стало прийняття нової редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX [6]. Цей закон спрямований на гармонізацію

українського законодавства у галузі авторського права з європейським [7] та містить низку нововведень, зокрема:

1) вводиться нормативний критерій охорони об'єктів авторського права – оригінальність. І хоча оригінальність як критерій охорони твору з'являється в законі вперше, це поняття раніше вже існувало в український судові практиці. Так, наприклад, у 2014 році Вищий господарський суд України в рішенні у справі № 918/5/14 визнав назву персонажа «Капітошка» самостійним об'єктом авторського права, який може бути використаний окремо від власне зображення Капітошки, оскільки, на думку суду, слово «Капітошка» носить ***оригінальний*** характер, тобто є результатом творчої діяльності автора, завдяки чому і створює в нашій уяві образ дуже щасливої краплинки в капелюсі [8; 9].

2) тепер роботодавець за замовчуванням набуватиме майнові права на твір, створений працівником за трудовим договором чи контрактом, з моменту його створення. Те ж саме стосується творів, які створюються на замовлення, за винятком творів образотворчого мистецтва, але виняток не поширюється на твори, спеціально створені як елемент комп'ютерної програми. При цьому, у автора залишатимуться немайнові права та право автора на винагороду за передання майнових прав [9].

3) оновлений закон передбачає існування прав sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (тобто без участі фізичної особи). Такі права виникають у тих осіб, які володіють майновими правами чи мають ліцензійні повноваження на відповідну комп'ютерну програму [10, с. 172].

4) за законом, підставами для захисту прав є будь-яке порушення, невизнання або оспорювання таких прав, а також створення загрози їх порушення. Новий закон визначає вичерпний перелік ситуацій, що можуть бути ймовірними загрозами порушення авторського права особи [6].

Перелік порушень також уточнено. До прикладу, плагіат новий закон розкриває не лише як опублікування чужого твору під своїм іменем, а й його переклад, опублікування у незмінному або видозміненому вигляді.

Наведений перелік нововведень до Закону України «Про авторське право та суміжні права» не є вичерпним та містить інші позитивні зміни (щодо сирітських творів, механізму компенсації тощо).

Ще одним кроком України на шляху наближення власного законодавства в частині захисту прав інтелектуальної власності до стандартів Європейського Союзу є ухвалення Верховною Радою України 20 березня 2023 року законопроєкту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 24.12.2021 № 6464. Законопроєкт підписано Президентом України 11.04.2023 та наразі перебуває на заключних стадіях законодавчого процесу [11].

Документ, зокрема, передбачає: **(1)** можливість вилучення з цивільного обігу товарів, виготовлених або введених у цивільний обіг з порушенням права інтелектуальної власності, та матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, за рахунок особи, яка вчинила порушення; **(2)** додаткові повноваження щодо застосування разової грошової виплати замість інших способів захисту прав інтелектуальної власності, за умови, що право порушено відповідачем ненавмисно і без недбалості, а застосування способів захисту є неспівмірним шкоді, заподіяній позивачеві; **(3)** конкретизація процесуальних процедур витребування доказів у вигляді інформації про походження і мережі розповсюдження товарів чи послуг, що порушують право інтелектуальної власності; **(4)** додаткові можливості публікації в засобах масової інформації або доведення до загального відома іншим визначеним судом шляхом відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення за рахунок особи, яка вчинила правопорушення [12].

Підсумовуючи, слід зазначити, що незважаючи на складну ситуацію в різних сферах суспільного життя в умовах воєнного стану, в Україні триває вкрай необхідна законодавча діяльність в сфері інтелектуальної власності. Забезпечення подальшого функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності та їх поступове вдосконалення в умовах воєнного стану за підтримки дружніх країн та міжнародного співтовариства спрямоване на посилення та реалізацію євроінтеграційних процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 10.04.2023)

2. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/221193.html (дата звернення: 10.04.2023)

3. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 № 2174-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2174-20 (дата звернення: 11.04.2023)

4. Постанова Касаційного господарського суду Верховного суду від 22 грудня 2022 року по справі № 910/9215/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058869 (дата звернення: 11.04.2023)

5. Бадьора Н., Болюбаш І. Патентні спори під час війни. Практика Верховного Суду. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA016348 (дата звернення: 09.04.2023)

6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20 (дата звернення: 10.04.2023)

7. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/230919.html (дата звернення: 10.04.2023)

8. Постанова Вищого господарського суду України від 19 серпня 2014 року по справі № 918/5/14. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/40203032 (дата звернення: 09.04.2023)

9. Єсипович М., Євстіфеєв М. Новий закон про авторське право в Україні. Що змінилось? URL: http://surl.li/gimjs (дата звернення: 10.04.2023)

10. Тарасенко Л. Л. Новий закон про авторське право (2022): виклики та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. № 12. 2022. С. 171-174. URL: http://lsej.org.ua/12_2022/36.pdf (дата звернення: 12.04.2023)

11. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38683 (дата звернення: 12.04.2023)

12. Веб-сайт Державної системи правової охорони інтелектуальної власності. URL: http://surl.li/giogs (дата звернення: 13.04.2023)

Кондратенко К. В.,
студентка 1 курсу магістерського рівня
Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут»
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

УДК 347.78.01(477)

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД*

IMPROVEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN THE POST-WAR PERIOD

Україна – держава з високим науково-технічним потенціалом, який визначається унікальними досягненнями в багатьох сферах виробництва. Через військові дії питання реформування законодавства у сфері інтелектуальної власності було призупинено, однак важливість даного питання неможливо переоцінити. Відповідно, вже сьогодні варто започаткувати правові основи для реформ, які допоможуть у післявоєнний період розвивати економіку, відновлювати інфраструктуру, ефективно охороняти сферу інтелектуальної власності.

Доведено необхідність внесення змін у чинне законодавство щодо правового регулювання системи охорони інтелектуальної власності та захисту прав інтелектуальної власності.

Подано низку пропозицій щодо вдосконалення охорони інтелектуальної власності в воєнний та післявоєнний період.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, правова охорона, реформа сфери інтелектуальної власності, післявоєнне відновлення.*

Ukraine is a country with a high scientific and technical potential, which is determined by important and unique achievements in many areas of production. Due to military actions, the issue of reforming legislation in the field of intellectual

property was suspended, but the importance of this issue cannot be overestimated. Accordingly, it is already necessary to initiate legal foundations for reforms that will make it possible in the post-war period to develop the economy, restore infrastructure, and effectively protect the sphere of intellectual property.

The necessity of making changes to the current legislation regarding the legal regulation of the intellectual property protection system and the protection of intellectual property rights has been proven.

A number of proposals for improving the protection of intellectual property in the war and post-war period have been submitted.

Keywords: *intellectual property, legal protection, reforming the field of intellectual property, post-war recovery.*

Актуальність. Сучасний етап інноваційного розвитку України є найважливішим стратегічним напрямом розвитку економіки. В свою чергу, економічний та інноваційний прогрес післявоєнної України залежить від ступеня залучення інтелектуальної продукції та інноваційних технологій, що ставить нові виклики перед системою правового регулювання та охорони інтелектуальної власності. Належне управління портфелем інтелектуальної власності за умов воєнного стану є особливо актуальним для уникнення проблем із потенційними судовими спорами в майбутньому та збереження даних для захисту та дотримання прав інтелектуальної власності в післявоєнній економіці України [5, с. 104].

Отже за мету для себе ми обрали визначення пріоритетних напрямів щодо вдосконалення охорони інтелектуальної власності (надалі – ІВ) з урахуванням вимог сьогодення.

У зв’язку з введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового

режиму воєнного стану. Створення правових механізмів захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, запобігання втраті прав інтелектуальної власності в період дії воєнного стану є надзвичайно важливим. Насамперед перед державою поставлено завдання - мінімізувати вплив негативних чинників та наслідків воєнного стану на громадян.

Відповідно, вже сьогодні варто започаткувати правові основи для реформ, які дадуть можливість у післявоєнний період розвивати економіку, відновлювати інфраструктуру, ефективно охороняти сферу інтелектуальної власності [4, с. 33].

Враховуючи реалії сьогодення нашої держави, а це знищення інфраструктури, довготривала відсутність електроенергії, перебої із зв’язком зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення та здійснення розбудови цивільної та промислової інфраструктури з врахуванням певних технічних стандартів та новітніх технологій. Ті галузі виробництва, які до війни базувались на застарілих виробничих технологіях та потребували модернізації, мають бути відновлені, враховуючи сучасні новітні технічні та технологічні досягнення.

Дослідивши думку фахівців Міністерства цифрової трансформації України, можна стверджувати, що зараз відбувається перша у світі кібервійна, а тому існує реальна потреба у належному правовому регулюванні використання програмного й інформаційно-технічного забезпечення [4, с. 33].

Відновлення інфраструктури України у повоєнний час безперечно пов’язані з використанням результатів у сфері інформаційних технологій та винахідницької діяльності.

Аналізуючи систему захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності, слід зазначити, що впродовж останніх років було вдосконалено чинне законодавство, а також організовано співпрацю з міжнародними експертами у згаданій сфері, здійснено оцінку у реформуванні організаційної системи захисту інтелектуальної власності за участю міжнародних організацій [6].

Сьогодні систему організації охорони інтелектуальної власності становить Національний орган інтелектуальної власності України (далі – НОІВ) повноваження якого визначені ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16.06.2020 № 703-IX (функції виконує Державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УкрНОІВІ), а також інші державні інституції правової охорони інтелектуальної власності: Міністерство економіки України; Національна поліція України; Департамент кіберполіції; Державна митна служба України; Міністерство культури та інформаційної політики України; Державне агентство України з питань кіно; Антимонопольний комітет України; Вищий суд з питань інтелектуальної власності– ще не сформовано.

Окремо хочу звернути увагу на судову реформу у сфері інтелектуальної власності, адже існують суттєві зауваження до неї. Указом Президента України від 29.09.2017 було утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, але станом на квітень 2023 року цей судовий орган так і не функціонує, а ситуація із захистом прав інтелектуальної власності в Україні дійшла критичної межі.

Тому існує нагальна потреба в прийнятті спеціального закону «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», що містив би основні засади організації та діяльності цієї судової інституції. М. Потоцький вважає, що ухвалення зазначеного закону не вирішить всіх проблем та наголошує, що варто пам’ятати про цілі, яких прагнуть досягти законодавці, створюючи спеціалізований суд, а саме: розв’язати проблему конфлікту різних видів юрисдикції та уніфікації практики застосування судами законодавства про інтелектуальну власність; скоротити строки розгляду цих спорів; покращити кадрове забезпечення; забезпечити ефетивне застосування способів захисту прав до специфічних правовідносин у цій сфері [4, с. 35].

Необхідно зазначити, що належне правове регулювання статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності сприятиме підвищенню рівню довіри

міжнародних партнерів, а це є край важливим враховуючи воєнний стан в країні.

Відсутність системної політики у секторі охорони інтелектуальної власності, а саме у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності на державних підприємствах оборонно-промислового комплексу призвела до того, що унікальні конструкторські розробки через сумнівні контракти ставали власністю приватних та іноземних підприємців. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки» в Україні не був створений єдиний цифровий реєстр об'єктів інтелектуальної власності оборонно-промислового комплексу, які були б оцінені та захищені від неправомірної передачі стороннім особам [3].

Пропозиції вдосконалення охорони інтелектуальної власності в воєнний та післявоєнний період:

1. Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності;
2. Збільшення кількості кваліфікованих суддів та спеціалістів в сфері ІВ, зокрема шляхом включення в освітні програми питання інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності;
3. Підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій у сфері ІВ за допомогою широкого застосування дистанційних технологій навчання та сучасних форм організації навчального процесу;
4. Співпраця з міжнародними країнами через створення спільного проєкту щодо «Посилення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в повоєнний період в Україні», на зразок проєкту Twinning 2014-2016 р.;
5. Посилення захисту прав громадян у сфері ІВ у процесі експорту товарів за кордон шляхом створення системи електронного моніторингу об'єктів ІВ;
6. Проведення інвентаризації та оцінки об'єктів інтелектуальної власності суб'єктів господарювання оборонно-промислового комплексу, а також

розробка політики управління інтелектуальною власністю в оборонно-промисловому комплексі;

7. Створення єдиного реєстру об’єктів інтелектуальної власності оборонно-промислового комплексу;

8. Використання цифрових технологій у процедурах захисту права ІВ.

Через військові дії питання реформування законодавства у сфері інтелектуальної власності було призупинено, однак важливість даного питання неможливо переоцінити.

З огляду на те, що Україна планує відновлювати свою економіку та інфраструктуру з використанням міжнародних новітніх технологій, постає питання щодо реформування інтелектуальної власності у контексті повоєнного відновлення України. Забезпечення подальшого функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності та їх поступове вдосконалення в умовах воєнного стану можливе за підтримки дружніх країн та міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 45, ст.387.

2. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023—2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220.

3. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220.

4. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Філик Н. В. Шляхи реформування системи охорони інтелектуальної власності в умовах воєнних загроз. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. Вип. 1 (8). 2022. С. 32-41.

5. Кронда О.Ю., Зосименко О.М. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 104-108.

6. Мироненко Н. М., Бутнік-Сіверський О. Б. та інші. Питання інтелектуальної власності : зб. наук. праць. Випуск 20 / за ред. д.ю.н. А. С. Штефан; НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Київ: Інтерсервіс, 2022. С. 98.

7. Ревак І.О. Інтелектуальний потенціал у системі економічної безпеки України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. 2016. С. 474.

8. Яворська О, Тарасенко Л. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: матеріали Шостої всеукраїнської науково – практичної конференції (Львів, 29 вересня 2022 р.). – Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2022. С. 310.

*** *Науковий керівник*: Білоусова Н. О.,** *кандидат юридичних наук, доцент кафедри приватного права Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Крикун Н. П.,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна, студентка 3-го курсу

Ромашко А. С.,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна, к.т.н., доцент кафедри конструювання машин, https://orcid.org/0000-0001-8325-8880

Гаврушкевич Н. В.,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна, асистент кафедри конструювання машин, https://orcid.org/0000-0002-6229-7458

УДК 658.5

ІНТЕГРАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СТАНДАРТИ НА НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Описана проблематика патентів, які є суттєвими для стандартів на нові технології та переваги впливу на суспільство таких патентів разом зі стандартами. Надані рекомендації.

Ключові слова: *патент, технології, стандарт, інтелектуальна власність, SEP.*

The issues related to patents, which are essential for the standards of new technologies, as well as the benefits of the impact of such patents together with standards on society, have been described. Recommendations have been provided.

Keywords: *patent, technology, standard, intellectual property, SEP***.**

Якщо створюються такі патенти, які формують нові технології, то передбачається велика кількість користувачів таких технологій. Досить часто особа, яка захоче таку технологію впровадити, може потрапити в неприємну

ситуацію, коли буде змушена просити дозволи на використання десятків патентів різних володільців. Зрештою, ціна впровадження нової технології буде досить великою, а в результаті постраждає суспільство.

В курсі Всесвітньої організації інтелектуальної власності №DL-301 «Патенти» наведені випадки, коли на початку XX століття США не могли виготовляти літаки, бо права на ключові патенти щодо компонентів належали різним особам. Це звичайно загрожувало й безпеці держави і після Першої Світової війни була утворена асоціація, яка контролювала такі патенти та здійснювала ліцензування за розумну ціну.

Багато стандартів базуються на запатентованих технологіях. Це стосується, зокрема, галузі мобільних комунікацій, яка стандартизована та, окрім того, складається з великої кількості інновацій, захищених патентами. Для роботи кожної з мереж 2G-5G і WiFi використовують тисячі патентів. Такі стандарти зв'язку є ключовими для розвитку суспільства, наприклад, у сфері Інтернету та в таких секторах, як споживча електроніка, автомобільна промисловість та промисловість електромереж.

Як зазначено в посібнику організації зі стандартизації ETSI [1, п.7.3] впровадження стандарту може стосуватися запатентованих винаходів (SEP - патенти суттєві для стандарту) і навіть авторських прав (наприклад, програмний код). Варто зазначити що використання авторських прав суттєвих для стандарту на практиці трапляється дуже рідко.

Тобто для блага суспільства в даному питанні мають разом злагоджено працювати і просувати нові технології дві системи, а саме:

- система охорони інтелектуальної власності (в Україні Державна організація “Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій”);

- система стандартизації (в Україні призначений Національний орган зі стандартизації і наразі функції цього органу виконує Державне підприємство «Український науково- дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»).

Зазначимо, що вищезазначені організації, відносяться до сфери Міністерства економіки України, але на сьогодні практика їх співпраці нам невідома, а у відкритих джерелах знайти таку інформацію не вдалось.

Світова практика показує, що впровадження об’єктів інтелектуальної власності в стандарти досліджують і Всесвітня організація інтелектуальної власності, і Європейська комісія, і Організації зі стандартизації. Хоча слід зазначити, що виникають проблеми та напрацьовуються механізми їх вирішення.

Організації, які займаються встановленням стандартів (міжнародна організація з стандартизації ISO та інші, наприклад ETSI [1], CEN та CENELEC [2]), розробили правила та практику для забезпечення ефективного ліцензування патентів, які є важливими для їх стандартів.

Середовище ліцензування має важливе значення для успіху стандарту. Це допомагає досягти широкого та швидкого поширення інновацій за розумні відрахування володільцям патентів. Патенти забезпечують стимули для досліджень та розробок, а також полегшують передачу знань. Стандарти забезпечують швидке поширення технологій та взаємодію між продуктами.

Як свідчать публікації BOIB [3], коли запатентована технологія стає частиною стандарту, органи стандартизації часто вимагають, щоб власники патентів, що розповсюджуються на компоненти стандарту, розкривали патенти, необхідні реалізації стандарту, і брали зобов'язання ліцензувати ці патенти на справедливих, розумних та недискримінаційних (далі FRAND) умовах. Також за [2] технічні стандарти і патенти, що лежать в їх основі, необхідні для їх реалізації, будуть відігравати помітну роль на світовому ринку, а це означає, що потрібне запровадження відповідних нормативно-правових актів.

Європейська комісія [4] звернула увагу на те, що власники SEP часто завищують декларації (оголошуючи патенти важливими для стандарту, коли вони такими не являються). Як правило, такі організації не оцінюють, чи є патенти справді SEP, а це створює ризики для зацікавлених осіб. Тому

потрібна неупереджена перевірка таких патентів на предмет суттєвості для стандарту. Все частіше в працях дослідників, а також в повідомленнях Європейської комісії звучать думки про необхідність встановлення додаткових вимог щодо SEP до організацій, що розробляють стандарти.

SEP цікаві для їх власників тим, що коли патент визнається суттєвим для стандарту, то для нього можлива видача всесвітньої ліцензії (хоча сам патент має територіальну дію) для просування нових технологій.

В Міжнародній організації з стандартизації ISO діє 245 технічних комітетів за різними напрямками [5], не рахуючи підкомітетів. Секретаріат кожного технічного комітету веде орган зі стандартизації країни-члена ISO. Варто зазначити, що більшість секретаріатів таких технічних комітетів очолює орган стандартизації Китаю (при врахуванні підкомітетів Китай не на першому місці).

Зважаючи на вищезазначене, ми погоджуємось з пропозиціями, викладеними в [2] щодо обміну досвідом та практиками, а саме:

• прозорість та передбачуваність ліцензійних угод, що укладаються на умовах FRAND;

• ефективність переговорів за умов FRAND;

• баланс інтересів власників стандартних основних патентів та органів стандартизації, які відповідають за впровадження стандартів;

• забезпечення збалансованих, передбачуваних та ефективних механізмів правозастосування та вирішення спорів; і

• стимулювання підвищення кваліфікації та вдосконалення практики в області FRAND, у тому числі МСП та стартапами.

Окрім вищезазначеного, ми також думаємо, що в виграші той, хто не тільки має патенти в тих галузях науки і техніки, що динамічно розвиваються, але ще й до того створює технічні комітети, розробляє стандарти та просуває патенти своєї країни, як стандартоутворюючі.

Висновки. Налагодити співпрацю для напрацювання політики в сфері патентів суттєвих для стандартів між Державною організацією “Український

національний офіс інтелектуальної власності та інновацій" та Державним підприємством «Український науково- дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». Сприяти появі нових технічних комітетів в Україні та приймати участь у створенні технічних комітетів в інших організаціях зі стандартизації. Напрацювати методики перевірки патентів на предмет їх суттєвості для конкретного стандарту, а також сприяти підготовці експертів. Розробити нормативно-правові акти що стосуються патентів суттєвих для стандарту (SEP). Проводити просвітницьку діяльність серед винахідників та виробників, щодо питань, які стосуються патентів суттєвих для стандарту, а також щодо переваг участі в стандартизації.

Список використаних джерел:

1. Abdelkafi N., Lanting C.J.M., Thuns M., Bolla R., Rodriguez-Ascaso A. & Wetterwald M. (2018), Understanding ICT Standardization: Principles and Practice URL: https://www.etsi.org/images/files/Education/Textbook_Understanding_ICT_Standardization.pdf (дата звернення 01.04.2023)

2. EUROPEAN STANDARDIZATION. CEN-CENELEC. URL: https://www.cencenelec.eu/european-standardization/ (date of access: 01.04.2023).

3. Постійний комітет з патентного права. Пропозиція делегації Канади у відношенні обміну інформацією з стандартоутворюючих патентів. Сесія 34, Женева, 26–30 вересня 2022 р. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/ru/scp_34/scp_34_7_rev.pdf (дата звернення 01.04.2023).

4. WIPO MAGAZINE. Worldwide activities on licensing issues relating to standard essential patents/ February 2019/By Doris Johnson Hines, Partner, and Ming-Tao Yang, Partner, Finnegan, Washington, DC, USA URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/01/article_0003.html (дата звернення 01.04.2023).

5. Міжнародна організація з стандартизації. Перелік технічних комітетів URL: https://www.iso.org/ru/technical-committees.html (дата звернення 01.04.2023).

Работягова Л. І.,
провідний науковий співробітник відділу промислової власності
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 347.771

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВВЕДЕННЯ СВІДОЦТВА ДОДАТКОВОЇ ОХОРОНИ ДЛЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

THE EVALUATION OF THE EXPERIENCE OF INTRODUCING THE SUPPLEMENTARY PROTECTION CERTIFICATE FOR MEDICINAL PRODUCTS IN AN EU MEMBER STATES

Показано, що процедури надання свідоцтва додаткової охорони для лікарських засобів в державах-членах ЄС не є уніфікованими, що породжує правову невизначеність в обсязі охорони продукту свідоцтвом додаткової охорони та її тривалості після закінчення строку дії патенту.

Ключові слова: *свідоцтво додаткової охорони, СДО, лікарський засіб, продукт.*

It is shown that the procedures for granting the supplementary protection certificate for medicinal products in the EU member states are not unified, which creates legal uncertainty in the scope of product protection by the the supplementary protection certificate for medicinal products and its duration after the expiration of the patent.

Keywords: *the supplementary protection certificate, SPC, medicinal products, product.*

Вперше свідоцтво (сертифікат) додаткової охорони для лікарських засобів (далі-СДО) в усіх державах-членах ЄС було введено Регламентом Ради (ЄЕС) № 1768/92 про запровадження свідоцтва додаткової охорони лікарських засобів а насьогодні регулюється Регламентом ЄС № 469/2009 Європейського Парламенту і Ради від 6 травня 2009 р. щодо свідоцтва додаткової охорони для

лікарських засобів (кодифікована версія) (далі — Регламент ЄС № 469/2009).

Законодавці ЄС очікували, що Регламент ЄС № 469/2009 забезпечать видачу СДО на однакових умовах кожною державою-членом ЄС на запит володільця національного або європейського патенту, що охороняє продукт як такий, процес отримання продукту або застосування продукту (основний патент) і на який видано перший дійсний дозвіл на розміщення продукту на ринку як лікарського засобу. При цьому продукт визначається як "активний інгредієнт або комбінація активних інгредієнтів лікарських засобів".

Однак, за результатами аналізу, проведеного в 2020 р. Європейською Комісією разом з Інститутом інновацій і конкуренції Макса Планка було встановлено, що процес видачі СДО національними патентними відомствами не є уніфікованим, тобто існують відмінності у процедурі надання СДО і відмінності у тривалості розгляду заявки на СДО, які призводять до отримання суперечливих результатів розгляду заявок на СДО. Крім того, в ЄС існують суперечливі результати судових розглядів стосовно надання СДО.

Перш за все, це пов’язано зі ст. 10 (5) Регламенту ЄС № 469/2009, відповідно до якої держави-члени ЄС можуть дозволити національному патентному відомству видавати СДО без перевірки дотримання суттєвих умов, викладених у пунктах (c) та (d) ст. 3, тобто вимог про те, що (c) - продукт ще не був предметом свідоцтва, і (d) - реєстраційне посвідчення є першим дозволом на розміщення продукту на ринку як лікарського засобу або засобу захисту рослин.

Через відмінності у процедурах видачі СДО виникають розбіжності щодо прийняття рішень за результатами розгляду заявок на СДО. Наприклад, кількість заявок на СДО, які були відхиленими, становить: менше 10% в Італії, Іспанії, Португалії, Швеції; від 10% до 30% в Нідерландах, Франції, Данії, Словаччині, Норвегії, Чехії, Ірландії, Ісландії; від 30% до 50% в Угорщині, Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Польщі. Аналіз результатів розгляду заявок на СДО для 706 продуктів свідчить, що для 26% продуктів СДО було видано в одній державі-члені ЄС, але не було видано в іншій державі-члені.

Результати опитування виробників генериків, проведеного Європейською Комісією, показали, що 62% респондентів вважають, що практика та процедури розгляду заявок на видачу СДО в національних відомствах держав-членах ЄС суттєво різняться з погляду передбачуваності, прозорості та якості наданих прав. Відсутність гармонізації процедур видачі СДО між національними відомствами породжує правову невизначеність в обсязі охорони продукту СДО та її тривалості після закінчення строку дії патенту, що не дозволяє передбачити дати виходу продукту на ринок [1].

На перший погляд законодавство ЄС виглядає простим і зрозумілим. Відповідно до Регламенту ЄС № 469/2009 повинен забезпечуватись баланс: "одне СДО на продукт". Для цього необхідно звернутися до дозволу на розміщення продукту на ринку в якості активного інгредієнта (інгредієнтів), переконатися в тому, що цей дозвіл на продукт є першим і що продукт охороняється основним патентом, а потім, за умови задоволення всіх інших вимог, видати СДО на цей конкретний продукт. На практиці наведені нижче ситуації виявляються не настільки чітко окресленими.

*Проблема солі***.** Відповідно до фармацевтичного законодавства ЄС солі та складні ефіри основних з'єднань передбачаються аналогічними за своєю активністю. З тексту Регламенту Ради (ЄЕС) № 1768/92, попередньої редакції Регламенту ЄС № 469/2009, було незрозуміло, чи матимуть заявники адекватну охорону від конкурентів, які вийдуть на ринок з такими аналогічними сполуками після закінчення дії основного патенту.

Зазначена ситуація була виправлена додаванням п.(13) у преамбулу Регламенту ЄС № 1610/96 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 1996 р. про видачу свідоцтва додаткової охорони для засобів захисту рослин наступного змісту: «Оскільки свідоцтво надає ті самі права, що й основний патент то, якщо основний патент поширюється на діючу речовину та її різні похідні (солі та складні ефіри), то свідоцтво надає таку ж саму охорону». Також був доданий п.(14), який містить наступне: «… видача свідоцтва на продукт, який складається з активної речовини, не перешкоджає видачі інших

свідоцтв на похідні (солі і складні ефіри) цієї речовини, за умови, що ці похідні є предметом патентів, які саме їх охороняють». В подальшому національні патентні відомства держав-членів ЄС зробили вибір на користь видачі СДО з широким описом продукту, не обмежуючи його активним інгредієнтом лікарського засобу, який першим отримав дозвіл на розміщення на ринку. Наприклад, якщо лікарський засіб, який отримав дозвіл на розміщення на ринку містить хлористоводневу сіль сполуки X, а основний патент охороняє X і його кислотно-адитивні солі, то СДО буде виданим на "X або його кислотно-адитивні солі, зокрема, хлористоводневу сіль".

Основна причина цього доповнення полягає в тому, що у виняткових випадках конкретна сіль або складний ефір можуть дійсно демонструвати терапевтичні ефекти, відмінні від основного з'єднання. При цьому, єдиною умовою видачі СДО є наявність конкретного патенту, у якому охарактеризований цей терапевтичний ефект. Не зважаючи на те, що в законодавстві згадуються тільки солі і складні ефіри, прецедентне право Європейського суду має менш обмежувальний характер і говорить про "різні похідні форми, такі як солі і складні ефіри". Натепер в Європі вважають, що до похідних речовини слід включити також і розчини. Проте за іншими класами речовин, таким як металокомплекси і енантіомери, однозначного рішення ще не прийнято. Деякі роз’яснення знаходяться в фармацевтичному законодавстві та в Керівництві, підготовленому службою охорони здоров'я а також Європейським агентством лікарських засобів [2].

Комбінація активних інгредієнтів. Згідно з законодавством ЄС комбінація різних активних інгредієнтів розглядається як новий продукт, який може відповідати вимогам надання СДО, навіть якщо вона є комбінацією відомих активних інгредієнтів, наприклад активного інгредієнту А і активного інгредієнту В, які вже присутні ринку в індивідуальному вигляді. Не зважаючи на то, що в законодавстві ЄС ясно сказано, що на комбінацію може бути видано СДО, не має єдиної думки щодо застосування цих положень в світлі деяких питань.

Такими питаннями є:1) Чи може дозвіл на розміщення на ринку комбінації А + В бути використаним для отримання СДО тільки на А? Деякі національні патентні відомства (Нідерланди, Велика Британія) дотримуються тієї думки, що в дозволі на розміщення на ринку повинен бути зазначений тільки один продукт, в даному випадку це комбінація А і В. Інші національні патентні відомства (Франція, Данія) вважають, що такий дозвіл на розміщення на ринку можна розглядати не лише стосовно цієї комбінації, але також і окремо на А і В. Це може потенційно призвести до видачі трьох різних СДО: на А, на В і на А + В.

2) Чи охороняється комбінація А + В патентом тільки на А? Комбінація А + В порушить цей патент зважаючи на присутність в ній А, але чи означає це, що зазначений патент охороняє також і комбінацію (як таку)? Більшість національних патентних відомств відкидають такий "тест на порушення" і наполягають на тому, що в пунктах формули винаходу і / або описі патенту повинна вказуватися ця комбінація.

3) Чи надає СДО на А також і охорону комбінації А + В у разі виведення останньої на ринок третьою стороною? Це питання про порушення, і тому воно є предметом рішення судів, а не національних патентних відомств. У Швеції та Франції відповідь на це питання було позитивним, в Бельгії - негативним. При негативній відповіді на це питання володілець патенту повинен до закінчення строку дії патенту отримати дозвіл на розміщення на ринку для всіх комбінацій. Однак отримати СДО на кожну з цих комбінацій можливо тільки у разі, якщо патент охоплює всі комбінації А + В. В іншому випадку, навіть тривіальна комбінація може з’явитись на ринку негайно після закінчення строку дії основного патенту, якщо чинним є тільки СДО, яке видано на А [3].

Комбінація активного і неактивного інгредієнта. Лікарський засіб може містити відому речовину з конкретним лікувальним ефектом і інший компонент, що забезпечує таку фармацевтичну форму цього лікарського засобу, який змінює дієвість даного препарату, наприклад, шляхом керованого

вивільнення активного інгредієнта для уникнення токсичного впливу. До недавнього часу в деяких державах-членах ЄС така комбінація активної і неактивної речовини розглядалася як новий лікарський засіб. Європейський суд відхилив таку інтерпретацію. Речовина, яка сама по собі не має якої-небудь лікувальної дії, і яка використовується для отримання певної фармацевтичної форми лікарського засобу, не підпадає під концепцію "активного інгредієнта", який використовується для визначення терміну "продукт".

Різні продовження строку правової охорони на основі одного патенту. Згідно з законодавством ЄС можливо отримати більше одного СДО на основі одного і того ж патенту. Наприклад, якщо патент охороняє А, а також А + В, то володілець патенту може отримати два СДО за умови, що у нього є дозвіл на розміщення на ринку для А і для А + В. Іншим прикладом є випадок, якщо є два дозволу на розміщення на ринку, один для А і інший для В, а в патенті приведена широка формула винаходу типу "Маркуша", яка охоплює групу сполук, що включають А і В. Строки закінчення дії цих СДО можуть бути різними, оскільки вони залежать від дат кожного з дозволів на розміщення на ринку. Надання декількох свідоцтв цілком виправдано, оскільки в кожному випадку для отримання дозволу на розміщення на ринку необхідно здійснити широкі клінічні випробування [4].

Зважаючи на те, що стаття 27^{-1} Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 14.10.2020 р. 3687-XII передбачає видачу СДО українським законодавцям необхідно розробити підзаконний нормативно-правовий акт, який би регламентував процедуру видачі СДО в Україні з урахуванням європейського законодавства. При цьому необхідно проаналізувати практику видачі СДО національними патентними відомствами держав-членів ЄС, яка, як показало дослідження Європейської комісії, є дуже різноманітною. Також потребують регламентації умови подання заявки на СДО і заявки на продовження строку дії СДО відповідно до Регламенту ЄС № 469/2009 та Регламенту ЄС №1901/2006 від 12 грудня 2006 р. про лікарські засоби для педіатричного застосування.

Список використаних джерел:

1. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EVALUATION of the Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the supplementary protection certificate for medicinal products, and Regulation (EC) No 1610/96 of the European Parliament and of the Council concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products. Brussels, 25.11.2020 URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0292

2. Андрощук Г.О., Работягова Л.І. Продовження строку дії патенту на винахід: міжнародний досвід правового регулювання. К.: Інтерсервіс, 2018. 128с.

3. J A Kemp Supplementary Protection Certificates for Medicinal Products. URL: www.jakemp.com

Сидоренко С. Г.,
здобувач третього (доктор філософії)
освітньо-наукового рівня вищої освіти,
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»,

УДК 657.9

ОХОРОНА РУХОМИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В УКРАЇНІ: ВИКЛИК ЧАСУ ЧИ НАГАЛЬНА ПОТРЕБА

PROTECTION OF MOVABLE TRADEMARKS IN UKRAINE: TIME CHALLENGE OR URGENT NEED

Розвиток сучасних комунікаційних та інформаційних технологій, зміни стратегій маркетингу та реклами різноманіття позначень, які виробники намагаються втілити в торговельні марки, призводить до появи нових типів торговельних марок. Рухомі зображення зустрічаються в нашому житті дедалі частіше, їх можна побачити коли ми вмикаємо чи вимикаємо мультимедійні пристрої, комп'ютери, використовуємо програмні продукти, відвідуємо веб-сайти та веб-сторінки, дивимось телебачення тощо.

Автором проаналізовано правову регламентацію охорони рухомих торговельних марок в Україні на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: *охорона, торговельна марка, рухома торговельна марка, інтелектуальна власність.*

The development of modern communication and information technologies, changes in marketing strategies and advertising the variety of designations that manufacturers are trying to implement into trademarks, leads to the emergence of new types of trademarks. Moving images are more and more common in our lives,

they can be seen when we turn on or off multimedia devices, computers, use software products, visit websites, watch television, etc.

The author analyzes the legal regulation of movable trademark protection in Ukraine at the national and international levels.

Keywords: *protection, trademark, movable trademark, intellectual property*

Рухомі позначення складаються із руху певного об’єкта, тобто візуального сприйняття поєднання об’єкту і руху. Прикладом рухомого зображення може бути відеоролик, логотип, що рухається. Яскравим прикладом рухомої торговельної марки може бути зображення з’єднання двох рук, яке належить фінській компанії Нокіа (фін.Nokia) — одній зі світових лідерів у комунікаційних та інформаційних технологіях. Таким чином, типи позначень, які на даний час потенційно розглядаються як торговельні марки, вийшли за межі словесних чи зображувальних елементів.

Слід зауважити, що рухомі знаки хоч і є візуальними позначеннями, проте їх використання викликає низку важливих питань, які потребують наукового вивчення, правового врегулювання та відповідної охорони.

Ідея про потенційно відкритий характер позначень, які можуть бути торговельними марками, втілена в пункті 1 статті 15 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [1], згідно з якою будь-яке позначення або комбінація таких позначень, за допомогою яких можна відрізнити товари і послуги одного виробника від товарів та послуг іншого виробника, може бути торговельною маркою. Таким чином, зазначена стаття не обмежує види позначень, які можуть бути торговельною маркою, проте чітко виділяє одну з ключових функцій торговельної марки – ідентифікувати комерційне джерело товарів і послуг, які пропонуються на ринку.

Аналіз законодавства та практики відомств інших країн щодо рухомих знаків дозволяє дати таке визначення цьому виду знаків: рухомий знак представляє собою рухоме зображення у вигляді послідовного відтворення та

переміщення словесних та/або зображувальних елементів, яке виконує функцію зазначення джерела походження товару або послуги.

Рухомі знаки можуть бути представлені кількома зображеннями, які відображують рух позначення, письмовим описом руху та зразком на будь-якому цифровому носії. У деяких країнах з тих, які приймають на реєстрацію цей вид позначень, рухомим зображенням може бути фрагмент аудіовізуального твору (відеоролик). У цьому випадку позначення представляється за допомогою всіх стоп-кадрів, які складають мультимедійний ефект, або достатньої для демонстрації розрізняльного характеру мультимедійного ефекту добірки зразків, в тому числі у цифровому вигляді, а також додаткового письмового пояснення цього ефекту. Однак слід враховувати, що відеоролик, який не виконує функцію зазначення джерела походження товару або послуги, не може бути об’єктом торговельної марки, а охороняється авторським правом, і відповідно, не може бути зареєстрований в якості торговельної марки.

На міжнародному рівні існування рухомих торговельних марок та можливість надання їм охорони законодавчо встановлені Сінгапурським договором про право товарних знаків (далі – Сінгапурський договір)[2], який ратифіковано Україною у 2009 р. [3]. Зокрема Сінгапурським договором передбачено, що Договірні сторони, крім традиційних знаків, можуть дозволити реєстрацію рухомих знаків. Проте статтею 2 Сінгапурського договору встановлено, що *«будь-яка Договірна Сторона застосовує цей Договір до знаків, що складаються з позначень, які може бути зареєстровано як знаки відповідно до її права»* [2].

Сінгапурський договір не містить визначення рухомої торговельної марки, разом з тим правилом 3 Правил до Сінгапурського договору про право товарних знаків [4] (далі - Правила) встановлені вимоги щодо представлення цього виду позначення, зокрема якщо заявка містить заяву про реєстрацію рухомого знака, представлення такого знака, на вибір Відомства, має складатись з одного або декількох зображень, що відображують рух

позначення. Відомство також може вимагати, щоб заявник надав опис, який пояснює рух.

Сінгапурський договір не зобов'язує забезпечувати реєстрацію всіх видів знаків, які згадуються у правилі 3(4)-3(10) Правил. Припис правила 3 полягає в тому, що Договірні сторони, які допускають реєстрацію зазначених видів знаків, погоджуються з їх представленням таким чином, як це передбачено правилом. Таким чином, враховуючи те, що рухоме позначення - це серія нерухомих зображень, то процедури подання та експертизи заявок на реєстрацію таких знаків мають свої особливості.

На національному рівні в Україні охорона рухомих торговельних марок забезпечується внутрішнім законодавством. Відповідно до статті 492 Цивільного кодексу України (далі - ЦКУ) *«торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів»* [5].

Згідно пункту 2 статті 5 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" (далі - Закон) *«об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори, форма товарів або їх пакування, звуки, за умови, що такі позначення придатні для відрізнення товарів або послуг одних осіб від товарів або послуг інших осіб, придатні для відображення їх у Реєстрі таким чином, що дає змогу визначити чіткий і точний обсяг правової охорони, що надається»* [6]. Таким чином, як в ЦКУ, так і в Законі закріплено невичерпний перелік позначень, які можуть бути об'єктами торговельних марок.

24 травня 2010 р. для України набув чинності Сінгапурський договір, яким передбачено, що Договірні сторони, крім традиційних знаків, можуть

дозволити реєстрацію зокрема рухомих знаків. Керуючись цими нормами заявники почали подавати заявки на рухомі торговельні марки і в Україні. Проте Сінгапурський договір не зобов'язує держави-учасниці реєструвати передбачені ним види знаків, а лише встановлює можливі види торговельних марок, яким може надаватися правова охорона, але відповідно до права договірної сторони.

Згідно пункту 1.4 Правил складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджених Наказом Держпатенту України від 28.07.1995 р. № 116, *«об'єктами правової охорони можуть бути такі знаки: словесні у вигляді слів або сполучень літер; зображувальні у вигляді графічних композицій будь-яких форм на площині; об'ємні у вигляді фігур або їх композицій у трьох вимірах; комбінації вищезазначених позначень. Такі знаки можуть бути виконані у будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів. Знак може бути звуковим, світловим, а також кольором чи поєднанням кольорів тощо. Такі знаки реєструються Відомством* ***при наявності технічної можливості*** *внесення їх до Реєстру та оприлюднення інформації стосовно їх реєстрації»* [7].

Підсумовуючи вищенаведене, зауважимо, що в Україні жодним із зазначених нормативно-правових актів не визначені умови подання та розгляду заявок на рухомі торговельні марки. Тому, враховуючи відсутність нормативно-правового врегулювання порядку складання та проведення експертизи заявок на такі позначення і технічних можливостей реєстрації та оприлюднення інформації щодо рухомих торговельних марок, до внесення змін у законодавство України рухомі торговельні марки не вважаються такими, що відповідають умовам надання правової охорони в Україні. У зв'язку з цим заявки на їх реєстрацію, на жаль, не приймаються.

Таким чином, наразі досвід підготовки заявок на рухомі торговельні марки та проведення їх експертизи в інших країнах вивчається, проте реєстрація таких торговельних марок в Україні залишається питанням часу.

Список використаних джерел:

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : СОТ. Угода від 15.04.1994 р. № 091_018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення 24.04.2023).

2.Сінгапурський договір про право товарних знаків : ООН. Договір від 27.03.2006 р. № 995_h54. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_h54#Text (дата звернення 25.04.2023).

3. Про ратифікацію Сінгапурського договору про право товарних знаків : Закон України від 15.05.2009 р. № 1263-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1263-17#Text (дата звернення 25.04.2023).

4. Правила до Сінгапурського договору про право товарних знаків : ООН. Правила від 27.03.2006 р. № 995_h58.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_h58#Text (дата звернення 25.04.2023).

5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 25.04.2023).

6. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text (дата звернення 25.04.2023).

7. Про затвердження Правил складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг : Наказ Держпатенту України від 28.07.1995 р. № 116. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0276-95 (дата звернення 25.04.2023).

Сівченко Д. С.,
студентка 3 курсу Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка

ДИНАМІЧНІСТЬ ПРИНЦИПІВ МОРАЛІ ПРИ ЕКСПЕРТИЗІ ПОЗНАЧЕНЬ, ЯКІ ЗАЯВЛЯЮТЬСЯ ЯК ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

DYNAMIC PRINCIPLES OF MORALITY IN THE EXAMINATION OF DESIGNATIONS, WHICH ARE DECLARED AS TRADEMARKS AND THEIR TRANSFORMATION IN WAR CONDITIONS

Метою представлених тез є аналіз концепту суспільної моралі крізь призму реєстрації торговельної марки в Україні, продиктованого війною та динамічністю етичної категорії моральності. Проаналізовано вплив воєнних подій на сприйняття громадянами країни реклами та ведення бізнесу, думки та обґрунтування моральності чи аморальності дій представників бізнес-сфери щодо просування товару чи послуг. Також розглянуто запропоновані зміни до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та Закону України «Про рекламу» і чи принесуть ці зміни позитивний вплив на сприйняття суспільством товарів та послуг, чиї торговельні марки несуть в собі інформацію про воєнні злочини ЗС РФ на теренах України.

Ключові слова: *мораль, моральні принципи, торговельна марка, суспільство, закон, військові дії.*

The purpose of these scientific theses is to analyze and consider the issue of public morality through the prism of trademark registration in Ukraine in conditions of war. The influence of military events on the perception by citizens of the country of advertising and doing business, thoughts, and substantiation of morality or immorality of actions of representatives of the business sphere regarding the promotion of goods or services is analyzed. The article also considers the proposed amendments to the Law of Ukraine "On Protection of Rights to Marks for Goods and Services" and the Law of Ukraine "On Advertising" and whether these changes

will have a positive impact on the public perception of goods and services whose trademarks carry information about war crimes of the RF Armed Forces in Ukraine.

Keywords: *morality, moral principles, trademark, law, society, military actions.*

2022 рік став випробуванням для всієї країни та усіх сфер життя, проте повномасштабне вторгнення рф в Україну не змогло повністю зупинити бізнес, який не лише в супереч обставинам зберігся, але започатковував нові старт-апи: з'являються нові компанії, а їхня продукція оновлює асортимент на полицях магазинів, що призвело до появи насіння “Азовсталь”, пива “Бахмут”. Проте наведені назви викликають суперечливі відчуття: чи може такий бізнес взагалі існувати? Чи не порушується межа між моральним і неприйнятним? Як еволюціонує мораль через призму війни?

У серпні 2022 році маркетингова компанія “Kantar” та Google зробили спільне дослідження на тему, що українців дратує у рекламі і як загалом оцінюють рекламний креатив під час воєнного стану (1, 18). Майже чверть опитаних (23%) зазначила, що їх дратує використання національної символіки, неврахування військових реалій або недоречність реклами, спекуляція чи піар на темі війни. Респонденти наводять назви піци "Байрактар" чи "Слава Україні". При цьому більша частина (57%) позитивно ставляться до воєнних образів, таких як пес Патрон, "російський корабель" чи "Байрактар", проте майже три чверті (72%) вважають, що використання патріотичної теми доречне під час війни. 71% зазначили, що позитивно ставляться до гумору в рекламі брендів, особливо мемів на воєнну та невоєнну тему, тематики втрат російських військових та "бавовни" (1, 19-24). В інтерв'ю 11 квітня 2023 року Суддя Конституційного Суду у відставці Віктор Шишкін (2) поставив питання про втрату відчуття моральності та етичності з боку суспільства, зокрема підійнялося поняття аморальності бізнесу. Екс суддя зазначив, що “Прагнення для отримання прибутку може бути аморальним. Сам бізнес може і не бути аморальним…захисникам України, коли вони приїжджають на перепочинок, не треба пиво з рекламою ЗСУ..”

Чинна редакція закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» містить у собі умови надання правової охорони торговельній марці. Зокрема, частина 1 статті 5 зазначає(3), що «Правова охорона надається торговельній марці, яка не суперечить публічному порядку, загальновизнаним принципам моралі..». У міжнародному праві схожа норма міститься у Паризькій конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року (4), учасницею якої є Україна. Так, стаття 6 quinquies застерігає, що може бути відмовлено у реєстрації торгового знака, якщо останній суперечить моралі та громадському порядку.

Саме явище війни не вписується в жодну парадигму моралі Ці тези готуються у Великодні дні і подумки звертаємося до Заповідь “не вбий”, яка міститься і в Корані, і Яджур Веді. Поняття і сприйняття війни пройшло шлях від “принципу покарання за правопорушення” до концепції “справедливої війни” - наявності справедливих підстав для початку збройного конфлікту; війна має бути виправдана не лише з точки зору закону, а й моралі (відмова від принципу «хто сильніший, той і правий» (від т.зв.квазіетичного права сили)) (5,68).

В українському законодавстві відсутнє поняття суспільної моралі. Так, у далекому 2003 було прийнято однойменний закон, проте у 2022 законодавець прийняв рішення про визнання акту нечинним. Тому поняття моралі відтепер необхідно шукати самостійно, оскільки воно є суб'єктивним, оцінювальним.

Попри спільність звучання, змістове наповнення "моралі" і "принципу моралі" має різне змістовне наповнення. Віктор Аронович Малахов, доктор філософських наук, у своїй роботі “Етика” чітко розмежував ці 2 поняття: мораль, на відміну від принципів, передусім виступає як конкретна форма поведінки, яку очікують від людини (6,11), у той час як принципи характеризують певну цілісну лінію поведінки людини, постають складовими її морального характеру (6, 55), відтак мораль реалізується через призму внутрішніх переконань особи та навколишнього середовища. У

підсумку, говорячи про вчинки людей, перш за все ми маємо керуватися причиною вчинити так чи інакше.

Аналізуючи прогрес моралі та її принципів як категорій філософії, слід звернутися до історії (6,47-51). У XVII–XIX ст. науково-раціоналістичної картини світу уявлення про неухильне прогресування людського роду як у промислово-технічному, так і в духовному, моральному відношенні є доволі логічним продовженням еволюції людства як соціальної категорії. Дещо схожої думки про постійний і неминучий прогрес мали Г.В.Ф.Гегель, К. Маркс, Дж. Віко. Усі троє дотримувалися думки, що історія так чи інакше самостійно веде людство до прогресу - будь то революція чи будь-яка інша подія. Прикладами виступали скасування кріпосного права в Російській імперії, хвиля громадянських воєн Східної Європи та Північної Америки. Проте у цієї теорії є недолік - якщо ми “приречені на прогрес”, то рано чи пізно ми досягнемо піку і зустрінемо “рай”.

На зміну прогресу 19 століття приходить “холодний душ” 20 століття- 2 Світові війни, гоніння окремих етносів, розподіл імперій. цього погляду, як зауважує один із сучасних французьких дослідників (Р. Ленуар), «найбільшим прогресом нашої доби є кінець ідеї прогресу». Втім, поряд з рішучою відмовою від даної ідеї загалом у культурі XX ст. набуло поширення її сприйняття, так би мовити, з протилежним знаком – як суто негативного явища. Прибічники цієї позиції стверджують, що науково-технічний і промисловий поступ обертається для сучасної людини духовним і моральним занепадом, розривом зв’язків із природою і веде зрештою до її загибелі. І все ж: чи можна, беручи до уваги вищенаведене, говорити про якийсь моральний прогрес людського суспільства? Основним критерієм, за яким можна прослідкувати прогрес чи регрес, є можливість застосування того чи іншого принципу у суспільстві.

Розглядаючи динамічність моралі, не можна забувати про соціум - він теж розвивається і не є сталим. Людина за своєю природою не може бути остаточним мірилом власних моральних досягнень, оскільки не завжди

інтереси індивіда беруться до уваги спільноти; інтереси можуть негативно вплинути на цілу групу, тому їх відмежовують. Так само й одна система цінностей не може бути "ідеалом"- тоді б усі теперішні системи цінностей довелося б підганяти під щось одне. Тому єдине питання, яке має розв'язати мораль і принципи - чи зможуть вони використовуватися у сучасних реаліях.

Повертаючись до питання "моральності бізнесу" в умовах війни, також простежується поступове зростання суспільної свідомості(7,1-2). Якщо на початку вторгнення патріотичні товари сприймалися нормально, та суспільство втратило відчуття межі. Так, спостерігаючи експлуатацію воєнної тематики в комерційних цілях (ТМ Героїчна Буча Комбуча зі смаком цитруса, насіння редису «Азовсталь» та інші приклади), хвиля невдоволення призвела до подання законопроєкту 9128 Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі. Так, депутати пропонують заборонити згадувати у рекламі та обмежити реєстрацію торговельних марок, що мають зв'язок із ЗСУ, трагічними подіями, спричиненими російським вторгненням в Україну (7,3-4).

Ведення бізнесу завжди є ознакою прогресу, і ознакою громадянського героїзму, якщо бізнес започатковується чи ведеться під час війни. Застосування знаків для товарів і послуг, які несуть у собі інформацію про воєнні події набуває особливої сенситивності. Сучасна Європа до повномасштабного вторгнення не мала досвіду війну, як досвіду ведення бізнесу, а тим паче досвіду появи знаків для товарів і послуг у філософію яких було б покладено військові події.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (3) говорять про неможливість реєстрації торговельної марки, що не має розрізняльної здатності та не набула такої внаслідок використання і у випадку введення в оману споживачів щодо географічного походження товару, його якостей тощо. У Методичних рекомендаціях з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів (8, 85-96) розрізняльна здатність

характеризується наявністю у позначенні певних індивідуальних ознак, за допомогою яких споживач має можливість відрізняти товари або послуги одних осіб з поміж таких самих товарів або послуг інших осіб та отримувати певну інформацію щодо товару чи послуги та особи, що пропонує товар або надає послугу. Такі ознаки можуть бути пов'язані з формою або змістом знака і є такими, що надають знаку привабливості, виразного або своєрідного характеру, через що привертають увагу споживача і сприяють виконанню знаком розрізняльної функції. Щодо введення в оману (8,102-107), такими є позначення, що не містить відомостей, які прямо не відповідають дійсності, проте реально здатне породжувати таку можливість побічно. Згадавши усі приклади торговельних марок, їхня реєстрація видається сумнівною, оскільки вони по своїй суті не несуть правдивої інформації про своє походження.

У підсумку слід однозначно сказати про поступовий розвиток моральних принципів при експертизі позначень, які заявляються як торговельна марка. Суспільство починає визначає нові рамки, у яких можливе існування системи моральних принципів і моралі. Так, нам ще зарано говорити про повне викорінення аморальності як феномену у бізнесі через призму війни, але певні кроки уже зроблені й еволюція цього питання залежить лише від нас.

Список використаних джерел:

1. Сприйняття рекламного креативу під час війни URL: https://services.google.com/fh/files/events/webinar.pdf.
2. Чи може бути аморальний бізнес флагманом економічних перетворень в Україні. URL: https://i-ua.tv/news/80971-chy-mozhe-buty-amoralnyi-biznes-flahmanom-ekonomichnykh-peretvoren-v-ukraini (дата звернення 14.04.2023)
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 3689-XII URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text (дата звернення:14.04.2023)

4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року: набрання чинності для України міжнародного договору від 25.12.1991 995_123 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 14.04 2023)
5. Панафідін І.О.Еволюція ідеї справедливої війни в контексті теорії вічного миру (соціально-філософський аналіз): дис… канд.філ.наук: 09.00.03. Кривий Ріг, 2014.
6. Малахов В.А. Етика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів КИЇВ: «Либідь» 2004
7. Пояснювальна записка до законопроекту 9128 від 20.03.2023 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1697849 (дата звернення- 14.04.2023)
8. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Державного підприємства «Український інститут промислової власності» від 07.04.2014 № 91

Улітіна О. В.,

к.ю.н., учений секретар

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 347.78

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

SOME COPYRIGHT LIMITATIONS ISSUES

Обмеження авторського права або вільне використання творів є важливим механізмом для дотримання балансу між інтересами автора та потребами суспільства. Необхідність існування винятків з авторського права, за якими будь-яка особа отримує право вільно використовувати твір без дозволу автора та без виплати йому винагороди, зумовлена суспільними інтересами суспільства в цілому.

Новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» містить значні зміни у положеннях, які регулюють питання обмежень авторського права. З огляду на це виникає необхідність здійснення порівняльно-правового аналізу цих норм з нормами міжнародного права та законодавством деяких розвинених країн.

Ключові слова: *право інтелектуальної власності; авторське право; обмеження авторського права; вільне відтворення творів; законодавство України; fair use.*

Copyright limitations (free use of works; fair use) is an important mechanism for maintaining a balance between the interests of the author and the needs of society. The importance of copyright limitations, when any person gets the right to use freely a work without the permission of the author and without paying him a fee, is determined by the public interests of society as a whole.

The new Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" contains

significant changes in the provisions concerning copyright limitations. Considering this, it is necessary to carry out a comparative legal analysis of these norms, comparing them with the norms of international law and the legislation of some developed countries.

Keywords: *intellectual property rights; copyright; copyright limitations; free use of works; legislation of Ukraine; fair use.*

Можливість вільно використовувати твір за певних умов передбачена в той чи іншій формі у законодавстві з авторського права більшості країн, оскільки без цього повноцінно не можуть існувати правовідносини в цій сфері.

На міжнародному рівні обмеження авторського права закріплені в Бернській конвенції. Так, вільне використання творів можливе лише за певних умов, які виражені за допомогою триступеневого тесту. Відповідно до частини 2 статті 9 Бернської конвенції вільне відтворення твору можливе у 1) певних особливих випадках за умови, що таке відтворення 2) не завдає шкоди нормальному використанню твору і 3) не зачіпає будь-яким необгрунтованим способом законні інтереси автора [1].

Авторське право США містить доктрину fair use (сумлінне використання твору), відповідно до якої не вважається порушенням прав автора вільне використання твору, якщо він використовується з метою критики, коментування, для випуску новин, викладання чи наукових досліджень. Водночас під час встановлення факту fair use обов’язково враховують (§107): 1) мету та характер такого використання, зокрема чи мається на меті отримання прибутку чи використання зумовлено неприбутковою навчальною метою; 2) природу твору, що охороняється; 3) кількість і суттєвість використаної частини по відношенню до твору в цілому; 4) вплив використання твору на потенційний ринок або вартість самого твору [2].

Законодавство Японії не надає чіткої норми подібної до fair use у США, так само як і законодавство України. Однак Закон про авторське право Японії містить досить широкий перелік виключень з авторського права, закріплений

в Підрозділі 5 «Обмеження авторського права» Розділу 3 «Сутність прав» Глави II «Права автора». Вільне відтворення твору за законодавством Японії можливо для особистого використання (ст. 30); тиражування в бібліотеках або інших подібних закладах (ст. 31); цитування (ст. 32); відтворення в шкільних підручниках або інших подібних видання (ст. 33); трансляції чи демонстрації в шкільних освітніх програмах (ст. 34); використання в екзаменаційних питаннях (ст. 36); відтворення для осіб з вадами зору (ст. 37); демонстрації художнього твору власником його оригіналу (ст. 45); використання художнього твору, розміщеного у публічних місцях (свобода панорами) (ст. 46); відтворення, необхідного для виставки художніх творів (ст. 47) тощо [3].

Новим Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 року внесено багато змін, що стосуються обмежень авторського права. В цілому перелік випадків вільного використання творів було розширено та систематизовано, чого не вистачало в минулому законі. Більшість змін відповідає євроінтеграційному напряму удосконалення законодавства України, оскільки здебільшого формулювання та сутність змін була запозичена з норм права Європейського Союзу, зокрема Директив, які регулюють питання авторського права.

Стаття 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає загальні випадки вільного використання творів, тоді як статті 23, 24, 27 та 28 містять норми щодо окремих випадків вільного використання [4] – вільне використання твору в інтересах особи з обмеженими можливостями сприйняття друкованої інформації через інвалідність (ст. 23); вільне використання твору бібліотеками, музеями з відкритим доступом для відвідувачів, архівами або організаціями із збереження фондів аудіо-, відеозаписів (ст. 24); вільне тимчасове відтворення творів (ст. 27); вільне відтворення творів в особистих цілях (ст. 28).

Статті 25 та 26 нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» закріплюють спеціальні норми щодо вільного використання деяких видів об’єктів авторського права –комп’ютерних програм (ст. 25) та баз даних

(ст. 26).

Стаття 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає два варіанти загальних випадків вільного використання творів – 1) без дозволу суб'єктів авторського права, безоплатно та без зазначення імені автора і джерела запозичення (ч. 1); 2) без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення (ч. 2).

Порівнюючи норми нового і попереднього Законів України «Про авторське право і суміжні права», робимо висновок, що значною мірою звужено та змінено норми, що стосуються вільного відтворення творів з навчальною метою. Норми попереднього закону надавали можливість вільно використовувати твори зокрема для підручників чи інших навчальних матеріалів. Новий закон значно обмежив таку можливість. Так, із зазначенням імені автора і джерела запозичення дозволяється відтворення правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів (уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій) для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умови, що: 1) обсяг такого використання відповідає визначеній меті; 2) використання творів здійснюється суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи [4].

Такий підхід може негативно вплинути на учбовий процес та на наукові дослідження, хоча й відтворення творів для навчання та здійснення наукових досліджень дійсно може мати комерційну мету – продаж підручників, монографій тощо. Однак в цьому питанні інтереси суспільства мають переважати над інтересами автора, оскільки освіта та наука мають значно

більш вагомий вплив на розвиток суспільства, ніж права окремого автора.

В Японії дуже серйозно ставляться до забезпечення належного рівня освіти громадян, а також на державному рівні підтримують розвиток науки. Підтвердженням цього є й перелік обмежень авторського права в законодавстві Японії, де навіть окремо виписані норми щодо відтворення в шкільних підручниках або інших подібних видання; трансляції чи демонстрації в шкільних освітніх програмах; використання в екзаменаційних питаннях.

Новели Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо вільного відтворення творів є певною мірою неоднозначними, проте зрозуміти їх вплив на суспільні відносини можливо лише з плином часу.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886 р.: Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 02.10.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

2. Circular 92. Copyright Law of the United States and Related Laws Contained in Tıtle 17 of the United States Code. URL: https://www.copyright.gov/title17/title17.pdf

3. Copyright Law of Japan (Act No. 48 of 1970) (Updated 24. June. 2021). URL: https://www.cric.or.jp/english/clj/doc/20210624_law.pdf

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 р. № 2811-IX. Офіційний Вісник України 2023 р., № 3, ст. 74

Якуша Є. С.,
науковий співробітник
Центру правового забезпечення розвитку науки і технологій
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 347.78

ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ

LEGAL PROTECTION OF COPYRIGHT OBJECTS IN THE CREATIVE INDUSTRIES

Креативні індустрії є на сьогодні одними з ключових рушіїв розвитку економіки, спостерігається постійне збільшення частки таких галузей економіки у ВВП розвинених країн. Креативні індустрії можуть забезпечити не тільки економічне зростання великих компаній, але й забезпечити розвиток середнього та малого бізнесу.

Основною особливістю креативних індустрій є те, що в основі їх діяльності лежать об'єкти авторського права. Це зумовлює необхідність забезпечення належного рівня правової охорони таких об'єктів з огляду на їх безпосередній вплив на успішність існування тієї чи іншої креативної галузі економіки.

Креативні індустрії не відстають від технологічного прогресу, у зв'язку з цим постає питання про необхідність постійної актуалізації законодавства у сфері авторського права.

Ключові слова: *право інтелектуальної власності; авторське право; об'єкти авторського права; правова охорона об'єктів авторського права; креативні індустрії.*

Creative industries are currently one of the key drivers of economic development whereas there is a constant increase in the share of such sectors of the economy in the GDP of developed countries. Creative industries can ensure not only the large companies economic growth, but also the development of small and medium-sized businesses.

The main feature of creative industries is that their activity is based on copyright objects. This makes it necessary to ensure the appropriate level of such objects legal protection because of their direct influence on the success of the different creative branches of the economics existence.

Creative industries do not lag behind technological progress, in connection with this the question arises about the need for constant updating of copyright legislation.

Keywords: *intellectual property law; copyright law; copyright objects; legal protection of copyright objects; creative industries.*

Продукція, яка створюється креативними індустріями, є однією з найбільш затребуваних та популярних серед споживачів. «Творчі» продукти є основою як для побудови великих компаній, так і підґрунтям для розвитку малого і середнього бізнесу. Крім того, творчий контент часто не вимагає великих витрат, тому розпочати свій власний бізнес значно простіше, ніж в багатьох інших галузях. Широке розповсюдження та високий попит на продукцію креативних індустрій впливають на зміцнення ролі цих галузей у світовій економіці та на економіки розвинених держав.

Існує багато суперечностей щодо визначення поняття креативні індустрії або креативні галузі економіки, науковці з різних сфер діяльності надають свої дефініції. Так, наприклад у Великій Британії, де вперше була зроблена спроба дати таке визначення і взагалі оцінити вплив подібних галузей економіки на процвітання країни, вважають, що креативні індустрії – це тринадцять напрямів діяльності, а саме реклама, архітектура, видавництво, радіо і телебачення, дизайн (промислові зразки), кіно, музика, програмне забезпечення та комп’ютерні послуги, комп’ютерні ігри, мода (дизайнерська діяльність), ремесла, виконавське мистецтво, а також ринок предметів мистецтва та антикваріату [1, с. 9].

Інші вчені пропонують визначати креативні індустрії через їх класифікацію, зазначаючи, що до таких галузей економіки відносяться три категорії: «творче застосування (використання), творче вираження та творчі технології» [2, с. 2].

Фахівці Всесвітньої організації інтелектуальної власності «зосереджують увагу на важливості авторського права та класифікують галузі відповідно до ступеня, в якому їхня діяльність залежить від авторського

права» [3, с. 17]. До першої категорії за такого поділу можна віднести ті галузі економіки, які повністю базуються на створенні та використанні об’єктів авторського права. Три інші категорії індустрії — це 1) взаємозалежні галузі, основані на авторському праві, 2) галузі, які частково залежать від авторського права та 3) галузі, які опосередковано залежать від об’єктів авторського права[3, с. 17].

Незалежно від сфери, в якій виникає визначення креативних індустрій, території, з якої походять фахівці, які розробляють таке визначення чи інших обставин, завжди є базова дефініція, від якої вони відштовхуються – творчість, яка іноді розкривається через культуру чи суміжні поняття. Саме творчість лежить в основі будь-якої галузі креативної економіки. Це і є тим містком, який міцно пов’язує креативні індустрії та авторське право.

Об’єкти, які охороняються авторським правом є тим, що забезпечує існування креативних індустрій, тому їх розвиток напряму залежить від якості правової охорони таких об’єктів, ефективності їх захисту та можливості їх вигідно комерціалізувати. Усі ці три складові розвитку креативних індустрій є також найважливішими аспектами авторського права.

Забезпечення належного рівня правової охорони об’єктів авторського права позитивно впливає на рівень зростання економічних показників креативних індустрій. В цьому аспекті також важливим є процес актуалізації законодавства, його відповідність сучасним вимогам. Максимально негативно може впливати на розвиток креативних індустрій повільна та недостатня зміна законодавства, особливо щодо питань, пов’язаних з правової охороною об’єктів авторського права.

Правова охорона об’єктів авторського права, яка надається відповідно до законодавства України, закріплена в положеннях Цивільного кодексу України та спеціальних законів, зокрема Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», «Про культуру», «Про видавничу справу», «Про державну підтримку

книговидавничої справи в Україні», «Про кінематографію» та інших. Цими нормативно-правовими актами закріплені основні положення, що стосуються особливостей створення, використання, розповсюдження, захисту та комерціалізації об’єктів авторського права, і саме нормами цих актів регулюється значна частина діяльності в креативних галузях економіки.

На сьогодні в Україні відбувається процес оновлення та реформування законодавства у сфері авторського права. Так, наприкінці 2022 року було прийнято новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX, в якому в тому числі відображені результату процесу гармонізації законодавства у цій сфері з нормами права Європейського Союзу, а також закріплені більш сучасні підходи щодо правової охорони та захисту об’єктів авторського права. Не дивлячись на те, що новий закон має багато протирічь і недосконалостей, такі зміни необхідно сприймати позитивно, оскільки вони свідчать про спроби актуалізації законодавства.

Список використаних джерел:

1. Daniel Hull The Creative Industries: background, definitions and recent policy development. 2011. URL: https://www.academia.edu/3891978/The_Creative_Industries_background_definitions_and_recent_policy_development (дата звернення: 18.04.2023).

2. Defining the Creative Industries. URL: http://www.northernperiphery.eu/files/archive/Downloads/Project_Publications/97/Marketing_Material/Defining_the_Creative_Industries.pdf (дата звернення: 18.04.2023).

3. Creative Economy Outlook 2022: Overview. United Nations. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2022d1_en.pdf (дата звернення 18.04.2023).

СЕКЦІЯ 3. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Daniel Benatov,
PhD, Assoc. Prof.
Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute,
UA patent & TM attorney, partner
Patent & TM Bureau "Dr. Emil Benatov & Partners"

Ekaterina Popova,
EU & BG patent & TM attorney
Patent & TM Bureau "Dr. Emil Benatov & Partners"

Ivo Benatov,
paralegal, IP-specialist
Patent & TM Bureau "Dr. Emil Benatov & Partners"

UDC 347.77

LEGAL PROTECTION OF NON-TRADITIONAL TRADEMARKS IN THE EU

ПРАВОВА ОХОРОНА НЕТРАДИЦІЙНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК В ЄС

The article provides an overview of EUIPO regulatory acts and practice related to registration of rights for non-traditional trademarks. Cited cases relate to shape, position, pattern, sound, motion, multimedia and color trademarks.

Keywords: *non-traditional trademarks, EUIPO, examination, eligibility criteria, trademarks, TM protection.*

У статті наведено огляд регуляторних актів EUIPO та аналіз практики щодо реєстрації прав на нетрадиційні торгові марки. Наведені приклади кейсів, що стосуються товарних знаків форми, положення, малюнка, звуку, руху, мультимедіа та кольору.

Ключові слова: *нетрадиційні торгові марки, EUIPO, експертиза, критерії охороноздатності, торгові марки, захист ТМ.*

The most widespread types of trademarks are without a doubt word marks, consisting of text only, figurative marks, consisting of an image, and combined marks, containing text and some form of figurative element.

However, given the numerous advantages that trademark registration brings to the successful applicant, it is not surprising that businesses have sought to register other types of marks. There have been numerous attempts to push the envelope of what can be a trademark, in order to secure that little bit of extra commercial advantage and get ahead of the competition.

Previous EU Trademark Law – the requirement of graphic representation. In the European Union, historically, an important factor limiting the possibilities of what can be a trademark was the requirement under the previous European Trademark Regulation [1] and directives [2] that a trademark *may consist of any signs capable of being represented graphically* [3]. This is arguably a historical necessity, as trademark registers had to be available on paper and distributed offline.

Nevertheless, this did not mean that only graphic signs were capable of being registered. In the *Sieckmann* [4] case, the ECJ ruled that: […] *a trade mark may consist of a sign which is not in itself capable of being perceived visually, provided that it can be represented graphically, particularly by means of images, lines or characters, and that the representation is* ***clear, precise, self-contained, easily accessible, intelligible, durable and objective*****”** [5]**.** These criteria continue to underpin the trademark registration process in the EU to this day.

In *Sieckmann*, the applicant had applied to register a scent as a trademark. The applicant had provided a sample of the scent, as well as the description "balsamically fruity with a slight hint of cinnamon". However, the application could not satisfy the cited criteria. The description of the odor was not sufficiently clear, precise and objective, as it left room for interpretation by the reader. The odor sample, besides not being a graphic representation, is also not sufficiently stable or durable. A chemical formula, while it could be depicted graphically, would be unintelligible to all but experts in chemistry.

EU Trademark Law reform. Since the coming into force of the new European Union Trademark Regulation [6] (EUTMR) it is no longer required that the mark is represented graphically. Instead, art. 4 of the new EUTMR states that "*An EU trade mark may consist of any signs, in particular words, including personal names, or designs, letters, numerals, colors, the shape of goods or of the packaging of goods, or sounds,* ***provided that such signs are capable of: […] being represented on the Register of European Union trade marks ('the Register')****, in a manner which enables the competent authorities and the public to determine the clear and precise subject matter of the protection afforded to its proprietor*. The register of European Union trademarks is widely available on the internet and, through digital means, can portray much more than just images. As such the possibilities for trademarks do increase.

In addition to the EUTMR, an important text on what can be a trademark is the European Union trade mark implementing regulation (EUTMIR) [7]. In EUTMIR article 3(1), it is stated that the *trade mark shall be represented in any appropriate form using generally available technology, as long as it can be reproduced on the Register in a clear, precise, self-contained, easily accessible, intelligible, durable and objective manner so as to enable the competent authorities and the public to determine with clarity and precision the subject matter of the protection afforded to its proprietor*. This codifies the *Sieckmann* criteria, while reinforcing the removal of the graphic representation requirement.

Further in articles 3(3) and 3(4) of the EUTMIR, the types of trademarks that can be applied for are listed. These are Word marks, Figurative (and combined) marks, Shape marks, Position marks, Pattern marks, Color marks, Sound marks, Motion marks, Multimedia marks, Hologram marks, Others.

In this review, we will examine the "non-standard" types of marks, namely all of the types of marks listed above, with the exception of Word and Figurative marks.

Sound Marks. A sound mark is defined in Art. 3(3)(g) EUTMIR as *"a trade mark consisting exclusively of a sound or combination of sounds".*

Sound marks are unquestionably benefiting from the new regime. Previously, the requirement of graphic representation meant that in order to successfully register a sound, only musical notation would be sufficient. An example of a sound mark registered under the old requirements is EUTM 001040955, depicted in the European trademark register as 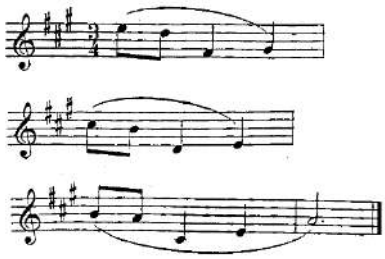 , and likely commonly recognized by consumers as "The Nokia Ringtone".

While melodies such as the above were registrable under the old regime, it was not possible to register all sounds. For example, the roar of a lion is not a melody that can be depicted with notes, and that makes it incapable of being depicted graphically and registered as a trademark. Applicants have tried a variety of unsuccessful methods to circumvent the requirement of graphic representation, including onomatopoeias (for example "Kukelekuuuuu" [8] as the sound of a rooster), sonograms, or a description such as "the first nine notes of Beethoven's song "Fur Elise". None of these were considered to fulfil the criteria set in the *Sieckmann* case.

These issues are all resolved under the new regime. Article 3(3)(g) of the EUTMIR stipulates that, apart from musical notation, an audio file reproducing the sound can now be provided. As such, any sound can be registered as a trademark, provided that it satisfies the remaining criteria for being a trademark.

Color or combination of color marks. Color marks are a non-traditional type of trademark which was protectable already under the old EUTMR and continue to be available under the new regime. Article 3(3)(f) of the EUTMIR defines them as a "*trade mark (which) consists exclusively of a single color without contours"* or a "*combination of colors without contours"* and provides the requirements for depiction in the trademark register.

To depict a single-color mark, the applicant must provide a reproduction of the color, as well as a reference to a generally recognized color code, such as Pantone.

An important consideration for color trademarks is that they can be quite difficult to register. The European Court has stated that*: "In the case of a color per se, distinctiveness without any prior use is inconceivable save in exceptional circumstances, and particularly where the number of goods or services for which the mark is claimed is very restricted and the relevant market very specific"* [9]. As such, before an application is filed, a color would likely need to have been in use for some time in order to gain a degree of distinctiveness that would make it capable to serve as a trademark.

A relatively famous example of a single-color mark would be EUTM 000212787, which is Deutsche Telecom's color, described in the register as *Magenta (RAL 4010 tele magenta).*

To depict a combination of colors mark, the applicant must submit a reproduction that shows the systematic arrangement of the color combination in a uniform and predetermined manner, and an indication of those colors by reference to a generally recognized color code. An optional description detailing the systematic arrangement of the colors may also be added; The description must be consistent with the image shown.

An example of an acceptable combination of colors mark is EUTM 018178473, with the following description: *Description: Color mark consisting of a combination of the colors light blue ("PANTONE 2935 C"), dark blue ("PANTONE 294 C") and red ("PANTONE 7626 C"), which are classified next to one another in the aforesaid sequence in equal parts (each 1/3). Color: "(PANTONE:2935 C)"; "(PANTONE:294 C)"; "(PANTONE:7626 C)".*

Applicants need to be careful to depict and describe their trademarks in a way which shows exactly how the combination of colours creates a systematic arrangement. In Case C-124/18 P, [10] *Red Bull v EUIPO,* the Court of Justice confirmed the invalidation of Red Bull's trademark, which contained the description *"Protection is claimed for the colors blue (RAL 5002) and silver (RAL 9006). The ratio of the colors is approximately 50%–50%."*. The CJEU confirmed the EUIPO and the General Court's view that the mere indication of the ratio of the two colors does not constitute a systematic arrangement in a predetermined and uniform way. The given ratio of the colors permits for a variety of arrangements and therefore the mark was not sufficiently clear and precise.

Motion marks. Art. 3(3)(h) of the EUTMIR defines motion marks as marks "*consisting of, or extending to, a movement or a change in the position of the elements of the mark"* and governs how a motion mark can be depicted in the register.

The mark shall be represented by submitting a video file or by a series of sequential still images showing the movement or change of position. Where still images are used, they may be numbered and accompanied by a description.

It is important to ensure that the depiction of the mark is sufficiently clear and precise. The EUIPO will refuse marks where the movement cannot be established from the description and graphic representation and/or where such movement is subject to the consumer's personal interpretation.

An example of this is the refused EUTM 16023095, 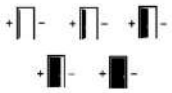 where the mark contains multiple still images of a door at various stages of opening and closing, with a plus and minus sign on each side of the door. The description of the mark suggests that the user can open and close the door by using the plus and minus signs. The EUIPO held that: *"A sign that consists of the opening and closing of a door by pushing buttons on the left or right of the latter is* ***subject to the consumer's personal interpretation****. The sign therefore* ***cannot fulfil the clarity and precision requirements under Article 4 EUTMR*** *because each consumer would interpret it in a different way and would be subjected to a different sequence of the movement mark".*

Multimedia marks. Art. 3(3)(i) of the EUTMIR defines multimedia marks as marks "*consisting of, or extending to, the combination of image and sound"* and governs how such a mark can be depicted on the register. The mark shall be represented by submitting an audiovisual file containing the image and the sound.

Important to note that while this is a mix of a sound mark and a motion/figurative mark, the EUTMIR only permits audiovisual files and doesn't allow for other methods of submission, e.g., notation + sequence of images. Theoretically, it may still be possible to submit a multimedia mark in that way as an "other" trademark under art 3(4) EUTMIR, however the practicality of such an approach is likely questionable.

Applicants should be reminded that being in the multimedia format doesn't automatically make a mark more distinctive, and all usual requirements for registrability continue to apply. For example, the EUIPO refused the registration of EUTM 018117130 for computer software and education services related to music, because the mark consisted of a guitar tuner - a common implement in the education of guitar students both in person and online, and therefore lacked distinctiveness.

Hologram marks. A hologram is a surface which shows different colors/shapes/images depending on the angle of viewing. EUTMIR art. 3(3)(j) defines hologram marks as marks *consisting of elements with holographic characteristics"* and states that "*The mark shall be represented by submitting a video file or a graphic or photographic reproduction containing the views which are necessary to sufficiently identify the holographic effect in its entirety."*

A quality depiction of the trademark is key to securing a successful registration. As an example, EUTM 018262778 was denied registration due to the provided video file not demonstrating sufficiently well how the holographic image changes.

In such situations, where the applicant is unable to secure a good quality video, a series of still pictures or graphics may be a better option.

Pattern marks. Pattern marks are trademarks which consist exclusively of a set of elements that are repeated regularly. Art 3(3)(e) of the EUTMIR dictates that the applicant must provide a reproduction showing the pattern of repetition, as well as a potential description.

The EUIPO will assess whether a pattern is sufficiently distinctive to be capable of being a trademark. If a pattern is commonplace, traditional or typical, it likely is devoid of distinctive character. Basic/simple designs generally also lack distinctiveness, as well as extremely complex designs which might be hard to perceive the elements of and commit to memory [11].

In essence, the EUIPO will review if the average consumer would be able to distinguish the product concerned from those of others, without having to conduct an analytical or comparative examination or paying special attention [12].

An example of a declined pattern application is EUTM 10144848, where the

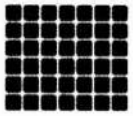

EUIPO held that the pattern consisted of elements which were too simple to have distinctiveness.

If a pattern is found to not be distinctive for certain goods, it will also likely be found not distinctive for services closely connected to the goods.

As with color marks, the more use and acquired distinctiveness a pattern has when the application is made, the better the chances of registration.

Position marks. Position marks are trademarks consisting of the specific way in which the mark is placed or affixed on the goods.

Per Art 3(3)(d) of the EUTMIR, the applicant must submit a reproduction which appropriately identifies the position of the mark and its size or proportion with respect to the relevant goods. The elements that do not form part of the subject matter of the registration are visually disclaimed with broken/dotted lines. There can be a description detailing how the sign is affixed to the goods.

Position marks are arguably mostly known for their use in the clothing and footwear industries, for example, various features on sports shoes such as the one demonstrated in EUTM 018265691 .

However, position marks can be put on many products and can consist of many different things - from the manufacturer's logo on a particular place on a bus (EUTM 018513083) , to (potentially, as the application is currently being examined), holes with a specific shape on a particular place on an electric guitar body (IR 1522030) 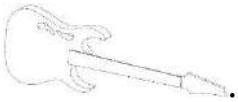 .

Applicants should again be reminded that using a non-traditional trademark is not a substitute for distinctiveness. For example, in case T-547/08 X technology Swiss GmbH, an orange strip on the toe area of socks was considered as a "decorative feature falling within the norms and customs of the market sector", rather than as having trademark character. Similarly, in cases T-433/12 and T-434/12, an application for buttons added to a teddy bear as a positional trademark was denied. This is because buttons are common decorations for such toys and would not be considered as an indication of commercial origin.

Shape marks. Shape marks are marks consisting of, or extending to, a three-dimensional shape, including containers, packaging, the product itself or their appearance.

Article 3(3)(c) of the EUTMIR stipulates that the applicant must submit either a graphic reproduction of the shape, including computer generated imaging, or a photographic reproduction. The reproduction may contain different views (up to six where the representation is not provided electronically).

Shape marks are one of the better-known types of non-traditional marks and have been available for registration under the previous EUTMR also. A recognizable shape mark is the Nutella jar (IR 1191051).

There are three specific exclusions from registrability which apply to shape marks and which need to be examined specifically when applying for a shape mark. These are contained in Art 7(1)(e) of the EUTMR. They are of particular importance, as they cannot be overcome through acquired distinctiveness.

According to Art 7(1)(e) EUTMR, will not be registered, signs which consist exclusively of:

(i) the shape or another characteristic, which results from the nature of the goods themselves.

The shape resulting from the nature of the goods could be for example the goods' natural shape - e.g., a piece of fruit has its natural form. It could also result from regulation (e.g. the dimensions of a rugby ball are prescribed by the standards of that game). The ECJ has also held [13] that shapes that are inherent to the generic function of the goods are also considered to result from the nature of the goods themselves and therefore would be covered by this exclusion. There is no caselaw on this yet – a potential example given by the Advocate General is "*legs with a horizontal level for a table"* – which would be inherent to the generic function of the table.

(ii) the shape, or another characteristic, of goods which is necessary to obtain a technical result;

This exclusion is in place to prohibit the use of potentially endless trademark protection over technical and functional solutions which are protected by IP rights with limited terms.

The EUIPO will assess if the essential characteristics of a shape perform a technical function [14] by employing a variety of criteria, among which are whether the item fits with another article, whether the shape gives the most strength, uses the least material, facilitates convenient storage or transportation and others. If the product in question is patented, that is also a strong indication that the shape falls within this exclusion [15]. It is important to note that the EUIPO will carry out the examination of functional characteristics not just based on the provided depictions and description of the mark, but also on the basis of other relevant materials such as product catalogues or advertising materials.

(iii) the shape, or another characteristic, which gives substantial value to the goods

The EUIPO will assess on a case-by-case basis whether *"it is apparent from objective and reliable evidence that the consumer's decision to purchase the product in question is to a large extent determined by that characteristic"* [16] and if the answer is positive, will refuse the registration.

It should be noted that in addition to shapes, the exclusions in art 7(1)(e) EUTMR also apply to "other characteristics". There has not yet been any case law on such other characteristics, however the EUIPO has provided a potential example - a sound mark of a roar of a motorcycle for "motorcycles" may be considered to be resulting from the nature of the goods themselves.

After the exclusions in art 7(1)(e), it needs to be examined whether the shape is distinctive. Generally, the shape needs to be different enough from a common or expected shape, in a way that allows the consumer to identify the origin of the goods just by their shape. The ECJ has held that a simple departure from the norm or customs of the sector would not be sufficient for the shape to have sufficient distinctiveness. Rather, such departure needs to be significant [17]. Further, if a shape is a variant of a common shape of that type of product, it will not have enough distinctiveness [18].

Further, it needs to be examined if there are other elements and factors that provide distinctiveness to the sign even if the shape itself is non-distinctive. The EUIPO will consider any verbal and figurative elements, colors or combination thereof, in consideration of factors such as their size, position and contrast with respect to the shape. For example, the General Court held that in a trademark consisting of the ordinary shape of a lighter with the word “CLIPPER”, written in relatively small text on it, the added text was not sufficient to make the shape capable of being a trademark [19].

Other marks. Article 3(4) of the EUTMIR allows for applications which are not listed in art 3(3) to be submitted. They will be accepted, as long as the representations comply with the requirements of art 3(1) - to be represented in any appropriate form using generally available technology, as long as it can be reproduced on the register in a clear, precise, self-contained etc. manner. (FIX). A description can also be provided.

There are several types of "other" marks that the EUIPO has considered. **Smell**, **taste** and **tactile** marks are not currently possible to register. As seen in the *Sieckmann* case, smells cannot reliably be described or depicted and therefore cannot be trademarked. Similar arguments apply to taste and tactile marks.

An interesting potential category of "other" marks is that of a **layout of a retail store**. In Germany, Apple applied to register its apple store as a trademark, providing a picture of its layout viewed from outside. The ECJ held that in principle,

a store layout could be a trademark if it is capable of distinguishing the services of the applicant [20]. Regardless, the particular mark was ultimately denied registration.

Conclusion

The protection of non-standard trademarks in the EU is a complex area which, especially in relation to the new types of marks available under the new regime, is in its infancy. For example, only 3 hologram marks have been registered since the coming into force of the new EUTM. There are also less than 100 multimedia marks and less than 150 motion marks on the EUIPO register. For comparison, there are more than a 1.3 million word marks (both active and inactive) on the EUIPO register. As the use of non-standard marks increases, it will be interesting to see how they fare in the real world, and how their owners are able to use them to enforce their rights. A topic of particular interest for future examination could be the attack of such marks on relative grounds and how the courts deal with, for example, a multimedia mark being challenged on the basis of an earlier sound mark.

References

1. Council Regulation (EC) No 207/2009 of 26 February 2009 on the Community trade mark.

2. Directive 2008/95/EC of the European Parliament and of the Council of 22 October 2008 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks, First Council Directive 89/104/EEC of 21 December 1988 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks.

3. Council Regulation (EC) No 207/2009 of 26 February 2009 on the Community trade mark, Art. 4.

4. Case C-273/00, Ralf Sieckmann v Deutsches Patent- und Markenamt.

5. Ibid. Ruling 1.

6. Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark.

7. Commission Implementing Regulation (EU) 2018/626 of 5 March 2018 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council on the European Union trade mark, and repealing Implementing Regulation (EU) 2017/1431.

8. Case C-283/01 Shield Mark BV v Joost Kist.

9. Case C-104/01, Libertel Groep BV v Benelux-Merkenbureau, paragraph 66.

10. Case C-124/18 P, Red Bull GmbH v EUIPO

11. Case T-36/01, Glaverbel v Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM).

12. Case C-173/04 P, Deutsche SiSi-Werke GmbH & Co. Betriebs KG v OHIM.

13. Case C-205/13, Hauck GmbH & Co. KG v Stokke A/S and Others.

14. Case C-48/09 P, Lego Juris A/S v OHIM.

15. Board of Appeal R 42/2013-1, FORM EINES STÖPSELS (3D MARKE)).

16. Case C-237/19, Gömböc Kutató, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft. v Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

17. Case C-218/01, Henkel KGaA v Deutsches Patent- und Markenamt.

18. Case C-136/02 P, Mag Instrument Inc v OHIM.

19. Case T-580/15, Flamagas, SA v EUIPO.

20. Case C-421/13, Apple Inc. v Deutsches Patent- und Markenamt.

Вакофян В. Г.,
аспірант,
Київський університет імені Бориса Грінченка

УДК 65.016.7:338.28+347

ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES IN THE PROCESSES OF DIGITAL TRANSFORMATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES

Робота присвячена дослідженню взаємозв'язку питань інтелектуальної власності та процесу цифрової трансформації підприємницької діяльності. Автор розглядає такі аспекти, як правовий захист інтелектуальної власності, інновації, комерціалізація цифрових продуктів та послуг, а також роль інтелектуальної власності у створенні конкурентних переваг в цифровому середовищі. В статті відмічено питання, що є спільними та пов'язаними. Проаналізовано сучасні виклики та тенденції в галузі інтелектуальної власності в процесі цифрової трансформації підприємницької діяльності, а також надаються рекомендації щодо ефективного управління інтелектуальною власністю в цифровому середовищі.

Ключові слова: *цифрова трансформація, підприємницька діяльність, інтелектуальна власність, правовий захист, інновації, комерціалізація, конкурентні переваги, управління.*

The paper is devoted to investigating the relationship between intellectual property issues and the digital transformation process in entrepreneurial activities. The author examines aspects such as legal protection of intellectual property, innovation, digital products, and services commercialization, as well as the role of intellectual property in creating competitive advantages in the digital environment.

The article highlights common and related issues. The modern challenges and trends in intellectual property in the digital transformation of entrepreneurial activities are analyzed, and recommendations for effective intellectual property management in the digital environment are provided.

Keywords: *digital transformation, entrepreneurial activities, intellectual property, legal protection, innovation, commercialization, competitive advantages, management.*

Цифрова трансформація в сучасному світі є ключовим процесом, який прямо впливає на розвиток підприємницької діяльності в умовах цифрової економіки. Цей процес ставить перед підприємницьким середовищем нові виклики, у тому числі, в галузі інтелектуальної власності. Використовуючи сучасні цифрові технології, наприклад, штучний інтелект, аналітика даних, хмарні технології та інше, підприємства спроможні вдало змінити свій підхід до ведення діяльності, проте, при цьому важливо зважати і на те, що у полі уваги тепер постають можуть такі важливі питання, як: правовий захист інтелектуальної власності (особливо що стосується інновацій), комерціалізація цифрових продуктів та послуг, а також роль інтелектуальної власності у створенні конкурентних переваг в цифровому середовищі.

Розглядаючи детальніше питання інновацій, важливо відмітити, що інновації, створені в результаті цифрової трансформації, можуть бути у вигляді програмного забезпечення, програмного коду, баз даних, алгоритмів, дизайну інтерфейсів та інших творів інтелектуальної власності [1]. Підприємцям важливо враховувати ці особливості у процесі своєї діяльності та пам'ятати про те, що із зростанням рівня розвитку цифрової економіки виникають додаткові виклики у сфері правового захисту інтелектуальної власності. Доцільно зауважити, що відкриті джерела програмного забезпечення, швидкі технологічні зміни та глобальний доступ до інформації покликані не лише спонукати до стрімкого розвитку, а і спроможні ускладнити процес захисту авторських прав, патентів, товарних знаків та інших форм

інтелектуальної власності, в цілому на права власності підприємства [2]. Крім того, питання належного визнання інтелектуальної власності в онлайн-середовищі, зокрема відносно вмісту, що розміщується користувачами на платформах соціальних мереж, стає викликом для правового захисту інтелектуальної власності. Наприклад, питання копіювання, поширення та використання музики, фотографій, відео та іншого контенту в онлайн-середовищі породжує суперечки між правовласниками та користувачами платформ. Отже, важливим аспектом є захист прав на інтелектуальну власність цифрових продуктів та послуг, що може включати захист авторських прав, патентування нових технологій, дизайнерських рішень та інших аспектів продукту. Захист прав на інтелектуальну власність може допомогти підприємцям захистити свої інновації від несанкціонованого використання та одержати конкурентну перевагу на ринку.

Наступним питанням є комерціалізація цифрових продуктів та послуг, що також може включати питання інтелектуальної власності. Одним з важливих аспектів є визначення правового статусу цифрових продуктів та послуг, зокрема у відносинах між розробниками, постачальниками та користувачами. Ключовим аспектом вказаного питання постає ліцензування програмного забезпечення. Так, використання відкритих ліцензій може вимагати, наприклад, розповсюдження вихідного коду програми, а також обмежувати можливості комплексної розробки та комерціалізації продукту.

Важливо враховувати питання інтелектуальної власності при укладанні контрактів зі сторонніми розробниками, постачальниками та іншими партнерами. Визначення прав на інтелектуальну власність відповідно до законодавства країн, де діє компанія, є важливим аспектом комерціалізації цифрових продуктів та послуг. Кожна країна може мати власні правила та норми щодо захисту інтелектуальної власності, такі як авторські права, патенти, товарні знаки, тощо. При комерціалізації цифрових продуктів та послуг можуть бути включені захисні заходи для забезпечення прав на інтелектуальну власність. Це можуть бути технічні заходи (шифрування,

водяні знаки, технічні обмеження), організаційні заходи (укладення договору про нерозголошення (NDA) або такого пункту в угодах, контроль доступу до важливих ресурсів, укладення відповідних контрактів з постачальниками та іншими сторонами) [4].

Інтелектуальна власність відіграє важливу роль у створенні конкурентних переваг у цифровому середовищі, перелік пов'язаних питань може мати наступний вигляд (рис.1).

Рис.1. Напрями забезпечення конкурентних переваг у цифровому середовищі (розроблено автором на основі [3])

Зважаючи на зазначене, можна стверджувати, що питання інтелектуальної власності у процесі цифрової трансформації підприємницької діяльності є важливим, а врахування відповідних правових норм, захисних заходів та відповідальності може допомогти вирішити низку нагальних проблем, таких як: захист від копіювання та незаконного використання (передбачає застосування відповідних захисних заходів - патенти, авторські права, товарні знаки, інші); уникнення правових порушень та спорів, які виникають при комерціалізації цифрових продуктів або послуг (врахування

відповідних правових норм та виконання вимог); встановлення оптимальної стратегії комерціалізації своїх цифрових продуктів або послуг (інтелектуальна власність впливає на вибір підприємницької стратегії - ціноутворення, маркетингова, продажу та інші); врегулювання відносин із партнерами та забезпечення захисту інтересів компанії, враховуючи питання інтелектуальної власності, що можуть виникнути в рамках угод та контрактів.

Список використаних джерел:

1. Цифрова адженда України – 2020. URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf (дата звернення: 19.04.2023)
2. Андрощук Г. О. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози / Геннадій Андрощук // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2021. - № 2 (2021). - С. 56-74. - https://doi.org/10.33731/22021.236555
3. Entrepreneurship 2020 Action Plan. URL: https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/entrepreneurship-2020-action-plan (дата звернення: 19.04.2023)
4. Угода про конфіденційність (NDA): як це працює та чи працює в Україні URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012622 (дата звернення: 19.04.2023)

Горбачук В. М.,
завідувач відділу інтелектуальних інформаційних технологій, д.ф.-м.н., с.н.с.,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Гавриленко С. О.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Голоцуков Г. В.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Пустовойт М. М.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

УДК 658.512.011.56:004.42

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕЄСТР ОПІВ В НАН УКРАЇНИ

INTELLECTUAL INFORMATION TECHNOLOGY (IT) FOR REGISTER OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS FOR NAS OF UKRAINE

Розвиток, впровадження та супроводження підсистеми ведення (ПВ) реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності (РОПІВ) у складі розподіленої інформаційної технології підтримки науково–організаційної діяльності НАН України (РІТ НОД) на основі концепції життєвого циклу обробки структурованих електронних документів, як базового інформаційного об’єкту проектування, розробки, функціонування та

супроводження РІТ; моделей і методів розробки сучасних інформаційних систем (ІС) та технологій (ІТ).

Ключові слова: *реєстр об'єктів прав інтелектуальної власності, розподілені інформаційні технології, підтримка науково–організаційної діяльності, життєвий цикл структурованих електронних документів, інформаційний об'єкт, моделі і методи ІС та ІТ.*

Permanent design, implementation and support Subsystem and Information Technology (IT) for Register of Intellectual Property Objects of National Academy of Sciences of Ukraine as part of distributed information technology (DIT) for management and supporting the scientific and organizational activities of the National Academy of Sciences of Ukraine based on the concept of the life cycle of processing structured electronic documents as a basic information object of design, development, operation and support of DIT; models and methods of development of modern information systems (IS) and technologies (IT).

Keywords: *Register of Intellectual Property Objects, Distributed Information Technology, organizational management and supporting the scientific activities, life cycle processing of structured electronic documents, information object, models and methods of IS and IT.*

Відділ інтелектуальних інформаційних технологій Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України є головним розробником Розподіленої інформаційної технології підтримки науково-організаційної діяльності НАН України (РІТ НОД) в складі якої функціонує Підсистема ведення реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності (ПВ ОПІВ). Головне призначення РІТ НОД є інформаційно-аналітична підтримка науково-організаційної діяльності НАН України, електронний документообіг супроводження життєвого циклу науково-дослідних проєктів, консолідована звітність з науково-дослідної діяльності НАН України.

Результати науково-дослідної діяльності зазвичай втілюються в об'єкти прав інтелектуальної власності, трансфер технологій, оприлюднення наукових результатів, тощо, тому реєстр ПВ ОПІВ НАН України є невід'ємною складовою РІТ НОД НАН України. РІТ НОД НАН України створювалась з 2015 року та по цей час експлуатується (супроводжується, актуалізується і модифікується розробниками) науковими установами НАН України та науково організаційним сектором Апарату Президії НАН України.

Реєстр ПВ ОПІВ НАН України створювався з 2018 року у співробітництві з Центром досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій (ЦДІВТТ) НАН України та по цей час експлуатується (супроводжується, актуалізується і модифікується розробниками) науковими установами НАН України і ЦДІВТ.

Функціонування Реєстру ОПІВ в складі РІТ НОД та їх активна експлуатація співробітниками наукових установ всієї дослідницької інфраструктури НАН України закріплена нормативними постановами Президії НАН України.

Проте слід зазначити, що згадані інформаційна система і інформаційні технології є достатньо універсальним цифровізаційним інструментом для застосування в якості програмно-інформаційного середовища забезпечення організаційного управління науково-дослідницької діяльності в територіально розповсюджених дослідницьких інфраструктурах.

Потенційними споживачами можуть бути:

- наукові та дослідницькі установи або підрозділи, головні офіси державних або недержавних корпорацій чи інших бізнес-інфраструктур
- наукові установи державної або приватної форми власності,
- наукові установи відомчого або галузевого підпорядкування,
- наукові установи з складу будь-якої державної дослідницької інфраструктури (наприклад, Національних або галузевих академій наук),

- підприємства та організації різного профілю, які займаються створенням та пов'язані з охороною об'єктів права інтелектуальної власності.

Мета створення і очікуваний результат базується на таких фактах:

I. Сьогодні в Україні існує дефіцит сучасних інформаційних технологій, які б дозволяли формувати та вести реєстр ОПІВ державної (відомчої) дослідницької інфраструктури (наукових установ), яка в своїй структурі має підпорядковані установи.

II. Використання інформаційних технологій ОПІВ дозволяє значно скоротити час та спростити процес створення, охорони та використанні об'єктів права інтелектуальної власності, процедури формування та узагальнення поточної та річної звітності наукової організації та дослідницької інфраструктури в цілому, окремої підпорядкованої установи, підведення підсумків щорічних досягнень кращих показників у винахідницькій роботі, а також більш ефективно здійснювати управління винахідницькою діяльністю наукової або дослідницької організації шляхом централізованого контролю процесами науково-дослідницьких та технологічних ОПІВ.

III. Науково-технічний результат впровадження, супроводження і експлуатації складається в поєднанні побудови розподіленого реєстру об'єктів права інтелектуальної власності з системою моніторингу та аналізу самих науково-технічних робіт (як основного джерела виникнення ОПІВ), контролю їх життєвого циклу, тобто створення та розвитку прав інтелектуальної власності на науково-технічну продукцію з подальшим моніторингом існування самих ОПІВ та контролем передачі та розповсюдження ОПІВ на НТР.

Об'єкти впровадження Реєстр ПВ ОПІВ – це суб'єкти інфраструктури всіх рівнів підпорядкованості.

За останнє десятиліття головною тенденцією розвитку інформаційних технологій для автоматизації організаційно-управлінських завдань у провідних країнах світу стало створення екстра-територіальних

інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем на основі інтернет- та хмарних технологій.

Такі системи спрямовані на підвищення ефективності та оперативності прийняття організаційно-управлінських рішень, автоматизацію широкого спектру адміністративних процесів, забезпечення централізації підтримки функціонування інформаційних ресурсів, застосування електронних форм взаємодії між головними та підпорядкованими організаціями на базі електронного документообігу та технологій розподіленої обробки даних.

Академіком В.М.Глушковим у 60–х роках XX століття було викладено принципи проектування дійсно ефективних автоматизованих систем організаційного управління, рис.1. Наслідування засад принципів В. М. Глушкова у вимірах основ створення та функціонування сучасних корпоративних розподілених інформаційних технологій і систем (КРІСТ)

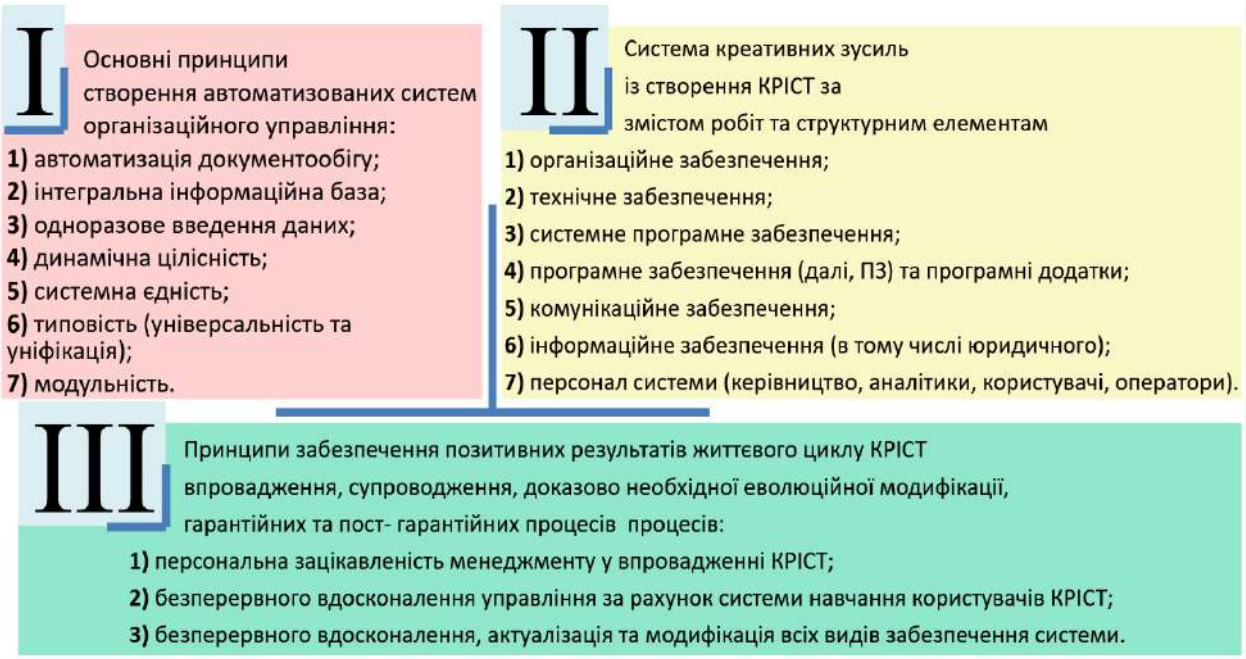

Рис.1. Три виміри ефективної інформаційної системи (Office Automation).

РІТ НОД та реєстр ПВ ОПІВ побудовані саме в такі парадигмі.

На рис.2 приведена загальна ідея архітектури ЄІС НОД та реєстр ПВ ОПІВ

Рис. 2 Загальна ідея архітектури ЄІС НОД та реєстр ПВ ОПІВ

Суб’єктна та об’єктна модель розподілених інформаційних технологій структурованого електронного документообігу приведена на рис. 3.

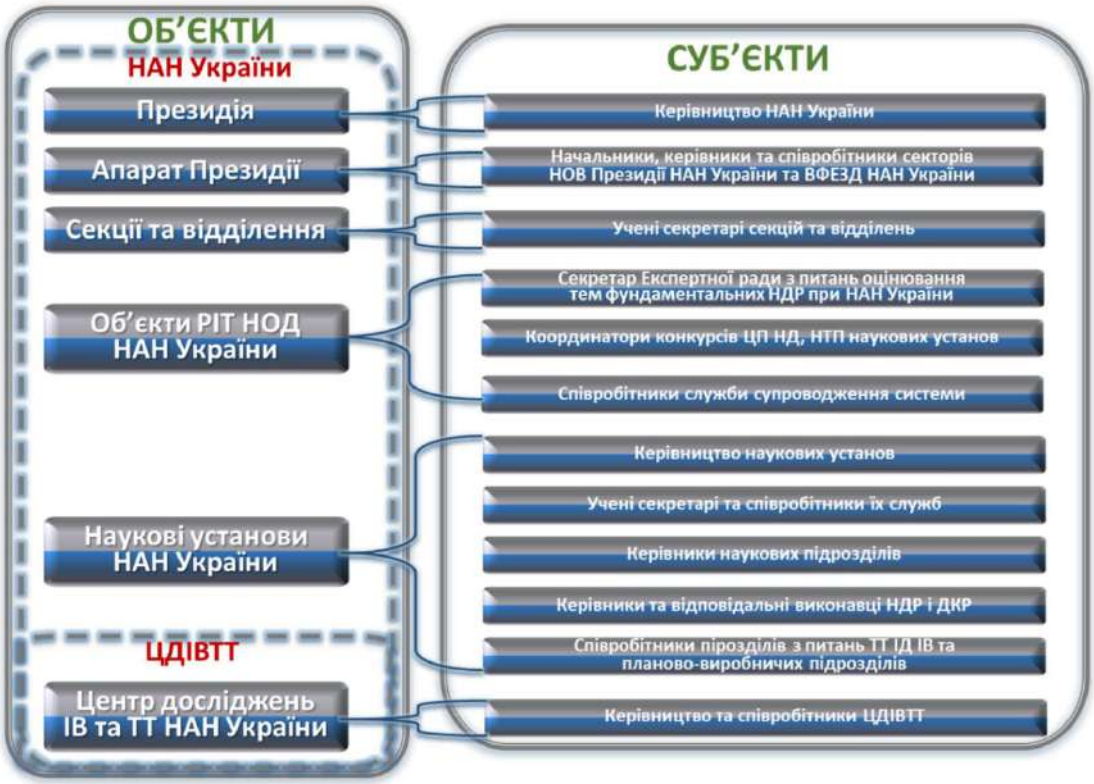

Рис. 3. Суб’єкти та об’єкти РІТ НОД реєстру ПВ ОПІВ

Стадії життєвого циклу підсистема ведення реєстру РОПІВ НАН УКРАЇНИ, початок - розробка проєкту 2019 рік, розвиток і супроводження - по цей час. ПВ РОПІВ:

1 призначена для автоматизації документарних організаційних та інформаційних процесів всієї дослідницької інфраструктури НАН України підтримки технологічних задач створення і ведення ІР захищених отриманих результатів НД Академії (винаходів та інших ОПІВ).

2 розглядає офіційно зареєстровані у певних державних органах винаходи та інші захищені отримані результати виконання НД.

3 зберігає інформацію про всі об’єкти ОПІВ та стан їх прав, в реєстрі ОПІВ.

4 спрямована на автоматизацію роботи з РОПІВ, як з важливим інформаційним ресурсом НОД НАН України.

На рис.4. приведена функціональна схема реєстру ПВ ОПІВ.

Рис. 4. Функціональна схема реєстру ПВ ОПІВ.

На рис.4. приведена технологічна схема документообігу реєстру ОПІВ.

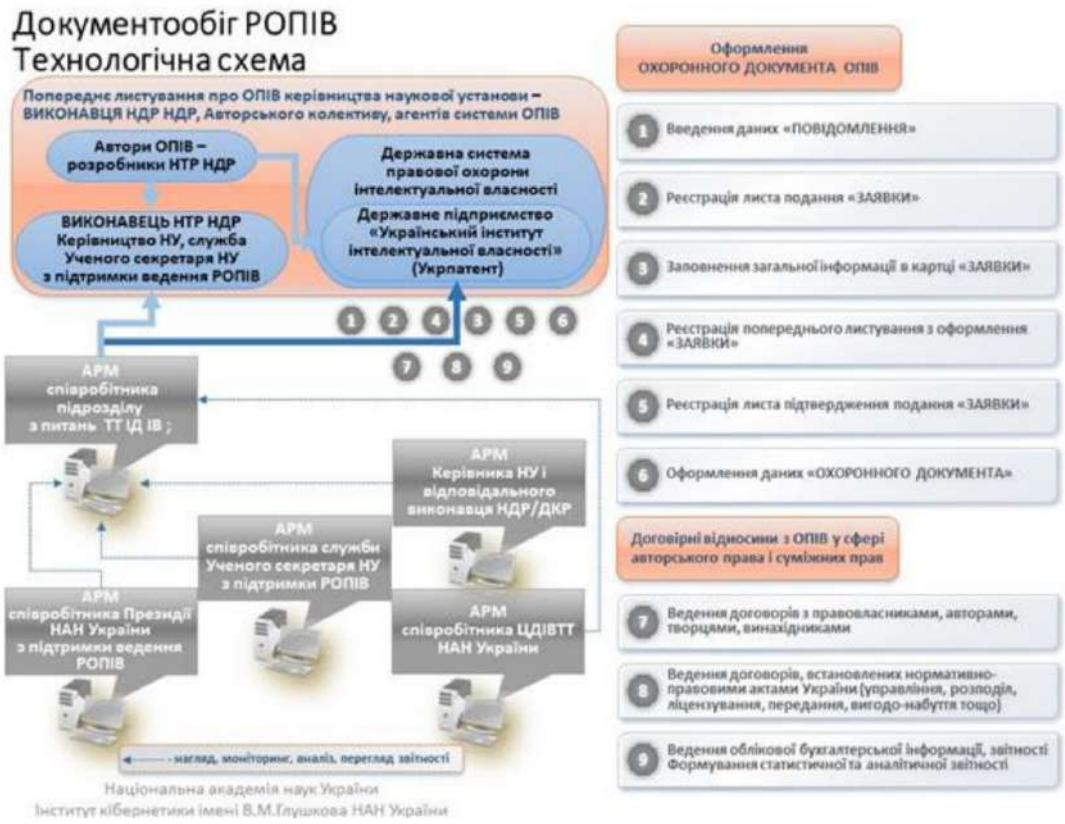

Рис. 4. Технологічна схема документообігу реєстру ПВ ОПІВ.

Підсистема ведення реєстру об’єктів прав інтелектуальної власності НАН України впроваджена і супроводжується в апараті президії НАН України і практично в усіх наукових установах НАН України.

Підсистема ведення реєстру об’єктів прав інтелектуальної власності НАН України універсальний цифровізаційний інструмент для застосування в якості програмно-інформаційного середовища забезпечення організаційного управління науково-дослідницької діяльності в територіально розповсюджених державних і недержавних дослідницьких інфраструктурах.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Президії НАН України «Про підготовку звітів про діяльність наукових установ НАН України у 2022 році» від 22.11.2022 № 560.

2. Gorbachuk V., Gavrilenko S., Golotsukov G., Nikolenko D. To digital technologies of patent processing for development of critical products. *Information*

and Digital Technologies 2021 (June 22−24, 2021, Zilina, Slovakia), 2021. P. 137−147.

3. Горбачук В.М., Гавриленко С.О., Голоцуков Г.В. Розвиток інтелектуальної власності, індустріалізації та цифровізації. *Цифровізація економіки як фактор економічного зростання*. О.Л.Гальцова (ред.) Запоріжжя: Класичний приватний університет; Херсон: Гельветика, 2021. С. 24–43.

4. Глушков В.М. Основы безбумажной информатики. Издание второе, исправленное. – М.: Наука. Главная редакция физико–математической литературы, 1987. – 552 с.

5. Кривонос Ю.Г., Івличев В.П. Информационные технологии территориально-распределенных организаций // Труды юбилейной конференции памяти В.М.Глушкова. – 2002. – С.7.

Зеров К. О.,

к.ю.н., адвокат, старший науковий співробітник сектору авторського права Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України; фахівець Науково-освітнього центру з інтелектуальної власності, асистент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

УДК: 347.77.

ID ORCID: 0000-0003-2916-7528

+38097 777 22 33

zerov@knu.ua

NFT ТА ТОВАРИ МАТЕРІАЛЬНОГО СВІТУ: ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

NFT AND GOODS OF THE MATERIAL WORLD: ISSUES OF CORRELATION OF LEGAL PROTECTION OF TRADEMARKS UNDER UKRAINIAN LEGISLATION

В публікації розглянуто питання можливості поширення обсягу правової охорони зареєстрованих торговельних марок щодо товарів матеріального світу на віртуальні товари, зокрема NFT на основі законодавства України. Зроблено висновок, що лише власник добре відомої торговельної марки щодо неспоріднених із NFT товарів має право вимагати захисту своїх прав від використання відповідного позначення у NFT.

Ключові слова: *токен, NFT, торговельні марки.*

The article examines the possibility of applying the scope of the legal protection of registered trademarks for tangible goods to virtual goods, including NFTs, based on Ukrainian legislation. It is concluded that only the owner of a well-known trademark for goods not related to NFTs has the right to claim the protection of his rights against the use of the respective sign in NFTs.

Keywords: *token, NFT, trademarks.*

Обсяг правової охорони торговельної марки в Україні визначається її зображенням та переліком товарів і послуг щодо яких торговельну марку було зареєстровано.

Згідно положень п.5 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» свідоцтво на торговельну марку надає його власнику право забороняти третім особам використовувати без його згоди, зокрема:

- позначення, тотожне із зареєстрованою торговельною маркою, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг;
- позначення, тотожне із зареєстрованою торговельною маркою, стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання це позначення і торговельну марку можна сплутати, зокрема, якщо може виникнути асоціація такого позначення з торговельною маркою;
- позначення, схоже із зареєстрованою торговельною маркою, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення можна сплутати, зокрема, якщо може виникнути асоціація такого позначення з торговельною маркою;
- позначення, схоже із зареєстрованою торговельною маркою, стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання ці позначення можна сплутати, зокрема, якщо може виникнути асоціація такого позначення з торговельною маркою [1].

Тобто, всі вказані правомочності власника свідоцтва стосуються виключно «тих самих» або «споріднених» товарів чи послуг.

Згідно усталеного підходу (методичні рекомендації), спорідненими товарами (послугами) можна вважати такі товари (послуги), які відносяться до одного і того ж роду і виду, тобто такі, в яких відображаються загальні та суттєві ознаки предмета або дії, при цьому деякі з цих ознак можуть відрізнятися. Спорідненість товарів означає, що товари пов'язані між собою і/або подібні за своєю природою (рід (вид) товарів та вид матеріалу, з якого товари виготовлені) чи призначенням, і використання щодо таких товарів тотожних чи схожих знаків, ймовірно, може викликати у певному секторі споживачів асоціації щодо єдиного джерела їх походження. Основними ознаки, на підставі яких визначається спорідненість товарів, є: рід (вид) товарів, призначення товарів; вид матеріалу, з якого виготовлені товари. Інші ознаки відносяться до допоміжних. Це: види потреб, які задовольняють товари; умови реалізації (збуту) товарів; характеристики визначених кіл споживачів. Основним інструментом для встановлення спорідненості товарів і/або послуг є Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццька класифікація), в основу якої покладено ознаки спорідненості товарів і/або послуг[2].

Наприклад, якщо перенести на український правопорядок окремі положення справи Hermes Int'l v. Rothschild [3] щодо використання торговельної марки «Hermes» (що зареєстрована для сумок) у NFT, можна дійти до наступних висновків.

Згідно Ніццької класифікації такий товар як «сумки» віднесено до 18 класу, одяг – до 25 класу, натомість віртуальні товари належать до класу 09, оскільки вони розглядаються як цифровий контент або зображення; до 09 класу також прямо відносяться новомодні «файли цифрові завантажні, аутентифіковані невзаємозамінними токенами [NFT]». Тобто, за замовчуванням сумки / одяг та NFT не є пов'язаними (спорідненими) між собою (у них різні призначення, матеріали, умови поширення тощо), а відтак

власник торговельної марки для сумок не зможе забороняти використання такого ж самого або схожого позначення для NFT чи цифрових товарів.

Виключення із цього правила становитимуть добре відомі («знамениті») торговельні марки, що визнані такими в установленому законом порядку (Апеляційною палатою НОІВ або судом). Їх обсяг правової охорони поширюється також і на товари і послуги, що не споріднені з тими, для яких знак визнано добре відомим в Україні, якщо використання цього знака іншою особою стосовно таких товарів і послуг вказуватиме на зв'язок між ними та власником добре відомого знака і його інтересам, ймовірно, буде завдано шкоди таким використанням.

Якщо допустити, що торговельна марка «Hermes» визнана добре відомою в Україні (що станом на дату цієї публікації не відповідає дійсності), то можна було б використати таку правову стратегію, що у пересічного користувача торговельна марка Hermes асоціюється із розкішшю і високою вартістю. Купівля пересічними користувачами NFT з «віртуальними» сумками, ймовірно, буде пов’язана в основному через знакову цінність оригінального бренду Hermes, тобто споживачі оригінальних сумок можуть бути легко введені в оману, що нібито їх улюблений люксовий бренд долучився до модних трендів, а відтак цей NFT також має високу вартість. Відтак, в такому випадку український суд мав би правові підстави заборонити використання цього позначення у NFT.

Разом з тим, слід відмітити, що все більша кількість виробників різноманітних товарів звертає свою увагу на мета всесвіт, віртуальні товари, NFT і заявляє ці товари в 09 класі під час реєстрації власних торговельних марок.

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 7. Ст. 36 (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12.
2. Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг. URL: https://ukrpatent.org/i_upload/file/metod-rek-tm-08022016.pdf
3. Hermes Int'l v. Rothschild. URL: https://casetext.com/case/hermes-intl-v-rothschild-9

Кашинцева О. Ю.,
завідувачка відділом дослідження інтелектуальної власності
та прав людини в сфері охорони здоров'я,
кандидат юридичних наук, доцент,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Іолкін Я. О.,
старший науковий співробітник відділу дослідження інтелектуальної
власності та прав людини в сфері охорони здоров'я,
кандидат юридичних наук,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК. 347

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА БІОБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

INTELLECTUAL PROPERTY AS A PART OF STATE BIOSECURITY IN PUBLIC HEALTH IN WARTIME

Необхідність проведення дослідження взаємозв'язку ІВ та безпеки держави, у тому числі біологічної, було визначено на рівні Національної академії правових наук України із затвердженням наукового напряму "Інтелектуальна власність як складова біобезпеки держав в сфері охорони здоров'я". Вочевидь, що предмет дослідження та його пріоритети на той час були зумовлені пандемією. Саме дослідження було розпочато в січні 2022 року на базі відділу дослідження інтелектуальної власності та прав людини в сфері охорони здоров'я НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Сьогодні ж у переддень неминучої екологічної катастрофи на деокупованих та окупованих державою-агресором територіях України нам видається за необхідне розширити предмет дослідження та звернутися до права інтелектуальної власності як ефективного інструменту впливу на доступ до

життєво необхідних технологій. Ідеться про статтю 73 "Винятки щодо безпеки" Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, біобезпека, громадське здоров'я, екологічна катастрофа, винятки з питань безпеки.*

The need to study the relationship between IP and state security, including physical security, was identified at the level of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine with the approval of the scientific direction "Intellectual Property as a Component of State Biosecurity in the Field of Healthcare". The pandemic determined the subject matter of the study and its priorities at that time. The investigation was launched in January 2022 based on the Department of Intellectual Property and Human Rights in Healthcare Research of the Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Sciences of Ukraine. Today, on the eve of an inevitable environmental disaster in the de-occupied and occupied by the aggressor state territories of Ukraine, we believe it is necessary to expand the subject of the study and turn to intellectual property law as an effective tool for influencing access to vital technologies. This refers to Article 73, "Security Exceptions" of the TRIPS agreement.

Keywords: *intellectual property, biosecurity, public health, environmental disaster, security exceptions.*

Ще у довоєнний час необхідність проведення дослідження взаємозв'язку ІВ та безпеки держави, у тому числі біологічної, було визначено на рівні Національної академії правових наук України із затвердженням наукового напряму "Інтелектуальна власність як складова біобезпеки держав в сфері охорони здоров'я". Вочевидь, що предмет дослідження та його пріоритети на той час були зумовлені пандемією. Саме дослідження було розпочато в січні 2022 року на базі відділу дослідження інтелектуальної власності та прав людини в сфері охорони здоров'я НДІ інтелектуальної власності НАПрН України.

Сьогодні ж у переддень неминучої екологічної катастрофи на деокупованих та окупованих державою-агресором територіях України нам видається за необхідне розширити предмет дослідження та звернутися до права інтелектуальної власності як ефективного інструменту впливу на доступ до життєво необхідних технологій. Ідеться про статтю 73 "Винятки щодо безпеки" Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності [1].

На рівні держави у визначенні та подолання біологічних загроз в сфері охорони здоров'я ефективним є інструментарій саме інституту права інтелектуальної власності, серед якого:

- депонування штамів мікроорганізмів, визначення збудників, які є чи можуть бути потенційним джерелом епідемії чи пандемії;
- правове регулювання утилізації біопрепаратів (зокрема вакцин та лікарських засобів);
- прогностичні дослідження щодо можливості надання правової охорони таких об'єктів інтелектуальної власності як штами мікроорганізмів;
- стратегічне планування забезпечення доступу до об'єктів патентування, які є стратегічно необхідними для усунення біологічної небезпеки, зокрема епідемій на тимчасово окупованих територія вже станом на сьогодні виявлено збудники холери;
- компіляції баз даних, які зберігаються в біобанках як складова біобезпеки держави;
- запровадження ефективного державного управління в сфері громадського здоров'я в частині розробки превентивних заходів протидії епідемії та пандемії небезпечним захворюванням.

Сьогодні нами по-новому прочитується робота Philip E Hulme, у якій наголошується необхідність необхідність створення глобальної світової біологічної безпеки [2]. Натомість відсутність єдиного ефективного міжнародно-правового регулювання в сфері забезпечення глобальної біобезпеки становить серйозну проблему. Отже започаткований "One Biosecurity" концепт – це міждисциплінарний підхід до формування політики

та досліджень біозахисту, який покращує взаємозв'язки між здоров'ям людей, тварин, рослин та навколишнього середовища для запобігання та пом'якшення впливу інвазивних чужорідних видів.

"One Biosecurity" концепт лежить в основі трьох ініціатив, необхідних для подолання ризиків пандемії та біологічних вторгнень: 1) нові інструменти оцінки ризиків біобезпеці, які виходять за межі національних кордонів 2) уніфікований міжнародно-правовий інструментарій для подолання біологічних загроз у світовому масштабі та 3) заснування багатостороннього конвенційного союзу з біозахисту. Разом ці ініціативи сприятимуть новому політичному порядку забезпечення управління глобального біозахисту.

Війна має серйозний вплив на навколишнє середовище та очевидно призведе до екологічної катастрофи:

1. Забруднення ґрунтів через поширення військових дій на сході та півдні країни через викиди небезпечних речовин та зруйнування екологічної системи ґрунтів через пожежі та ракетні обстріли.
2. Забруднення повітря: війна призводила до викидів забруднених газів та пилу в повітрі, що створювало небезпеку для здоров'я людей та тварин.
3. Забруднення водойм: внаслідок війни було пошкоджено значну кількість водопровідних труб та інфраструктури, що призвело до забруднення водою на території Донбасу та Луганщини та створило загрозу здоров'ю людей [3].

Окремим великим ризиком в сфері громадського здоров'я є очікувана маніфестація вже давно забутих інфекційних захворювань, збудниками яких чума і холера, що зумовлено порушенням чи повною відсутністю дотримання норм поховань, не можливості евакуації тіл загиблих та залишення тіл військових та комбатантів держави-агресора. Зі статистичними даними впливу війни на сферу охорони здоров'я можна ознайомитися на сайті Центру громадського здоров'я МОЗ України [4].

19–20 лютого відбулися командно-штабні міжнародні навчання, організовані Агентством зі зменшення загрози Міністерства оборони США

(DTRA). Заходи було організовано на базі Інституту державного управління у сфері цивільного захисту і присвячено реагуванню на аварію, пов'язану з дією хімічних речовин та великою кількістю постраждалих. Крім фахівців ЦГЗ, до навчань були залучені спеціалісти ДСНС України, Міністерства охорони здоров'я, Національної поліції, Нацгвардії, Міністерства екології та природних ресурсів [5].

Сприймаючи із вдячністю безпрецедентну допомогу партнерів України, вважаємо за необхідним рекомендувати Комітету з питань розвитку економіки та Комітету з питань здоровя нації, медичногої допомоги та медичного страхування Верховної Ради України розгялнути поданий ще в грудні 2022 року НДІ інтелектуальної власності НАПрН України проєкту Закону "Про забезпечення населення критично необхідними лікарськими засобами та медичними виробами на час воєнного стану та на період подолання наслідків військової агресії Російської Федерації проти України", в якому передбачається імплементація до національного законодавства у сфері прав інтелектуальної власності наявних в міжнародному праві юридичних підстав обмеження прав інтелектуальної власності з метою забезпечення населення критично важливими лікарськими засобами та медичними виробами на підставі статті 73 «Винятки щодо безпеки» Угоди ТРІПС, відповідно до якої: «Ніщо в цій Угоді не слід тлумачити так, щоб: b) утримати члена від вжиття будь-яких заходів, які він вважає необхідними для захисту його основних інтересів безпеки… iii) вжитих під час війни або в умовах інших надзвичайних ситуацій в міжнародних відносинах…».

Серед таких заходів вбачається за необхідне запровадити на час війни та період подолання її наслідків обмеження прав інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я, що надасть можливість здійснювати національне виробництво чи імпорт генеричних лікарських засобів та медичних виробів, які будуть віднесені МОЗ України до переліку критичних, задля забезпечення задоволення нагальної потреби в їх використанні для рятування життя та здоров'я людей, які постраждали безпосередньо внаслідок воєнних дій

агресора та опосередковано у зв'язку з неможливістю постачання достатньої кількості необхідних лікарських засобів та виробів медичного призначення на територію України.

Для України є важливим запровадження такого обмеження прав інтелектуальної власності саме на підставі статті 73 Угоди ТРІПС, оскільки зазначена стаття безпосередньо визначає війну як одну з підстав запровадження таких винятків, а також, на відміну від статті 31 Угоди ТРІПС, після завершення війни чи іншого надзвичайного стану не вимагає виплати компенсації володільцю прав інтелектуальної власності, що є особливо важливим з огляду на вкрай обмежений фінансовий ресурс державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності: сайт URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
2. Philip E Hulme. Advancing One Biosecurity to Address the Pandemic Risks of Biological Invasions: сайт URL: https://academic.oup.com/bioscience/article/71/7/708/6158362
3. Рєзніков О. На Донбас насувається екологічна катастрофа: сайт URL: https://lb.ua/news/2020/10/23/468871_donbas_nasuvaietsya_ekologichna.html
4. Ризики для громадського здоров'я: сайт URL: https://phc.org.ua/en/node/1614
5. Українські фахівці вивчали американський досвід реагування на техногенні катастрофи: сайт URL: https://phc.org.ua/news/ukrainski-fakhivci-vivchali-amerikanskiy-dosvid-reaguvannya-na-tekhnogenni-katastrofi

Кірсанов А. П.,
студент 4 курсу 1 потоку 3 групи (спеціалізація Економічне право)
Інституту Права КНУ імені Тараса Шевченка

УДК 347.7

НЕБЕЗПЕКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ

У тезах доповіді розглядаються поняття зловживання правами інтелектуальної власності та тенденції такого зловживання. Особлива увага приділяється зловживаннями правами інтелектуальної власності в контексті Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», який був прийнятий Верховною Радою України 1 квітня 2022 року, які потребують перегляду у згаданому Законі.

Ключові слова: *зловживання, право інтелектуальної власності, Угода ТРІПС, війна.*

Поняття «зловживання правом» попри його значну поширеність у практичному використанні відсутнє в національному законодавстві, а отже є досить дискусійним, і будь-які прояви зловживання в процесі реалізації передбачених і наданих законом прав є досить оціночними [1]. Проте, в науковій літературі ми вже зустрічаємо таке поняття як «зловживання правами інтелектуальної власності», і зокрема – патентними правами.

Водночас для забезпечення певної понятійної визначеності при наданні характеристики зловживання тим чи іншим діям суб'єкта щодо розпорядження правами інтелектуальної власності, спершу зупинимося на тлумаченні самого поняття «зловживання правами». Ми дотримуємося концепції, за якою зловживання правом визначають як форму здійснення права всупереч його призначенню, меті, соціальній функції чи інтересам інших суб'єктів, за допомогою якої спричиняється шкода іншим учасникам

суспільних відносин [2]. Як стверджує О.О. Вдовичен, особи, використовуючи свої права та не порушуючи рамки правових обмежень, можуть зашкодити іншим особам та суспільному благу [3].

У випадку, коли йде мова про інтелектуальну власність у сфері фармації, очевидною особливістю є забезпечення дотримання соціальних інтересів та основоположного права на охорону здоров'я. Безумовно механізми права інтелектуальної власності слугують важливими засобами для стимулювання й охорони новітніх розробок, але у таких чутливих сферах як фармація, необхідно забезпечити, аби приватний інтерес не приносив шкоду загальному громадському благу. Саме з цих позицій далі ми здійснюватимемо аналіз окремих норм, що регулюють патентну охорону винаходів у сфері фармації, що передбачені як Угодою ТРІПС, так і більш жорсткі положення, що передбачають більш високі стандарти охорони прав інтелектуальної власності, аніж ті, що вимагаються Угодою – положення ТРІПС-плюс.

Таким чином, при оцінці дій, які ми визначатимемо як можливі способи зловживання правами інтелектуальної власності, ми розглянемо, у яких випадках використання таких прав суперечить ідеологічній основі та меті окремої норми або механізму, чи порушує воно суспільні інтереси, та проаналізуємо, чи актуальна система та підходи до охорони прав інтелектуальної власності у сфері фармації виправдовують цілі та виконують завдання, які стояли перед законотворцем при розробці та впровадженні відповідних механізмів.

Верховною Радою України 1 квітня 2022 року було прийнято Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» [4] (далі - Закон № 2174-IX), який на практиці призвів не до захисту права, а до зловживання ним. Відповідно до абзацу третього пункту 1 частини першої Закону № 2174-IX, «майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними

до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути продовжена у встановленому порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом».

Одним з таких випадків є ситуація із судовим оскарженням компанією Мерк Шарп Енд Доме Корп. державної реєстрації в Україні генеричного лікарського засобу «Каспофунгін-Тева» (справа № 910/9215/21).

Лікарський засіб з МНН каспофунгін був захищений патентом № 55409 «Фармацевтична композиція для внутрішньовенного введення, спосіб її одержання та спосіб лікування і /або профілактики грибкових захворювань (варіанти)».

Однак, компанія Мерк Шарп Енд Доме Корп. скористалась нормою Закону № 2174-IX для блокування виведення генеричних лікарських засобів з МНН каспофунгін на ринок України.

Вважаємо, що такі тенденції є вкрай небезпечними і сподіваємося на державницьку позицію та перегляд положень зазначеного вище закону.

Список використаних джерел:

1. Oksana Kashyntseva. Intellectual Property in Medicine and Pharmacy: Harmonization of Ukraine and EU Legislation / Ukrainian Healthcare Law in the Context of European and International Law. Published by Springer in 2022. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-05690-1?fbclid=IwAR2JVMpRhrcp1_NEOuVsSUZ-hjIuMhwOpt7p_dX1B-ruTw8kyaC8qWLBJYA#toc

2. Рєзнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки /В.В Рєзнікова// Університетські наукові записки. – 2013. – № 1(45). – с.23-35

3. Вдовичен, О. О. Поняття зловживання правом / О. О. Вдовичен [Електронний ресурс] Український юридичний портал. — URL: http://radnuk.info/statti/249-tioriua-gov/14801- 2011-01-19-03-05-49.html.

4. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text

Коросташова І. М.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності
ННІ права та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів (м.Дніпро, Україна)
ORCID 0000-0003-4024-802X

УДК:342.7:346.3:347.4

ФОРМИ, СПОСОБИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

FORMS, METHODS AND TOOLS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION

Право інтелектуальної власності є одним із базових прав людини, що гарантуються та захищаються державою. В Україні створена система правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що складається з норм міжнародного та національного законодавства у сфері інтелектуальної власності та системи органів публічної влади, що в заявному порядку здійснюють цивільно-правовий, адміністративно-правовий та кримінально-правовий захист прав інтелектуальної власності, а також захист прав інтелектуальної власності у позасудовому порядку. Проведено аналіз норм національного законодавства, що регулюють неюрисдикційну форму захисту прав інтелектуальної власності (самозахист), визначають порядок, способи та інструменти його здійснення й встановлюють його межі.

Ключові слова: *права інтелектуальної власності; захист прав інтелектуальної власності; форми, способи, інструменти захисту прав інтелектуальної власності; цивільно-правовий захист, адміністративно-правовий захист; кримінально-правовий захист; самозахист.*

The right to intellectual property is one of the basic human rights guaranteed and protected by the state. In Ukraine, a system of legal protection and protection of intellectual property rights has been created, which consists of the norms of international and national legislation in the field of intellectual property and the system of public authorities, which in a declared manner carry out civil-law, administrative-law and criminal-law protection of intellectual property rights and of protection of intellectual property rights out of court. An analysis of the norms of national legislation regulating the non-jurisdictional form of protection of intellectual property rights (self-defense), as well as determining the procedure, methods and tools for its implementation and establishing its limits, was carried out.

Keywords: intellectual property rights; protection of intellectual property rights; forms, methods, tools of protection of intellectual property rights; civil legal protection, administrative legal protection; criminal legal protection; self-protection.

Згідно з ч.2 ст.3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Засади правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності встановлені ст.ст.41,54 Основного Закону України. Так, згідно ст.41 Конституції України [1], «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності», а ст.54 Конституції України, гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності (ч.1). Крім того, кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом (ч.2).

Крім того, ч.3 ст. 418 Цивільного Кодексу України визначено, що право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом [2].

Правова охорона прав інтелектуальної власності та гарантії захисту цих прав забезпечені нормами: Міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності до яких Україна приєдналась у встановленому законом порядку, Основного закону України, Цивільним кодексом України (далі ЦК України, Господарським кодексом України (далі – ГК України), Митним Кодексом України (далі-МКУ), Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі –КУпАП), Кримінальним кодексом України (далі-ККУ), спеціальними законами (ЗУ «Про авторське право і суміжні права», ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки», ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень», ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів»), а також цілою низкою підзаконних нормативно-правових актів.

Захист прав інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, здійснюється у передбаченому законодавством порядку, тобто із застосуванням належних форм, способів і засобів захисту [3, С.34].

Різні галузі законодавства передбачають різні форми та способи захисту прав інтелектуальної власності. До форм захисту прав інтелектуальної власності відносять юрисдикційну та неюрисдикційну. Юрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності передбачає загальний (судовий і позасудовий) та спеціальний порядок захисту прав інтелектуальної власності поділяються (адміністративно-правовий та кримінльно-правовий). Адміністративно-правовий спосіб захисту прав інтелектуальної власності слід поділяти на: цивільно-правовий, адміністративно-правовий, підвидами якого є митно-правовий та адміністративно-господарський [4, 343-345].

Система органів публічної влади, що уповноважені на здійснення вищевказаних способів захисту прав сьогодні є досить розгалуженою. До цієї системи відносяться суд, митні органи, Антимонопольний комітет, поліцію, Службу безпеки України, а також у випадках, передбачених чинним законодавством, до органів системи захисту прав інтелектуальної власності слід відносити й Апеляційну палату Національного органу інтелектуальної власності, що здійснюють захист прав інтелектуальної власності у разі звернення до них суб`єкта права інтелектуальної власності якого порушено або існує загроза такого порушення.

У разі виникнення спору між сторонами цивільно-правового, господарського чи зовнішньоекономічного договору з приводу порушення прав інтелектуальної власності, сторони такого договору можуть використовувати, як адміністративний, так і судовий порядок захисту прав інтелектуальної власності (в тому числі й одночасно), а також позасудовий порядок захисту прав інтелектуальної власності. У разі, якщо сторони дійшли згоди для вирішення спору використати позасудовий порядок захисту прав інтелектуальної власності, вони мають можливість звернутися за допомогою у його вирішенні, як до третейського суду/міжнародного комерційного арбітражу, діяльність яких в Україні врегульована ЗУ «Про третейські суди» та ЗУ «Про міжнародний комерційний арбітраж», а з 2021 року й до медіаторів, діяльність яких в Україні врегульована ЗУ «Про медіацію».

Суб`єктом неюрисдикційного захисту прав інтелектуальної власності є правовласник об`єкта права інтелектуальної власності (фізичні чи юридичні особи), а також організації колективного управління майновими правами на об’єкти авторського права і (або) суміжних прав. Як юридичні особи, так і фізичні особи у визначених законом випадках є суб’єктами господарської діяльності чи\та зовнішньоекномічної діяльності.

Слід сказати, що в навчальній та монографічній літературі увага науковців здебільшого зосереджена саме на юрисдикційній формі і способах захисту прав інтелектуальної власності, в той час, коли питанням

неюрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності, сьогодні не приділено достатньої уваги .Основним і єдиним способом неюрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності є самозахист власника прав інтелектуальної.

Національний законодавець визначив, що «Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства» [2, Ч.1 Ст.19].

Право особи на самозахист передбачено ч.5 ст.55 Конституції України, згідно з якою: «Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [1], а також цивільним ЦК України (ст.19 «Самозахист цивільних прав», ст.20 «Здійснення права на захист») та ГК України (ст.222 «Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності»).

Так згідно зі ст.19 ЦК України, «1.Особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань... 2. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства» [2]

Крім того, відповідно до ст.20 ЦК України: «Право на захист особа здійснює на свій розсуд. 2. Нездійснення особою права на захист не є підставою для припинення цивільного права, що порушене, крім випадків, встановлених законом» [2].

Отже, законодавець хоча й не обмежує суб’єкта права інтелектуальної власності у виборі способів самозахисту від порушень та протиправних посягань, однак встановлює межі в яких ці способи мають застосовуватися, вказуючи на те, що вони мають бути адекватними змісту порушеного права, а також наслідкам, які це порушення спричинило. Також законодавець не тільки надає суб’єкту права якого порушено, право самостійно обирати

способи захисту, а й вказує на джерела, якими ці способи можуть бути передбачені: а)договір або б) акти цивільного законодавства.

На відміну від цивільного законодавства, господарське законодавство (ГК України) [5], чітко встановлює інстумент самозахисту (письмова претензія), а також визначає її зміст (ч.3 ст.222 ГК України) та порядок її надання та розгляду (ч.ч. 2, 4-8 ГК України).

Крім того, з вищенаведених норм випливає, що саме договір є не тільки унікальним інструментом регулювання правовідносин між ж його сторонами, а й первинним інструментом, як юрисдикційної, так і неюрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності, тоді, як письмову претензію, передбачену господарським законодавством, слід вважати лише вторинним інструментом самозахисту. Тому, для попередження порушень не тільки прав інтелектуальної власності, а й господарських прав в цілому, а також для забезпечення ефективного юрисдикційного та неюрисдикційного захисту прав інтелектуальної власності, важливо ще на етапі укладання договору потурбуватись про його зміст та крім інших істотних умов договору також передбачити спосіб та порядок вирішення можливого спору, передбачити господарські санкції, та\ або місце та орган, що буде вирішувати такий спір.

Список використаних джерел:

1.Конституція України: Закон, Конституція від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2.Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16 січня 2003 року № 435-IV. № URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

3.Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ “Інститут інтелектуальної власності”, 2003. 64 с.

4.Патентологія: монографія. Р.С. Кірін, В.Л. Хоменко, І.М. Коросташова. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 424 с.

5.Господарський кодекс України: Закон, Кодекс від 16 січня 2003 року № 436-IV. № URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

Макаришева Т. С.,
доцент, к. т. н., с. н. с.,
Київський університет інтелектуальної власності
та права НУ«ОЮА» (м. Київ, Україна)
ID ORCID: 0000-0002-0322-5534

Крохмальов Д. В.,
магістрант (група УІВ-4/22 мд)
Київський університет інтелектуальної власності
та права НУ«ОЮА» (м. Київ, Україна)

УДК 34.334.338

ЧИМ ЗАГРОЖУЄ КОНТРАФАКТНА ПРОДУКЦІЯ

WHAT THREATENS COUNTERFEIT PRODUCTS

Про сутність контрафактної продукції, її визначення та загрозу для володільців об'єктів прав інтелектуальної власності. Наведено наслідки негативного впливу контрафакту. Протидія контрафакції та незаконному використанню засобів індивідуалізації повинна бути системною та комплексною.

Ключові слова: *контрафактна продукція, загроза, засоби індивідуалізації, власники прав інтелектуальної власності, протидія загрозам контрафакту.*

On the essence of counterfeit products, their definition and threat to owners of intellectual property rights. The consequences of the negative impact of counterfeiting are given. Counteraction to counterfeiting and illegal use of means of individualization should be systematic and comprehensive.

Keywords: counterfeit product, threat, means of individualization, owners of intellectual property rights, countering counterfeiting threats.

Важливим для потреб правовласників, споживачів, контролюючих органів, інших ринкових гравців є вміння відрізнити один товар від інших. Це можна зробити завдяки засобам індивідуалізації. До них, зокрема, відносять торговельну марку (логотип, бренд чи будь-яке зображення, що нанесене на товар чи етикетку); дизайн самого товару чи його пакування; додаткові знаки (номер партії товару, штрих-код, QR-код тощо). Більшість з них є об’єктами права інтелектуальної власності (ОПІВ).

Тому доволі часто з метою отримання значно вищого прибутку недобросовісні ділки, використовуючи засоби індивідуалізації популярних та затребуваних споживачами товарів, створюють їх копії/підробки, тим самим вводячи споживачів в оману щодо їх справжнього виробника, походження та характеристик, притаманних таким товарам. Традиційно, такі підробки/неавторизовані копії справжніх товарів називаються контрафактною продукцією – counterfeit products [1].

Розберемося, що таке контрафакт та в чому полягає загроза. За визначенням The World Trade Organization (WTO) – Світової організації торгівлі: контрафакт – це несанкціоноване використання зареєстрованої торговельної марки на товарах, ідентичних або подібних до товарів, для яких зареєстровано таку торговельну марку, з метою ошукати покупця, впевненого, що він купує оригінальні товари. («*Counterfeit - Unauthorized representation of a registered trademark carried on goods identical or similar to goods for which the trademark is registered, with a view to deceiving the purchaser into believing that he/she is buying the original goods*») [2].

Схожим визначенням оперує The International AntiCounterfeiting Coalition (IACC) – Міжнародна АнтиКонтрафактна коаліція: контрафакт – це імітація документу, продукту або його упаковки, створена з наміром шахрайської репрезентації предмета як оригінального («*Counterfeit - an imitation of a document, product or its packaging that is made with the intent to deceptively represent the item as the genuine article*») [3].

У вітчизняному законодавстві найбільш близьке до міжнародно прийнятого визначення містить Митний кодекс України, яким до *контрафактних товарів віднесено:*

«а) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні, на яких без дозволу міститься позначення, тотожне із охоронюваною в Україні торговельною маркою стосовно одного й того самого виду товарів, або яке є схожим настільки, що його можна сплутати з такою торговельною маркою;

б) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні й містять назву чи термін або описуються за допомогою назви чи терміну, які захищені таким географічним зазначенням;

в) будь-яка упаковка, етикетка, наліпка, брошура, інструкція з експлуатації, гарантія чи інший документ такого типу, навіть якщо вони представлені окремо, які є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку або географічне зазначення, які містять позначення, назву або термін, тотожні із охоронюваною в Україні торговельною маркою чи географічним зазначенням, або які є схожими настільки, що їх можна сплутати з такою торговельною маркою чи географічним зазначенням, та які можуть використовуватися стосовно одного й того самого виду товарів, щодо якого охороняється торговельна марка в Україні чи географічне зазначення» [4, ст. 4 п.17].

На думку авторів, дане визначення контрафактних товарів є доволі змістовним та релевантним до міжнародної практики.

В чому полягає загроза? По своїй суті контрафактні товари, як правило, зазіхають на частину прибутків та репутацію, що належать володільцям ОПІВ. Виробники оригінальної продукції, в якій втілено ОПІВ, мають можливість запроваджувати більш високу ціну на неї. На противагу, контрафактні товари за звичай мають репутацію низькоякісних,

часто функціонально непридатних, а іноді навіть шкідливих (токсичних, фізично небезпечних) для життя і здоров’я споживачів.

Тому контрафакт, як явище, має серйозні наслідки для правовласників, споживачів та економіки в цілому, включаючи втрату прибутку, шкоду репутації, загрозу здоров'ю та безпеці споживачів і, як наслідок, юридичні санкції для тих, хто причетний до виробництва та поширення контрафактних товарів. Відповідно до огляду, наведеному у звіті про інтелектуальну власність та контрафактні товари (U.S. Intellectual Property and Counterfeit Goods — Бібліотека Конгресу США – Landscape Review of Existing/Emerging Research) за 2020 р., обсяг продажів контрафактних та піратських товарів, як на міжнародному, так і на локальному рівнях, сягає від 1,7 до 4,5 трильйонів доларів США на рік, що перевищує суму від торгівлі наркотиками або людьми [5, с. 12].

За оцінками Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – Організація економічного співробітництва та розвитку – та European Union Intellectual Property Office (EUIPO) – Відомство інтелектуальної власності Європейського Союзу , у 2016 р. вартість загального обсягу контрафактних та піратських товарів в міжнародному обігу склала 509 млрд. доларів США, що на той час становило до 3,3% світової торгівлі. (За попереднім дослідженням OECD-EUIPO за 2013 р., було підраховано, що до 2,5% світової торгівлі – 461 млрд. доларів США припадало на обіг контрафактних та піратських товарів). Важлива примітка: зазначені в дослідженнях суми *не включали в себе:* (1) контрафактну та піратську продукцію, вироблену та споживану всередині окремих країн, та (2) піратську цифрову продукцію, що поширювалася Інтернетом [6, с. 11].

На збільшення обсягів контрафактної продукції на ринку України після початку повномасштабного вторгнення російських військ вплинула низка факторів, серед яких зменшення реального рівня доходів населення внаслідок економічної кризи; втрата значної кількісті робочих місць;

збільшення вартості товарів (девальвація національної валюти, підвищення цін на енергоносії, ускладнення логістичних ланцюгів постачальників оригінальної продукції). Прагнення кінцевих споживачів до економії потягнуло за собою зниження їх вимог до якості та походження товарів. Товар-замінник чи товар-субститут (*substitute good*) споживач сприймає як подібний чи співставний, так що при його наявності може бути вибраним замість основного. Означене призвело до розквіту пропозицій дешевих товарів під популярними брендами від недобросовісних ділків, тобто, опосередковано теж вплинуло на збільшення обсягів контрафакту.

Як мінімізувати негативний вплив розповсюдження контрафактних товарів? З точки зору ринкової економіки, лідируючу роль у вирішенні такої задачі має взяти на себе бізнес, а саме правовласники, адже контрафактні товари можуть мати серйозний негативний вплив, в першу чергу, на них. Ось декілька можливих наслідків:

1. *Втрата прибутку*. Контрафактні товари можуть значно підривати продажі оригінальних (легальних) товарів, тим самим призводячи до втрати прибутку правовласника.

2. *Завдання шкоди комерційній цінності (brand equity) певного бренду*. Широке розповсюдження контрафактних товарів під певним брендом може безповоротно зруйнувати його цінність в очах споживачів, тим самим звівши до мінімуму: вірогідність наступних покупок ними оригінальної продукції, просування товарів за їх рекомендацією іншим особам та можливість утримання високих цін на товари правовласником .

3. *Погіршення якості*. Контрафактні товари, як правило, не мають такої якості, як легальні товари. А відповідно, це може призвести до незадовільного досвіду споживачів, що нанесе шкоду репутації правовласника в цілому, включаючи шкоду решті його брендів та продуктів.

4. *Загроза безпеці споживачів*. Контрафактні товари можуть бути небезпечними для користувачів, так як вони не проходять необхідну

сертифікацію та перевірку якості. Як результат – можливість настання негативних наслідків для здоров'я та безпеки користувачів. Що, в свою чергу, може призвести до відповідних розслідувань державних органів, судових справ та ряду інших юридичних проблем для причетних осіб, в тому числі для власника ОПІВ.

Процес протидії контрафакції та незаконному використанню засобів індивідуалізації має бути системним та комплексним. Перед усім починаючи зі зміни парадигми бачення правовласниками своєї ролі в питаннях відстоювання своїх прав та захисту інтересів споживачів від негативного впливу контрафакту: з реактивної позиції з надією на адміністративне регулювання сфери протидії підробкам до активної участі в боротьбі з незаконним використанням засобів індивідуалізації. Зокрема, під активними кроками розуміється:

- зміна позиції правовласників, скерована на спрямування всіх можливих зусиль для зміцнення правової охорони належних їм ОПІВ;
- постійний моніторинг ринку для виявлення фактів контрафакції. При виявленні таких фактів – проведення розслідувань щодо встановлення кожної ланки задіяної в протиправній діяльності – від виготовлення (імпорту) складових частин контрафактного продукту до продажу контрафакту кінцевим споживачам;
- побудова тісної співпраці власника ОПІВ з державними, в т. ч. правоохоронними органами для притягнення винних осіб до відповідальності;
- популяризація правової культури серед населення та бізнесу для підвищення рівня свідомості про права та відповідальність щодо користування ОПІВ.

Список використаних джерел:

1. Wikipedia: Counterfeit. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Counterfeit (дата звернення: 17.04.2023).

2. Онлайн глосарій Світової організації торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/counterfeit_e.htm (дата звернення: 17.04.2023).

3. Онлайн глосарій Міжнародної АнтиКонтрафактної коаліції. URL: https://www.iacc.org/resources/glossary-terms (дата звернення: 17.04.2023).

4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 04.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 17.04.2023).

5. U.S. Intellectual Property and Counterfeit Goods— Landscape Review of Existing/Emerging Research (2020) // A Report Prepared by the Federal Research Division, Library of Congress, Under an Interagency Agreement with the U.S. Patent and Trademark Office, U.S. Department of Commerce. URL: https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/USPTO-Counterfeit.pdf (дата звернення: 17.04.2023).

6. Illicit Trade: Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods (2019) // OECD Publishing, Paris/European Union Intellectual Property Office, Alicante. DOI: https://doi.org/10.1787/g2g9f533-en (дата звернення: 17.04.2023).

Махновський Д. С.,

старший науковий співробітник Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України

УДК 347.7

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЩОДО ДОСЛІДНИЦЬКИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

ISSUES OF PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS ON INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS WHILE ADAPTING EU LEGISLATION ON RESEARCH DATA IN UKRAINE

Досліджуються проблеми захисту майнових прав інтелектуальної власності при адаптації законодавства ЄС щодо дослідницьких даних в Україні на прикладі Національного фонду досліджень України.

Ключові слова: *дослідницькі дані, публічна інформація, відкриті дані.*

The problems of protection of property rights on intellectual property subjects while adapting the EU legislation regarding research data towards Ukrainian legislation are being investigated - using example of the National Research Foundation of Ukraine.

Keywords: *research data, public information, open data.*

В законодавстві Україні відсутнє поняття дослідницькі дані, яке застосовується в законодавстві ЄС. Також на відміну від ЄС в Україні відсутнє спеціальне законодавство яким регулюються правовідносини пов’язані з використанням та повторним використанням дослідницьких даних.

Проте в інформаційному праві України використовується поняття публічна інформація у формі відкритих даних, визначення якої наведено у ст.10¹ Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1].

Стаття 10¹ Закону не містить положень щодо захисту чи умов яких необхідно дотримуватись при розміщенні відкритих даних. Лише щодо публічної інформації у формі відкритих даних яка містить персональні дані встановлено умови, дотримання яких є обов'язковим при оприлюдненні та наданні на запит.

Частиною 4 ст. 10¹ Закону встановлено, що Кабінет Міністрів України визначає Перелік наборів даних які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, вимоги до формату і структури таких наборів даних, періодичність їх оновлення. Так згідно Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних[3] Національний фонд наукових досліджень України (надалі Фонд) визначено розпорядником інформації, що здійснює оприлюднення набору даних «База даних наукових розробок та досліджень, що фінансуються Національним фондом досліджень» у формі відкритих даних.

Згідно п. 36. Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проектів з виконання наукових досліджень і розробок[2], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1170, після завершення проекту грантоотримувач подає Фонду заключний звіт про його реалізацію. Інформація про результати реалізації проекту разом із заключним звітом та звітом про використання бюджетних коштів у рамках реалізації проекту протягом п'яти робочих днів розміщується на офіційному веб-сайті Фонду для вільного доступу *у формі відкритих даних* відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

[3] Положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 URL: https://zakon.rada.gov.ua/

Порядком не передбачено захист майнових прав інтелектуальної власності на результати проекту, що розміщуються на офіційному веб-сайті Фонду для вільного доступу у формі відкритих даних.

В законодавстві ЄС положенням ст. 10[1] Закону України «Про доступ до публічної інформації» відповідає Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року «Про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору» [3]. Директива встановлює правила та вимоги до оприлюднення та повторного використання інформації у вигляді документів та дослідницьких даних державного сектору.

Під терміном «документ» розуміється будь-який вміст, незалежно від його носія (паперова чи електронна форма або як звуковий, візуальний чи аудіовізуальний запис); або будь-яка частина такого вмісту. Дослідницькі дані означають документи в цифровій формі, крім наукових публікацій, які збираються або виготовляються в ході науково-дослідницької діяльності та використовуються як докази в дослідницькому процесі, або загальноприйняті дослідницьким співтовариством як необхідні для підтвердження висновків та результатів досліджень (ст. 1).

Преамбула Директиви містить положення щодо відкритого доступу: «Відкритий доступ розуміється як практика безкоштовного надання кінцевому користувачеві онлайн-доступу до результатів досліджень без обмежень щодо використання та повторного використання, окрім можливості вимагати підтвердження авторства. Політика відкритого доступу спрямована, зокрема, на надання дослідникам і широкій громадськості доступу до дослідницьких даних якомога раніше в процесі розповсюдження та полегшення їх використання та повторного використання.

Однак у цьому контексті слід належним чином брати до уваги занепокоєння щодо приватності, захисту персональних даних, конфіденційності, національної безпеки, законних комерційних інтересів, таких як комерційна таємниця, і прав інтелектуальної власності третіх сторін

відповідно до принципу «наскільки можливо відкрито, настільки закрито, наскільки необхідно».».

Також у ст.1 зазначається, що директива не розповсюджується на дані, що є конфіденційною комерційною інформацією (включаючи комерційні, професійні секрети, секрети компанії);

В ст.10. Директиви наголошується, що держави-члени повинні підтримувати доступність дослідницьких даних, ухвалюючи національну політику та відповідні дії, спрямовані на те, щоб публічно фінансовані дослідницькі дані були відкрито доступними («політика відкритого доступу»), дотримуючись принципу «відкритості за замовчуванням» і сумісного з принципами FAIR.

У цьому контексті питання, що стосуються прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних і конфіденційності, безпеки та законних комерційних інтересів, повинні бути прийняті до уваги відповідно до принципу «наскільки відкрито, настільки закрито, наскільки необхідно». Ці політики відкритого доступу мають бути спрямовані на дослідницькі організації та організації, що фінансують дослідження. Дослідницькі дані можна повторно використовувати для комерційних або некомерційних цілей відповідно до розділів III та IV, якщо вони фінансуються державою та дослідниками, організаціями, які проводять дослідження або організації, що фінансують дослідження, вже оприлюднили їх через інституційне або предметне сховище. У цьому контексті повинні бути враховані законні комерційні інтереси, діяльність з передачі знань та існуючі права інтелектуальної власності.».

Зважаючи на вище наведене можливо зробити висновок, що:

(а) Виходячи з визначення дослідницьких даних наведеного в Директиві (ЄС) 2019/1024 науковий результат у формі звіту навіть в електронній формі, не відноситься до дослідницьких даних;

(б) Дослідницькі дані розміщуються у відкритому доступі лише за умов відсутності в них конфіденційної інформації, персональних даних,

комерційної таємниці, інформації з обмеженим доступом, інформації щодо якої встановлено права інтелектуальної власності, комерційної інформації.

(в) Виходячи із змісту Закону України «Про доступ до публічної інформації», видам даним, які згадуються у Законі (ст. 6, 15 та інш.), зазначений Закон не має розповсюджується на науково-технічну інформацію та результати ДР у формі наукового звіту.

(г) положення пункту 36 Порядку конкурсного відбору та фінансування НФД щодо розміщення заключного звіту про виконання проекту для вільного доступу *у формі відкритих даних* є прямим порушенням положень ст. 10 Директиви (ЄС) 2019/1024 у зв'язку з тим, що при розміщенні звіту у вільному доступі відсутні положення та механізми, які забезпечують права інтелектуальної власності, діяльність з передачі знань. законні комерційні інтереси. Так, оприлюднення ноу-хау, конфіденційної інформації, комерційної таємниці, що може міститься у звіті, може призвести до неможливості патентування результатів досліджень та використовувати ноу-хау для їх комерціалізації.

Також п. 36 Порядку суперечить Закону України «Про авторське право і суміжні права» та обумовлює порушення майнових прав автора на відтворення твору, яким є науковий звіт, права на подання своїх творів до загального відома публіки, а також до порушення інших положень самого Порядку. А саме пп. 38, 39, де визначається «Майнові права інтелектуальної власності, створеної під час проведення досліджень і розробок за рахунок грантової підтримки, належать грантоотримувачу, крім випадків, передбачених частиною другою статті 11 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». «Авторські права учасників проектів, підтриманих Фондом, реалізуються відповідно до цього Порядку і законів».

Зазначимо, що згідно із частиною 2 ст. 10^1 «Про доступ до публічної інформації» «Публічна інформація у формі відкритих даних є дозволеною для її подальшого вільного використання та поширення. Будь-яка особа може

вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації».

Як ми бачимо, правовий режим використання публічної інформації у формі відкритих даних є іншим ніж для об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі авторського права, включаючи твори науки, об'єктів комерційної таємниці, винаходів тощо та відноситься саме для певного кола документів розпорядників, для яких не вимагається зазначення авторства, дозволяється без додаткового дозволу використовувати будь-якій особі у комерційних цілях.

Навіть, якщо б автори Положення намагалися віднести звіт про проведені дослідження до публічної інформації, вони мали б визначити порядок поводження зі звітами, які містять конфіденційну інформацію, службову інформацію, таємну інформацію (див. ст. 7, 8, 9 Закону), а також в частині іншої інформації ніж інформація з обмеженим доступом, передбачити, що використання звітів (розділів звітів) здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] та законодавства щодо охорони прав інтелектуальної власності з укладанням з суб'єктами авторського права на звіти (такими суб'єктами можуть бути залежно від договірних відносин з авторами - або наукова установа, ЗВО, або автори, або автори та установи спільно) ліцензійних договорів, що забезпечують можливість ННФ здійснити дії з відтворення та подання звітів до загального відома публіки

(д) у зв'язку з наведеним положення п. 36 Порядку щодо розміщення заключного звіту для вільного доступу *у формі відкритих даних* мають бути виключені із Положення, як такі, що суперечать Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 505, 506 та частині 2 ст. 507 ЦК України щодо комерційної таємниці, а також ст. 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації», яка визначає, що розпорядники інформації, «які

володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди - лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Також пряме застосування положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» при регулюванні правовідносин пов'язаних з розміщенням результатів ДР у формі відкритих даних, без внесення відповідних змін до Закону, на наш погляд є помилковим та таким, що суперечить законодавству ЄС у сфері доступу до відкритих даних та повторного використання інформації державного сектору, де наголошується на необхідності врегулювання питань, що стосуються прав інтелектуальної власності, захисту персональних даних і конфіденційності, безпеки та законних комерційних інтересів при здійсненні відкритого доступу до дослідницьких даних.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011р. № 2939-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/

2. Порядок конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проектів з виконання наукових досліджень і розробок URL: https://zakon.rada.gov.ua

3. Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського парламенту та ради «Про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору» від 20.06.2019 року URL: https://eur-lex.europa.eu/

4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022р. № 2811-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/

Михайліченко О. С.,
студент 1-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту Права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

УДК 347.77 347.771

ПОТЕНЦІЙНІ НОВЕЛИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО РЕКОМЕНДАЦІЙ НАТО В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

POTENTIAL AMENDMENTS FOR UKRAINIAN LEGISLATION IN COMPLIANCE WITH THE GUIDELINES OF NATO REGARDING THE INTELLECTUAL PROPERTY

У роботі автор досліджує правотворчу діяльність Організації Північноатлантичного договору (надалі – "НАТО") у галузі секретних винаходів та патентів. Проаналізована відповідна законодавча база та історія її розвитку, розкрита співпраця України та НАТО у сфері інформаційної безпеки, захисту патентів та координації політики щодо охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: *співпраця України та НАТО, об'єкти інтелектуальної власності, патент, секретний винахід, інформаційна безпека.*

In the work, the author examines the law-making activities of the North Atlantic Treaty Organization (hereinafter referred to as "NATO") in the field of secret inventions and patents. The relevant legislative framework and the history of its development are analyzed, the cooperation between Ukraine and NATO in the field of information security, patent protection and policy coordination regarding the protection of intellectual property rights is revealed.

Keywords: *cooperation between Ukraine and NATO, intellectual property objects, patent, secret invention, information security.*

Нищівні бойові дії на території України не викликають сумнівів серед міжнародної спільноти щодо необхідності пришвидшеної реформації усіх сфер публічного та приватного життя. З початку повномасштабного вторгнення низка західних компаній припинила бізнес на території держави-агресора, остання ж знехтувала міжнародними конвенціями у сфері права інтелектуальної власності та відкрила на своїй території заклади з використанням технологій та процесів, які росіянам не належать.

Крім того, присутність у бойових дронах держави-агресора деталей з України та держав НАТО потребує ретельного дослідження з боку правоохоронних органів відповідних юрисдикцій (ЄС, Великобританія, Штати та ін.) походження цих деталей та негайного примусу порушника до дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності. Український законодавець як ніколи потребує новел та звернень до джерел, не відомих національній нормотворчій науці.

Як коректно зазначає юрист у галузі права інтелектуальної власності О. Ю. Кашинцева, у контексті неминучої інтеграції України в правове поле західних держав, вступу Швеції та Фінляндії до Альянсу, законодавча діяльність НАТО у сфері захисту винаходів, політика держав у формуванні інформаційної політики та розвитку технологій є зразковими для подальшого наслідування національними юристами [1, с. 2].

Як підкреслює європейський патентний повірений Ульф Юхлін-Даннфельт, для підприємств оборонного комплекту болючою є проблема, коли уряд засекречує їх патенти в інтересах національної безпеки. Тоді заявка потребує обов’язкового погодження з урядом походження і розглядається тільки в тих країнах, з якими у такого уряду укладені двосторонні угоди [2].

Саме для подолання цієї проблеми, у 1961 році члени НАТО уклали Угоду про взаємну охорону секретних винаходів, що стосуються оборони та

на які подано заявки на патенти (“NATO Agreement on Safeguarding Defence-Related Inventions”, надалі – “Угода”). За даною Угодою патентні заявки, які засекречені в країні оригінальної подачі, також можуть бути подані в інших державах-членах НАТО [3].

Статтею 1 сторони домовилися, що охороняють і забезпечують таємницю секретних винаходів, заявки на патенти на які були отримані за узгодженими процедурами. Охорона здійснюється у всіх випадках, коли секретність накладена в національних інтересах “уряду походження”, який першим отримав заявку на видачу патенту, що охоплює ці винаходи [3, с. 7].

Відповідне положення автоматично захищає права на винахід, хоча частина статті 1 допускає виключення певної держави з переліку, де винаходу може надаватися охорона. Стаття I застосовуються на прохання або “уряду походження”, або патентного заявника. Проте, останній повинен надати докази того, що секретність була введена “урядом походження”, і що заявник отримав від Уряду дозвіл на подання заявки задля отримання секретного патенту. За статтею 4 Угоди уряд, який покликаний охороняти таємницю винаходу, має право вимагати від патентного заявка відмову від будь-якої вимоги про відшкодування збитків або шкоди, спричинених у зв'язку з накладанням на винахід режиму секретності. Інтерес становить не тільки зміст, але й преамбула угоди, у якій сторони НАТО закріпили цінності, за якими секретні винаходи мають захищатися. Зокрема, у Північноатлантичному договорі, що підписаний у Вашингтоні 4 квітня 1949 року та є базисом існування всього НАТО, сторони закріпили бажання докладати зусиль до співпраці як в межах Альянсу, так і з третіми державами, що не належать до союзу [4].

Автоматичний захист секретних виходів є проявом бажання НАТО підтримувати та розвивати шляхом постійної та ефективної самодопомоги свою індивідуальну та колективну спроможність протистояти збройному нападу. На думку сторін, можливі територіальні обмеження здатні завдати шкоди заявникам на отримання патентів, що негативно вплине на економічне

співробітництво в межах НАТО. Бажання членів Альянсу сформувати єдину політику навіть у такій вузькоспрямованій галузі, як секретні винаходи, є підтвердженням єдності й стабільності НАТО як міжнародної структури. Навряд альянс зміг би провадити успішну внутрішню та міжнародну політику за відсутності солідарності у прийнятті рішень. Заради поглиблення співпраці у захисті секретних винаходів та інновацій, члени Альянсу у 1970 році прийняли Угоду про передачу технічної інформації для цілей оборони, за якою кожна держава відповідаю за збереження технічної інформації, переданої від інших урядів [5].

Український уряд вже доклав немало зусиль заради посилення співпраці з НАТО у сфері захисту інформаційних та інтелектуальних даних. Так, Агентство НАТО з питань зв'язку та інформації (Агентство NCI) та Україна підписали 17 січня 2022 року оновлений Меморандум про взаєморозуміння з метою продовження спільної роботи над проєктами, пов'язаними з технологіями, для поглиблення співпраці з Україною з метою надання їй підтримки в модернізації її інформаційних технологій та послуг зв'язку з одночасним визначенням сфер, де може знадобитися підготовка персоналу. Меморандум також передбачає проведення тренувань, семінарів та надання експертної допомоги з метою підтримки України у модернізації її військово-промислового комплексу [6].

Серед інших ключових проєктів – передача Україні обладнання для захищеного зв'язку, яка розпочалася у грудні 2018 року. Вагомою складовою співробітництва між Україною та НАТО стало проведення щорічного Національного хакатону з кіберзахисту. Хакатон NATO TIDE Hackathon відбувається двічі на рік. Ідеї, що з'являються під час хакатонів, стають зрілими, потім тестуються та перевіряються під час щорічних багатонаціональних навчань НАТО. На цьогорічному Мадридському саміті Альянс оновив Комплексний пакет допомоги НАТО Україні, важливим елементом якого є Трастовий фонд з кібербезпеки [7]. Надалі у сфері кібербезпеки НАТО приділятиме увагу розбудові спроможностей України,

наданню необхідного обладнання та підготовці персоналу, в результаті чого Україна набуде здатності захищати свою інфраструктуру від сучасних кібернетичних атак.

Нещодавно члени НАТО розпочали новаторську ініціативу з посилення технологічної переваги Альянсу. 7 квітня 2022 року, міністри закордонних справ сторін ухвалили Хартію Прискорення оборонних інновацій для Північної Атлантики – або DIANA. DIANA об'єднає військовослужбовців з найкращими й найяскравішими стартапами, науковими дослідниками та технологічними компаніями Альянсу для вирішення критично важливих завдань оборони та безпеки. Інноватори, які братимуть участь у програмах DIANA, отримають доступ до мережі з десятків акселераційних майданчиків і випробувальних центрів у понад 20 країнах Альянсу. У цілому, НАТО ще не сформувало єдиної політики щодо об’єктів права інтелектуальної власності. Усі члени НАТО та Україна є підписантами Бернської, Мадридської, Паризької конвенцій, які формують засади захисту об’єктів інтелектуальної власності. У Європейському Союзі набуває популярності ідея створення Єдиного патенту Євросоюзу (European Unitary Patent), діє і Договір про патентну кооперацію [8].

Держава-агресор не припиняє нищівну війну проти українського населення та готова застосувати усі можливі засоби для загострення війни, включно з секретними винаходами. Доцільно допускати, що затриманий за колабораціонізм директор “Мотор Січ” В’ячеслав Богуслав міг передавати ворогу захищені державною таємницею розробки. Державі варто звернутися до членів Альянсу задля ефективної допомоги у захисті секретних винаходів, що можуть перейти у неправомірне володіння.

На основі вищенаведених документів про співпрацю та внутрішніх договорів є сенс в для уряду України укласти з НАТО єдиний меморандум, у якому стороні зобов’яжуться активніше та змістовніше координувати один одного у регулюванні захисту об’єктів інтелектуальної власності. У такому меморандумі нагально закріпити єдину політику щодо захисту секретних

винаходів, не менш актуальним є об'єднання зусиль заради захисту прав на торговельні марки на території держави-агресора та регулювання співпраці у створенні Україною та НАТО інноваційних технологій. Хоча даний документ – чи віддалені йому аналоги – в українському праві поки не присутні, поступова військова та технологічна інтеграція України в НАТО дозволять порушити це питання ще раз.

Список використаних джерел:

1. O. Y. Kashyntseva. How to be prepared for the membership in NATO with the perspective of intellectual property // Теорія і практика інтелектуальної власності № 5, 2022.

2. Ulf Juhlin-Dannfelt. Why joining NATO could boost intellectual property in the Swedish and Finnish defence industries // IAM Media. 7 June 2022. URL: https://bit.ly/3TxMB0I (дата звернення: 12.04.2023).

3. Agreement for the mutual safeguarding of secrecy of inventions relating to defence and for which applications for patents have been made // United Nations Treaty Collection website. Signed in Paris, 9 September 1960. URL: https://bit.ly/3A91iR2 (дата звернення: 12.04.2023).

4. North Atlantic Treaty. 63 Stat. 2241, 34 U.N.T.S. 243. 4 April 1949.

5. NATO Agreement on the Communication of Technical Information for Defence Purposes // North Atlantic Treaty Organization website. Signed in Brussels, 19 October 1970. URL: https://bit.ly/3toxyMn (дата звернення: 13.04.2023).

6. NATO and Ukraine reaffirm commitment to technical cooperation. 17 January 2022 // North Atlantic Treaty Organization website. URL: bit.ly/435pq4b (дата звернення: 13.04.2023).

7. Ukraine Cooperates Closer with NATO on Cyber Defense // European Pravda Magazine website. 6 July 2022. https://bit.ly/434fWWQ (дата звернення: 13.04.2023).

8. NATO sharpens technological edge with innovation initiatives // North Atlantic Treaty Organization website. 7 April 2022. https://bit.ly/3Ge98vI (дата звернен ня: 13.14.2023).

Омельченко О. П.,
науковий співробітник відділу дослідження прав інтелектуальної власності
та прав людини в сфері охорони здоров'я,
доктор філософії в галузі права,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК. 347

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІОБЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА В УМОВАХ ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PERSPECTIVES THROUGH THE PRISM OF NATIONAL BIOSECURITY IN HEALTCARE AREA DURING WARTIME AND POST-WAR RECOVERY

Військова агресія Росії спричинила нові та поглибила існуючі кризи чи не у всіх сферах суспільного життя в Україні. Система охорони здоров'я потерпає від згубних наслідків бойових дій у контексті руйнування інфраструктури, погіршення епідеміологічної ситуації в країні, особливо на тимчасово окупованих територіях, та ін. Захист інтелектуальної власності у сфері медицини та фармації є значним стимулом для їх розвитку, однак в умовах війни та на деякий час поствоєнного відновлення вбачається за необхідне скористатися гнучкими правовими механізмами щодо відходу від зобов'язань захисту прав інтелектуальної власності у суспільно значущих сферах, якими і є медицина та фармація, а також створити правові умови для розвитку фармацевтичної галузі з метою розширення доступу до лікарських засобів.

Ключові слова: *права інтелектуальної власності, охорона здоров'я, біобезпека, права людини, доступ до ліків.*

Russian military aggression caused new and deepened existing crises in almost all spheres of public life in Ukraine. The health care system suffers from the harmful consequences of hostilities in the context of the destruction of infrastructure, worsening of the epidemiological situation in the country, especially in the temporarily occupied territories, etc. The protection of intellectual property in the field of medicine and pharmacy is a significant incentive for their development however in wartime and for some time after the post-war recovery, it is considered necessary to use flexible legal mechanisms for the departure from the obligations to protect intellectual property rights in socially significant areas, which are medicine and pharmacy, as well as create legal conditions for the development of the pharmaceutical industry to increase access to medicines.

Keywords: *intellectual property rights, health care, biosecurity, human rights, access to medicines*

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, окрім безпосередньої загрози національній безпеці щодо незалежності, територіальної цілісності, державного суверенітету та прямої загрози життю та здоров'ю населення України, спричинило взаємообумовлені кризи усіх сфер суспільного життя, а серед них – кризу системи охорони здоров'я.

У сучасному світі роль стійкої системи охорони здоров'я важко переоцінити, оскільки остання є невід'ємним елементом загального добробуту та чинником, який впливає на якість та тривалість життя як на індивідуальному, так і на глобальному рівнях. Стійкість та ефективність системи охорони здоров'я пов'язані із застосуванням інновацій та стимулюванням біомедичних досліджень, які зрештою здатні забезпечити медицину та фармацію кращими методами попередження та лікування захворювань, ефективнішими лікарськими засобами, якісним медичними виробами та обладнанням тощо.

Захист інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я відіграє роль вагомого стимулу для залучення інвестицій у цю галузь, а отже і для

поступу досліджень, що наділяє людство новими кращими можливостями у контексті охорони здоров'я.

Зростає популярність патентування у сфері охорони здоров'я, зважаючи, що остання стає дедалі персоналізованою. Зокрема, наголошують на важливості патентного захисту підключених медичних пристроїв, що сприяє підтримці їх інновативності та модернізації. Доступ до сучасних медичних пристроїв дозволяє швидше та якісніше надавати медичні послуги, що зрештою має переваги для пацієнтів [1].

Однак глобальні кризові ситуації, наприклад, такі як пандемія COVID-19, засвідчили потребу певної відмови від захисту прав інтелектуальної власності виробників лікарських засобів, вакцин та ін. з міркувань суспільної необхідності.

Українська система охорони здоров'я вимушена долати наслідки війни, які значно загострюють проблему забезпечення населенню доступу до медичного обслуговування та лікарських засобів. Проте все ж законодавство містить правові механізми, які дозволили б Україні прискорити імпортне постачання необхідних лікарських засобів та медичних виробів, а також покращити виробництво власних. Так, стаття 73 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності закріплює гнучкі положення, які дозволяють відійти від взятих зобов'язань щодо захисту прав інтелектуальної власності на лікарські засоби як дій необхідних «для захисту основних інтересів безпеки» та «вжитих під час війни або в умовах інших надзвичайних ситуацій в міжнародних відносинах» [2].

Для застосування вище зазначених обмежень Верховна Рада України має прийняти законодавчий акт, яким передбачатиме та обгрунтовуватиме застосування обмежень прав інтелектуальної власності. Важливо визначити у законі, що відхід від зобов'язань щодо захисту інтелектуальної власності діятиме до закінчення війни та визначеного періоду поствоєнного відновлення [3, с. 22].

Водночас сталість національної системи охорони здоров'я у поствоєнний час і надалі визначатиметься, поміж іншого, розвиненістю фармацевтичної індустрії та ринку лікарських засобів. Поява у обігу інноваційних ліків, здатних лікувати невиліковні чи погано виліковні захворювання не лише має вагоме значення для пацієнтів, а й для економіки країни та розвитку досліджень у сфері біології, медицини та фармації.

Відповідно до положень Стратегії біобезпеки та біозахисту, затвердженої Указом Президента України від 17 грудня 2021 року № 668/2021 «біобезпека є однією з найважливіших складових екологічної та національної безпеки України», а «інфекційні захворювання є загрозою сучасному суспільству та тваринництву, прямо та опосередковано впливаючи на якість життя людини та стан тварин» [4].

Однак, враховуючи глобальні наслідки війни для України, біобезпеку у сфері охорони здоров'я вбачається за доцільне розглядати не лише через призму боротьби з інфекційними захворюваннями, а в контексті стійкості національної системи охорони здоров'я в цілому.

Бойові дії та окупація території України вже спричинили і продовжують поглиблювати екологічну катастрофу та стрімко погіршують ситуацію щодо санітарно-епідеміологічного благополуччя населення. Поствоєнне відновлення системи охорони здоров'я в Україні очевидно має полягати не лише у вжитті комплексу дій з метою поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації та відбудови медичної інфраструктури, а й у забезпеченні надання якісних медичних послуг та ефективного лікування різних захворювань. Зважаючи на підвищений рівень смертності та відтік населення через бойові дії за кордон, майбутнє країни, у тому числі і її безпека, визначатиметься здоров'ям нації в цілому.

У сучасному світі галузь охорони здоров'я стає одним із найвпливовіших ринків і захист інтелектуальної власності відіграє у цьому важливу роль [5].

Враховуючи критичну важливість стійкості системи охорони здоров'я та з метою забезпечення доступу до ліків, Україні, поряд із застосуванням правових механізмів обмеження прав інтелектуальної власності на підставі статті 73 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, необхідно створити належні умови для розвитку національної фармацевтичної промисловості, зокрема шляхом створення необхідного дослідницького середовища. З цією метою доцільно реформувати законодавство щодо біобанків та правового режиму людського біологічного матеріалу. Це усунуло б наявні правові прогалини щодо відбору зразків біологічного матеріалу для досліджень, сприяло б розвитку дослідницької інфраструктури біобанкінгу, дозволило б залучити необхідні інвестиції у розвиток досліджень.

Вочевидь захист прав інтелектуальної власності у сфері медицини та фармації в найближчому майбутньому буде розглядатися у кореляції із людиноцентричною парадигмою розвитку суспільства, що природно обумовлюється інтересами останнього.

Список використаних джерел:

1. How Intellectual Property Law is Impacting the Healthcare Industry. URL: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=080d5c38-8773-4b13-a434-710c618bb135
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/981_018
3. Gurgula O. Saving Ukrainian Lives during the Russian War: Ukraine Must Waive IP Rights under Article 73 TRIPS to Provide Access to Essential Medicines (April 12, 2022). Forthcoming, GRUR International, 8/2022. URL: https://ssrn.com/abstract=4082247
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію біобезпеки та біологічного захисту": Указ Президента України від 17 грудня 2021 року № 668/2021. URL: https://rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5190.html
5. How Intellectual Property Impacts Healthcare Development and Innovation. URL: https://www.ideasmatter.com/blog/item/216/how-intellectual-property-impacts-healthcare-development-and-innovation

Сахнюк І. О.,
Технічний центр Національної академії наук України

Даниленко Ю. А.,
Інститут сцинтиляційних матеріалів Національної академії наук України

УДК 002(088:8):338.12+006

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНО-КОН'ЮНКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

APPLICATION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE DURING THE CONDUCT OF PATENT RESEARCH

На сьогодні в умовах євроінтеграції використання інформації щодо патентно-кон'юнктурних досліджень дозволяє створювати більш конкурентоспроможну продукцію в Україні.

Метою статті є проведення аналізу наявних стратегій патентно-кон'юнктурних досліджень за кордоном. Розроблення і використання більш гнучкої системи таких досліджень в Україні дозволить зробити їх більш змістовними. Авторами надані обґрунтування щодо перегляду національних нормативних документів ДСТУ 3574 та ДСТУ 3575.

Ключові слова: *патентні дослідження, патентно-кон'юнктурні дослідження, звіт, конкурентоспроможність, нормативний документ, міжнародний досвід.*

The using of information about the patent research allows creating more competitive products in Ukraine in the conditions of European integration.

The purpose of the article is to conduct an analysis of existing strategies of patent research abroad. The development and use of a more flexible system of such

researches in Ukraine will make them more meaningful. The authors provided justification for the revision of national regulatory documents DSTU 3574 and DSTU 3575.

Keywords: *patent research, report, competitiveness, regulatory document, international experience.*

Відомо, що правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій визначає закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», що спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології тощо. У цьому ж законі подано визначення відповідних термінів.

Разом із цим, основні положення, порядок проведення та форма звіту про патентні дослідження, а також порядок складання та оформлення патентного формуляра встановлені відповідно в національних нормативних документах (НД) ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення» і ДСТУ 3574-97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення».

Але ж, із часу набуття чинності ДСТУ 3574 і ДСТУ 3575, а саме з 01 січня 1998 року, законодавство України змінювалося, а разом із цим — визначення певних термінів та понять, зокрема: патентно-кон’юнктурні дослідження (ПКД), договір про трансфер технології, документація, ноу-хау, об’єкт технології, ринок технологій, складова технології, технологія, трансфер технології, науково-технічна інформація, науково-прикладний результат, маркетинг, технічний об’єкт тощо. Також відповідно до національного стандарту ДСТУ 1.5:2015 «Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів» змінилися правила оформлення, змісту та викладання певних структурних елементів

виданих раніше національних нормативних документів, не винятком із яких є і ДСТУ 3574 і ДСТУ 3575.

Окрім наведених вище зауваг, на сьогодні найбільш важливим є формулювання мети та засад проведення саме ПКД, визначення терміну якого подано у зазначеному вище законі, із застосуванням міжнародного досвіду.

Метою ПКД є визначення ситуації щодо стану ринків технологій, їхніх складових та продукції, патентної та ліцензійної ситуації, що склалася стосовно них, характеру виробництва продукції. ПКД проводять на основі патентної, науково-технічної, кон'юнктурної та іншої інформації, що є загальнодоступною у світі, на всіх етапах досліджень із урахуванням нових джерел інформації, що стали відомі на момент початку виконання певного етапу.

Проведення ПКД передбачатиме виконання певних робіт щодо: аналізування господарської діяльності, яка включає ліцензійну діяльність розробників, виробників (постачальників) продукції та організацій, що надають послуги, їхньої патентної політики для виявлення конкурентів, потенційних контрагентів, ліцензіарів та ліцензіатів; виявлення та відбору об'єктів ліцензій; діяльності суб'єкта господарювання, вибору оптимальних напрямів розвитку його науково-технічної, виробничої та комерційної діяльності, патентної і технічної політики та обґрунтування заходів щодо їх реалізації; конкурентоспроможності технологій та/або їхніх складових, технічних об'єктів, ефективності їх використання у відповідності до тенденцій розвитку; а також обґрунтування вимог щодо удосконалення існуючої та створення нової продукції та технологій, організації виконання послуг; реалізації технічних об'єктів, їх комерціалізації, закупівлі та продажу ліцензій, обладнання, сировини, комплектувальних виробів, а також проведення інших робіт, що відповідають інтересам суб'єктів господарської діяльності. Результатом виконання ПКД є звіт.

Авторами були розглянути певні стратегії ПКД за кордоном, які дозволяють отримати якомога кращий результат. Їхньою метою є уникнення

проблем, з якими можуть стикнутися винахідники, використовуючи вже запатентовані іншими розробниками рішення. Основними типами патентних досліджень є такі:

1) «Patentability search» — пошук патентоспроможності, який дозволяє вирішити, чи потрібно витрачати час і кошти на подання патентної заявки, оскільки критерії новизни та неочевидності є абсолютними в усьому світі.

2) «Landscape search» — ландшафтний пошук, який вміщає патентну аналітику стосовно ситуації на ринку щодо продукту, що виходить на ринок. Це дозволяє визначити перспективні шляхи для розвитку продукту, з'ясувати рівень попиту та знайти ключових конкурентів.

3) «Validity search» — пошук валідності, а саме перевірка того, чи є чинними права на патенти, яким можливо протиставити отриманий продукт.

4) «Freedom to operate search» (FTO) — пошук чинних патентних прав на продукт або метод для врахування потенційних ризиків порушення будь-яких прав, що дає можливість приймати обґрунтовані рішення. Пошук FTO проводять:

— до/або під час розроблення продукту для перевірки того, щоб знати, які об'єкти інтелектуальної власності можуть блокувати розроблення, виробництво та вихід на ринок нового продукту на певній території;

— за проведення перевірки під час придбання ліцензій, експорту продукції;

— перед подачею патентної заявки;

— за порушення патентних прав.

5) «Assignment/inventor search» — пошук за завданням винахідника.

Для визначення стратегії ПКД від винахідника потребується: описати необхідну сферу пошуку інформації, що може мати відношення до продукту; додати відому не патентну літературу; прізвища фахівців, назви знаних компаній, що працюють у цьому напрямку; допомогти знайти відповідні класи системи міжнародної патентної класифікації тощо. Усе це зробить ПКД більш повними.

Яку використовувати стратегію ПКД залежить від сумісного рішення фахівця, який проводить патентні дослідження, та винахідника, беручи до уваги те, як у подальшому буде використовуватися новітній продукт.

У сучасному світі існують платні та безоплатні патентні бази, за якими проводяться дослідження. Найбільш повними безоплатними базами є:

1) PATENTSCOPE — база Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності, яка включає 109 мільйонів патентних документів (https://patentscope.wipo.int/search/en/search.jsf);

2) Espacenet — база Європейського патентного відомства, яка пропонує безкоштовний доступ до інформації про винаходи та технічні розробки з 1782 року до сьогодні (https://worldwide.espacenet.com/patent/search);

3) Google Patents — база даних Google, яка включає понад 87 мільйонів патентів і патентних заявок із повними текстами від 17 патентних відомств (https://patents.google.com/advanced);

4) USPTO — повнотекстова база даних патентного відомства США (https://ppubs.uspto.gov/pubwebapp/);

5) Patent Lens — онлайн сервіс патентного пошуку, створений австралійською некомерційною організацією Cambia (https://www.lens.org/lens/ search/patent/structured).

Використання патентних баз окремих країн залежить від місця знаходження відповідних організацій, які використовують подібний продукт.

Серед основних критеріїв пошуку інформації, за якими можна знайти релевантні патенти, є:

— ключові слова, які можна комбінувати за допомогою операторів, («AND», «NOT», «OR» and «XOR» тощо);

— класи системи Міжнародної патентної класифікації (IPC);

— дата пріоритету/подання заявки/ дата публікації;

— номер патенту або поданої заявки;

— заявники або винахідники і ін.

Зазвичай, пошук FTO є найбільш часто використовуваним аналізом, який складається з трьох основних етапів. На першому кроці визначають усі нові технічні характеристики нового продукту та територію пошуку. На другому — здійснюють пошук чинних патентів та поданих заявок, які можна віднести до визначених технічних характеристик. На третьому — виконують відбір найбільш релевантних документів, проводять тлумачення їхніх формул винаходу, відбирають патенти, які ставлять під сумнів винахідницький рівень нової заявки, або вихід нового продукту буде порушувати права [1].

Отже, як бачимо, стратегія ПКД за кордоном носить дуже гнучкий характер та визначається відповідно від поставлених задач. Звіт про ПКД є потужним інструментом, оскільки він дає швидкий огляд інших документів, схожих або пов’язаних із відповідним винаходом, та показує, які документи є найбільш релевантними та дозволяють отримати повну картину щодо продукту, який виходить на ринок, а також перевірити його патентну чистоту та скласти формулу винаходу так, щоб уникнути відмови патентного відомства будь-якої країни [2, с.27].

За кордоном не існує НД, які регламентують проведення ПКД. Відповідні інструкції різних патентних відомств носять зазвичай рекомендований характер. Наприклад, звіт [3] включає в себе різні документи, яким надається відповідна літера, що позначає рівень важливості у зв’язку з визначенням новизни та винахідницького рівня: «A» — документ має загальний рівень техніки, який не вважається особливо актуальним; «O» — документ має не письмове розкриття інформації, наприклад, матеріали конференцій; «P» — документи, які би розкривали відповідний рівень техніки, якби вони були опубліковані до дати подачі; «T» — документи, які можуть бути корисними для кращого розуміння принципу або теорії, що лежить в основі винаходу, але дата їх публікації відбулася пізніше; «D» — документи, які використовуються у заявці; «L» — інші, наприклад, документи, які б поставили під сумнів пріоритет; «X» — документ є таким, що заявлений винахід не може вважатися новим або містить винахідницький рівень; «Y» — документ є таким, що

заявлений винахід не може вважатися таким, що має винахідницький рівень у випадку, коли документ, об'єднаний з одним або декількома іншими документами тієї самої категорії, робить його очевидним для фахівця в цій галузі.

Така диференціація за різними літерами отриманих релевантних документів дозволяє провести їхній аналіз та знайти й відібрати більш близькі аналоги новітнього продукту. Використання подібної диференціації надає можливість більш глибокого вивчення та знаходження місця продукту на світовому ринку.

Отже, аналіз певних типів ПКД свідчить про доречність більш широкого застосування в нашій практиці міжнародного досвіду, зокрема, у разі перегляду ДСТУ 3574 і ДСТУ 3575. Відсутність певного міжнародного або європейського НД на проведення ПКД, робить завдання із розроблення відповідного національного НД складним, щоб вирішити його без необхідного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Freedom-to-operate (FTO) analysis | Puchberger & Partner Patentanwälte. URL: https://www.puchberger.at/en/services/freedom-to-operate-fto-analysis/ (дата звернення: 25.03.2023)

2. Loveniers K. How to interpret EPO search reports. World Patent Information. 2018. Vol. 54. P. S23–S28. URL: https://doi.org/10.1016/j.wpi.2017.03.008 (date of access: 25.03.2023).

3. Guidelines for the processing by international searching and preliminary examining authorities of international applications under the patent cooperation treaty. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/export/sites/www/pct/en/texts/pdf/ispe.pdf (дата звернення: 25.03.2023).

Самоловова Н. В.,
Старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 347.7

НЕЗАРЕЄСТРОВАНИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК В ІНДУСТРІЇ МОДИ В УКРАЇНІ

UNREGISTERED INDUSTRIAL DESIGN IN THE FASHION INDUSTRY IN UKRAINE

В Україні набув чинності новий Закон «Про охорону прав на промислові зразки», що гармонізує правовідносини в сфері інтелектуальної власності з країнами членами Євросоюзу. Новий Закон, серед інших новацій, містить новий термін – незареєстрований промисловий зразок, аналогічний до незареєстрованого промислового зразка Співтовариства. Стаття містить зразки рішень судів ЄС щодо використання в індустрії моди незареєстрованих промислових зразків та проаналізовано стан захисту прав інтелектуальної власності в індустрії моди в Україні.

Ключові слова: *промисловий зразок, інтелектуальна власність, незареєстрований промисловий зразок, незареєстрований промисловий зразок Співтовариства, новизна, індивідуальний характер.*

In Ukraine, the new Law "On the Protection of Rights to Industrial Designs" came into force, harmonizing legal relations in the field of intellectual property with EU member states. The new Law, among other innovations, contains a new term - unregistered industrial design, similar to the unregistered industrial design of the Community. The article contains examples of EU court decisions regarding the use

of unregistered industrial designs in the fashion industry and analyzes the state of intellectual property rights protection in the fashion industry in Ukraine.

Keywords: *industrial design, intellectual property, unregistered industrial design, unregistered industrial design of the Community, novelty, individual character.*

Індустрія моди в Україні саме зараз, під час війни, здатна впливати не тільки на економіку держави, але й несе в собі моральне та патріотичне навантаження. Важливо, що українські митці продовжують працювати під час воєнних дій. Відомий журнал Vogue назвав 5 модних українських колекцій, які були представлені на світових подіумах. Самі відомі з них - The Coat by Katya Silchenko, Marianna Senchina, UDANA x IRYNA TITENKO, PAPAYA, JJSQUEE. Так, відомий український бренд The Coat by Katya Silchenko представив оригінальну міні колекцію, яка складалась з сукні-футляра, укороченого топа та джинсовки. При цьому вся колекція виконана в єдиному патріотичному відтінку - це колір української пшениці. Колекцію виконали з натуральних тканин. Marianna Senchina: український бренд одягу показав нову колекцію, головною родзинкою в якої стали аплікації з синьо-жовтих кольорів - кольорів українського прапора. Ця колекція стала благодійною - весь прибуток від продажу було передано до благодійного фонду Марії Єфросиніної "MASHA Foundation".

Тобто, індустрія моди в Україні динамічно розвивається: з’являються нові молоді демократичні бренди, досвідчені дизайнери з власною, давно сформованою аудиторією, проводяться тематичні заходи, що стосуються нових тенденцій в моді, в містах відкриваються нові шоу-руми та мультибрендові магазини. Українські митці набувають популярності на світовому ринку моди. Українські дизайнери одягу Руслан Багінський - дизайнер головних уборів, які носять Мадонна, Джиджи та Белла Гадід, родина Кардаш'ян і всі янголи Victoria's Secret), Олександра Трощинська, яка створила свою капсульну колекцію, Світлана Бевза, відома в Україні та світі

як дизайнерка-мінімалістка заснувала бренд Bevza, отримала в номінації «Найкращий дизайнер жіночого одягу» престижну премію Best Fashion Awards. Цікаво, що в 2019 році Софі Тернер - зірка серіалу «Гра престолів», одягла на своє весілля білий комбінезон Bevza.

Наталка Фіщенко, яскравий представник філософії бренду Slow fashion, запропонувала «пальто-конструктори», що було вперше в історії моди.

Досить відома дизайнера Надія Юрків, яка в 2013 році отримала перше місце в Саботажі, а в 2014році - третє місце в Погляді у майбутнє, в 2015 та 2016 - BENEXT (Грузія), отримала приз — участь в шоу-румі в Парижі при паризькому тижні моди, стажувалась в студії LAKE в 2014 та працювала головним дизайнером у бренді ETNODIM.

Цікаво, що зараз одяг українських дизайнерів у своєму гардеробі мають Мадонна, Бейонсе, Ріта Ора, Леді Гага, Діта фон Тіз.

Зараз, дуже важливим та актуальним стало рекламування української вишиванки, тому тренд «Chic Nationale» дизайнерки Віти Кін, адаптує традиційну українську вишиванку та пропонує модні сукні, комбінезони, сорочки з патріотичними аплікаціями.

Але в Україні судові тяжби щодо захисту прав інтелектуальної власності в сфері fashion-індустрії ще не досить поширені. До недавнього часу переважним захистом своїх колекцій дизайнери обирали здебільшого торговельну марку.

Іларіон Томаров, керівник IP/IT практики «Тейлор Вессінг Україна», в Україні вважає, що склалася досить традиційна практика протидії копіюванню модних трендів конкурентами. Як він пропонує, що, оскільки одного успішного інструменту захисту не існує, слід обирати декілька, орієнтуючись на обставини порушення та мету, яку ставить перед собою потерпілий. «Є три базові об’єкти права інтелектуальної власності, які можна використати для захисту trade dress у fashion-індустрії в Україні: авторське право, промисловий зразок і торгова марка. Крім того, є ще менш «популярні» скарги про

порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції чи законодавства про рекламу (для відповідних видів порушень)», – вважає пан Томаров.

Так, українські дизайнери, як правило, віддають перевагу реєстрації в якості торговельних марок своїх імен чи псевдонімів, деякі комбінують їх з графічними зображеннями. При цьому, як правило, власником торговельної марки виступають самі дизайнери, наприклад – відомі торгові марки Andre Tan, Diana Dorozhkina, KARAVAY, FROLOV, Poustovit, так і юридична особа (компанія-виробник), наприклад, для ТМ GASSE (дизайнер Айна Гассе).

Відомо, що в 2016 р. Андрій Тищенко (Andre Tan) створив унікальний принт для тканини в стилі національних кольорів, який отримав назву «діамантова Україна» це був дизайн форми українських спортсменів для олімпійських ігор в Ріо, він зареєстрував малюнок цього принту як промисловий зразок.

Також відомо, що Діана Дорожкіна запатентувала як промисловий зразок оригінальну модель жіночого жилету з назвою «D DREAM». Але такі випадки є досить поодинокими.

Саме тому, відповідно до норм ЄС про правову охорону промислових зразків, а саме Директиви 98/71/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків та Регламент Ради (ЄС) № 6/2002 від 12 грудня 2001 року про промислові зразки в Законі України «Про охорону прав на промислові зразки», серед інших, виникає новий термін – незареєстрований промисловий зразок. Тобто, поряд з зареєстрованими промисловими зразками, відомості про які занесено до Реєстру та на які видано Свідоцтво, строк чинності майнових прав яких складає 5 років від дати подання заявки до Установи та може бути продовжений при потребі до 25 років, відтепер в Законі існує новий - незареєстрований промисловий зразок, строк правової охорони якого 3 роки від дати його доведення до загального відома на території України.

Таким чином, охорона незареєстрованого промислового зразка є важливим етапом та головною особливістю права ЄС в сфері охорони прав інтелектуальної власності. Особливо актуально це для використання в індустрії моди, де саме незареєстрований промисловий зразок є необхідним та зручним інструментом.

З введенням нового інституту права інтелектуальної власності – незареєстрованого промислового зразка в Україні, перед дизайнерами відкриваються нові можливості щодо захисту своїх колекцій від копіювання та інших порушень.

Досвід зарубіжних країн довів, що самим зручним та доцільним з можливих способів охорони одягу в світі вважається право на незареєстрований промисловий зразок, що застосовується в ЄС, який є зручним та доречним способом особливо для сезонних колекцій одягу з коротким терміном охорони.

Тобто, правовласник одержує можливість обирати зручний режим правової охорони протягом шести місяців з дати реалізації виробу з втіленим в ньому дизайном в цивільний оборот. Якщо за цей час правовласник дійде висновку, що йому потрібен більш тривалий термін охорони, він матиме можливість подати заявку і отримати патент на зареєстрований промисловий зразок.

Якщо потреби в реєстрації не виникне, правова охорона пропонованого незареєстрованого промислового зразка буде припинена після закінчення трьох років відповідно.

Така зручність захисту незареєстрованого промислового зразка може бути використана модельєрами, що розробляють комплексну сезонну лінію, що включає різноманітні види одягу, можливо лише деякі з них набудуть комерційного успіху, адже реєстрація усієї колекції разом – досить коштовна процедура. Можливість же захисту незареєстрованих зразків від умисного копіювання без додаткової реєстрації, дозволяє суттєво заощадити, що актуально для початківців в сфері моди.

Отже, можна зробити висновок, що прийнятий нині в Україні механізм незареєстрованого промислового зразка надасть дизайнеру на нетривалий термін ефективний інструмент правової охорони без значних витрат фінансів та часу.

Список використаних джерел:

1. ДИРЕКТИВА 98/71/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків**».** [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a88#Text.

2. Регламент № 6/2002 від 12 грудня 2001 року про промислові зразки Спільноти [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_031#Text.

3. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-XII від 15.12.1993 [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text.

4. Судова практика Суду Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності, Київ, 2016. – 220 с. European Union, 2016.

5. О.Дорошенко, Л. Работягова «Новий інститут права інтелектуальної власності в Україні – незареєстрований промисловий зразок» [Електронний ресурс]. URL: https://Теорія і практика інтелектуальної власності. - 4/2020 - С.42-51.

6. Snaith T. High Court Gives First Ruling on Community Design Rights // WIPR. - 2007. - V. 21. - № 2. - P. 16-17.

7. Tofalides M., Orakwusi L. Fashion victim. Clothing copycat victory under EU design regulations // Copyright World Issue. - 2008. - № 179.-P. 13-14.

8. Ярошевська Т.В. «Шляхи наближення законодавства України у сфері охорони прав на промислові зразки до європейських стандартів та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» URL: https://Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 2 Том 2, 2017.

9. Токарева В.О. «Інтелектуальна власність в індустрії моди» В. О. Токарева // Часопис цивілістики. - 2018. - Вип. 28. - С. 88-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2018_28_20.

10. Анастасія Кириленко «Законодавство ЄС у сфері промислових зразків. Теоретично-практичний коментар» /ISBN: 978-84-09-28480-1.

11. Скиба Я.В. «Перспективи вдосконалення охорони права інтелектуальної власності в індустрії моди в Україні» URL:https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/402.

Хоменко І. І.,
старший науковий співробітник
Центру досліджень інтелектуальної власності
та трансферу технологій НАН України,
патентний повірений

УДК: 347.77:633

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

INTELLECTUAL PROPERTY IN CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION

Розглядається ситуація пов'язана з створенням та патентуванням об'єктів права інтелектуальної власності під час збройної агресії РФ проти України в неприбуткових установах. Зменшення кількості подання бюджетними (неприбутковими) установами заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки може призвести до занепаду патентної справи. Надаються пропозиції щодо заохочення, генерування винаходів, корисних моделей.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, створення, заохочення, подання об'єктів права інтелектуальної власності, бюджетні установи, збори за подання заявок.*

The situation related to the creation and patenting of objects of intellectual property rights during the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine in non-profit institutions is considered. A decrease in the number of submissions by budget (non-profit) institutions for inventions, utility models, and industrial designs may lead to the decline of the patent case. Proposals are provided to encourage the generation of inventions and useful models.

13 квітня 2022 року набрав чинність Закон № 2174-IX "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану,

введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України", що посилив захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану [1]. Закон передбачає зупинення під час дії воєнного стану перебігу строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності; зупинення строків щодо процедур набуття цих прав, визначених спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та підзаконними актами; можливість уповноваженим особам подати необхідні документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо) протягом дев'яноста днів від дня скасування воєнного стану, без сплати збору за поновлення, подовження чи продовження відповідних строків. Це дозволило неприбутковим організаціям власникам реєстрацій на винаходи, корисні моделі відтермінувати строки оплати підтримання їх чинності.

Однак, збори за подання заявок на винаходи, корисні моделі, за проведення експертизи винаходів потрібно сплачувати відповідно до «Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» затвердженого постановою № 1716 Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. В той же час, Державні казначейські служби України деяких районів м. Києва не проводять оплату бюджетним (неприбутковим) установам за платіжними дорученнями щодо сплати зборів та держмита за дії пов’язані з охороною прав на об’єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ).

За підсумками 9 місяців 2022 року порівняно з відповідним періодом 2021 року загальна кількість заявок зменшилася більш як на 40 %. Кількість заявок на винаходи, корисні моделі та промислові зразки зменшилася на 20,4 %, 44,9 % та 55,9 % відповідно. Кількість заявок на торговельні марки за національною процедурою зменшилася на 48,8 %, за міжнародною процедурою – на 7,8 % (Табл.1). За 9 місяців 2022 року активність у поданні заявок на винаходи зменшилася на 20,4 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року **переважно за рахунок падіння активності національних заявників** −44,6% (Табл.2) [2].

Таблиця 1. Показники надходження заявок на ОПВ за 9 місяців 2018-2022 рр.

Об'єкти промислової власності	2018 р.	2019	2020	2021	2022	2022р. у % до 2021 р.
усього надійшло	40 639	45700	33 802	36 341	21 683	59,7
винаходи	2932	3007	2276	2429	1933	79,6
Корисні моделі	6794	7059	4025	3095	1706	55,1
Промислові зразки	2355	1993	1503	1482	653	44,1
Торговельні марки	28558	33641	25998	29335	17391	59,3
Національна процедура	22868	27264	20290	23559	12063	51,2
Міжнародна процедура	5690	6377	5708	5776	5328	92,2

Таблиця 2. Надходження заявок на винаходи за 9 місяців 2018–2022 рр.

	2018 р.	2019	2020	2021	2022	2022р. у % до 2021 р.
усього надійшло	2 932	3 007	2 276	2 429	1 933	79,6
За національною процедурою	1778	1897	1141	1115	673	60,4
від національних заявників	1589	1753	940	904	501	55,4
у т.ч. юридичних осіб	881	1003	511	492	299	60,8
від іноземних заявників	189	144	201	211	172	81,5
За процедурою PCT, у т.ч. від національних заявників	1154 1	1110 1	1135 1	1314 5	1260 3	95,9 60,0

Враховуючи вищенаведене та воєнну агресію проти України, зменшення фінансування важливо підвищити мотивацію українських винахідників до

розроблення, патентування винаходів, корисних моделей, промислових зразків.

Відповідно до Постанови Президії Національної академії наук України (НАН України) № 319 від 22.11.2000 "Про проведення в Національній академії наук України конкурсу за досягнення кращих показників у винахідницькій роботі, створенні, охороні і використанні об'єктів інтелектуальної власності в установах НАН України» та за звання "Винахідник року Національної академії наук України" ряд установ НАН України отримують грамоти, премії за найкращі показники в сфері інтелектуальної власності. Десять винахідників, працівників установ НАН України, які досягли високих показників у винахідницькій та патентно-ліцензійній роботі отримують свідоцтва та премії. Їм присвоюють звання «Винахідник року Національної академії наук України».

WIPO у квітні 2023 р. було проведено конкурс відео «Жінки у всесвіті інтелектуальної власності» до Міжнародного дня інтелектуальної власності [3]. Тема: як інноваційна екосистема дозволяє розкрити винахідливість і креативність дівчат та жінок і будувати краще майбутнє для всіх. Для участі необхідно було записати відео тривалістю 90 секунд на тему «Коли жінки приходять у всесвіт інтелектуальної власності, ми прискорюємо інновації та креативність, і всі стають переможцями», зареєструватися та відправити заявку на сайті конкурсу. У призовому фонді конкурсу – цифрове обладнання вартістю до 9 тис. швейцарських франків для перших трьох місць, а також можливості навчання від Академії WIPO для авторів кращих 10 робіт. Переможців, яких буде обрано шляхом відкритого онлайн-голосування, оголосили 26 квітня 2023 р. в рамках заходів з відзначення Міжнародного дня ІВ.

Також, пропонуємо для збільшення кількості подання заявок в Україні на ОПІВ:

- внести зміни до Порядку виконання повноважень Державною

казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану затвердженого постановою КМУ від 09.06.2021 р. №590 у підпункт 2 п. 19 абзац 3: «…за видатками спеціального фонду державного та місцевих бюджетів – сплата зборів за дії, пов’язані з охороною прав на об’єкти промислової власності».

- при поданні заявок бюджетними (неприбутковими) установами на винахід, корисну модель до УКРНОІВІ, що стосуються зброї, медичних продуктів необхідних фронту – встановити збори за подання заявок на ОПІВ, за проведення їх кваліфікаційної експертизи та за публікацію про видачу патентів, а також державне мито за реєстрацію ОПІВ, повинні складати 10 відсотків установленого розміру відповідно до «Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» затвердженого постановою № 1716 Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. УКРНОІВІ проводить експертизу таких заявок упродовж 6 місяців від дати оплати відповідних зборів.

Список використаних джерел:

1. Набрав чинності Закон щодо зупинення на час дії воєнного стану перебігу строків, пов'язаних з охороною прав ІВ. Надія Гришанова, провідний юрист-аналітик. 14 квітня 2022. Інформаційне агенство «ЛІГА:ЗАКОН». URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210577_nabrav-chinnost-zakon-shchodo-zupinennya-na-chas-d-vonnogo-stanu-perebgu-strokv-povyazanikh-z-okhoronoyu-prav-v .
2. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 9 місяців 2022 року. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». URL: https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-9m-2022.pdf .
3. Жінки у всесвіті інтелектуальної власності. URL: https://ukrpatent.org/uk/news/main/zhinky-u-vsesviti-intelektualnoi-vlasnosti-nahaduiemo-pro-konkurs-video-do-mizhnarodnoho-dnia-IP-vid-WIPO.
4.

Шабалін А. В.,
кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу питань захисту прав інтелектуальної власності Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, адвокат

УДК 346.948

ДЕЯКІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

SOME ECONOMIC AND PROCEDURAL ASPECTS OF APPOINTMENT OF FORENSIC EXPERTISE IN CASES OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

У роботі досліджуються питання пов'язані із призначенням судової експертизу у справах щодо захисту права інтелектуальної власності. Вказується, що у результаті судової реформи 2016-2017 рр було змінено порядок вирішення спорів щодо інтелектуальної власності. Передбачається, що вказані справи має вирішувати вищий спеціалізований суд, який, наразі, формується. Вирішення таких справ повинно здійснюватися за правилами Господарського процесуального кодексу України. З метою вдосконалення господарської процедури вирішення справ про інтелектуальної власність пропонується на рівні процесуального закону закріпити імперативну умову щодо обов'язковості призначення судової експертизи судом в таких справах.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, судовий процес, судова експертиза, ГПК України, захист інтелектуальної власності.*

The work examines issues related to the appointment of a forensic examination in cases related to the protection of intellectual property rights. It is indicated that as a result of the judicial reform of 2016-2017, the procedure for resolving intellectual property disputes was changed. It is assumed that the specified cases should be decided by a higher specialized court, which is currently being formed. The resolution of such cases must be carried out according to the rules of

the Economic Procedural Code of Ukraine. In order to improve the economic procedure for solving intellectual property cases, it is proposed to establish an imperative condition at the level of the procedural law regarding the mandatory appointment of a forensic examination by the court in such cases.

Keywords: *intellectual property, litigation, forensic examination, Code of Criminal Procedure of Ukraine, protection of intellectual property.*

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII [1] було змінено порядок здійснення господарського судочинства у справах пов’язаних із захистом права інтелектуальної власності. Відповідно до ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України) Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема: 1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування; 2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов’язані з ними законні інтереси; 3) справи про визнання торговельної марки добре відомою; 4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами; 5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії; 6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов’язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару

іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [2].

Наразі відбувається процес формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Виходячи з того, що справа у сфері захисту права інтелектуальної власності мають свою специфіку (наприклад, застосування технічної термінології ін.), то вирішення таких спорів саме спеціалізованим судом буте мати позитивне значення для відповідної судової практики.

Одним із завдань господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов’язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держав - ст. 1 ГПК України [2].

Реалізація зазначеного завдання при вирішенні кожної господарської справи є неможливим без об’єктивного вирішення судом спірних правовідносин в межах заявленого позову.

Аргументація кожного учасника справи базується на доказах, які надаються і досліджуються (оцінюються) судом в межах процесуальних правил судочинства.

Судова експертиза займає одне із значних місць в системи судового доказування.

Згідно ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» (надалі – Закон) судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об’єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [3].

У правовій літературі цілком слушно зазначається, що Експерти-за значно підвищує надійність і доказову силу зібраних у справі матеріалів, а висновки експертів як джерело доказів забезпечують встановлення об’єктивної істини [4, с. 344].

Відповідно до ст. 75 ГПК України доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються, зокрема, і висновками експертів [2].

Як вже було зазначене вище, справи про захист права інтелектуальної власності характеризуються своєю специфікою. Вирішення таких справ не можливе без спеціальних знань (винаходи, патентні описи, хімічні формули тощо). А отже, у подібних спорах роль судової експертизи є значущою.

У плані вищезазначеного, ми хотіли би зупинитися на одному питанні щодо призначення судової експертизи у справах пов’язаних із захистом права інтелектуальної власності.

Виходячи із принципу змагальності господарського судочинства (ст. 13 ГПК України), призначення судової експертизи здійснюється за ініціативою заінтересованого учасника процесу, як правило позивача або відповідача.

За результатами Судової реформи 2016-2017 рр, законодавець обмежив суд щодо призначення судової експертизи з власної ініціативи, зокрема і у господарському процесі.

Так, згідно ч. ст. 99 ГПК України суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи призначає експертизу у справі за сукупності таких умов: 1) для з’ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо; 2) жодною стороною не наданий висновок експерта з цих самих питань або висновки експертів, надані сторонами, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх правильності, або за клопотанням учасника справи, мотивованим неможливістю надати експертний висновок у строки, встановлені для подання доказів, з причин, визнаних судом поважними, зокрема через неможливість отримання необхідних для проведення експертизи матеріалів [2].

На наш погляд доцільним було б на рівні окремо закріпити імперативну умову щодо обов'язковості призначення судової експертизи судом у справах пов'язаних зі захистом права інтелектуальної власності.

Вважаємо, що запропонований підхід підвищить рівень судового захисту у справах про інтелектуальну власність.

Зазначене у повні мірі корелюється із європейським стандартами правосуддя [5] до яких прагне Україна.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/print (дата звернення: 10.04.2023).

2. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/print (дата звернення: 10.04.2023).

3. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII . URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text (дата звернення: 10.04.2023).

4. Ходанович В. О. Проблеми правового інституту судової експертизи в цивільному процесі. Часопис Академії адвокатури України № 21 (4'2013). 1-6 с. URL : file:///C:/Users/Andrey/Downloads/Chaau_2013_4_21.pdf (дата звернення: 10.04.2023).

5. Шабалін А. В. Роль Суду ЄС (Court of justice) у формуванні європейської правозастосовчої практики. Імплементація міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України: збірник матеріалів III науково-практичного круглого столу (м. Київ, 14 травня 2020 р.) / наук. ред. Бобрик В. І. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. С. 123–128.

Щур К. О.,
студент 3 курсу, ФММ
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ

Глущенко Я. І.,
к.е.н., доцент каф. МЕ,
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

FEATURES OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN INTERNATIONAL ECONOMIC POLICY

Ця стаття розглядає важливість захисту інтелектуальної власності в сучасному світі, де інновації та технологічний розвиток є ключовими факторами економічного зростання та конкурентоспроможності. Інтелектуальна власність включає в себе права на результати розумової діяльності, такі як винаходи, промислові зразки, товарні знаки та авторські права. Стаття також звертає увагу на взаємозв'язок між інтелектуальною власністю та міжнародною економічною політикою. Одна з основних проблем, пов'язаних з захистом інтелектуальної власності в міжнародній економічній політиці, полягає у різниці між правовими системами різних країн та недостатній координації між механізмами та інструментами захисту, які використовуються різними країнами. Автор також звертає увагу на те, що домовленості про захист інтелектуальної власності можуть бути важкими для виконання в країнах з низьким рівнем розвитку та недостатньою юридичною культурою.

Ключові слова: *захист інтелектуальної власності, інновації, технологічний розвиток, економічне зростання, конкурентоспроможність, права на результати творчої діяльності, промислові зразки, товарні знаки, авторські права, міжнародна економічна політика, регулювання міжнародної*

торгівлі, координація між різними механізмами та інструментами захисту інтелектуальної власності, правові системи різних країн, недостатня юридична культура, домовленості.

This article examines the importance of protecting intellectual property in today's world, where innovation and technological development are key drivers of economic growth and competitiveness. Intellectual property includes rights to the results of intellectual activity, such as inventions, industrial designs, trademarks and copyrights. The article also draws attention to the relationship between intellectual property and international economic policy. One of the main problems related to the protection of intellectual property in international economic policy is the difference between the legal systems of different countries and insufficient coordination between the mechanisms and tools of protection used by different countries. The author also draws attention to the fact that agreements on the protection of intellectual property can be difficult to implement in countries with a low level of development and insufficient legal culture.

Keywords: *protection of intellectual property, innovation, technological development, economic growth, competitiveness, rights to the results of creative activity, industrial designs, trademarks, copyright, international economic policy, regulation of international trade, coordination between various mechanisms and tools for the protection of intellectual property, legal systems of various countries, insufficient legal culture, agreements.*

Захист інтелектуальної власності стає все більш важливим у сучасному світі, де інновації та технологічний розвиток стали ключовими чинниками економічного зростання та конкурентоспроможності. Інтелектуальна власність – комплекс прав на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничий та інших сферах, які є об’єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися й розпоряджатися результатами власної інтелектуальної, творчої діяльності [1].

Інтелектуальна власність і міжнародна економічна політика мають глибоку взаємодію і взаємозв'язок. Інтелектуальна власність включає в себе права на винаходи, промислові зразки, товарні знаки, авторські права та інші права на результати творчої діяльності. В Україні щорічно подається досить велика кількість заявок на об’єкти промислової власності, а саме на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торгівельні марки (рис. 1).

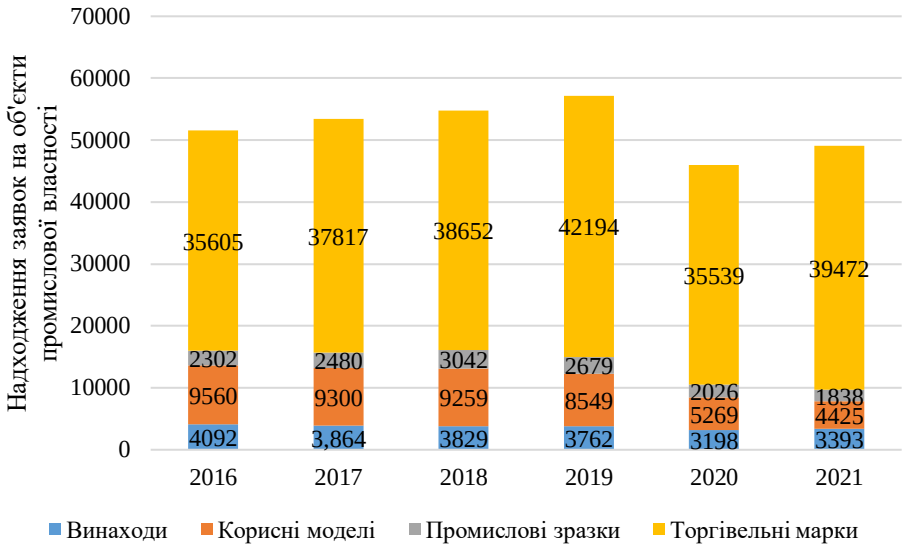

Рис.1. Динаміка надходжень заявок на об’єкти промислової власності (*побудовано авторами на підставі даних [1, с. 8; 2, с.5]*)

Слід зазначити, що захист інтелектуальної власності визначається законодавством країни, де вона зареєстрована. В Україні захист інтелектуальної власності визначається законодавчими актами, зокрема:

- Закон України "Про авторське право та суміжні права" від 23.12.1993 № 3792-12;
- Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" від 15.12.1993 № 3689-12;
- Закон України "Про охорону прав на промислові зразки" від 23.12.1993 № 3688-12;
- Закон України "Про охорону прав на сорти рослин" від 10.06.1993 № 3116-XII;

- Закон України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем" від 15.04.1994 № 76/94-ВР.

За визначенням Є.Є. Вєдєнєєва, міжнародна економічна політика являє собою сукупність засад, економічних методів та інструментів, за допомогою яких уряди держав здійснюють регулювання міжнародної торгівлі та інвестицій, тим самим впливаючи на внутрішнє і зовнішнє функціонування національних економік [3, с. 65]. Таким чином, правила інтелектуальної власності стають частиною міжнародної торгівлі і відносин. Наприклад, Всесвітня організація торгівлі (ВОТ) займається регулюванням правил інтелектуальної власності на міжнародному рівні.

Для багатьох країн інтелектуальна власність є важливою складовою економіки, оскільки це є одним із джерел інновацій та технологічного прогресу. Тому, міжнародна економічна політика повинна враховувати важливість захисту прав інтелектуальної власності для економічного розвитку країни.

З іншого боку, інтелектуальна власність може бути використана як інструмент торгівлі та впливу на міжнародну економіку. Наприклад, компанії можуть використовувати права інтелектуальної власності як засіб для відстоювання своїх інтересів у торговельних переговорах.

Особливості захисту інтелектуальної власності в міжнародній економічній політиці полягають у складних взаємозв'язках між країнами, різноманітність правових систем та рівнів розвитку економік, а також у розмаїтті механізмів та інструментів захисту інтелектуальної власності.

Одна з основних проблем, пов'язаних з захистом інтелектуальної власності в міжнародній економічній політиці, полягає у тому, що правові системи різних країн можуть відрізнятися за своєю структурою та застосуванням законодавства. Це може призвести до непорозумінь, конфліктів та труднощів у виконанні міжнародних домовленостей та угод.

Ще однією проблемою є недостатня координація між різними механізмами та інструментами захисту інтелектуальної власності, які

застосовуються різними країнами. Це може призвести до неоднакового захисту прав інноваторів та до нерівності у конкурентних умовах для різних країн.

Одним зі способів забезпечення належного захисту інтелектуальної власності є укладення міжнародних угод та домовленостей, таких як Угода про торгівлю інтелектуальною власністю (TRIPS) [4, с. 86]. Ці угоди допомагають стандартизувати правила захисту інтелектуальної власності та забезпечувати їх виконання у всіх країнах-учасницях.

Однак, на практиці, домовленості цієї природи можуть бути важкими для виконання, особливо у країнах з низьким рівнем розвитку та недостатньою юридичною культурою. Тому, окрім укладення міжнародних угод, важливим є також підвищення свідомості та навчання в галузі захисту інтелектуальної власності у всіх країнах, а також забезпечення ефективного захисту прав власників інтелектуальної власності в національних правових системах.

Крім того, у сучасному світі все більшою проблемою стає порушення прав інтелектуальної власності в Інтернеті. Це створює нові виклики для міжнародної економічної політики в галузі захисту інтелектуальної власності, так як потребує розробки нових механізмів та інструментів захисту, які були б ефективними в умовах цифрової економіки.

Отже, захист інтелектуальної власності є важливим елементом міжнародної економічної політики. Особливості захисту інтелектуальної власності в міжнародній економічній політиці включають: міжнародні домовленості, законодавство, моніторинг та виконання, технологічні засоби. Ці заходи сприяють розвитку наукових досліджень та інновацій, а також забезпечують рівні умови для економічного розвитку країн.

Список використаних джерел:

1. Богорадова Ю. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс] / Юлія Богорадова // ВУЕ. – Режим доступу: https://vue.gov.ua/Інтелектуальна_власність

2. Річний звіт 2020 [Електронний ресурс] / Державне підприємство «Українській інститут інтелектуальної власності». – Режим доступу: https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2020-1.pdf

3. Річний звіт 2021 [Електронний ресурс] / Державне підприємство «Українській інститут інтелектуальної власності». – Режим доступу: https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2021.pdf

4. Деревянко А. Як змінилася інвестиційна привабливість України. URL: https://mind.ua/openmind/20179974-yak-zminilasya-investicijna-privablivist-ukrayini

5. Ізбаш О. МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ [Електронний ресурс] / О. Ізбаш // Google. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9802/izbash_o_o_mizhnarodni_aspekty_zakhystu_intelektualnykh_prav.pdf?sequence=1&isAllowed=y

СЕКЦІЯ 4. РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Аралова Н. І.,
д.т.н., ст.н.с.
ЦДІВТТ НАН України

УДК 340

ЩОДО ОЦІНКИ ТЕХНОЛОГІЙ В АКАДЕМІЧНОМУ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ON THE ASSESSMENT OF TECHNOLOGIES IN ACADEMIC AND UNIVERSITY ENVIRONMENTS

Важливою складовою процесу передачі технології є оцінка, яка дозволяє визначити ціну та форму оплати та розробити оптимальні умови передачі технологій зацікавленими компаніями. Зазвичай, незалежно від того, де було розроблено технологію, використовуються всі три підходи до оцінки витратний, порівняльний та доходний. Зазвичай технологія може складатися з декількох або навіть декількох десятків окремих об'єктів ОПІВ, то кожний з цих об'єктів може бути оцінений окремо. Крім загальноприйнятних підходів окремими авторами також пропонуються деякі інші нестандартні методи для оцінки. В процесі оцінки технологій в університетському та академічному середовищі часто зустрічаються труднощі, які можна групувати за чотирма факторами: недолік інформації, недостатнє знання методів оцінки, рівень розвитку технологій, ділова практика придбання технологій.

***Ключові слова**: об'єкт права інтелектуальної власності, оцінка технологій, підходи до оцінки, вартість технології.*

An important component of the technology transfer process is the assessment, which allows determining the price and form of payment and developing optimal conditions for technology transfer by interested companies. Usually, regardless of where the technology was developed, all three approaches are used to evaluate cost, comparative and revenue. Usually, the technology can consist of several or even several dozen separate objects of IPPR, then each of these objects can be evaluated separately. In addition to generally accepted approaches, some other non-standard methods for evaluation are also proposed by individual authors. In the process of evaluating technologies in the university and academic environment, difficulties are often encountered, which can be grouped according to four factors: lack of information, insufficient knowledge of evaluation methods, level of technology development, and business practices of technology acquisition.

Keywords: *object of intellectual property law, technology assessment, assessment approaches, technology value.*

Вартість технології залежить від характеру технології, ступеня її розвитку, сили її інтелектуальної захисту, її потенціалу для створення конкурентних переваг, характеристик ринку, ступеня участі її розробників, здатності до комерціалізації чи підприємництва, тощо. Зазначимо, що технологія не має внутрішньої цінності і може бути оцінена тільки в контексті конкретної ділової ситуації. Важливо також, що кожна технологія з одного боку є унікальним об’єктом права інтелектуальної власності, а з іншого, це, як правило є багатокомпонентний об’єкт, який складається з цілого ряду окремих об’єктів і при оцінці також необхідно враховувати взаємовплив цих об’єктів одне на одного з точки зору оцінки.

В [1] з цією метою було здійснено аналіз ряду звітів про оцінку технологій, які, були виконані у мексиканському державному університеті. Аналіз здійснено з метою виявлення проблем та пропозицій деяких

альтернативних рішень, у роботах [2], [3] запропоновано напрямки подальших досліджень.

Оцінку технології може бути здійснено за допомогою різних методів. Від них потрібно отримати уявлення про цінність технології та, виходячи з цього, визначити її потенційну вартість, зазвичай у вигляді виплачуваних ліцензійних відрахувань. Іншими словами, для оцінки технологій використовуються різні методи, засновані на різних підходах, кожен з яких має сильні та слабкі сторони, але які дають можливість порівняти результати з різних точок зору, забезпечуючи велику узгодженість, яка забезпечує впевненість у відповідності отриманої вартості [4, с.48]. Так, Салліван [5, с.264-265] стверджує, що вартість інтелектуальних активів визначається в грошовому вираженні за допомогою трьох класичних підходів: ринковий (в українській нормативній базі – порівняльний [6],) підхід, який використовує ринкову ціну, узгоджену між собою та продавцем, як найвигіднішу грошову оцінку покупців що виражає міру їх корисності; дохідний підхід, використовуваний, коли ринкова ціна недоступна і заснований на розрахунку вартості майбутніх потоків і витратний підхід, який розраховує витрати, необхідні для дублювання або відтворення нематеріального товару

Зазначимо, що існує значний доробок вітчизняних авторів стосовно оцінки об’єктів права інтелектуальної власності.

На основі цих трьох класичних методів або підходів були інші пропозиції для конкретних цілей, які є варіантами або виробленими від цих трьох. [5, с.266-267] описує, наприклад, в доповнення до трьох вже зазначених, наступні: технологічний фактор, підготовлений Dow Chemical для внутрішньої оцінки; Очікуване значення скориговане з урахуванням ймовірності, що дає можливість оцінити елементи ризику; Індекс ризику/перешкод , математично визначає ризик; Прибуток від продажу, яка розраховує роялті на основі чистих продажів; метод Саллівана, який ґрунтується на знаннях щодо компанії; Можливість зробити пропозицію, в умовах відсутності ринкової інформації; і Правило 25%, яке забезпечує

допустиме значення, навіть якщо воно не є точним. [4, с. 38] в свою чергу повідомляє про ще чотири методи оцінки технологій, крім загальноприйнятних, ринкового (у нього називаються промисловими стандартами, де ключом є наближення точки відліку) і дохідного (дисконтований грошовий потік). : 1) рейтинг/ранжування, 2) емпіричне правило (правило 25% та інші варіанти), 3) розширені методи, такі як моделювання де Монте-Карло та реальні опції, і 4) аукціони.

В [7] пропонується застосувати до оцінки технологій крім традиційних витратного, порівняльного та доходного методів ще інтуїтивний метод та метод опціонів, наводиться порівняльна таблиця переваг та недоліків кожного з методів стосовно оцінки технологій. Зауважимо також, що в [8] вітчизняними авторами запропоновано вдосконалений витратний підхід для оцінки технологій подвійного призначення

Цікавим видається альтернативний факторний метод який використовувався в середовищі мексиканських університетів протягом кількох років, хоча і в обмеженому порядку [9]. У цих авторів для розрахунку ставки роялті, яка стягується за технологію, що розвивається, використовуються наступні шість коригувальних коефіцієнтів: технологічна інтенсивність, міжнародна конкурентоспроможність, ступінь розвитку, пов’язані комерційні переваги, ступінь ексклюзивності та ступінь інтеграції технологічного пакету. Ці фактори коригують ставку роялті, отриману з ринкової інформації (середня ставка роялті за подібні операції), яка усереднена з оцінкою прибутковості проекту (IRR), скоригованою, у свою чергу, на реальний інтерес ринку.

На думку [10, с.79-80)], зрілість технології та бізнесу визначає методологію оцінки, яка буде застосовуватися, якщо технології та бізнес є менш зрілими найкраще використовувати витратний метод; якщо є бачення і бізнес-план, то краще використовувати метод доходу; а якщо бізнес і технологія зрілі, то ринкові методи видаються найбільш прийнятними

Взагалі слід зазначити, що для розуміння процесу оцінки технологій в цілому найбільш визначальною є монографія [11] в якій описується цей процес на прикладі формування вартості інноваційного продукту за досвідом університетів США для трьох досить різних технологій (медичний прорив-створення генетичної вакцини, інноваційний лабораторний продукт-іонна хроматографія та запасна частина до автомобіля-каталітичний конвертер).

Відсутність усієї необхідної інформації ускладнює проведення всебічної оцінки технології [12] та її відповідної оцінки, особливо якщо вона прагне використовувати кількісні методи, які вимагають інформації про доходи, витрати виробництва та розподілу, бізнес ставки прибутковості, ставки роялті на ринку, серед інших питань, характерних для методів на основі доходу.

Ще одним фактором, визначеним [13, с.1326] який впливає на університети та академічні установи у впровадженні їхніх методів оцінки, є державні постанови, оскільки деякі з них можуть обмежувати використання певного методу та ціну технології, про яку йдеться

Однак, незважаючи на велику кількість літератури про методи оцінки, [1] Автори виявили дев’ять труднощів, з якими стикаються технологічні менеджери, оцінюючи технології, отримані з університетів (також називаються технологічними розробками). Їх можна згрупувати в чотири фактори: a) відсутність якісної інформації – повної, точної та своєчасної – про комерційні аспекти, витрати на виробництво та маркетинг, роялті, що стягуються за подібні технології, а також про напрямок проекту; b) Відсутність навичок оцінки у відповідальних менеджерів; в) зрілість технології, оскільки чим нижчий ступінь розвитку, тим менше інформації та більша невизначеність (що визначає метод, який буде використовуватися); і d) Форма діяльності, оскільки компанії в певних секторах не люблять інвестувати в дослідження та розробки або дотримуватись екологічних норм або, що було звичайним явищем у досліджених випадках, не цікавляться розробленими технологіями, оскільки вони знаходяться за межами своєї сфери представляє інтерес для партнерства.

Також може бути цікавим провести майбутнє дослідження щодо використання інших методів оцінки та труднощів, з якими стикаються інші типи організацій.

Список використаних джерел:

1. Cabrera E.A.M., Arellano A. A.Technology valuation at universities: Difficulties and proposals. Contad.Adm. vol.64 no.1 Ciudad de México. 2019. https://doi.org/10.22201/fca.24488410e.2019.1811

2. Yin, R.K. (). *Case Study Research. Design y Methods*. (Second Edition). USA: Sage Publications. 1994

3. Hernández R., Fernández-Collado C.,Baptista, P.). *Metodología de la investigación*. Cuarta edición. México: McGraw-Hill. (2006

4. Razgaitis, R. (). Technology Valuation. En Goldscheider, R. (Editor), *Licensing Best Practices. The LESI Guide to Strategic Issues and Contemporary Realities*. (pp. 19-51). New York: John Wiley & Sons, Inc. 2002

5. Sullivan, P.H. Extracción de valor de los activos intelectuales. En Sullivan, P.H., *Rentabilizar el capital intelectual. Técnicas para optimizar el valor de la innovación*. (pp. 251-267). Barcelona: Paidós Empresa 2001

6. Національний Стандарт № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав”. *Урядовий кур'єр* від 15.10.2003. № 193.

7. Vega González L.R., Saniger Blesa J.M. Valuation Methodology for Technology Developed at Academic R&D Groups. *Journal of Applied Research and Technology* 2010. 27 Vol.8 No.1

8. Аралова Н.І., Кияшко О.Є. Щодо одного методу оцінки технологій на основі вдосконаленого витратного підходу. *Наука та інновації.* 2017. № 3. С.73-85. doi: http://dx.doi.org/10/15407/scin13.03.073

9. Roa, A., Rodríguez, D., Solleiro, J.L., Trens, E. y Waissbluth, M.. Metodología para la determinación de valor de una tecnología. *III Seminario Latinoamericano de Gestión Tecnológica - ALTEC 1989*. Buenos Aires: ALTEC. 1989

10. Khoury S., Daniele J., Germeraad P. Selection and Application of Intellectual Property Valuation Methods in Portfolio Management and Value Extraction. *les Nouvelles*, 2001. September, 77-86

11. Boer, F.P. The Valuation of Technology. Business and Financial Issues in R&D. New York: John Wiley & Sons, Inc. 1999

12. Lynn G.S. . From concept to market. New York: John Wiley & Sons, Inc. 1989

13. Wang M.Y. (2016). The Valuation Methods and Applications for Academic Technologies in Taiwan. *Proceedings of PICMET´16*: *Technology Management for Social Innovation*, 2016. 1320-1327.

Бутнік-Сіверський О. Б.,
д.е.н., професор, академік АТН України та академік УАН,
провідний науковий співробітник
відділу промислової власності та комерціалізації ОІВ
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України (м. Київ, Україна)

УДК 347.(77+78)

РЕАЛЬНА КАПІТАЛІЗАЦІЯ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

REAL CAPITALIZATION AND COMMERCIALIZATION OF PROPERTY RIGHTS OF INTELLECTUAL PROPERTY

Розглянуто нематеріальні активи як складова ресурсного капіталу підприємства, досліджено динаміку оцінки валового нагромадження основного капіталу, продуктів інтелектуальної власності та витрат на інновації, розкрито економічний зміст формування вартості об'єктів права інтелектуальної власності та механізм комерціалізації. Досліджено процес капіталізації та розглянуто економічну природу реальної капіталізації майнових прав інтелектуальної власності. Оцінено, коли реальна частка нематеріальних активів в формуванні загальної вартості інноваційного підприємства в рази є заниженою, аніж реальна вартість його активів, що підтверджується статистикою за понад десятирічний період про інерційність процесу реальної капіталізації майнових прав інтелектуальної власності та їх комерціалізації.

Ключові слова: *основний капітал, вартість продуктів інтелектуальної власності, комерціалізація, капіталізація, реальна капіталізація, інноваційне підприємство.*

Intangible assets are considered as a component of the resource capital of the enterprise, the dynamics of the assessment of the gross accumulation of fixed capital, intellectual property products and innovation costs are investigated, the economic content of the formation of the value of objects of intellectual property rights and the mechanism of commercialization are revealed. The process of capitalization was studied and the economic nature of real capitalization of property rights of intellectual property was considered. It is estimated when the real share of intangible assets in the formation of the total value of an innovative enterprise is many times lower than the real value of its assets, hich is confirmed by statistics for

more than ten years about the inertia of the process of real capitalization of intellectual property rights and their commercialization.

Keywords: *fixed capital, value of intellectual property products, commercialization, capitalization, real capitalization, innovative enterprise*.

Зміст майнового права інтелектуальної власності складають права володіння, користування та розпорядження власністю. Інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, що відповідає вимогам чинного законодавства, і якій надається правова охорона. Інтелектуальну власність складають особисті немайнові права інтелектуальної власності і майнові права інтелектуальної власності, зміст яких визначений законодавством. Інтелектуальна власність – це частина інтелектуальних активів, що характеризується виключним правом власності, захищеним відповідними законодавчими актами.

Нематеріальні активи є складовою частиною ресурсного капіталу підприємства, для якого характерні: можливість приносити дохід протягом тривалого періоду часу, відсутність матеріальної основи, складність визначення вигоди (прибутку) в майбутньому.

Саме інтелектуальний капітал, з нашого погляду, – це один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості. Як економічна категорія інтелектуальний капітал, нами розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості. У той же час вартість майнових прав в активі балансу – це вартість об‘єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ), які на час складання балансу змінюється за рахунок амортизаційних відрахувань (залишкова вартість нематеріальних активів). Це статична складова у вартості активів на час складання балансу суб‘єкта господарювання (реальні активи) та є джерелом його інноваційної прибутковості.

Статистика свідчить (табл. 1 [1], [2]), що понад десяти років валове нагромадження основного капіталу в країні у фактичних цінах становило у 2021 р. 719771 млн. грн. проти 183 867 млн. грн. у 2010 р., що у 3,9 рази більше. Одночасно, в його складі продукти інтелектуальної власності (наукові дослідження та розробки, комп'ютерне програмне забезпечення та бази даних, розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів) у 2010 р. були на рівні 9186 млн. грн. та збільшились у 2021р. до 31569 млн. грн., або у 3,4 рази.

Оцінка динаміки показників валового нагромадження основного капіталу, свідчить, що частка продуктів інтелектуальної власності у фактичних цінах склала відповідно, 5,0 % проти 2010 р., 3,3% проти 2018 р., 2,9 % проти 2019 р., 4,3 % проти 2020 р., що свідчить про низький рівень створення продуктів інтелектуальної праці у складі валового нагромадження основного капіталу.

Оцінку динаміку вартості видів нефінансових активів у фактичних цінах та їх частки у валовому нагромадженні основного капіталу наведено в таблиці 2 [2]. Вартість наукових досліджень та розробок у 2021 р. у складі валового нагромадження основного капіталу в країні у фактичних цінах становила у сумі 9696 млн. грн. проти 5595 млн. грн. у 2010 р., що у 1,7 ризи більше, відповідно: 2020 р. у 1,3 рази більше; 2019 р. у 1,5 рази більше; 2018 р. у 1,6 рази більше. Одночасно, частка вартості наукових досліджень та розробок у 2021 р. у складі валового
нагромадження основного капіталу складає 1,4 %. проти 3,0 %, у 2010 р., відповідно: 2020 р. становила 1,3 %; 2019 р. становила 1,2 %; 2018 р. становила 1,5 % та в середньому має тенденцію до зниження, що свідчить про недооцінку наукових досліджень та розробок в країні та відсутність дієвого механізму

Таблиця1

Оцінка динаміки валового нагромадження основного капіталу, продуктів інтелектуальної власності на інновації

Рік	Валове нагромадження основного капіталу (у фактичних цінах), млн. грн.	Продукти інтелектуальної власності, млн.грн	Частка продуктів інтелектуальної власності у валовому нагромаджені основного капіталу, %	Продукти інтелектуальної власності на одиницю валового нагромадження основного капітлу, грн.	Витрати на інновації, млн.грн/	Продуктів інтелектуальної власності на одиницю витрат на інновації, грн.
2010	183 867	9 186	5,0	0,049	8045,5	1,14
2011	229 403	9 559	4,2	0,041	14333,9	0,14
2012	266 795	10 715	4,0	0,040	11480,6	0,19
2013	247054	8697	3,5	0,035	9562,6	0,21
2014	224327	8963	4,0	0,039	7695,9	9,24
2015	269422	10022	3.7	0,037	13813,7	0,13
2016	368691	11207	3,1	0,030	23229,5	0,09
2017	470327	15106	3,2	0,032	9117,5	0,28
2018	628296	20044	3,3	0,031	12180,1	0,35
2019	700617	20416	2,9	0,029	14220,9	1,43
2020	564315	24462	4,3	0,043	14406,9	1,68
2021	719771	31569	4,4	0,044	н.в	-

[1]Дані за 2010-2021 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

стимулювання на цьому напрямку інноваційної діяльності, що впливає на рівень капіталізації майнових прав інтелектуальної власності в країні.

Зовсім іншу картину ми бачимо при розгляді динаміки вартості комп'ютерного програмного забезпечення та бази даних, як новий напрям розвитку інноваційної діяльності в країні. У 2021 р. вартість комп'ютерного програмного забезпечення та бази даних склало 16649 млн. грн. проти 2928 млн. грн. у 2010 р., яка збільшилась у 5,7 рази. Починаючи з 2016 року динаміка вартості комп'ютерного програмного забезпечення та бази даних показує про щорічне її зростання, що свідчить про посилення зацікавленості капіталу в розрізі видів нефінансових активів комп'ютерного програмного забезпечення та бази даних Одночасно, частка вартості комп'ютерного програмного забезпечення та бази даних

Таблиця 2

Оцінка динаміки вартості видів нефінансових активів у фактичних цінах[1]

Рік	Продукти інтелектуальної власності, млн. грн	Частка продуктів інтелектуальної власності у валовому нагромадженні основного капіталу, %	Наукові дослідження та розробки, млн. грн	Частка Продуктів інтелектуальної власності у валовому нагромадженні основного капіталу, %	Комп'ютерне програмне забезпечення та бази даних, млн. грн	Частка Продуктів інтелектуальної власності у валовому нагромадженні основного капіталу, %	Розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів, млн. грн	Частка продктів інтелектуальної власності у валовому нагромадженні основного капіталу, %
2010	9 186	5,0	5 595	3,0	2928	1,6	627	0,4
2011	9559	4,2	5535	2,4	3347	1,5	649	0,3
2012	10 715	4,0	6 878	2,6	3 355	1,3	379	0,1
2013	8 697	3,5	4 843	2,0	3 457	1,4	286	0,1
2014	8 963	4,0	5 567	2,5	3 231	1,5	66	0,0
2015	10 022	3,7	4 592	1,7	4 968	1,8	196	0,1
2016	11 207	3,1	4 361	1,2	6 342	1,7	254	0,1
2017	15 106	3,2	5 805	1,2	8 361	1,8	509	0,1
2018	20044	3,3	9 264	1,5	9 847	1,6	593	0,1
2019	20416	2,9	8389	1,2	10430	1,5	893	0,1
2020	24462	4,3	7294	1,3	12456	2,2	4425	0,8
2021	31569	4,4	9696	1,4	16649	2,3	4976	0,7

[1]Дані за 2010-2021 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

у складі валового нагромадження основного капіталу становила у 2021 р. 2,3 % проти 1,6 % у 2010 р., відповідно: 2,2 % у 2020 р.; 1,5 % у 2019 р.;1,6 % у 2018 р., що свідчить про слабке матеріальне забезпечення зазначеного напрямку інноваційної діяльності.

Останні два роки пожвавилась інноваційна діяльність в напряму розважальних програми й оригіналів літературних і художніх творів, що відноситься до сфери авторського права та суміжних прав. У 2021 р. вартість розважальних програми й оригіналів літературних і художніх творів становила

4976 млн. грн. проти 627 млн. грн., яка збільшилась 7,9 рази, відповідно, у 7,0 разів по відношенню до 2020 р. та у 1,4 рази по відношенню до 2019 р.

Наведені дані динаміки свідчать про помітну нерівномірність в структурі валового нагромадження основного капіталу продуктів інтелектуальної власності, з одного боку, та незважаючи на піки зниження або збільшення частки продуктів інтелектуальної власності у складі валового нагромадження основного капіталу проглядається їх зростання, що підтверджує зв'язок інноваційної діяльності з інтелектуальним капіталом.

Дослідження показують, що частка нематеріальних активів в формуванні загальної вартості підприємства є в рази більшою, а ніж реально показують її в активі, що беззаперечно вказує на вирішальну роль перших в формуванні реальної вартості інноваційних підприємств. Отже, край важливим стають питання розкриття економічної природи та використання інтелектуального капіталу за напрямом підвищення ефективності в інноваційній діяльності суб'єктів господарювання. Тут важливо зазначити, що з позиції економічної природи при створенні та комерціалізації вартість майнових прав інтелектуальної власності враховується сукупність витрат, які пов'язані з розробкою, адаптацією, підтримкою на відповідному рівні ОПІВ. Вартість прав на придбання або продаж прав інтелектуальної власності враховує лише ціну придбання або продаж з урахуванням прибутку (рентабельності) і податкових відрахувань, що входить до структури ціни майнових прав інтелектуальної власності в процесі її комерціалізації. При цьому слід підкреслити, що механізм формування вартості ОПІВ в процесі залучення їх у господарський оборот, зокрема в процесі придбання та їх використання, пов'язують з методами оцінки майна та майнових прав, які залежать від природи походження ОПІВ та завдання, які вирішує продавець/покупець, виходячи зі своєї стратегії та тактики на ринку. Одночасно, слід враховувати «унікальність» самого ОПІВ, як товару, який пов'язаний залежністю вартості ОПІВ з особливостями об'єкта, до якого

пристосовується (прив'язується) ОПІВ (впровадження, використання, передача в лізинг тощо).

Конкретність, адресність використання ОПІВ відтворюється в розрахунку вартості інноваційного продукту/інноваційної продукції, яка враховує результат економічної оцінки з урахуванням досягнутого економічного ефекту, що свідчить про присутність об'єктного підходу до капіталізації. Ця особливість ОПІВ спрощує механізм сприйняття визначення вартості (ціни) ОПІВ, та одночасно вказує на його складність, вибірковість, оригінальність. У цьому випадку ОПІВ набуває ознаки товару, на який поширюється механізм комерціалізації, господарської діяльності, системи стандартизації та механізм ціноутворення і оподаткування відповідно до чинного законодавства України.

З позиції зазначеного, за економічним змістом використовується нове поняття, яким нами визначено – *капіталізація майнових прав інтелектуальної власності, що є вартість майнових права інтелектуальної власності в процесі створення, використання та комерціалізації, спрямованої на отримання прибутку (доданої вартості)*. Це є динамічна змінна вартості активів (валового нагромадження основного капіталу) та їх складової нематеріальних активів (вартість продуктів інтелектуальної власності у фактичних цінах), яка відтворює ринкову капіталізацію активів суб'єктів господарювання. Щодо інноваційної діяльності, то вона пов'язана з напрямом створення, придбання або продажу (комерціалізації) майнових прав інтелектуальної власності, де враховується як ціна придбання або продажу з урахуванням прибутку рентабельності. Саме на цій стадії з'являються вартість продукту інтелектуальної власності, яка пов'язана з витратами на інновації.

З позиції зазначеного, це економічно характеризується новим поняттям, яким нами визначено – *реальна капіталізація майнових прав інтелектуальної власності, як перетворення вартості майнових прав інтелектуальної власності (нематеріальних активів) у господарському обігу в інноваційний продукт в науковій сфері або інноваційну продукцію в виробничій сфері*

діяльності або в нову цінність як джерело зростання цієї вартості. При цьому слід зауважити ризики при визначені ціни на інноваційний продукт/інноваційну продукцію або нову створювану цінність, де на ринку здійснюється остаточне її формування.

Важливо зазначити, що вартість інноваційного продукту/інноваційної продукції в єдності всіх її складових у грошовому вимірі, яка приносить продавцю додаткову вартість (прибуток) в процесі реальної комерціалізації. При цьому слід враховувати економічну природу ціни (вартості), яка набуває таких конкретних форм, як монопольно висока, монопольно низька тощо, які водночас є сучасними перетвореними формами власності. Коли пропозиція і платоспроможний попит збігаються, встановлюється ціна рівноваги, в якій немає відхилення ціни товару від його вартості, а гранична корисність товару, що вільно відтворюється, прямо пропорційна їх трудовим та інтелектуальними витратами поєднаними з використанням майнових прав. Водночас для процесу ціноутворення визначальну роль відіграє не її гранична корисність, а сама корисність. Така ринкова ціна – результат діалектичної взаємодії суспільно необхідних витрат виробництва інноваційного продукту/ інноваційної продукції поєднаними з витратами використання майнових прав інтелектуальної власності та платоспроможного попиту населення, структури суспільних потреб. Саме тому з'являється феномен, коли реальна частка нематеріальних активів в формуванні загальної вартості інноваційного підприємства <u>є в рази заниженою, аніж реальна вартість його активів</u>, особливо при його продажу на аукціоні, що розглядається як джерело реальної капіталізації майнових прав інтелектуальної власності. Тобто вартість продуктів нематеріальних активів частіше занижена, що, на наш погляд, підтверджується відношенням вартості продуктів інтелектуальної власності на одиницю витрат на інновації (табл.1). Так, на одиницю витрат на інновацій у 2020 році приходилось 1,68 грн. вартості продуктів інтелектуальної власності проти 1,14 грн. у 2010 році. У той же час на одиницю валового нагромадження основного капіталу у 2020 році приходилось 0,043 грн. проти

0,049 грн. у 2010 р. Звернемо увагу, зростання валового нагромадження основного капіталу у 2020 р. у порівнянні з 2010 р. становило 3,1 рази. а також зростання вартості продуктів інтелектуальної власності у 2020 р. у порівнянні з 2010 р. становило 2,6 рази. Наведені показники показують динаміку слабкої віддачі витрат на інновації та суттєве обезцінення вартості продуктів інтелектуальної власності на одиницю валового нагромадження основного капіталу за 2010-2020 роки. Одночасно, ці показники підтверджують присутність ознак заниження вартості продуктів інтелектуальної власності, що потребує відповідного дослідження реальної оцінки та факторів, які впливають на цей процес.

У порівнянні з за кордоном, то в одній тільки корпорації Airbus цей показник становить 11 млрд. євро [3, с. 30]. У розвинутих країнах частка нематеріальних активів становить 30-35 % загальної капіталізації країни, а в окремих компаніях сягає 70 % [4, с. 104]. Якщо прослідкувати історичний ланцюг співвідношення між матеріальними і нематеріальними активами, зазначає Чугрій Н.А., то слід відмітити, що з часом таке співвідношення стає нерівним та йде на збільшення – на користь нематеріальних активів відповідно. Це підтверджують статистичні дані країн Європи: в 1978 році 80:20%, в 1988 – 54:46%, в 1998 – 26:74%, в 2016 – 7:93% на користь нематеріальних активів [5, с. 31], що свідчить про присутність процесного підходу до капіталізації. У той же час в Україні на частку нематеріальних активів припадає в середньому 1% майна вітчизняних підприємств.

Підсумовуючи зазначимо, що показник реальна капіталізація майнових прав інтелектуальної власності, як показних характеризуючий перетворення вартості майнових прав інтелектуальної власності (нематеріальних активів) у господарському обігу в інноваційний продукт в науковій сфері або інноваційну продукцію в виробничій сфері діяльності або в нову цінність як джерело зростання цієї вартості може використовуватись як показник ефективності майнових прав інтелектуальної власності. Розгляд реальної капіталізації майнових прав інтелектуальної власності понад десятирічний

період свідчить про неефективну віддачу витрат на інновації та суттєве обезцінення вартості продуктів інтелектуальної власності на одиницю валового нагромадження основного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів.. - URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ vvp/ kkv_vvp/kkv _vvp u/vn_ok0418_u.htm

2. Держстат України, 1998-2020. Дата останньої модифікації: 21.04.2020. – URL: https://www.google.com /search?q= %D0%94% D0%B5%

3. Гунина, Е. Н. Роль нематериальных активов в стоимости предприятия / Е. Н. Гунина, А. А. Казаков // Международный научно-исследовательский журнал. – 2015. – № 8 -1(39). С. 30 -32.

4. Єршова Г.В. Нематеріальні активи промислових підприємств України. Фінанси України. 2011. № 11. С. 104 -112.

5. Чугрій Н.А. Роль нематеріальних активів у капіталізації вартості підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні реалі. Проблеми системного підходу в економіці. Випуск № 5(67), 2018. с 204 -2010 .– URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_67_2018_ukr/34.pdf

Войтко С. В.,
д.е.н., професор
завідувач кафедри міжнародної економіки ФММ
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УДК 346.21+347.23

ІНДЕКСИ DOING BUSINESS І РЕЄСТРАЦІЯ ВЛАСНОСТІ

INDEXES OF DOING BUSINESS AND PROPERTY REGISTRATION

Розглянуто основні положення Doing Business. Основну увагу приділено регулюванню підприємницької діяльності та захисту прав власності. Окреслено сфери бізнесу для Doing Business. Зазначені спільні та відмінні риси для індексів Doing Business. Проаналізовані лідери та аутсайдери рейтингу Doing Business. Наведено основний принцип Doing Business. Значну увагу приділено місця України у рейтингу легкості ведення бізнесу. Розглянуто деякі індекси для української економіки. Надано рекомендації стосовно розвитку України після перемоги над російським агресором.

Ключові слова: *рейтинг Doing Business, реєстрація власності, економіка.*

The main provisions of Doing Business are considered. The main attention is paid to the regulation of business activity and protection of property rights. Business areas for Doing Business are outlined. Common and distinctive features of the Doing Business indices are indicated. The leaders and outsiders of the Doing Business rating are analyzed. The main principle of Doing Business is given. Considerable attention was paid to Ukraine's place in the rating of ease of doing business. Some indices for the Ukrainian economy are considered. Recommendations are given regarding the development of Ukraine after the victory over the Russian aggressor.

Keywords: *Doing Business rating, property registration, economy.*

Doing Business вже 17 разів здійснив щорічні дослідження, у яких проаналізовано нормативні акти, що сприяють підприємницькій діяльності або її стримують. Ці дослідження відображають кількісні показники

регулювання підприємницької діяльності та захисту прав власності. Горизонт цих досліджень досить широкий, вивчаються дані з 190 економік. Інформацію для цього дослідження запозичено в джерелі [1].

Doing Business [2] охоплює правила, що стосуються 12 сфер бізнесу: 1) відкриття бізнесу; 2) отримання дозволів на будівництво; 3) отримання електроенергії; 4) реєстрація власності; 5) отримання кредиту; 6) захист прав міноритарних інвесторів; 7) сплата податків; 8) транскордонна торгівля; 9) виконання контрактів; 10) вирішення проблем неплатоспроможності; 11) працевлаштування працівників; 12) укладання контрактів з державними органами.

У загальному випадку Doing Business у числовому значенні вимірює процеси реєстрації бізнесу, отримання дозволів, передачу власності, кредитування, захисту інвесторів, оподаткування, міжнародної торгівлі тощо.

Відзначимо, що економіки країн, які отримали високі бали за легкістю ведення бізнесу, мають спільні риси, наприклад, розширене використання електронних систем.

Так, усі ТОП-20 економік мають онлайн реєстрацію бізнесу, наявні електронні платформи подання податкових декларацій, дозволяються онлайн-процедури передачі власності. З іншої сторони, для 50 економік з нижнього рівня рейтингу потрібно у шість разів більше часу для відкриття бізнесу, ніж у ТОП-20. Так, передача власності в ТОП-20 економіках потребує менше двох тижнів у противагу трьом місяцям для 50 країн з нижчої частини рейтингу з Doing Business. Відзначимо, що у докарантинний період, а саме у 2018/2019 роках 24 економіки підвищили рівень ефективності передачі власності та покращили якість адміністрування. Ці покращення стосувалися реформ реєстрації власності, підвищення прозорості, зростання надійності інфраструктури, зниження податків і зборів.

Наведемо декілька прикладів. Найбільше покращень відбулося у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Так, Катар створив «єдине вікно», при цьому скасувавши п’ять процедур і скоротивши тривалість передачі власності

до 11 днів. Бразилія та Еквадор запровадили свої електронні системи передачі власності.

Основний принцип Doing Business полягає у тому, що економічна діяльність отримує вигоди від дотримування чітких правил, які надають змогу здійснювати вільний обмін між суб'єктами виробничо-комерційної діяльності, встановлювати міцні права власності, сприяти вирішенню комерційних суперечок, забезпечувати партнерам захист. Загалом, показники Doing Business надають можливість кількісно аналізувати для різних країн складові регулювання бізнес-відносин, отримання дозволів і кредиту, захисту інвесторів, оподаткування тощо.

Наведемо найкращі практики. Так, у Грузії, Норвегії та Португалії є тільки одна процедура (в окремих країнах може бути до 13 процедур). У Катарі та у Грузії тривалість оформлення – одна доба (існують випадки у деяких країнах, коли ці процедури займають 210 днів). До того ж у Саудівській Аравії взагалі відсутня сплата зборів за ці процедури, проте в деяких країнах відсоток зборів складає до 15 %.

Стосовно України. Рейтинг легкості ведення бізнесу на 64 позиції при значенні 70,2 зі 100. Україна спростила процедуру отримання дозволів на будівництво, скасувавши вимогу наймати зовнішнього експерта та запровадивши систему онлайн-реєстрації. Також Україна спростила реєстрацію власності, підвищивши прозорість системи управління земельними ресурсами.

Ось ще декілька значень з Doing Business для України. Відкриття бізнесу – 61 позиція у рейтингу. Стосовно легкості відкриття бізнесу – 91,1 балів зі 100 (у 2020 році було 6 процедур). Реєстрація власності – 61 місце у рейтингу (71,3 балів). Отримання кредиту відносно легке було 37 місце (75,0 балів) при індексі кредитної інформації 7 балів з 8. Індекс володіння та контролю 6,0 з 7,0. Сплата податків 65 місце у рейтингу при 78,1 балів. При цьому загальна ставка податків і внесків 45,2 % становила від прибутку. Була у 2020 році й

оцінка міжнародної торгівлі 80,1 зі 100, забезпечення виконання контрактів на 63 позиції (63,6 бали зі 100).

Зазначені показники значною мірою були досягнуті завдяки використанню технологій Індустрії 3.0 та Індустрії 4.0 для забезпечення цифрової екосистеми та підтримки цифрових інновацій. Індикатори Doing Business були у 2020 році на більш-менш належному рівні для України та є такими, що можуть зростати у післявоєнний час. Тут виникають питання про те, на що саме слід звернути увагу керівництву держави. Можливо доцільно урядом встановлювати обсяги до мінімального капіталу для нових підприємств, що мають намір інвестувати, а можливо підвищити рівень ефективності податкового адміністрування шляхом продовження впровадження новітніх технологій для фіскальної сфери країни. Післявоєнне відновлення потребуватиме розвитку стартапів і технологічних інкубаторів. Важливе місце матиме фінансова підтримка для підприємців, що розвивають високотехнологічні сфери діяльності. Підтримкою можуть займатися науково-дослідницькі центри, додатковим джерелом фінансування може стати державно-приватне партнерство. Зазначимо про те, що у короткостроковій перспективі після нашої перемоги уряд не матиме можливості суттєво впливати на підтримку підприємництва. Проте, виплати репарацій, контрибуцій та компенсацій російською федерацією нададуть можливість спрямовувати значні кошти для розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Doing Business (2023). Comparing Business Regulation in 190 Economies. World Bank. 149 p. URL: https://openknowledge.worldbank.org/

2. Doing Business (2023) Doing Business Report 2004–2020. URL: https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness

Голубенко І. І.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри інтелектуальної власності
та приватного права,
Національного технічного університету України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УДК 347.782

ПРАВОВІ АСПЕКТИ МОЖЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА КАРТИНИ СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

LEGAL ASPECTS OF THE POSSIBILITY OF REGISTERING COPYRIGHT FOR PAINTINGS CREATED BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Із зростанням застосування штучного інтелекту в різних сферах життя, з'явилися питання про правовий статус творів, створених за допомогою цієї технології. Особливо це стосується творів мистецтва, створених за допомогою генеративних мистецьких алгоритмів, таких як глибинні нейронні мережі. Коли мова йде про права інтелектуальної власності на такі твори, перше, що необхідно визначити, це питання авторства. Зазвичай, автором твору вважається фізична особа, яка створила твір. Однак, у випадку, коли мистецтво було створено за допомогою алгоритмів, авторство може бути складнішим питанням. Щоб картину можна було визнати авторським твором, вона має бути створена людиною з наявною оригінальною творчою концепцією. У випадку картин, створених штучним інтелектом, така оригінальна концепція може бути відсутня, що ускладнює питання реєстрації права на такий твір.

Ключові слова: *sui generis, штучний інтелект, авторське право, реєстрація, картина, твір мистецтва, об'єкт.*

With the increasing use of artificial intelligence in various spheres of life, questions have arisen about the legal status of works created using this technology. This is particularly relevant for works of art created using generative artistic algorithms, such as deep neural networks. When it comes to intellectual property rights for such works, the first thing that needs to be determined is the question of authorship. Typically, the author of a work is considered to be the physical person who created it. However, in the case of art created using algorithms, authorship may be a more complex issue. In order for a painting to be recognized as an author's work, it must be created by a person with an original creative concept. In the case of paintings created by artificial intelligence, such an original concept may be absent, which complicates the question of registering the rights to such a work.

Keywords: *sui generis, artificial intelligence, copyright, registration, painting, work of art, object.*

У міжнародних договорах та конвенціях, що стосуються авторського права, термін «картина» зазвичай використовується як один з видів творів мистецтва, на які може бути надано авторське право. Наприклад, Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів визначає твори мистецтва як оригінальні твори, утворені у будь-якій формі, незалежно від виразу (живопис, малюнок, гравюра, скульптура, твори прикладного мистецтва та інші) [1]. Згідно з Бернською конвенцією, авторство на картину, як і на будь-який інший художній твір, належить її творцю, тобто людині, яка створила твір. Конвенція визнає автором людину, яка створила твір, має творчу ініціативу та зробила особистий внесок у створення твору. У випадку, коли картина була створена штучним інтелектом без участі людини, то вона не може бути визнана авторським твором за Бернською конвенцією. Отже, загальна тенденція міжнародних договорів та конвенцій полягає в тому, що картини розглядаються як один з видів творів мистецтва, на які може бути надано авторське право.

Закон України Про авторське право і суміжні права, який був прийнятий в кінці 2022 року та є новою базою законодавчого регулювання, визначає поняття картини через твір образотворчого мистецтва, також вищевказаний закон поширює сферу своєї дії на суб'єктів права особливого роду (sui generis) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою. Так відповідно у статті 33 визначено, що результат роботи штучного інтелекту підпадає під правове регулювання як неоригінальний об’єкт, згенерований комп’ютерною програмою, що охороняється правом особливого роду (sui generis). Такі права особливого роду починають діяти з моменту, коли комп’ютерна програма згенерувала результат, а їхній строк чинності спливає через 25 років з цього моменту [2].

Картина може бути визнана авторським твором, якщо вона відповідає певним критеріям, встановленим законодавством про авторське право. В основному, щоб картина була визнана авторським твором, вона має бути створена людиною, мати певний рівень оригінальності та творчості, а також бути вираженням інтелектуальної праці автора.

Наразі, питання про те, чи можна реєструвати права інтелектуальної власності на картини, створені штучним інтелектом, є менш чітким, оскільки ці твори не завжди відповідають вимогам, які встановлені для отримання права на авторське право. Наприклад, зазвичай для того, щоб картину можна було визнати авторським твором, вона має бути створена людиною з наявною оригінальною творчою концепцією. У випадку картин, створених штучним інтелектом, така оригінальна концепція може бути відсутня, що ускладнює питання реєстрації права на такий твір. Реєстрація авторського права на твір образотворчого мистецтва, створеного штучним інтелектом, може бути складним питанням через відсутність чіткої концепції авторства. Зазвичай, для реєстрації авторського права на твір мистецтва необхідно мати іменованого автора, який є фізичною особою і може підтвердити своє авторство. Також виникають питання пов’язані з тим, що штучний інтелект може бути здатний

створювати твори без участі людини взагалі. Тож відсутнє поняття авторства в звичайному для нас розумінні.

Проте, якщо людина бере участь у створенні картини, наприклад, встановлюючи параметри алгоритму, за допомогою якого створюється картина, або вносячи корективи до результату, отриманого штучним інтелектом, то ця картина може бути визнана авторським твором. Однак, у такому випадку можуть виникнути складнощі з доказуванням авторства та реєстрацією прав на авторський твір, тому що виникне питання про те, який внесок у створення твору зробила людина, а який - штучний інтелект. Це передбачено у статті 33 закону України Про авторське право та суміжні права, в якій зазначається, що твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою.

В останні роки були гучні випадки щодо права інтелектуальної власності на картини створені штучним інтелектом. Одним з найвідоміших прикладів є випадок з «The Next Rembrandt» - картини, яка була створена за допомогою алгоритмів машинного навчання, що аналізували десятки творів художника Рембрандта, і в результаті була створена картина, яка виглядає, як твір самого Рембрандта. Цю картину було представлено на виставці в Амстердамі в 2016 році [3].

Інший приклад - це «Edmond de Belamy», картина створена повністю за допомогою штучного інтелекту. Картину створили французькі артисти-програмісти колективу «Obvious». Картина була визнана та підписана як твір створений художницею Лаурою Шапелен за допомогою штучного інтелекту. На картині зображений чоловік з чорною краваткою, який ніколи не існував в реальному житті, але був створений нейромережею, що вивчила стилі художників. Вона була продана на аукціоні Christie's в Нью-Йорку за $432 500 у жовтні 2018 року [4].

Цікавим для розгляду є рішення Бюро авторських прав США (USCO) яке заявило, що зображення, створені штучним інтелектом, не підлягають

захисту відповідно до чинного законодавства про авторське право, оскільки вони «не є продуктом авторства людини». Рішення USCO було прийнято після перегляду авторських прав на графічний роман «Світанкова зоря». За даними офісу, захист авторських прав був наданий автору книги Крістіні Каштановій помилково, оскільки оригінальні авторські права включали всі зображення в книзі, які були згенеровані за допомогою програмного забезпечення Midjourney AI. Хоча зображення не можуть бути захищені авторським правом, USCO заявила, що Каштанова може захищати авторські права на частини книги, які вона написала, і на те, як зображення, згенеровані штучним інтелектом, розташовані на сторінці. Виникає питання чому взагалі було надано авторське право. За даними USCO, в оригінальній заявці Каштанова не розкрила, що обкладинка книги була створена за допомогою Midjourny. Офіс дізнався про використання штучного інтелекту лише з пізніших публікацій у соціальних мережах, опублікованих Каштановою для просування книги. Після відкриття USCO написала автору та повідомила, що їй потрібно буде надати додаткову інформацію, щоб уникнути повного скасування авторських прав. Після того, як Каштанова надала запитувану інформацію в письмовій формі, USCO скасувала оригінальний захист і видала нове авторське право, яке охоплює лише текст і компонування зображень, а не самі зображення [5].

Варто зазначити, випадки реєстрації права інтелектуальної власності на твори, створені штучним інтелектом, ще не є повсякденними і залишаються предметом дискусії щодо їх правового статусу. Більшість правових систем не передбачають права на авторство для створених інтелектом творів, тому це питання потребує додаткового вивчення та розробки законодавчих та конвекційних норм державами та міжнародними організаціями. На сьогоднішній день, більшість країн мають законодавчі акти, які визнають авторські права на твори, тільки створені людьми. Можливо щоб усе було зрозуміліше в майбутньому, потрібно встановити конкретний стандарт того, скільки людського внеску потрібно, щоб щось було «продуктом авторства

людини», але з прийняттям факту застосуванням технологій штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 29.03.2023).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t222811 (дата звернення: 29.03.2023).
3. New Rembrandt' to be unveiled in Amsterdam - The Guardian, 05.04 2016. URL: https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/apr/05/new-rembrandt-to-be-unveiled-in-amsterdam (дата звернення: 29.03.2023).
4. Art-official intelligence: the curious case of Edmond de Belamy, by Olivia Hick, 01.03.2019. URL: https://isismagazine.org.uk/2019/03/art-ificial-intelligence-the-curious-case-of-edmond-de-belamy/ (дата звернення: 29.03.2023).
5. U.S. Copyright Office Says AI-Generated Images Do Not Qualify For Copyright Protection, by Jamie Lang 02.28.2023. URL: https://www.cartoonbrew.com/law/midjourney-ai-images-us-copyright-office-226437.html (дата звернення: 29.03.2023).

Горбачук В. М.,
завідувач відділу інтелектуальних інформаційних технологій, д.ф.-м.н., с.н.с,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Гавриленко С. О.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Голоцуков Г. В.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

Пустовойт М. М.,
науковий співробітник відділу інтелектуальних інформаційних технологій,
Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України

УДК 519.8

АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СПІВРОБІТНИКА ПІДРОЗДІЛУ З ПИТАНЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В НАН УКРАЇНИ

THE AUTOMATED WORKPLACE FOR AN EMPLOYEE OF THE DIVISION ON TECHNOLOGY TRANSFER IN THE NAS OF UKRAINE

Відділ інтелектуальних інформаційних технологій Інституту кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України, у співробітництві з Центром досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій (ЦДІВТТ) НАН України, розробив автоматизоване робоче місце (АРМ) співробітника підрозділу з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності (СП ПТТІДІВ) наукової установи (НУ) НАН України. Розпорядженням Президії НАН України «Про першу чергу

впровадження в НАН України Підсистеми ведення реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності [ОПІВ] Розподіленої інформаційної технології підтримки науково-організаційної діяльності НАН України» від 23.04.2019 № 272 введено в експлуатацію відповідну Підсистему – частину Розподіленої інформаційної технології (РІТ) підтримки науково-організаційної діяльності (НОД) НАН України, яка експлуатується десятками тисяч користувачів з 2015 р. у режимі реального часу.

Ключові слова: *реєстр, автоматизоване робоче місце, трансфер технологій.*

The Department of Intelligent Information Technologies of the V.M.Glushkov Institute of Cybernetics of the National Academy of Sciences (NAS) of Ukraine, in cooperation with the Centre for Intellectual Property Studies and Technology Transfer of the NAS of Ukraine, developed the automated workplace for an employee of the division on technology transfer, innovation activity and intellectual property of the research institution of the NAS of Ukraine. Decree of the Presidium of the NAS of Ukraine «On the first stage of implementation in the National Academy of Sciences of Ukraine of the Subsystem for maintaining the register of objects of intellectual property rights of the Distributed Information Technology to support the research and organizational activities of the NAS of Ukraine» of April 23, 2019 No. 272 put into operation the corresponding Subsystem – part of the Distributed Information Technology to support the research and organizational activities of the NAS of Ukraine, which has been operated by tens of thousands of users since 2015 in a real-time mode.

Keywords: *register, automated workplace, technology transfer.*

Підсистема ведення (ПВ) реєстру ОПІВ (РОПІВ) РІТ НОД НАН України призначена для інформаційної підтримки одного із завдань НОД − створення і використання винаходів, комп'ютерних програм та інших ОПІВ, ноу-хау, патентної охорони науково-технічних результатів з підвищенням рівня їх

комерціалізації, забезпечення проведення актуальних наукових досліджень (НД) в НАН України.

Винаходи та інші результати виконання НД у ПВ РОПІВ РІТ НОД НАН України вважаються офіційно зареєстрованими ОПІВ. РОПІВ зберігає певні дані про ОПІВ і є важливим інформаційним ресурсом РІТ НОД НАН України. ПВ РОПІВ автоматизує роботу з РОПІВ, суттєво спрощуючи накопичення інформації про ОПІВ, а також здійснення пошуку, аналізу і використання даних РОПІВ. ПВ РОПІВ забезпечує виконання технологічних процедур над електронними документами (ЕД) з даними про ОПІВ (ЕД ОПІВ).

Ці процедури виконують такі групи користувачів (суб'єктів ПВ РОПІВ):

СП ПТТІДІВ НУ НАН України;

учені секретарі НУ НАН України та фахівці їх служб, уповноважені щодо підтримки ведення РОПІВ;

співробітники Президії НАН України, уповноважені щодо підтримки ведення РОПІВ;

співробітники ЦДІВТТ НАН України.

Суб'єкт ПВ РОПІВ має бути також суб'єктом РІТ НОД НАН України. Кожному з них надається певна роль (ролі) відповідно до посадових обов'язків у ПВ РОПІВ РІТ НОД НАН України.

ПВ РОПІВ забезпечує підтримку роботи користувачів з картками ОПІВ НУ НАН України, що містять (вхідну або первинну) інформацію з документів за актуальними законодавчими, розпорядчими та нормативно-правовими актами, зокрема:

1) повідомленнями про подання заявок на створення ОПІВ;

2) заявками на реєстрацію ОПІВ;

3) відомостями щодо охоронного документу (патенту, свідоцтва), авторського права тощо;

4) відомостями щодо бухгалтерського обліку нематеріальних активів;

5) відомостями про договірні відносини з творцями (винахідниками, авторами) ОПІВ;

6) іншими відомостями (заявами та рішеннями щодо видачі охоронних документів, створення та використання ОПІВ).

АРМ СП ПТТІДІВ НУ у складі ПВ РОПІВ РІТ НОД НАН України призначене для роботи з вхідними (первинними, похідними) документами щодо ОПІВ НУ НАН України для отримання вихідних (звітних) ЕД [1]. Користувач цього АРМ виконує технологічні процедури створення картки ОПІВ і внесення в неї інформації за 1)−6), наповнюючи первинний ЕД щодо ОПІВ НУ.

Вхідні (первинні) документи ПВ РОПІВ включають форми (відповідно до наказу Держкомстату України «Про затвердження форм первинної облікової документації з обліку об’єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій) та Інструкції щодо їх заповнення» від 10.08.2004 № 469 (із змінами від 01.11.2005 № 342)):

форма № ІВ-1 «Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані в Україні»;

форма № ІВ-2 «Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані до компетентних органів іноземних держав»;

форма № ІВ-3 «Журнал реєстрації використаних винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографії) інтегральних мікросхем».

На сьогодні ПВ РОПІВ РІТ НОД НАН України забезпечує звітні дані кожної НУ НАН України зі створення, охорони та використання ОПІВ та про договори на використання ОПІВ за формами [2]:

форма VII-1 «Результати винахідницької роботи, створення та використання ОПІВ у звітному році» з інформацією за кожною бюджетною програмою;

форма VII-2 «Договори на використання ОПІВ» з інформацією про суми надходжень коштів за кожним договором у звітному році, у тому числі суми роялті за використання ОПІВ, отримані у звітному році;

форма VII-3 «Заявки на реєстрацію ОПІВ»;

форма VII-4 «Державна реєстрація ОПІВ»;

форма VII-5 «Дані щодо обліку нематеріальних активів»;

форма VII-6 «Дані щодо виплати винагороди винахідникам, авторам у звітному році за використання ОПІВ»;

форма VII-7 «Працівники підрозділу з ПТТІДІВ» з переліком працівників підрозділу з ПТТІДІВ (з інформацією щодо працівника, на якого покладено функції виконання робіт з охорони ПІВ та трансферу технологій) та контактними даними;

форма VII-8 «Інформація про реєстрацію технологій та їх складових, що створені або придбані за рахунок бюджетних коштів».

При підготовці звітних даних беруться уваги роз’яснення щодо заповнення форм, оприлюднені у розділі Оголошення на сайті ПВ РОПІВ НАН України (http://www.nanu-patent.nas.gov.ua/).

Дані форм мають відповідати постановам Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер» від 04.12.2019 №1030, «Про затвердження Порядку і напрямів використання коштів, одержаних у результаті трансферу технологій, створених за рахунок коштів державного бюджету» від 22.04.2013 № 300, «Про затвердження Порядку здійснення контролю за виплатою винагороди авторам технологій та/або їх складових» від 22.05.2013 № 351, розпорядженню Президії НАН України «Про виплату винагороди авторам технологій та особам, які здійснюються їх трансфер» від 30.01.2020 № 69.

ПВ РОПІВ підтримує отримання звітних документів для ЦДІВТТ НАН України. Звітні форми з ОПІВ є вихідними ЕД ПВ РОПІВ, які автоматично створюються засобами Підсистеми.

Умовами функціонування АРМ СП ПТТІДІВ НУ є інтегрованість у РІТ НОД НАН України, що працює у середовищі корпоративної комп'ютерної мережі НАН України з використанням можливостей державного підприємства Науково-телекомунікаційний центр «Українська академічна і дослідницька мережа» (Ukrainian Academic and Research NETwork, UARNET, Уарнет; започаткований у 1992 р.), підпорядкованого Інституту фізики конденсованих систем НАН України (заснований у 1990 р.) [3]. Користувач отримує доступ до технологічних процедур у складі АРМ РІТ НОД за умови під'єднання його персонального комп'ютера до мережі Інтернет і реєстрації облікових даних користувача в середовищі РІТ НОД з визначенням його функціональної ролі (набору дій і процедур, які дозволено виконувати в рамках РІТ НОД НАН України). На комп'ютері користувача має працювати Інтернет-браузер, а також захист від комп'ютерних вірусів. Для перегляду та коригування вихідних документів РІТ НОД використовується MS Office (включно з програмами MS Word і MS Excel), який має функціонувати на комп'ютері користувача.

Проблемним для України питанням з охорони та комерціалізації ОПІВ є організація серійного виробництва (комерціалізації) високотехнологічної продукції, використовуючи як сучасні можливості міжнародного співробітництва, так і сучасні результати міжнародної конкуренції на світових ринках [4]. Очевидно, для цього ОПІВ України потребуватимуть зарубіжних доповнюючих ОПІВ, зокрема промислових зразків і корисних моделей, інфраструктури розвитку й експлуатації високотехнологічних продуктів [5].

Список використаних джерел:

1. Автоматизоване робоче місце співробітника підрозділу з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності наукової установи НАН України. Технологічна інструкція користувача. На 42 аркушах. Київ: Інститут кібернетики імені В.М.Глушкова НАН України, 2019.

2. Розпорядження Президії НАН України «Про підготовку звітів про діяльність наукових установ НАН України у 2022 році» від 22.11.2022 № 560.

3. Gorbachuk V., Gavrilenko S., Golotsukov G., Nikolenko D. To digital technologies of patent processing for development of critical products. *Information and Digital Technologies 2021* (June 22−24, 2021, Zilina, Slovakia), 2021. P. 137−147.

4. Горбачук В.М., Гавриленко С.О., Голоцуков Г.В. Розвиток інтелектуальної власності, індустріалізації та цифровізації. *Цифровізація економіки як фактор економічного зростання*. О.Л.Гальцова (ред.) Запоріжжя: Класичний приватний університет; Херсон: Гельветика, 2021. С. 24–43.

5. Горбачук В.М., Батіг Л.О., Симонов Д.І. Інноваційна поведінка на цифрових ринках. *Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави*. О.Л.Гальцова (ред.) Запоріжжя: Класичний приватний університет; Херсон: Гельветика, 2021. С. 219–238.

Даниленко Ю. А.,
Інститут сцинтиляційних матеріалів
Національної академії наук України

Грінченко Г. С.,
Українська інженерно-педагогічна академія

УДК 65.012:539.1.074.3

ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ПІД ЧАС ВІДБОРУ МАТЕРІАЛУ

ASSESSMENT OF INNOVATIVENESS DURING MATERIAL SELECTION

Різноманіття сучасних матеріалів не дозволяє швидко оцінити та відібрати потрібний матеріал, який би враховував необхідні характеристики та відповідав інноваційним параметрам. Метою статті є створення більш простого та точного способу оцінювання інноваційності матеріалу під час його відбору для виконання певної задачі.

Такий спосіб дозволить диференціювати значну кількість матеріалів, що використовують для будь-якої галузі та відібрати більш інноваційний для певного використання.

Ключові слова: *інноваційність, патент, оцінювання, відбір, матеріал.*

The diversity of modern materials makes it difficult to quickly assess and select the right material that would meet the required characteristics and meet innovative parameters. The purpose of the article is to create a simpler and more accurate method of evaluating the innovativeness of a material during its selection for a certain task.

This method will make it possible to differentiate a significant number of materials used for any industry and to select a more innovative one for a specific use.

Key words: *innovativeness, patent, evaluation, selection, material.*

Оцінка інноваційного потенціалу продукту чи матеріалу за допомогою патентів є досить поширеним і ефективним підходом до визначення ступеня

інноваційності, оскільки це є доказом того, що об’єкт оцінки є новим та неочевидним.

Також такий підхід у порівняні з іншими охоплює певну ділянку інноваційного процесу більш вузько, але найбільш глибоко завдяки вільному доступу до публічних реєстрів, високої гнучкості агрегування та масштабованості і диверсифікація сфер досліджень, для яких він використовується [1, с.31].

Патентні дані мають значні переваги, такі як простота використання, доступність даних і включення найсучасніших винаходів, разом з тим, процес відбору та прийняття рішень щодо застосування того чи іншого об'єкту оцінювання наразі немає чіткого алгоритму, включає складну систему оцінювання та має доволі значну похибку при обчисленнях. Так, наприклад, відомий спосіб оцінювання інноваційності [2, с.649] включає побудову графічних залежностей кількості патентів за роками для певної сцинтиляційної галузі та проведення оцінки інноваційності за побудованими залежностями, але такий спосіб є трудомістким та має значну похибку. Тому актуальним є розробка способу, який дозволить зробити відбір інноваційних матеріалів більш простішим.

Метою статті є створення більш простого та точного способу оцінювання інноваційності під час відбору для виконання певної задачі.

Оцінювання інноваційності сцинтиляційного матеріалу пропонується робити шляхом аналізу кількості патентів за останні 7-8 років графічно-аналітичним способом. Для проведення оцінювання попередньо необхідно зробити відбір методом синтезу 4-5 сцинтиляційних матеріалів, що відповідають сцинтиляційними характеристиками, що є визначальними для певної поставленої задачі використання. Для обраних сцинтиляційних матеріалів проводиться патентний пошук з метою визначення 3-5 власників, які мають більш ніж 4-5 патентів для кожного матеріалу. Для загальної кількості патентів проводять оцінку інноваційності шляхом побудови

графічних залежностей кількості отриманих патентів за останні 7-8 років та методом порівняння кожного матеріалу один з одним роблять відбір найбільш інноваційного матеріалу.

Збільшення кількості сцинтиляційних матеріалів за потрібними сцинтиляційними характеристиками призводить до збільшення трудомісткості способу, але не буде мати суттєвого впливу на загальне оцінювання інноваційності. Відбір тільки власників, що мають більш ніж 4-5 патентів дозволяє відібрати найбільш великих власників, що робить процес менш трудомістким, та дає можливість відсіяти незначні компанії, які суттєво не впливають на розвиток інноваційних технологій.

Відбір 3-5 власників патентів, які мають більш ніж 5 патентів, дозволяє зменшити похибку відбору за рахунок того, що будуть враховані найбільші компанії, які мають вплив на світовий ринок та представляють загальну тенденцію розвитку інновацій. Зменшення кількості патентів та розширення списку компаній, включаючи невеликі, що мають менше 4 патентів, є недоцільним у зв’язку зі збільшення трудомісткості при оцінюванні при відсутності суттєвого впливу ступінь інноваційності матеріалу.

Відбір патентів за останні 7-8 років дозволяє охопити період часу, який є найбільш інформативним та містить найбільш сучасні патенти.

Побудова графічних залежностей загальної кількості патентів за кожним матеріалом дозволяє порівняти обрані матеріали та відібрати ті, що мають найкращі показники.

Цей метод було випробуване на відборі сцинтиляційного матеріалу для однофотонного емісійного комп'ютерного томографу (SPECT). Відомо, що використання у SPECT застосовують СМ з високим світловим виходом, щоб забезпечити значну чутливість приладу та високі просторове та енергетичне розділення. Для цього попередньо відбирають СМ, які відповідають зазначеним технічним характеристикам: NaI(Tl), CsI(Tl), $LaCl_3$:Ce, $LaBr_3$:Ce, $Gd_3Al_2Ga_3O_{12}$:Ce (GaGG:Ce), Lu2SiO5: Ce (LYSO:Ce), GSO, $LuAlO_3$:Ce,

$LuAlO_3$:Ce, LuAG:Ce. За допомогою спеціальної пошукової патентної бази Lens.org знаходять найбільш вагомих власників за кількістю патентів за цими матеріалами та відбирають п'ять СМ, що мають більш ніж 5 патентів за кожним матеріалом. Для подальшої роботи вибирають наступні матеріали: NaI(Tl), CsI(Tl), $LaCl_3$:Ce, $LaBr_3$:Ce, Lu_2SiO5:Ce (LYSO:Ce) та підраховують кількість патентів, отриманих за останні вісім років відібраними компаніями, а саме з 2015 по 2022 роки. У якості прикладу, дані для NaI(Tl) наведені у Таблиці 1.

Таблиця 1 — Кількість патентів за роками, отриманих відібраними компаніями.

Матеріал-NaI(Tl)	Компанії						Разом
	1	2	3	4	5	6	
Роки	Protom International Holding Corporation	Koninklijke Philips Nv	Biosensors International Group LTD	Radiation Monitoring Devices INC	Spectrum Dynamics LLC	Spectrum Dynamics Medical Limited	
2015	0	2	1	4	1	1	9
2016	2	6	1	0	1	1	11
2017	10	5	0	0	0	0	15
2018	10	3	3	1	3	3	25
2019	9	7	0	0	0	0	16
2020	13	1	0	0	0	0	14
2021	10	0	0	0	0	0	10
2022	1	0	0	0	0	0	1

За отриманими даними будують графічні залежності (рис.1). Згідно Рис.1 можна бачити, що для обраного призначення пик приходиться на 2018 рік для кожного матеріалу та відібрані матеріали практично знаходяться на одному рівні. Але більш інноваційними вважають — LYSO:Ce та $LaBr_3$:Ce, які мають найкращі дані. На Рис.1 наведено графік залежності по осі X — роки, по осі Y — кількість патентів, отриманих сумарно власниками за кожним СМ, де де фіолетова лінія — для $LaCl_3$:Ce, зелена — CsI(Tl), блакитна — NaI(Tl), сіра — LYSO:Ce, жовта — $LaBr_3$:Ce.

Рисунок 1 - Графічні залежності для кожного відібраного матеріалу.

Решту матеріалів вважають такими, що не відповідають встановленим критерію, тобто власників, що мають більш ніж 5 патентів менш ніж 4, наприклад:

LuYAP:Ce — Radiation Monitoring Devices INC — 2 та менш тощо.

Такий відбір матеріалу дозволить прийняти обґрунтоване рішення щодо відбору матеріалу для певного використання та уникнути зайвих помилок.

Такий спосіб оцінювання інноваційності дозволяє диференціювати значну кількість матеріалів, що використовують для будь-якої галузі та відібрати більш інноваційний для певного використання.

Список використаних джерел:

1. Grzegorczyk, Tomasz & GŁOWIŃSKI, Robert. Patents as firm's innovativeness indicator: advantages and disadvantages. *Intercathedra* . 2016. Vol. 32/2. Pp. 30-34. URL:https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/20429/Patents%20as%20firm%20s%20innovativeness%20indicator%20advantages%20and%20disadvantages.pdf?sequence=1 (date of access: 11.04.2023).

2. Danylenko, Yu., Grinyov, B., Lyubynskiy, V., Mezerya, An., Trishch, R., Forecasting of scintillation equipment development for anticipatory standartization. *Functional Materials.* 2019. Vol. 26, no. 3. Pp. 648-655 URL: https://doi.org/10.15407/fm26.03.648 (date of access: 11.04.2023).

Капіца Ю. М.,
доктор юридичних наук,
директор Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України

УДК: 001.891:(347.44+347.77)

ПАКЕТ РЕКОМЕНДАЦІЙ ТА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ З ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ДОГОВОРАХ ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО /ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА РОЗРОБОК МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ, ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ

A PACKAGE OF RECOMMENDATIONS, CLAUSES AND MODEL CONTRACTS REGARDING THE IP RIGHTS FOR THE RESEARCH AND DEVELOPMENT COLLABORATION/CONTRACT AGREEMENTS BETWEEN RESEARCH ORGANISATIONS, UNIVERSITIES AND FIRMS

На підставі дослідження законодавства та практики в ЄС, державах-членах ЄС, США, України, здійсненого в НАН України, розроблено пакет рекомендацій, модельних договорів, застережень щодо врегулювання питань охорони прав інтелектуальної власності у договорах з досліджень та розробок (ДР), що відображає практику ЄС та держав-членів ЄС з укладання договорів ДР науковими установами та ЗВО. Пакет рекомендацій включає: варіанти застережень до договорів ДР з врегулювання прав ІВ для різних варіантів взаємовідносин наукових установ та підприємств, Посібник з використання Раніше створеної ІВ та Нової ІВ, рекомендації з укладання зовнішньоекономічних договорів ДР, врегулювання збереження результатів ДР у конфіденційності; охорони прав ІВ під час роботи українського дослідника за кордоном тощо.

Ключові слова: *договори на виконання досліджень та розробок, договори про співробітництво, охорона прав інтелектуальної власності, наукові установи наукові установи.*

On the basis of the study of legislation and practice in the EU, EU member states, the US and Ukraine, supported by the National Academy of Sciences of Ukraine, a package of recommendations, model contracts, clauses on the regulation of IP rights in research and development contracts (R&D) was developed, which reflects the practice of the EU and EU member states on the conclusion of R&D contracts by research institutions and universities. The package of recommendations includes: clauses on regulation of IP rights for various options for the relationship of research institutions and companies; a Guide to use of Previously created IP and New IP, recommendations for concluding foreign R&D contract; for keeping the results of R&D in confidentiality; for the protection of IP rights of Ukrainian visiting researcher working abroad, etc.

Keywords: *research and development contracts, collaboration agreements, protection of intellectual property, research organisations.*

З врахуванням інтеграції України в науковий простір Європейського Союзу та наближення законодавства у сфері науки та науково-технічної діяльності до законодавства ЄС Центром досліджень та трансферу технологій НАН України:

- було здійснено дослідження сучасної практики врегулювання питань створення, охорони, використання об’єктів права інтелектуальної власності, розподілу прав інтелектуальної власності у договорах на виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок та договорах про співробітництво з проведення наукових досліджень (договори ДР) наукових установ, закладів вищої освіти в Європейському Союзі, державах-членах ЄС (ФРН, Ірландія, Австрія, Франція, Данія, Швеція), Великої

Британії, США, Україні, країн ННД, практики Всесвітньої організації інтелектуальної власності;

- розроблені на підставі проведених досліджень пропозиції до змін законодавства з укладання договорів ДР та врегулювання прав ІВ у договорах;

- розроблено пакет рекомендацій, застережень щодо врегулювання прав інтелектуальної власності (далі - ІВ) для договорів про співробітництво /виконання досліджень та розробок між українськими науковими установами, університетами та національними та іноземними організаціями та підприємствами [1].

Пакет документів враховує Рекомендації Європейської комісії «Щодо управління правами інтелектуальної власності в діяльності з трансферу знань та Кодекс практики для університетів та інших державних науково-дослідних організацій» [2], принципи охорони прав ІВ у модельних договорах Рамкових програм ЄС з досліджень та інновацій Горизонт 2020 та Горизонт Європа; положення модельних договорів, що розробляються міністерствами та агентствами у ФРН, Ірландії, Великій Британії, США, договорів університетів США та інших країн, рекомендацій ВОІВ [3].

У пропозиціях, зокрема, зазначається, що неврахування в Україні європейської сучасної практики охорони прав ІВ у договорах ДР призводить до недоотримання бюджетними науковими установами та ЗВО в Україні коштів за використання Раніше створеної ІВ в той час, коли застосування в державах-членах ЄС стандарту визначення Раніше створеної ІВ, що буде використовувати у дослідженнях, а також при комерціалізації їх результатів, забезпечує додаткове джерело коштів, які отримують наукові установи та університети в ЄС.

Зазначимо, що існуюча практика врегулювання відносин інтелектуальної власності у договорах ДР в наукових установах, ЗВО України переважно не відповідає міжнародній практиці та практиці держав-членів ЄС та США, договорам, які укладаються при реалізації проектів РП ЄС "Горизонт 2020" та "Горизонт Європа".

Пакет рекомендацій, модельних договорів, застережень включає:

1) Рекомендації з охорони, розподілу та використання прав інтелектуальної власності у договорах на виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок та договорах про співробітництво з проведення наукових досліджень, що укладаються науковими установами з національними та іноземними організаціями та підприємствами, що включає примірні договори на виконання ДР з національними підприємствами; іноземними організаціями, 8 варіантів застережень до договорів ДР з врегулювання охорони прав ІВ для різних варіантів взаємовідносин наукових установ та підприємств та організацій.

2) Посібник з використання Раніше створеної ІВ та Нової ІВ у договорах ДР, де розглядаються питання: використання Раніше створеної ІВ; створення та використання Нової ІВ; використання Нової ІВ, права на яку належать сторонам договору спільно; платежів за використання ОІВ; виплати винагороди винахідникам.

3) Рекомендації щодо особливостей укладання зовнішньоекономічних договорів з проведення досліджень та розробок

4) Рекомендації щодо врегулювання збереження результатів наукових досліджень у конфіденційності та використання конфіденційної інформації у договорах ДР

5) Рекомендації щодо врегулювання у договорах ДР умов відкритого доступу до результатів наукових досліджень

6) Рекомендації щодо охорони прав інтелектуальної власності під час виконання українськими науковими працівниками досліджень та розробок в наукових установах, закладах вищої освіти іноземних країн та іноземними науковими працівниками в наукових установах в Україні

7) Рекомендації з визначення ставок роялті при використанні об’єктів права інтелектуальної власності у договорах з проведення досліджень та розробок

Застереження. Застереження з врегулювання створення ОІВ, охорони прав ІВ, використання ОІВ у договорах ДР розроблені у вигляді додатків до договору ДР. Конкретний вид застереження наукова установа вибирає відповідно до рекомендацій та тих чи інших умов проведення ДР. Застереження включають:

1. Примірні застереження щодо врегулювання прав інтелектуальної власності у договорах ДР при отриманні контрагентом (далі - Організація) готового виробу, технології «під ключ», розроблених з використанням Раніше створеної ІВ Установи

2. Примірні застереження щодо врегулювання прав інтелектуальної власності у договорах ДР при адаптації Раніше створеної ІВ Установи в цілях використання Організацією для виробництва виробів, застосування технології, виконання робіт, надання послуг.

Варіант 1. Надання ліцензії на використання Раніше створеної ІВ Установи. Результати, що передаються, містять Раніше створену ІВ Установи

Варіант 2. Надання ліцензії на використання Раніше створеної ІВ та Нової ІВ Установи. Результати, що передаються, містять Раніше створену ІВ та Нову ІВ Установи

Варіант 3. Надання ліцензії на використання Раніше створеної ІВ та Нової ІВ Установи та на використання Нової ІВ, створеної спільно

3. Примірні застереження з врегулювання прав інтелектуальної власності у договорах ДР при використанні Нової ІВ Установи Організацією для виробництва виробів, застосування технології, виконання робіт, надання послуг. Раніше створена ІВ не використовується.

Варіант 1. Надання ліцензії на використання Нової ІВ Установи. Результати, що передаються, містять Нову ІВ Установи.

Варіант 2. Передання майнових прав інтелектуальної власності на Нову ІВ Установи. Результати, що передаються, містять Нову ІВ Установи.

Примірні договори. З врахуванням практики укладання договорів ДР науковими установами в Україні та помилок при укладанні договорів, а також

відсутності прийнятих форм договорів на виконання ДР/договорів про співробітництво, що враховують сучасну практику охорони прав ІВ в ЄС, розроблено:

1. Примірний договір на виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок з національною Організацією.

2. Примірні договори про співробітництво з проведення наукових досліджень (на виконання науково-технічного проекту) між Установою та національною Організацією-партнером

3. Примірний договір співробітництва щодо реалізації науково-технічного проекту з організаціями Південної та Південно-Східної Азії з наступними варіантами застережень:

Варіант 1. Використання іншою стороною договору Раніше створеної ІВ Установи та Нової ІВ Установи

Варіант 2. Використання Раніше створеної ІВ Установи та Організації; Нової ІВ Установи та Організації та Нової ІВ, створеної Сторонами спільно.

4. Примірний договір на виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок з іноземною організацією.

Наукові установи можуть використовувати свої варіанти договорів ДР з врахуванням положень зазначених договорів або вказані вище договори.

Впровадження. Передбачається впровадження пакета рекомендацій та застережень в системі наукових установ Національної академії наук України з організацією низки навчальних та тренінгових семінарів. Матеріали рекомендацій передбачається розмістити на сайті Охорона прав інтелектуальної власності та трансфер технологій в наукових установах НАН України (https://ipr.nas.gov.ua/). Зокрема, Рекомендації з охорони прав інтелектуальної власності під час проведення наукових досліджень працівниками установ НАН України в іноземних організаціях і працівниками іноземних організацій в установах НАН України листом НАН України від 7.03.2023 № 58/365-8 направлено до наукових установ НАН України з розміщенням на сайті НАН України [4].

Вказані матеріали, як і інші методичні матеріали, розміщені на сайті, можуть використовуватися іншими установами та організаціями.

Список використаних джерел:

1. Капіца Ю.М. Права інтелектуальної власності у договорах про співробітництво /виконання досліджень та розробок між науковими установами, університетами та підприємствами: частина перша: Європейський Союз, США. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 4. С. 87-98.

Капіца Ю.М. Права інтелектуальної власності у договорах про співробітництво /виконання досліджень та розробок між науковими установами, університетами та підприємствами: частина друга: Україна, нові незалежні країни/. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 5. С.95-106. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=282

2. Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organizations. 10.04.2008. C(2008)132.

3. University and business collaboration agreements: Lambert Toolkit. Intellectual Property Office. Last updated 3 April 2019. URL: https://www.gov.uk

Sample agreements for research and development cooperation.Guidelines for cooperation between the academics sector and industry. Federal Ministry for Economic Affairs and Energy (BMWi). January 2019, 3 edition. 68 p.

WIPO IP Policy Template for Academic and Research Institutions. January 29, 2019. 24 p. Guidelines for Customization of the WIPO Intellectual Property Policy Template for Universities and Research Institutions. January 29, 2019. 91 p.

4. Рекомендації з охорони прав інтелектуальної власності під час проведення наукових досліджень працівниками установ НАН України в іноземних організаціях і працівниками іноземних організацій в установах НАН України, направлені листом НАН України від 7.03.2023 № 58/365-8 до наукових установ НАН України. URL: https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8772

Кодинець А. О.,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри
інтелектуальної власності та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

DISPOSAL OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS: PROBLEMS AND PROSPECTS OF LEGAL REGULATION

Тези доповіді присвячені розгляду особливостей законодавчого регулювання відносин щодо розпорядження правами інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, аналізу нормативних положень новітнього законодавства у сфері авторського права та суміжних прав, дослідженню проблем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. У роботі зроблено висновок, що у положеннях новітнього законодавства, загалом, були усунуті ті недоліки, які мали місце у нормах попередніх законодавчих актів. Наразі має бути узагальнений досвід впровадження зазначених новел на рівні практичної площини, з його урахуванням слід забезпечити розробку та впровадженні системи підзаконних правових актів у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності та комерціалізації прав на результати інноваційної діяльності.

Ключові слова: *розпорядження правами інтелектуальної власності, авторські права, публічна ліцензія, комерціалізація, інновації.*

The report is devoted to the consideration of the peculiarities of the legislative regulation of relations regarding the disposal of intellectual property rights under

martial law, the analysis of the normative provisions of the latest legislation in the field of copyright and related rights, and the study of the problems of commercialization of intellectual property objects. The work concludes that in the provisions of the latest legislation, in general, those deficiencies that occurred in the norms of previous legislative acts were eliminated. Currently, the experience of the implementation of the mentioned novels should be generalized at the level of the practical plane, taking into account it, the development and implementation of the system of secondary legal acts in the field of protection of intellectual property objects and commercialization of rights to the results of innovative activities should be ensured.

Keywords: *disposal of intellectual property rights, copyright, public license, commercialization, innovation.*

Інновації та об’єкти інтелектуальної власності є рушійними силами сучасної світової економіки. Ці сектори є потужними двигунами для економічного зростання та збільшення процвітання не в окремих країнах, але у всьому світі.

На сучасному етапі розвитку суспільства та активізацією міжнародної торгівлі питання, пов’язані із комерціалізацією результатів інтелектуальної діяльності, набувають все більшої актуальності. Відносна новизна цієї конструкції та відсутність усталених правових традицій у цій сфері зумовлюють ряд проблемних аспектів у сфері охорони прав на результати інтелектуальної власності.

Повоєнна розбудова України та подолання наслідків пандемії має гуртуватися на засадах впровадження та широкого використання результатів інноваційної діяльності. Зазначене передбачає завершення трансформації нормативних процедур оновлення законодавства України у сфері інтелектуальної власності, приведення його у відповідність до загальноєвропейських принципів та положень, що є необхідною умовою реалізації євроінтеграційних засад розвитку нашої держави.

Впродовж останніх років була проведена ґрунтовна робота по оновленню спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності, закріпленню європейських підходів регламентації відносин охорони результатів творчої діяльності, здійснено значні інфраструктурні зміни у цьому напрямі. Запровадження воєнного стану на території України дещо призупинили ці процеси. Проте, навіть, у складних умовах воєнного стану законодавець не залишає поза своєю увагою проблематику удосконалення правової охорони інтелектуальної власності, наслідком чого стало, зокрема, прийняття Закону України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану…" від 01 квітня 2022 р. [1].

Зокрема, істотні зміни відбулися у сфері правової охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, що були впроваджені прийнятим 01 грудня 2022 р. новим Законом України «Про авторське право і суміжні права» [2]. Фактично цим Законом завершився тривалий процес оновлення основних спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, започаткований ще 2019р. Наразі має бути проведена ґрунтовна робота по розробці і впровадженні системи підзаконних правових актів у сфері охорони різних видів результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Безумовно, новий Закон містить значну кількість фундаментальних новел та радикальних положень у сфері авторського права і суміжних прав, значна частина яких ще має пройти свою апробацію на рівні практичної площини, проте вже наразі можна говорити про його суттєвий новаторський характер Невипадково, що законодавець вирішив не оновити Закон шляхом його прийняття у новій редакції, а повністю переписав відповідні правові норми. Наразі зупинимося на розгляді договірних засад розпорядження майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності.

Раніше чинний Закон України "Про авторське право і суміжні права" у редакції 2001 р. [3] виділяв такі види авторського договору як авторський договір про передачу виключного права на використання твору та авторський договір про передачу невиключного права на використання твору. При цьому,

Закон надавав визначення лише категорії «виключне право» як майнове право особи щодо твору, виконання, фоно та відеограми та іншого об'єкта суміжних прав. З положень Закону можна було зробити висновок, що оскільки виключне право – це майнове право, то невиключне – це особисте немайнове право інтелектуальної власності. Однак, загальновизнано, що особисті немайнові права не можуть бути відчужені на підставі договору, це суперечить конструкції такого права як такого, що є невід'ємним від особи та позбавлене економічного змісту.

Лише на підставі системного норм тлумачення Закону 2001 р. у порівнянні з положеннями Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України) можна було встановити, що авторський договір про передачу невиключного права – це договір про надання невиключного дозволу на використання творів чи об'єктів суміжних прав, оскільки договірною формою відчуження (передачі прав) інтелектуальної власності твір є авторський договір про відчуження авторських прав. Тобто, за авторським договором про передачу невиключного права здійснюється надання майнових авторських прав на умовах невиключного дозволу (ліцензії), іншими словами, права не передаються (не відчужується) набувач лише отримує дозвіл на їх використання у межах встановлених умовами цього договору. Тобто, закріплення такої термінології у Законі у редакції 2001, по суті, вводило в оману осіб, які не є фахівцями в сфері інтелектуальної власності.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. вирішує цю проблему. Передусім, його текст не оперує категорією «виключне право» як синоніму майнового права на об'єкт авторського права чи суміжних прав, не виділяє він також договорів «про передачу виключного права» чи «про передачу невиключного права». У відповідності до ЦК України, Закон у ст. 12 визначає, що суб'єкт авторського права має право використовувати твір будь-яким способом (способами), а також виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами.

У цій же статті наведені дві основні форми розпорядження майновими правами: передача (відчуження) та надання. Згідно ч. 3 ст. 12 майнові права на твір може бути передано (відчужено) іншій особі на підставі закону чи правочину повністю (на всі способи використання твору на території всіх держав світу) або частково… Суб'єкт авторського права має право надати дозвіл на використання твору або розпоряджатися майновими правами на твір в інший спосіб, що не суперечить закону.

Окрему главу Закону присвячено здійсненню майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав. Зокрема, згідно зі ст. 48 розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права або об'єкти суміжних прав може здійснюватися на підставі: трудового договору (контракту) - в частині умов щодо розподілу майнових прав на службовий твір або службове виконання, службову фонограму, службову відеограму; договору про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; договору про передання (відчуження) майнових прав на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав; ліцензійного договору на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; публічної ліцензії на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; іншого правочину щодо розпоряджання майновими правами на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав.

По суті, Закон закріплює передбачену у ЦК України систему договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, додатково включаючи до неї норми щодо трудового договору - в частині умов щодо розподілу майнових прав на службовий твір, а також положення щодо публічної ліцензії.

Оцінюючи цілком позитивно зазначені законодавчі зміни, разом з тим, слід окремо наголосити на особливостях публічної ліцензії на використання об'єкта авторського права.

Згідно ст. 51 Закону суб'єкт авторського права або суміжних прав може надати дозвіл на використання об'єкта авторського права або об'єкта

суміжних прав будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). Публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Водночас, загальним правилом щодо форми договорів у сфері розпорядження авторськими правами є положення щодо письмової (електронної) форми таких правочинів, крім договорів про використання твору в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо). Відтак, констатуємо, що така публічна ліцензія має видаватися не просто шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення необмеженому колу осіб з об'єктами авторського права чи суміжних прав, а шляхом застосування засобів електронного підпису або електронного цифрового підпису, як цього вимагає законодавство про електронний документообіг.

Ще однією з проблем у сфері розпорядження правами інтелектуальної власності є відсутність нормативно врегульованої процедури погодження трансферу та реєстрації технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам - іноземцям або особам без громадянства, як того вимагає Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Зазначене унеможливлює державний контролю за трансфером технологій, створених за бюджетні кошти закладами вищої освіти, їх використання та комерціалізацію на підставі договірних відносин з іноземними контрагентами.

Правовими формами комерціалізації інтелектуальної власності виступають письмові договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Стаття 1107 Цивільного кодексу України визначає основні види договорів, що застосовуються при комерціалізації інтелектуальної власності:

Найпоширенішими правовими формами комерціалізації інтелектуальної власності, як і цивільного обороту в сфері інтелектуальної власності в цілому, є ліцензійний договір та договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на об’єкт права інтелектуальної власності.

Однією проблем, що виникають у процесі інноваційної діяльності наукових установ та закладів вищої освіти, що зумовлені низьким рівнем впровадження та інвестиційної привабливості результатів наукової діяльності є відсутність нормативно врегульованої процедури погодження трансферу та реєстрація технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам - іноземцям або особам без громадянства.

Згідно Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [4] уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій приймає рішення щодо погодження трансферу технології, її складових, створених або придбаних за бюджетні кошти, юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам - іноземцям або особам без громадянства та вносить дані про технологію та її складові до Державного реєстру переданих технологій. Порядок погодження трансферу та реєстрації технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам - іноземцям або особам без громадянства, визначається Кабінетом Міністрів України.

Констатуємо, що наразі такий порядок погодження трансферу технологій відсутній, що унеможливлює, державний контролю за трансфером технологій, створених за бюджетні кошти на користь нерезидентів та обмежує можливість їх комерціалізації.

Таким чином, проведений огляд законодавчого регулювання відносин щодо розпорядження правами інтелектуальної власності в умовах воєнного стану дозволяє констатувати, що у положеннях новітнього законодавства, у цілому, були усунуті ті недоліки, які мали місце у нормах попередніх

законодавчих актів. Наразі має бути узагальнений досвід впровадження зазначених новел на рівні практичної площини, з його урахуванням слід забезпечити розробку та впровадженні системи підзаконних правових актів у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності та комерціалізації прав на результати інноваційної діяльності. Розробка та прийняття зазначених нормативних документів сприятимуть підвищенню рівня регулювання інноваційної діяльності та спрямовані на забезпечення ефективного використання інтелектуального потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України" від 01 квітня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20.

2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text.

3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року В редакції Закону № 2627-III від 11.07.2001 (втратив чинність) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855.

4. Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text.

Копил Я. В.,

адвокат, аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

УДК 347.7

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ*

COMMERCIALIZATION OF SECRET INVENTIONS IN UKRAINE: PROBLEM ISSUES

Проаналізовано проблеми використання секретних винаходів в Україні, спрямовані на можливість повноцінної комерціалізації згаданого об'єкту інтелектуальної власності, зокрема шляхом напрацювання організаційно-правових механізмів періодичності розсекречування секретного винаходу, можливості виплати компенсації за його збереження в таємниці, використання винаходу державою. Показано іноземний досвід регулювання у цій сфері, запропоновано механізми розсекречування, компенсаційної виплати винахіднику та комерціалізації секретних винаходів.

Ключові слова: *секретні винаходи, розсекречування, компенсація, комерціалізація, законодавство України, зарубіжний досвід.*

The problems of the use of secret inventions in Ukraine are analyzed, aimed at the possibility of full commercialization of the mentioned object of intellectual property, in particular by working out organizational and legal mechanisms for the frequency of declassification of a secret invention, the possibility of payment of compensation for keeping it secret, use of the invention by the state. The foreign experience of regulation in this area is shown, the mechanisms of declassification, compensatory payment to the inventor and commercialization of secret inventions are proposed.

Keywords: *secret inventions, declassification, compensation, commercialization, legislation of Ukraine, foreign experience.*

На сучасному стрімкому етапі розвитку цивілізації, зумовленого передусім розвитком технологій та науки, вирішальне значення для отримання переваги над конкурентами мають досягнення інтелектуальної власності. Важливо, що секретні винаходи мають безумовно важливе значення для забезпечення національної безпеки.

Водночас, важливо, щоб досягнення інтелектуальної власності як результати людської творчої діяльності, не просто закріплювалися охоронними документами, досліджувались науковцями та практиками, але й приносили прибуток його творцям.

Очевидно, що саме комерційна складова та можливість отримання прибутку у результаті створення об’єкта права інтелектуальної власності робить промислову власність такою комерційно привабливою. Тобто, важливим є напрацювання механізму, який би враховував баланс інтересів сторін, а саме задовольняв потреби держави у напрацюванні нових технологій, надійно захищених патентами на секретний винахід, та водночас давав змогу винахіднику комерціалізувати результати своєї інтелектуальної діяльності.

Цілком погоджуюсь з визначенням, що комерціалізація інтелектуальної власності - це процес виведення прав інтелектуальної власності на ринок для їх використання в обмін на прибутки бізнесу та його зростання[1].

На перший погляд, процедура та процес комерціалізації об’єктів патентного права видаються цілком зрозумілими. Однак, вказане не застосовно взагалі у вітчизняних реаліях до секретних винаходів, які за своєю природою є доволі специфічним об’єктом права інтелектуальної власності.

Відповідно до абзацу 6 ст.1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» секретний винахід (секретна корисна модель) - винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної

таємниці, права на який засвідчуються патентом на секретний винахід (секретну корисну модель) [2, стаття 1].

Важливо, що інститут секретних винаходів формується та вдосконалюється на перетині правових норм у сфері інтелектуальної власності, трудового права (в частині, що стосуються статусу службових винаходів) та про державну таємницю. Переконаний, що правове регулювання секретних винаходів необхідно гармонічно доповнити правовими нормами, які б також дали можливість ефективно використовувати їх у господарській діяльності.

Проте, існує низка проблем, які не дозволяють комерціалізувати та ефективно використовувати секретні винаходи у господарській діяльності в Україні. Зазначені нижче проблеми не є виключними, однак на думку автора, вирішення їх є невідкладним та пріоритетним.

Проблемним є те, що Законом України «Про державну таємницю» [3] та Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2] не передбачено норму щодо здійснення механізму компенсаційного відшкодування автору секретного винаходу (корисної моделі) за рішення про засекречування.

Однак, відповідно до ч.3 ст.28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» виключні майнові права інтелектуальної власності володільця патенту на секретний винахід (секретну корисну модель) обмежуються Законом України «Про державну таємницю» і відповідними рішеннями Державного експерта. Володілець патенту на секретний винахід (секретну корисну модель) має право на одержання від державного органу, визначеного Кабінетом Міністрів України, грошової компенсації на покриття витрат за сплату зборів, передбачених цим Законом. Спори щодо розмірів і порядку виплати грошової компенсації вирішуються у судовому порядку [2, стаття 28].

Збір за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на секретний винахід (секретну корисну модель) не сплачується [2, стаття 32].

Цілком з погоджуюсь з позицією М.Г. Вербенського та С.П.Филь, які зазначають, що компенсація державою лише зборів за подачу заявки та підтримання чинності секретного патенту не компенсує його патентовласнику всіх витрат та обмежень, адже дедалі більше власників технічних рішень прагнуть захистити свої майнові права інтелектуальної власності на них, задля подальшого перетворення розробок на ринковий товар [4,с.28].

У продовження думки зазначу також, що заслуговує на увагу пропозиція Л.І. Роботягової щодо доцільності запозичення Україною міжнародного досвіду, наприклад, Німеччини, Франції, Великої Британії, США у частині відшкодування майнового збитку, що виникає у зв'язку з упущеними можливостями використання секретних винаходів і корисних моделей та щодо відшкодування їх використання урядом. У згаданих вище промислово розвинутих країнах патентовласники мають право пред'явити державі позов про відшкодування майнового збитку, пов'язаного з неможливістю використання секретного винаходу [5, с.39 - 47].

Показовим є один з прикладів. У 1947 році геніальний криптоаналітик Вільям Фрідман, співробітник Служби розвідки сигналів (англ. *Signal Intelligence Service*, скорочено *SIS*) — американська служба радіотехнічної розвідки, яка працювала в інтересах підрозділів криптоаналізу армії США, подав прохання про зняття грифу секретності з однієї з винайдених ним, але не запатентованих шифрувальних машин М-228. Комерційне використання таких машин могло швидко перетворити його в заможню людину. Після того як йому було відмовлено в проханні, Фрідман подав до суду на федеральний уряд. Лише у 1956 році Фрідман виграв судовий процес і отримав компенсацію у розмірі 100 тисяч доларів за збиток, нанесений грифом секретності (US Patent 6097812 на цей винахід 1933 року був виданий лише в … 2000 році). [6, с.254].

У 1964 році Конгрес США виплатив компенсацію колезі Фрідмана Френку Роулету у розмірі 100 тисяч доларів як часткову компенсацію за його секретні винаходи [6, с.255].

Крім того, обмежуються права винахідника секретного винаходу також у реалізації особистих немайнових прав, що пов’язано з неможливістю зазначення свого імені як винахідника того чи іншого секретного винаходу. Це має також негативний наслідок для винахідника, оскільки останній фактично позбавлений можливості повідомити про свої досягнення науковій спільноті, виробникам продукції, що позбавляє його можливості комерціалізації результатів своєї інтелектуальної діяльності та залучення інвестицій для подальших розробок.

У контексті цього дослідження варто наголосити на необхідності напрацювання нормативного урегулювання механізму розсекречування секретних об’єктів патентного права.

Загальні положення щодо розсекречування секретного винаходу (корисної моделі) унормовані положеннями ст.27 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2, стаття 27], виключення відомостей про секретний винахід з Державного реєстру патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи у разі розсекречування секретного винаходу передбачене Положенням про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 14.11.2001 №739 [6, пункт 2.6. глави 2].

Важливість удосконалення механізму розсекречування секретних об’єктів патентного права обумовлено метою недопущення морального та фізичного старіння секретних винаходів та неможливості їх практичного та комерційного застосування.

Життєво необхідною для України наразі є «інвентаризація» секретних винаходів, здійснення комплексного аналізу їх відповідності сучасним технологіям, можливості використання, унеможливлення завдання шкоди національним інтересам України у разі розсекречування. Зрозуміло, що мова йде про широке коло секретних винаходів не лише у сфері оборони, але й у галузях медицини, хімічних та фізичних досліджень та інших. Можливість

промислового використання та комерціалізації секретних винаходів стане важливим економічним фактором післявоєнної відбудови України.

Термінова необхідність удосконалення правового регулювання інституту секретних винаходів в Україні обумовлена також новими перспективами набуття членства в НАТО. Так, відповідно до Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ), затвердженого на зустрічі глав країн - членів Північноатлантичної Ради у Вашингтоні від 24 квітня 1999 року, очікується, що нові члени НАТО приєднаються до ряду угод, серед яких і Угода про взаємне забезпечення таємності винаходів, пов'язаних з обороною і на які були подані заявки на патентування (Париж, 21 вересня 1960 року) [7].

Європейський патентний повірений Ulf Juhlin-Dannfelt на прикладі Швеції (яка, ймовірно, найближчим часом стане членом НАТО) демонструє можливість розширення ринків збуту після приєднання до Угоди про взаємне забезпечення таємності винаходів, пов'язаних з обороною і на які були подані заявки на патентування (Париж, 21 вересня 1960 року): наразі Швеція має відповідно двосторонні угоди лише з шістьма країнами НАТО, а після приєднання до Північноатлантичного альянсу шведські винаходи зможуть бути запатентовані в усіх державах – членах НАТО, що дасть можливість не лише співпрацювати з іншими країнами блоку, але й отримати інвестиції та прибуток [8].

Підсумовуючи викладене, логічним є висновок, що напрацювання організаційно-правових механізмів періодичного розсекречування секретних винаходів з метою недопущення їх знецінення та можливості використання для встановлення рівня техніки, а також запровадження компенсації винахіднику за збереження секретного винаходу в таємниці, використання винаходу державою дасть змогу не лише стимулювати вітчизняну економіку за сучасник умов, але й розширити ринки збуту оборонної продукції України до країн НАТО, що матиме довготривалий потужний ефект для вітчизняного оборонно – промислового комплексу України та інноваційної економіки загалом.

Ці питання набувають особливої гостроти в умовах воєнного стану. З метою ефективного використання секретних винаходів для створення новітнього озброєння, розробок і модернізації озброєння та військової техніки необхідним є звернення до Ради національної безпеки і оборони України з проханням дати доручення Міністерству економіки України спільно з Службою безпеки України, Центральним науково-дослідним інститутом озброєння та військової техніки Збройних Сил України, Державними експертом з питань таємниць Укрпатенту, іншими Державними експертами з питань таємниць провести аналіз масиву Державного реєстру патентів України на секретні винаходи (корисної моделі), підготувати Бюлетень рефератів секретних патентів (з переліком їх авторів), вибрати найбільш перспективні та передати відповідним структурним підрозділам Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України для створення новітнього озброєння, формування Єдиного реєстру результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт військового, спеціального та подвійного призначення [9,с.18].

Список використаних джерел:

1. Handbook on IP commercialisation. Strategies for Managing IPRs and Maximising Value. URL:https://aanzfta.asean.org/uploads/2020/12/IPPEA-FINAL-HANDBOOK-ON-IP-COMMERCIALISATION.pdf(date of access: 24.04.2023).

2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text (дата доступу: 23.04.2023)

3. Про державну таємницю. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text (дата доступу: 23.04.2023).

4. Вербенський М., Филь С. Патентування секретних винаходів і корисних моделей як інструмент захисту національних інтересів України. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. № 4. С. 24-31.

5. Работягова Л. І. Патент як форма правової охорони секретних винаходів. Інтелектуальний капітал. 2005. № 5. С. 39–47.

6.Гребенніков В.В. Історія криптології та секретного зв'язку. Видання друге, виправлене, доповнене, ілюстроване. Ужгород: Ліра, 2012. — 664 с.

6. Положення про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-01#Text (дата доступу: 23.04.2023).

7. План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text (дата звернення: 23.04.2023).

8. Why joining NATO could boost intellectual property in the Swedish and Finnish defence in dustries. URL:https://www.iam-media.com/article/why-joining-nato-could-boost-intellectual-property-in-the-swedish-and-finnish-defence-industries(dateofaccess: 24.04.2023).

9. Андрощук Г. О. Цифрова трансформація економіки України в умовах воєнного стану: роль інтелектуальної власності. // Цифрова трансформація та цифрова економіка в умовах воєнного стану: аспекти інтелектуальної власності. Збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем економіки інтелектуальної власності, 27 травня 2022р., Київ : Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2022. С. 18.

***Науковий керівник:* Андрощук Г. О.**, *кандидат економічних наук, доцент, головний науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України*

Макаришева Т. С.,
доцент, к. т. н., с. н. с.
Київський університет інтелектуальної власності
та права НУ«ОЮА» м. Київ, Україна
ID ORCID: 0000-0002-0322-5534

Слободяник Ю. Ю.,
магістр з управління інтелектуальною власністю
Київського університету інтелектуальної власності
та права НУ «ОЮА»
м. Київ, Україна

УДК 391.677:347.7

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ FASHION-ІНДУСТРІЇ

THE MAIN TRENDS OF THE FASHION INDUSTRY

Розглянуто тенденції модної індустрії в сучасному світі. Основну увагу приділено стійкості. Екодизайн як сталий підхід до проєктування, що враховує вплив продукту на навколишнє середовище протягом усього його життєвого циклу. Вимоги до матеріалів та одягу, що відповідають стандарту ECO AWARE. Управління об'єктами інтелектуальної власності – на досвіді польської компанії GROUP LPP SA.

Ключові слова: *одяг, fashion-індустрія, тенденції, екодизайн, вплив продукту на навколишнє середовище, стандарт ECO AWARE, управління об'єктами інтелектуальної власності, досвід польської компанії.*

The tendencies of the fashion industry in the modern world are considered. The focus is on sustainability. Eco-design as a sustainable approach to design that takes into account the impact of a product on the environment throughout its life cycle. Requirements for materials and clothing that meet the ECO AWARE

standard. Management of intellectual property objects – on the experience of the Polish company GROUP LPP SA.

Keywords: *clothing, fashion industry, trends, eco-design, product impact on the environment, ECO AWARE standard, intellectual property management, experience of a Polish company.*

Термін «мода» зазвичай тлумачиться як недовготривале панування в суспільстві певних смаків, що виявляються в зовнішніх формах побуту, особливо в одязі. Як відомо, одяг є інструментом комунікації, а саме її невербальною складовою. Що є важливим у випадку вибору одягу для нестандартних обставин? Перш за все, слід конкретизувати обставини, відповідаючи на питання: хто, з ким, де, коли та навіщо. Для цього маємо такі фактори: форма, фактура, колір, крій та деталі. Змінюючи їх, можемо отримати нові об’єкти художнього дизайну, як результати інтелектуальної власності.

Індустрія моди являє собою складне явище, що з одного боку, характеризується творчою складовою, пов’язаною з інтелектуальним потенціалом, а з іншого, має матеріальну основу, яка пов’язана з маркетингом та комунікаціями. Саме тому fashion-індустрія є об’єктом багатьох досліджень.

Наразі можна виділити, зокрема, такі загальні тенденції в модній індустрії, пов’язані з ковідним карантином та війною: перехід в онлайн (діджиталізація), екологічність (стійкість) fashion-індустрії, популяризація великих розмірів тощо.

Більш детально розглянемо тенденцію стійкість. Все більше споживачів турбуються про майбутнє планети і тиснуть на модні бренди, у яких немає екологічно чистих практик. Ідея сталого розвитку вперше була визначена в 1987 р. в Доповіді Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку: «Стійкість означає здатність задовольняти поточні потреби без шкоди для майбутніх поколінь, але, водночас, задовольняти

власні потреби споживачів сьогодні» [1]. Купувати секонд-хенд (або орендувати, а не вибирати нове) стало ще одним популярним способом для споживачів, щоб не допустити появи речей на звалищі, уникнути необґрунтованого перенасичення у споживанні та дозволити собі більш дорогі бренди класу люкс. Унаслідок цього компанії, що спеціалізуються на оренді та перепродажу, зростають дуже швидкими темпами.

За даними Textile Intelligence, компанії докладають всі зусилля, щоб змінити свої бізнес-моделі та розробити продукти, виготовлені з екологічно чистих матеріалів. Greenwashing, інноваційні тканини, оренда, переробка та повторне використання є частиною їхніх стратегій. Наприклад, Adidas перетворює пластикове сміття, яке прибиває до прибережних районів, на перероблений поліестер і використовує цей матеріал у взутті та одязі. Щоб зменшити вплив на навколишнє середовище, Chanel інвестувала в стартап Evolved by Nature, який працює над заміною синтетичних добавок більш екологічно чистими альтернативами [2, 3].

Важливо оцінити вплив стійкої моди, тому що йдеться про новий тип виробництва. Eco Design (екодизайн) – це сталий підхід до проєктування, що враховує вплив продукту на навколишнє середовище протягом усього його життєвого циклу. Життєвий цикл продукту в основному включає 4 фази: закупівля сировини, виготовлення, використання та утилізація. Екодизайн може допомогти зменшити екологічний слід, який є мірилом впливу людини на екосистеми Землі. У світі моди Eco Design можна застосувати, вибираючи стійкі матеріали, такі як бавовна і вата синтетичних волокон, та використовуючи процеси, що не впливають на навколишнє середовище, замінюючи шкідливу хімічну речовину натуральними інгредієнтами [4].

Стандарт ECO AWARE визначає необхідну мінімальну частку екологічно чистого волокна для класифікації продукту як одягу ECO

AWARE. Етикетка підтверджує, що одяг містить необхідну частку таких волокон і має відповідний сертифікат [5].

Матеріали, що відповідають стандарту ECO AWARE: тканини з органічних волокон, такі як органічна бавовна відповідно до Стандарту органічного вмісту (OCS) або Глобального стандарту органічного текстилю (GOTS); біорозкладні целюлозні волокна, як продукція компанії LENZING; перероблені волокна сертифіковані на основі міжнародних стандартів, наприклад RECYCLED CLAIM STANDARD (RCS); інші матеріали, призначені для мінімізації впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, наприклад, колекції одягу з поліуретану на водній основі [6].

Отже, після визначення об’єктів права інтелектуальної власності, додатково необхідних для забезпечення конкурентоспроможності інноваційної продукції, слід вирішити, як їх отримувати. Тобто, створити власними силами або придбати права на такі об’єкти. Придбання прав менш ризикований варіант, тому що стадію розробки продукту вже пройдено. Але тут роль відіграють фінанси.

Наприклад, польська компанія GROUP LPP SA (LPP) займається дизайном, виробництвом та розповсюдженням одягу з 1991 р. Компанія оголосила про стратегію сталого розвитку «Для людей і для нашої планети» на 2020-2025 рр. на основі поступового внесення змін у ключові пункти: проєктування та виробництво, ліквідація пластмас, хімічна безпека, а також інфраструктура та будівлі.

У своєму портфелі компанія має п’ять торговельних марок: Reserved, House, Cropp, Mohito та Sinsay [6]. Вона не займається розробкою нових екологічних технологій отримання волокна для тканин, однак активно їх використовує у виробництві та маркетингу своєї продукції.

Власне вимірювання компанії: відсоток продуктів ECO AWARE у колекціях LPP. Мітка ECO AWARE наноситься на продукти з більш екологічним складом відповідно до детальних критеріїв.

У стратегії ECO AWARE [7], що охоплює різні аспекти стійкого підходу до моди, компанія LPP використовує спеціальну лінію одягу, пошитого лише з використанням екологічно чистих та сертифікованих матеріалів під торговельними марками компанії Lenzing Aktiengesellschaft (Австрія):

- TENCEL MODAL – для модернізованого віскозного прядильного волокна (сертифікований модал) з паперової целюлози, що біологічно розкладається та виробляється з поновлюваних природних ресурсів, необробленої деревини австрійських і лісів сусідніх країн (процес виробництва безпечний для навколишнього середовища);
- LENZING ECOVERO – для віскози з деревної целюлози, що сертифікована Європейським Союзом з екомаркуванням EU. Під час виробництва такої віскози використовують на 50% менше води, ніж в традиційному виробництві віскозних тканин;
- TENCEL LYOCELL – ліоцелл з паперової целюлози. (Матеріал біологічно розкладається. Закритий цикл виробництва забезпечує кращу циркуляцію енергії і води при мінімальному вмісті хімічних компонентів). Матеріал сертифікований та рекомендований до використання людям, схильним до алергії.

Ще одна торговельна марка REPREVE RECYCLED POLYESTER належить компанії UNIFI, INC. (США) – виготовлення матеріалу (поліестер) шляхом переробки вторинної сировини, в т. ч. з пластикових пляшок. У порівнянні зі стандартним процесом виробництва виділяється значно менше парникових газів, менше споживається води та енергії. Матеріал REPREVE часто вирізняється хорошою якістю та високим показником міцності.

У 2021/2022 звітному році частка продукції ECO AWARE у колекціях усіх торговельних марок зросла на 7,4% та склала 26% усіх продажів компанії (18,6% у порівнянні з роком раніше) [8].

Висновки.

Питання стійкості в моді, до якого клієнти стають все більш чутливими, актуальні в наш час, компанії fashion-індустрії приділяють більше поваги до навколишнього середовища, ніж в минулому. Все більше модних брендів починають мислити нестандартно.

Концепція стійкої моди має відобразитися в процесах управління об'єктами інтелектуальної власності в компаніях fashion-індустрії, а саме при створенні нових, оновленні існуючих технологій, активізації обміну інноваціями та новітніми технологіями задля майбутнього розвитку та поважного ставлення до навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1.Our common future. Oslo, 1987. 247 p. URL: https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html.

2.Сабріна Пльдехаус. FASHION-ІНДУСТРІЯ. ТРЕНДИ 2020 У СВІТІ МОДИ. 01.06.2020. URL: https://thepage.ua/ua/style/osobista-dumka/trendi-2020-roku-u-sviti-modi

3. Safe Fashion. Якими чином мода піднімає тему соціальної відповідальності. 21.09.2021. URL: https://life.nv.ua/ukr/krasota-i-moda/yakimi-chinom-moda-pidnimaye-temu-socialnoji-vidpovidalnosti-novini-ukrajini-50184593.html

4.Sustainable manufacturing: Modeling and optimization challenges at the product, process and system levels / A. D. Jayal et al. *CIRP Journal of Manufacturing Science and Technology*. 2010. Vol. 2, no. 3. P. 144–152. URL: https://doi.org/10.1016/j.cirpj.2010.03.006.

5. Екологічна сертифікація та маркування: головні акценти для споживача. /*Надзвичайна ситуація+*. Березень 2018, С.42-46. URL: https://www.ecolabel.org.ua/images/page/ns-2018-6-9-eco-markuvannya.pdf

6.Mohito. Eco-aware. URL: https://www.mohito.com/ua/uk/aw20-eco-aware.

7.Brands - The official website of LPP SA. *Oficjalna strona firmy LPP SA – Polska firma rodzinna*. URL: https://www.lpp.com/en/brands.

8.LPP sustainability report for 2021-2022. Gdańsk, 2022. 76 p. URL: https://www.lpp.com/wp-content/uploads/2022/04/LPP-Sustainability-report-for-2021-2022.pdf.

Пащенко О. А.,
директор МІБО Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», канд. техн. наук, доцент

Хоменко В. Л.,
доцент кафедри НГІБ Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», канд. техн. наук, доцент

УДК 657.92

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

BASIC PRINCIPLES AND METHODS OF COMMERCIALIZATION OF INTELLECTUAL PROPERTY

Стаття розглядає важливість комерціалізації інтелектуальної власності для розвитку бізнесу та економіки. У статті описані переваги, які можуть отримати власники інтелектуальної власності через комерціалізацію, включаючи створення нових продуктів та послуг, збільшення прибутку, розширення ринків та привабливість для інвесторів.

Ключові слова: *комерціалізація інтелектуальної власності, бізнес, економіка, прибуток, продукти та послуги, ринки, інвестори.*

The article examines the importance of intellectual property commercialization for business and economic development. The article describes the benefits that intellectual property owners can obtain through commercialization, including the creation of new products and services, increased profits, expanded markets, and attractiveness to investors.

Keywords: *commercialization of intellectual property, business, economy, profit, products and services, markets, investors.*

Комерціалізація інтелектуальної власності є важливим етапом її використання для отримання прибутку та забезпечення успіху на ринку. В цій статті ми розглянемо визначення поняття комерціалізації інтелектуальної власності, її основні принципи та методи.

Комерціалізація інтелектуальної власності базується на таких принципах.

Забезпечення правової охорони інтелектуальної власності. Для успішної комерціалізації інтелектуальної власності важливо мати правову охорону, що забезпечить власникам прав на її використання та захист від порушення прав.

Визначення вартості інтелектуальної власності. Важливо визначити реальну вартість інтелектуальної власності, що базується на її можливостях та потенціалі на ринку [1].

Розробка бізнес-стратегії для використання інтелектуальної власності. Для ефективної комерціалізації інтелектуальної власності потрібно розробити бізнес-стратегію, що включає в себе визначення цілей, метрик та дієвих методів використання інтелектуальної власності.

Розглянемо методи комерціалізації інтелектуальної власності. Існує кілька методів комерціалізації інтелектуальної власності, таких як:

Ліцензування. Цей метод полягає в тому, щоб власник інтелектуальної власності надавав права на використання своєї власності іншим компаніям чи фізичним особам за певну плату або взамін на іншу вигоду.

Франчайзинг. Цей метод комерціалізації полягає в тому, що власник інтелектуальної власності дозволяє іншій компанії використовувати свій бренд, ноу-хау, технології та інші компоненти своєї інтелектуальної власності за взамін на певний платіж та дотримання визначених угод.

Продаж прав на інтелектуальну власність. Власник може продати права на свою інтелектуальну власність іншій компанії чи фізичній особі. При цьому, він втрачає права на використання своєї інтелектуальної власності, а отримує плату за продаж.

Розвиток власного бізнесу на основі інтелектуальної власності. Власник інтелектуальної власності може використовувати свою інтелектуальну власність для розробки власного бізнесу та отримання прибутку на основі її використання.

Співпраця з іншими компаніями. Власник інтелектуальної власності може співпрацювати з іншими компаніями для спільної розробки продуктів на основі своєї інтелектуальної власності.

Отже, комерціалізація інтелектуальної власності є важливим етапом у використанні інтелектуальної власності та отриманні прибутку на основі її використання. Визначення правової охорони інтелектуальної власності, визначення її вартості та розробка бізнес-плану для комерціалізації інтелектуальної власності є ключовими кроками, що допомагають власникам інтелектуальної власності отримувати прибуток на основі її використання. Різні методи комерціалізації, такі як ліцензування, франчайзинг, продаж прав на інтелектуальну власність, розвиток власного бізнесу на основі інтелектуальної власності та співпраця з іншими компаніями, дають власникам інтелектуальної власності можливість використовувати свою власність для отримання прибутку та стимулюють розвиток інноваційного бізнесу.

Комерціалізація інтелектуальної власності є складним процесом, що вимагає знань з різних галузей, включаючи право, бізнес та маркетинг [2]. Власники інтелектуальної власності повинні бути готові до використання різних методів комерціалізації та постійного моніторингу ринку для збільшення свого прибутку та захисту своєї інтелектуальної власності.

У світі швидко змінюються технології та ринки, тому власники інтелектуальної власності повинні постійно адаптуватися до нових умов та пошуків нових способів комерціалізації своєї власності. Захист своєї інтелектуальної власності та її ефективна комерціалізація є важливим елементом для успішного розвитку бізнесу та забезпечення стійкого прибутку на довгостроковій основі.

Отже, комерціалізація інтелектуальної власності є важливим етапом для власників інтелектуальної власності, який дозволяє їм максимально використовувати свої права та отримувати прибуток від їх використання. Для досягнення успіху у комерціалізації інтелектуальної власності необхідно мати чіткий план дій, який включає наступні етапи:

Оцінка інтелектуальної власності: першим етапом комерціалізації інтелектуальної власності є її оцінка. Це включає оцінку її потенційної цінності та здатності до комерціалізації.

Вибір методу комерціалізації: наступним кроком є вибір методу комерціалізації, який найбільш відповідає характеру та потенціалу інтелектуальної власності. Це може бути ліцензування, продаж прав на інтелектуальну власність, створення власного бізнесу на основі інтелектуальної власності, франчайзинг або співпраця з іншими компаніями.

Розробка стратегії маркетингу: наступним кроком є розробка стратегії маркетингу, яка дозволить просувати інтелектуальну власність на ринку та збільшувати її вартість. Це включає розробку брендингу, позиціонування та просування на ринку.

Укладання угод: укладання угод є ключовим етапом у комерціалізації інтелектуальної власності, оскільки вони дозволяють власникам інтелектуальної власності отримувати прибуток від її використання. Угоди можуть бути укладені з іншими компаніями, що зацікавлені у використанні інтелектуальної власності, або з інвесторами, які бажають інвестувати у створення нового бізнесу на основі інтелектуальної власності.

Захист інтелектуальної власності: захист інтелектуальної власності є важливим етапом комерціалізації, оскільки він дозволяє власникам інтелектуальної власності захистити свої права та забезпечити відповідальність за їх порушення. Це може включати реєстрацію прав на інтелектуальну власність, захист її від порушень та патентування нових винаходів.

Оцінка ефективності: останнім етапом комерціалізації є оцінка її ефективності. Це включає оцінку результатів, отриманих від комерціалізації інтелектуальної власності, та визначення того, що можна покращити в майбутньому.

Усі ці етапи пов'язані між собою та вимагають докладної підготовки та планування. Комерціалізація інтелектуальної власності може бути досить складним та часом затратним процесом, але вона може також дуже прибутковою для власників інтелектуальної власності, які успішно її комерціалізують.

Список використаних джерел:

1. Koroviaka, Y., Pashchenko, O., Khomenko, V. Modern paradigm of learning with distance technologies: Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (Lisbon, February 2 – 5, 2021). Portugal 2021. 300 p. Pp. 196−199. Available at: DOI: 10.46299/ISG.2021.I.III URL: https://isg-konf.com.

2. Павличенко А., Пащенко О., Медведовська Т., Вишньова В. Самоосвіта студентів закладів вищої освіти та її роль у процесі професійної підготовки фахівців в умовах цифровізації освіти. Grail of Science, (24), 2023. 590-594.

Skorobogatova N. Ye.,
Ph.D., Associated Professor, Department of International Economics
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

UDK 330.14

THE INFLUENCE OF INNOVATIONS ON THE FORMATION OF THE ECONOMIC COMPONENT OF NATIONAL SECURITY

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено фактори, що визначають небезпеку та ризик при здійсненні інноваційних проєктів. Окреслено чинники, які мають бути враховані для забезпечення національної безпеки. На основі аналізу статистичних даних виявлено взаємозалежність між обсягом вкладень в інновації та економічними результатами на макро- та мікрорівнях. Запропоновано методичний підхід до збалансованого оцінювання інноваційних проєктів з врахуванням інтересів всіх стейкхолдерів на засадах Індустрії 4.0 та циркулярної економіки. В основі даного підходу закладено багатокритеріальну оцінку за наступними векторами розвитку: економічний, інноваційний, соціальний, екологічний. Наведено практичні рекомендації щодо реалізації інноваційних проєктів у кризових умовах.

Ключові слова: *інновації, національна безпека, економічна складова, багатокритеріальна оцінка, ризик та невизначеність.*

The factors that determine the threats and risks in the implementation of innovative projects have been studied. The factors that must be taken into account to ensure national security are indicated. Based on the analysis of statistical data, the interdependence between the volume of investments in innovations and economic results at the macro and micro levels was revealed. A methodical approach to a

balanced assessment of innovative projects is proposed, taking into account the interests of all stakeholders, based on Industry 4.0 and the circular economy. This approach is based on a multi-criteria assessment of the following development vectors: economic, innovative, social, environmental. Practical recommendations for the implementation of innovative projects in crisis conditions are given.

Keywords: *innovation, national security, economic component, multi-criteria assessment, risk and uncertainty.*

The modern economy is characterized by a high degree of volatility and unpredictability. The dramatic events currently taking place in the world are testing the strength and viability of the existing mechanisms for ensuring peace and security, prompting the search for new mechanisms for ensuring global, regional and national security. The uncertainty and unpredictability of the situation significantly complicates the process of forming national security policy and requires the strengthening of traditional security mechanisms.

National security is understood as the protection of the vital interests of a person, society, state, which ensures the sustainable development of society, the timely detection, prevention and neutralization of real and potential threats to national interests in various fields of activity in the event of negative trends to create potential or real threats to national interests [1].

A threat is the potential cause of an unwanted incident that could harm individuals, assets, a system or organization, the environment, or society.

Threats to national security are existing and potentially possible phenomena and factors that endanger the vital national interests of the country. In particular, a threat to national security can be created by certain actions, phenomena, processes, events, situations directly aimed at undermining the state sovereignty and territorial integrity of the state or capable of damaging the life, health, property of citizens, preventing the uninterrupted provision of critical state functions to enterprises, organizations, critical infrastructure facilities, etc.

Scientists distinguish different types of threats to national security. However, to ensure a system for protecting national interests, a balance of interests of all economic agents, both the population, end consumers and producers, as well as the state as a regulatory body, must be observed. We believe that any sphere of economic activity should be considered from the point of view of a systematic approach, revealing internal relationships between the economic agents that form it [2]. Today it is impossible to consider the economy of any country in isolation from the world economy, since all countries are interconnected in the context of international trade and cooperation. To reduce and prevent the impact of external threats to the national economy, an ecosystem approach based on the circular economy can be introduced. Resource providers, processors and consumers will be connected into a single business ecosystem. At the same time, this approach will reduce the consumption of natural resources, emissions and environmental impacts through recycling.

As the analysis of statistical data shows, there is a direct relationship between the level of investment in innovation and the economic results obtained. In particular, correlation analysis confirms this (Table 1). Correlation analysis of macroeconomic indicators was carried out for a group of selected countries. The following indicators were selected: SDG index (S), economic growth (E), high-tech development (I): E1 – GDP growth (annual%), E2 – GDP (current US$), E3 – GDP per capita (current US$), I1 – ICT goods exports (% of total goods exports), I2 – ICT service exports (% of service exports), I3 – High-technology exports (current US$), I4 – High-technology exports (% of manufactured exports), S1 – SDG index. The source of information was the data of the World Bank and Sustainable Development Report.

Table 1 – Correlation analysis results for a group of selected countries (calculated from the data [3, 4]

Country	**E_1E_2**	**E_1E_3**	**E_1I_1**	**E_1I_2**	**E_1I_3**	**E_1I_4**	**E_2E_3**	**E_2I_1**	**E_2I_2**
Australia	0,425	0,563	-0,191	-0,877	-0,163	-0,686	0,929	-0,658	-0,346
Austria	-0,083	0,052	0,310	-0,792	0,131	0,082	0,911	-0,381	0,275
China	-0,820	-0,820	-0,119	-0,892	-0,803	-0,308	1,000	0,085	0,958
Denmark	-0,470	-0,472	0,001	-0,200	-0,459	-0,009	0,950	0,086	0,206
Finland	-0,267	-0,259	0,198	-0,420	-0,013	0,062	0,989	0,199	-0,043

France	0,145	-0,062	0,474	-0,802	0,836	0,665	0,896	0,080	-0,182
Germany	-0,204	0,207	-0,404	-0,628	0,600	0,336	0,639	0,363	0,185
Iceland	0,072	0,200	-0,650	-0,811	-0,057	-0,185	0,988	0,439	0,346
Israel	-0,482	-0,422	-0,730	-0,794	-0,502	-0,871	0,994	0,044	0,791
Japan	0,011	-0,017	-0,223	-0,860	0,133	-0,484	0,999	0,720	-0,280
Korea, Rep.	-0,381	-0,358	-0,593	-0,731	-0,235	-0,558	0,999	0,941	0,875
Luxembourg	-0,358	-0,225	0,242	0,258	0,078	0,229	0,458	-0,696	-0,648
Netherlands	-0,306	-0,277	-0,372	-0,554	-0,366	-0,199	0,970	0,051	0,132
Norway	0,381	0,394	-0,672	-0,826	0,417	-0,222	0,995	-0,843	-0,614
Singapore	-0,422	-0,306	-0,618	-0,575	-0,732	-0,781	0,981	0,221	0,782
Ukraine	0,283	0,260	0,225	-0,112	-0,145	-0,777	0,975	0,163	-0,382
United Kingdom	0,246	0,424	0,049	-0,869	0,968	-0,114	0,911	-0,507	-0,101
United States	-0,294	-0,268	-0,485	-0,794	0,614	0,098	1,000	-0,037	0,797
Country	**E_2I_3**	**E_2I_4**	**E_3I_1**	**E_3I_2**	**E_3I_3**	**E_3I_4**	**I_1I_2**	**I_1I_3**	**I_1I_4**
Australia	0,100	-0,594	-0,638	-0,596	0,002	-0,714	0,164	-0,176	0,567
Austria	-0,013	-0,530	-0,047	-0,071	0,288	-0,233	-0,693	0,896	0,943
China	0,902	0,327	0,083	0,955	0,906	0,326	0,063	0,220	0,942
Denmark	0,167	-0,544	-0,186	-0,093	0,293	-0,303	0,839	-0,231	-0,586
Finland	0,515	-0,204	0,311	-0,120	0,625	-0,103	-0,379	0,889	0,771
France	0,460	-0,263	-0,282	0,174	0,259	-0,444	-0,632	0,196	0,138
Germany	0,190	-0,716	-0,377	-0,150	0,489	-0,258	0,656	-0,593	-0,737
Iceland	0,576	0,752	0,336	0,210	0,531	0,686	0,835	0,079	0,381
Israel	0,495	0,784	-0,020	0,738	0,454	0,724	0,419	0,634	0,575
Japan	0,942	0,374	0,712	-0,246	0,934	0,371	-0,079	0,715	0,893
Korea, Rep.	0,857	0,913	0,932	0,861	0,868	0,910	0,965	0,822	0,965
Luxembourg	-0,473	-0,793	-0,264	0,359	0,077	-0,257	0,410	0,898	0,956
Netherlands	0,978	-0,191	0,097	-0,034	0,955	0,028	0,331	0,090	0,356
Norway	0,824	-0,332	-0,826	-0,614	0,842	-0,347	0,877	-0,668	0,520
Singapore	0,785	0,601	0,042	0,681	0,754	0,450	0,671	0,324	0,878
Ukraine	0,655	-0,543	0,044	-0,182	0,512	-0,580	-0,642	0,578	0,046
United Kingdom	0,268	-0,714	-0,330	-0,406	0,427	-0,558	-0,135	0,008	0,292
United States	-0,721	-0,532	-0,062	0,780	-0,711	-0,541	0,274	-0,076	0,516
Country	**I_2I_3**	**I_3I_4**	**S_1E_1**	**S_1E_2**	**S_1E_3**	**S_1I_1**	**S_1I_2**	**S_1I_3**	**S_1I_4**
Australia	0,256	0,530	-0,339	-0,533	-0,545	0,153	0,019	-0,409	-0,053
Austria	-0,500	0,845	-0,166	0,383	0,340	-0,674	0,312	-0,529	-0,595
China	0,800	0,479	-0,593	0,968	0,968	0,379	0,762	0,948	0,748
Denmark	-0,160	0,564	-0,316	0,555	0,518	-0,102	0,490	0,025	-0,645
Finland	-0,337	0,617	-0,389	0,606	0,598	-0,414	0,202	0,751	-0,223
France	-0,663	0,676	-0,204	0,874	0,935	-0,640	0,218	0,055	-0,567
Germany	-0,720	0,433	0,318	0,590	0,727	0,262	-0,190	0,352	-0,574
Iceland	0,234	0,913	0,738	0,869	0,968	-0,736	-0,767	0,296	0,049
Israel	0,540	0,663	-0,870	0,410	0,313	0,878	0,965	0,652	0,909
Japan	-0,431	0,374	-0,158	0,009	0,109	0,117	0,388	0,608	0,079
Korea, Rep.	0,684	0,911	-0,544	0,822	0,782	0,880	0,900	0,559	0,721
Luxembourg	0,468	0,884	0,754	-0,632	-0,424	0,811	0,797	0,736	0,864
Netherlands	0,138	-0,109	-0,499	0,720	0,683	0,119	0,257	0,794	-0,459
Norway	-0,671	0,045	0,792	-0,051	0,042	-0,286	-0,649	-0,211	-0,468
Singapore	0,644	0,709	0,630	-0,301	-0,251	-0,125	0,041	-0,824	-0,671
Ukraine	-0,832	0,067	-0,396	0,819	0,818	-0,533	0,655	0,719	-0,747
United Kingdom	-0,879	-0,104	-0,757	0,388	0,142	-0,527	0,622	-0,601	-0,014

United States	-0,797	0,762	-0,866	0,685	0,629	0,100	0,962	-0,710	-0,248

In addition, data analysis at the micro level also proves the presence of a cyclical relationship between the volume of innovation costs of enterprises and their economic results. As seen in fig. 1, the deterioration of the economic situation and the increase in risk conditions stimulate enterprises to intensify innovation.

We believe that the development of the economic system is possible only with the use of a balanced assessment, namely: economic agents, planning their activities, should take into account the balance of their development in four directions (economic, social, ecological and innovative). As scientists have repeatedly proven, the desire to achieve only economic goals has a negative impact on social factors and brings negative results for the environment. At the same time, the rapid development of technologies within the framework of Industry 4.0, the requirement to comply with the principles of the circular economy encourage us to pay attention to the innovative

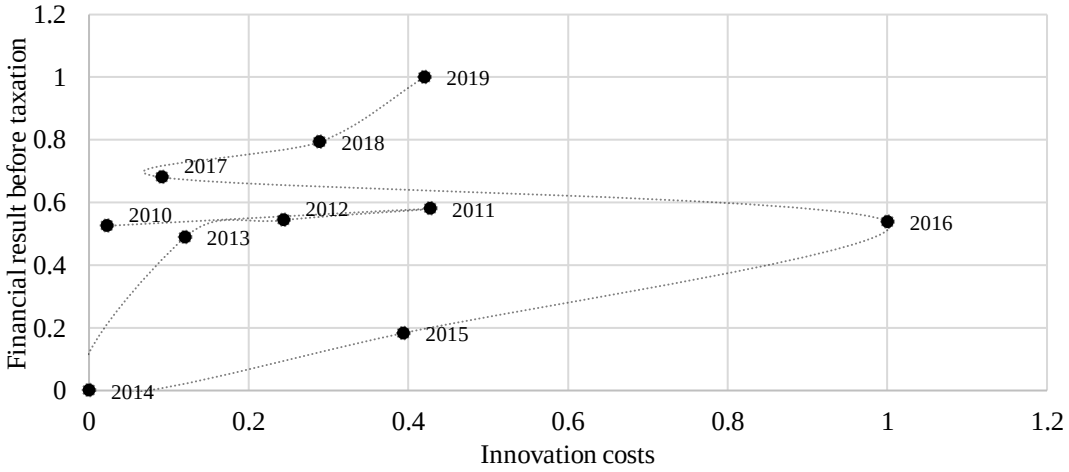

Figure 1. Relationship between enterprises spending on innovation and their financial performance (built on data [5])

component. Already at the stage of product development, the concept of the life cycle of the product, its ecological footprint, the total cost of ownership, etc., must be taken into account. Thus, we suggest using a model of balanced assessment of innovative projects, which takes into account four assessment vectors: economic, ecological, social, innovative.

For the implementation of innovative projects in the conditions of threats, we consider it expedient to implement the following measures:

1. Carrying out a preliminary assessment of the project according to four components.

2. Involvement of stakeholders in project implementation.

3. Identification of threats to the implementation of the project, taking into account international, macroeconomic, sectoral factors and the specifics of the activity of a specific economic agent. Development of a system of measures to prevent and minimize the impact of threats at the level of the business ecosystem and bring them to the attention of all subjects, taking into account the four directions of development.

4. Monitoring the implementation of the developed plan of measures and promptly making changes if necessary.

We believe that the proposed approach to the evaluation of innovative projects will increase their effectiveness, which in general will have a positive impact on the restoration and development of the national economy.

References

1. On the national security of Ukraine: Law of Ukraine dated June 21, 2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
2. Skorobogatova N., Desna A. (2021) Components of the investment attractiveness of the state in the context of Industry 4.0. Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. Pp. 868–872. Available at: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/INNOVATIONS-ANDPROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-29-31.12.21.pdf
3. The official site of the World Bank Open Data. URL: https://data.worldbank.org/
4. The Sustainable Development Report. URL: https://www.sdgindex.org/
5. The official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

Тарасенко Л. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

УДК 347.78.01

ПРАВО ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS) НА НЕОРИГІНАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ, ЗГЕНЕРОВАНІ КОМП'ЮТЕРНОЮ ПРОГРАМОЮ

SUI GENERIS RIGHT TO NON-ORIGINAL COMPUTER-GENERATED OBJECTS

Стаття присвячена правовому аналізу правовому режиму неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою. Доведено важливість відповідного правового регулювання щодо об'єктів, які генеруються комп'ютерною програмою. Визначено ознаки досліджуваного об'єкту: відмінність від вже існуючих подібних об'єктів; створення об'єкту виключно у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі людини. Доведено, що хоча об'єкт трактується законом як неоригінальний, але він повинен бути відмінним (тобто має відрізнятися) від інших так званих «подібних» об'єктів, тобто йдеться про умовну, але обов'язкову «новизну» об'єкту, який генерується комп'ютерною програмою. Встановлено, що суб'єктами, які наділяється майновими правами на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, є володільці майнових прав, або особи, які мають ліцензійні повноваження на комп'ютерну програму.

Ключові слова: *комп'ютерна програма, право sui generis, майнові права, захист прав, суд.*

The article is devoted to the legal analysis of the legal regime of non-original objects generated by a computer program. The importance of appropriate legal regulation regarding objects generated by a computer program is proven. The features of the researched object are determined: difference from already existing similar objects; creation of an object solely as a result of the operation of a computer program without direct human participation. It is proved that although the object is interpreted by law as non-original, it must be different (that is, it must differ) from other so-called "similar" objects, that is, it is a matter of conditional but mandatory "novelty" of the object, which generated by a computer program. It has been established that the subjects who are granted property rights to non-original objects generated by a computer program are the owners of property rights or persons who have licensing authority for the computer program.

Keywords: *computer program, sui generis law, property rights, rights protection, court.*

Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. (далі – закон про авторське право) регулює відносини не лише щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та суміжних прав, а також унормовує відносини щодо прав особливого роду (sui generis), пов’язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав.

Такими правами особливого роду є права на неоригінальні об’єкти, згенеровані комп’ютерною програмою, а також на права на бази даних, що не є оригінальними. Доцільним є також можливість поширення правового режиму sui generis на фотографії (які не є фотографічними творами), однак цей підхід законодавець наразі не підтримав.

Відзначаємо надзвичайну потрібність відповідного правового регулювання щодо об’єктів, які генеруються комп’ютерною програмою. Станом на сьогодні існує потреба у правовій визначеності щодо вказаних об’єктів. Законодавець обрав, очевидно, найбільш вдалий підхід правового регулювання щодо об’єкту, який генерується комп’ютерною програмою. У п.

5 ч. 2 ст. 3 Закону про авторське право вказано, що положення цього закону спрямовані на охорону та захист майнових прав і суб'єктів права особливого роду (sui generis) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, зазначених у статті 33 цього Закону.

Стаття 33 закону про авторське право є спеціальною нормою, яка визначає правовий режим об'єктів, створених комп'ютерною програмою.

Звертаємо увагу на термінологію: законодавець вживає поняття «неоригінальний об'єкт» для визначення та характеристики терміну «об'єкту, який згенеровано комп'ютерною програмою». Очевидно, такий підхід спрямований на розмежування твору як об'єкту авторського права (який створюється людиною, її творчою працею, і який є оригінальним) і власне «не твору», а «об'єкту», який створено без безпосередньої творчої праці людини. Тому власне і з'являється не твір, а – об'єкт, до того ж – об'єкт неоригінальний (наголос на відсутності оригінальності як результату інтелектуальної творчої діяльності людини-автора).

Законодавець не вживає поняття «створено» щодо неоригінального об'єкту, натомість у законі вказано – «*згенеровано* комп'ютерною програмою». Це словосполучення додатково підкреслює відсутність творчості людини в об'єкті, який *генерується*, а не «*створюється*» як твір, як результат власне творчої праці.

Відтак маємо законодавче поняття «*неоригінальний* об'єкт (не твір), який *згенеровано* (не створено) комп'ютерною програмою.

Загалом правовий режим такого об'єкту, який є неоригінальним і який згенеровано комп'ютерною програмою, дуже подібний на правовий режим твору як об'єкту авторського права, що дає змогу відповідним суб'єктам здійснювати та захищати права на ці об'єкти.

Стаття 33 закону про авторське право визначає неоригінальний об'єкт, що згенерований комп'ютерною програмою, як об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні

цього об’єкта. З цього визначення можна виділити наступні ознаки вказаного об'єкту:

1. відмінність, різниця від вже існуючих подібних об’єктів;
2. створення об'єкту виключно у результаті функціонування комп’ютерної програми без безпосередньої участі людини.

Отже, хоча об'єкт трактується законом як неоригінальний, але він повинен бути відмінним (тобто має відрізнятися) від інших так званих «подібних» об'єктів. Тобто йдеться про умовну, але обов’язкову «новизну» об'єкту, який генерується комп'ютерною програмою. Новизна полягає у тому, що генерований програмою об'єкт повинен відрізнятися, тобто повинен іншим, новим, порівняно з іншими «об'єктами». Закон не конкретизує, що мається на увазі під іншими об'єктами, які вже існують, і є подібними на згенерований об'єкт. На нашу думку, йдеться як про інші об'єкти, які згенеровані комп'ютерною програмою і є «неоригінальними», так і про вже існуючі об'єкти авторського права та суміжних прав. Безумовно, у разі спору, особливо спору, який вирішується у судовому порядку, факт відмінності (тобто новизни, умовної «оригінальності») слід буде доводити шляхом надання висновку судової експертизи. Лише судовий експерт вправі визначити наявність/відсутність «відмінності» від інших об'єктів авторського права, суміжних прав, які вже існують на момент генерування.

Друга ознака (створення об'єкту виключно у результаті функціонування комп’ютерної програми без безпосередньої участі людини) свідчить про те, що комп'ютерна програма самостійно, без участі людини, генерує певний новий об'єкт, який потенційно може набути правового режиму неоригінального об’єкту, що згенерований комп’ютерною програмою. Відтак «людський фактор», який може впливати на створення (генерацію) такого об'єкту, - виключається. Знову ж таки, у разі виникнення спору, чи людина долучалася до створення такого об'єкту, чи ні, що напряму впливає на те, який правовий режим матиме створений (згенерований) об'єкт (твір, чи неоригінальний об'єкт), цей факт може бути встановлено шляхом проведення відповідної

судової експертизи (зокрема, комп'ютерно-технічної експертизи). Про відсутність людського фактору у створенні (генеруванні) неоригінального об'єкту свідчить і інша норма, яка спрямована на конкретизацію цієї ознаки. Так, відповідно до аб. 2 ч. 1 ст. 33 закону про авторське право твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою. Відтак використанням комп'ютерних технологій людиною, що має наслідком створення нового твору, не трактується законодавцем як генерація неоригінального об'єкту.

Законодавець визначив суб'єктів, які наділяється майновими правами на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (ч. 2 ст. 33 закону про авторське право). До таких суб'єктів належать особи, які є володільцями майнових прав (автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму) або ж які мають ліцензійні повноваження на комп'ютерну програму (правомірні користувачі комп'ютерної програми). Також закон конкретизує, що договором можуть визначатися умови належності права особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані відповідними комп'ютерними програмами. Водночас вказана законодавча норма містить певні прогалини, які потребують уточнення на законодавчому рівні. Зокрема, якщо з володільцями майнових прав на комп'ютерну програму все цілком зрозуміло і логічно, то щодо осіб, які мають ліцензійні повноваження на неї, виникають питання. Зокрема, ліцензійні повноваження – слід розуміти як володіння ліцензією певного виду. Ліцензії на використання, зокрема, об'єктів авторського права, можуть бути виключним і не виключними. У разі надання виключної ліцензії на використання комп'ютерної програми, все цілком зрозуміло – законний користувач дійсно правомірно використовує комп'ютерну програму, яка здатна згенерувати новий неоригінальний об'єкт. Водночас у разі генерування нового неоригінального об'єкту комп'ютерною програмою, на яку має

ліцензійні повноваження законний користувач, який володіє нею на засадах невиключної ліцензії (наприклад, EULA, чи інша подібна ліцензія), виникає питання щодо належності майнових прав на такий новостворений об'єкт. На нашу думку, ч. 2 ст. 33 закону про авторське право в частині належності майнових прав на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, підлягає конкретизації: «ліцензійні повноваження» слід змінити на словосполучення «особи, які на підставі виключної ліцензії користуються комп'ютерною програмою», або на інше подібне за змістом формулювання

Важливим є те, що у результаті утворення неоригінального об’єкта, згенерованого комп’ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають взагалі. Це особливість вказаного об'єкта.

У даному випадку виникають майнові права на об'єкт, які фактично є тотожними майновим правам автора (інших суб'єктів майнових авторських прав), обсяг яких визначено статтею 12 закону про авторське право, серед яких право використовувати об'єкт будь-яким способом (способами), а також виключне право дозволяти або забороняти використання об'єкту іншими особами.

При створенні неоригінального об'єкту, згенерованого комп’ютерною програмою, слід дотримуватися майнових прав на 1) інші неоригінальні об’єкти, згенеровані комп’ютерною програмою, які використовуються у процесі генерування нового неоригінального об’єкта; 2) об'єкти авторського права та/або суміжних прав, які зазнали використання у процесі генерування такого неоригінального об’єкта.

Щодо надання дозволу на використання неоригінального об’єкту, згенерований комп’ютерною програмою, або щодо передання виключних майнових прав на нього діють положення аналогічні положенням щодо наданню дозволу на використання або ж щодо передання виключних майнових авторських прав. Так, закон про авторське у ч 8, 9 ст. 33 містить відсилочну норму до ст. 49, 50 цього ж закону щодо можливості укладення договору про надання дозволу на використання цього об’єкта будь-якими

способами на підставі ліцензійного (або іншого) договору (на умовах виключної або ж невиключної ліцензії), або ж щодо можливості відчуження прав на цей об'єкт на підставі договору про передання (відчуження) майнових прав.

Законодавець допускає можливість захисту прав на неоригінальний об’єкт, згенерований комп’ютерною програмою, в судовому порядку відповідно до ст. 55 закону про авторське право.

У ч. 2 ст. 55 закону про авторське право передбачено можливість усіх суб'єктів, які вказані у ч. 1 цієї ж статті (в тому числі і суб'єктів права на неоригінальні об’єкти, згенерований комп’ютерною програмою) обирати будь-які способи захисту. Звертаємо увагу, на можливість використання такого способу захисту як стягнення компенсації замість відшкодування збитків, а також – можливість вимагати припинення підготовчих дій до порушення права. Це реальні законодавчі гарантії щодо потенційного захисту порушеного права на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп’ютерною програмою.

Отже, правове регулювання неоригінальних об'єктів, згенерованих комп’ютерною програмою, вийшло на новий рівень. На рівні закону внесено правову визначеність щодо визначення правового режиму цих об'єктів. Підхід законодавця є загалом правильним та логічним.

Цибульов П. М., Хмарський А. В.,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

УДК 347.78

ПОРІВНЯННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УНІВЕРСИТЕТАМИ

COMPARISON OF INNOVATIVE SYSTEMS FOR THE COMMERCIALIZATION OF OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS BY UNIVERSITIES

Зроблено порівняння п'яти моделей інноваційних систем щодо їх придатності для комерціалізації результатів наукових досліджень університетами України.

Ключові слова: *інноваційна система, комерціалізація, об'єкти права інтелектуальної власності.*

A comparison of five models of innovation systems was made regarding their suitability for commercialization of the results of scientific research by universities of Ukraine.

Keywords: *innovation system, commercialization, objects of intellectual property rights.*

Зростання економік розвинутих країн забезпечується створенням нових знань та наступною їх трансформацією у товари чи послуги, що мають попит на ринку. В Україні переважна кількість нових знань створюється університетами. Проблема полягає в тому, що тільки незначна кількість знань, що за визначенням є об'єктами права інтелектуальної власності (ОПІВ), використовується в економіці для виробництва товарів та надання послуг. Одна з причин цього–недосконала інноваційна система, що використовується в Україні для трансферу технологій.

Ціль дослідження – порівняння існуючих інноваційних систем на предмет можливості їх використання для підвищення ефективності комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності університетами.

Основна частина. На рисунку представлені пять моделей інноваційних систем. В розвинених країнах успішно реалізується запропонована Г.Іцковицем модель «потрійної спіралі» (1) [1]. Налагоджена співпраця за схемою «університет (У)-держава (Д)-бізнес (Б)» дає найкращий єкономічний ефект. Однак, в наслідок нормативної, фінансової та організаційної зарегульованості інноваційної діяльності в Україні ця система не працює. В США, поряд з системою (1), використовується система (2), у відповідності до якої держава виділяє кошти бізнесу за умови, що бізнес фінансує НДДКР університету, а на основі результатів НДДКР, отриманих ним від ууніверситету, бізнесом будуть створені інновації, а бізнес опосередковано через податки поверне гроші державі.

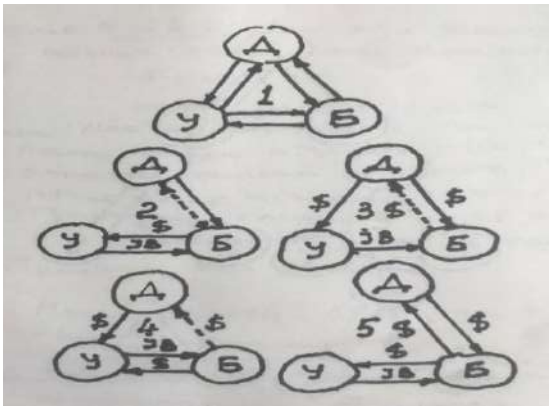

В країнах ЕС після 2014 р. розбудовується система (3), що заснована на ідеї державної закупівлі інновацій. За цією схемою держава фінансує як НДДКР, так і постановку на виробництво інноваційної продукції. Схема передбачає виконання НДДКР кількома університетами, або іншими науковими установами, на конкурсних засадах. Держава повертає гроші через податки від продажу інноваційної продукції, що вироблені бізнесом.

В Україні використовується модель (4), за якою держава (МОН, ДФДУ) фінансує виконання НДДКР університетом. Університет передає результати НДДКР (ОПІВ) бізнесу на комерційній основі. Бізнес виробляє і продає інноваційну продукцію чи послуги на ринку. А держава повертає інвестовані в університет гроші через податки на реалізовану продукцію.

Недоліками цієї моделі є те, що МОН та НФДУ виділяють університетам кошти на виконання наукових досліджень та розробок без првязки до конкретного користувача результатами досліджень. Університет не має замовлень від бізнесу на виконання досліджень. Ефективність інноваційної діяльності університетів, на нашу думку, вимірюється кількістю

комерціалізованих результатів наукових досліджень (ОПІВ), а не кількістю опублікованих наукових статей, монографій, захищених дисертацій тощо. У той же час, університет має жорсткі обмеження у використанні виділених на дослідження бюджетних грошей та надмірну зарегульованість процесу оцінки та передання результатів досліджень бізнесу. Етапи інноваційного процесу: фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, експериментальні розробки, а також постановка продукції на виробництво здійснюються без звязку між ними та фінансуються незалежно від виконання інших етапів.

Теоретично можлива схема (5), за якою бізнес бере кредит від банку і фінансує виконання НДДКР університетом. На основі результатів НДДКР бізнес виробляє і реалізує інноваційну продукцію на ринку та повертає запозичені гроші банку. Реалізація такої схеми повязана з великим ризиком. Але ця схема може бути придатною для стартапів, що засновані університетом на основі власних ОПІВ. За цією схемою університет вносить в уставний капітал стартапу майнові права на створені ним ОПІВ, стартап залучає інвестицію на оранізацію виробництва інноваційної продукції, реалізує її, а університет отримує свою частку від економічної діяльності стартапу.

Висновки:

1. Існуюча в Україні модель комерціалізації результатів наукових досліджень, що є обєктами права інтелектуальної власності, не ефективна в наслідок надмірної правової, фінансової та організаційної зарегульованості і тому потребує удосконалення з орієнтацією на інноваційні моделі США та ЄС.

2. В умовах військового стану та для здійснення критично важливих проектів, доцільно використати модель державаної закупівлі інновацій, що розроблена ЄС.

Список використаних джерел:

1. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты-предприятия-государство. Инновации в действии: Монография / пер с англ. Под. ред. А.Ф.Уварова. – Томск, Том. Гос. Ун-т, [2010. - 237 с.]

Шахбазян К. С.,

к.ю.н., Учений секретар,
Центр досліджень інтелектуальної власності
та трансферу технологій НАН України

УДК: 347.77

ВИБІР СТРАТЕГІЇ ДОГОВІРНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ

CHOICE OF LEGAL STRATEGY OF TEHCNOLOGY TRANSFER BY SCIENTIFIC&RESEARCH INSTITUTIONS

В доповіді визначено основні види договорів з трансферу технологій, зазначені напрямки формування стратегії договірно-правового регулювання трансферу технології, яку розроблено в науковій установі, і виділені варіанти, оптимальні для ринку України та іноземних країн.

Ключові слова: *договори про трансфер технологій, ліцензійні договори, договори про нерозголошення конфіденційної інформації, договори технічного сприяння; договори інжинірингу; договори щодо виконання проектів «під ключ».*

Report defines the main types of technology transfer contracts, indicates directions of forming a strategy for the contractual and legal regulation of transfer of technology, developed in a scientific institution, and selects options that are optimal for the market of Ukraine and foreign countries.

Keywords: *technology transfer agreements, license agreements, confidentiality agreements (non-disclosure agreements), ingeneering agreements, turn-key project agreements, agreements on technical cooperation.*

Враховуючи практику укладання договорів науковими установам України, можливо визначити наступні види договорів з трансферу технологій:

- ліцензійні договори;
- договори про передання ноу-хау;
- договори про нерозголошення конфіденційної інформації при укладанні договорів про трансфер технологій;
- договори технічного сприяння;
- договори інжинірингу;
- договори щодо виконання проектів «під ключ».

Розробка ліцензійної стратегії. Для університетів іноземних країн характерним є укладання ліцензійних угод з залученням ліцензіатом спеціалістів університету до подальшого доопрацювання технології. Складнощі з виплатою роялті зазвичай відсутні через зацікавленість у долготривалому співробітництві, існуючими традиціями правового суспільства. Другий варіант – створення вченими венчурного підприємства, де університет за рахунок переданих підприємству прав інтелектуальної власності володіє часткою статутного фонду, подальше залучення ризикового капіталу для освоєння технології.

В Україні оптимальним є

для національного ринку:

– забезпечення захисту винаходу, а також торговельної марки національними охоронними документами; організація інститутом власного дослідного виробництва продукції;
– інший варіант – надання ліцензії заводу-виробнику з максимально можливим контролем за виробницвом та звітністю за продажами. Також можливим є варіант організації під перспективний напрямок приватної виробничої фірми з наданням фірмі ліцензії на виробництво продукції та відрахуванням інституту відповідних роялті;

для закордонного ринку:

- поставка готової продукції, яка (в силу цінових показників, а також того, що винаходи, які охороняються в Україні, вже склали рівень техніки) може бути реалізована за кордон і без відповідної патентної охорони в країні покупця;
- укладання договору про кооперацію з виробництва певного виду виробів з відомою закордонною фірмою із забезпеченням витрат на патентну охорону цією фірмою;
- передання ноу-хау щодо процесу виробництва на умовах договору технічного сприяння, поставки та налаштування обладнання, навчання, нагляду;
- отримання патенту на винахід за кордоном спільно вітчизняною організацією та закордонною фірмою при фінансуванні витрат фірмою з наступною спільною реалізацією винаходу та розподілом доходів.

В переговорах про передачу технології варто з пакету технологій найбільш нову залишити на час, коли буде можливість з перших власних грошових надходжень забезпечити її патентний захист за кордоном.

Трансфер технологій є можливим із застосуванням різних підходів, що включає надання ліцензій, створення венчурного підприємства, придбання компанії, створення спільного підприємства, формування стратегічного альянсу, продаж прав інтелектуальної власності, надання технічного сприяння, будівництво підприємства «під ключ» та ін. Кожний підхід несе в собі певний ризик, а також відрізняється прибутками від комерціалізації нововведення.

Створення власного підприємства: є найризикованішим, це пов’язано зі значними витратами на створення і просування продукції (маркетинг). Однак у випадку успіху стає можливим отримання найбільших прибутків. При цьому зберігається повний контроль за бізнесом.

Придбання компанії: придбання компанії, виробничої лінії, через яку можливо випускати продукцію з використанням об’єктів права

інтелектуальної власності, що є не набагато менш ризикованим, вимагає фінансових витрат.

Створення господарського товариства: Звичайно використовується при об'єднанні зусиль фірм, що мають майнові права на технологію, підприємства, де є можливим організувати виробництво продукції, та/або фінансуючої організації. Ризик є невеликим. Зменшення прибутків пов'язано з їхнім поділом між засновниками.

Ліцензування: ще більш знижує ризик для ліцензіара, так як звичайно ризик освоєння продукції і виплат (у випадку затримки з випуском продукції) лежить на ліцензіаті. Проте в цьому випадку суми роялті можуть значно поступатися раніше вказаним варіантам. Проблемою (за недобросовісного або географічно віддаленого ліцензіата) є контроль за випуском продукції за ліцензією та прибутками ліцензіату від її реалізації. При укладанні ліцензії вирішуються питання: чи будуть передані права на об'єкти технології в повному обсязі на весь строк охорони прав або обмежується спосіб застосування, територія, строк, видається проста ліцензія або виключна.

Положення, що за виключної ліцензії ліцензіар отримує більші роялті з підтримкою ціни на ліцензійну продукцію на більш високому рівні, застосовується не у всіх випадках. За ліцензування, наприклад, методу діагностики, способу, речовини, що використовуються при виробництві інших продуктів, можливим є надання великої кількості невиключних ліцензій з низькими ставками роялті, однак, у зв'язку з широким застосуванням такий підхід може привести до значних прибутків. Окрім того, виключна ліцензія виправдана лише тоді, якщо ліцензіат може забезпечити насичення відповідного ринку ліцензійною продукцією.

Укладання ліцензійної угоди також не свідчить, що маркетинг (в тому числі і продаж) ліцензійної продукції здійснює лише ліцензіат. Права інтелектуальної власності можуть бути передані третій стороні для виробництва продукції, яка потім буде поширюватись ліцензіаром. Така стратегія ефективна, коли ліцензіат виробляє продукт з більш низькою

собівартістю. Така система отримала широке поширення з винесенням виробництва до країн з низькою вартістю виробництва, що супроводжується поставкою обладнання, вихідних матеріалів, комплектуючих, навчанням, контролем якості, придбанням продукції за фіксованими цінами.

Можливою є видача ліцензій лише на дистриб'юцію виробленої продукції, що дозволяє без додаткових витрат на маркетинг та побудову власної мережі продажів вийти на нові ринки.

Продаж***:*** найменший ризик є при переданні всіх прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Однак, так як в цьому випадку на відміну від ліцензування відсутній подальший зв'язок покупця та продавця і весь ризик освоєння лежить на покупці, ціна угоди може бути мінімальною.

Укладання договору технічного сприяння і будівництво підприємства «під ключ»: ініціатором угоди виступає сторона, яка купує технологію. Технічне сприяння звичайно включає поставку обладнання, його наладку, введення у дію; передачу прав інтелектуальної власності, навчання. Будівництво підприємства «під ключ» відрізняється масштабами - вводиться у дію виробничий комплекс.

Підготовка договорів про передачу технологій: передача технологій звичайно передбачає укладання основної угоди (про технічне сприяння, створення господарського товариства, угоди про кооперацію тощо), що відповідає тому чи іншому способу передачі, і ряду супутних угод – ліцензії на використання винаходу та інших об'єктів інтелектуальної власності, ноу-хау, договору про навчання персоналу, договору про кооперацію у проведенні наукових досліджень тощо. Їх підготовка можлива лише за впевненості, що угоди з авторами технологій є легітимними, дозволяють забезпечити як захист технології від розголошення, так і зацікавленість авторів у впровадженні технології; а також забезпечується режим охорони конфіденційності на підприємстві - ліцензіаті.

Для країн СНД суттєвим є прив'язка виплат роялті не до прибутку, якого може й не бути, а до доходу, отриманому ліцензіатом від реалізації продукції

або за одиницю випущеної продукції. Ставки можуть бути досить точно встановлені, якщо відома собівартість ліцензійної продукції та купівельна вартість. Об'єктивним обмеженням розміру ставок буде гранична ціна продукції, можлива для пропозиції на ринку. Суб'єктивним – намагання ліцензіата максимізувати свій власний прибуток за рахунок зменшення ставок роялті при переговорах.

Досвід укладення ліцензійних угод показує, що в основному ставки роялті складають 3-9% від отриманого доходу, однак вони можуть бути в окремих випадках 20 та більше відсотків. Паушальний платіж за кордоном складає в середньому $100 000 - $300 000 із загальним діапазоном $5000 - $1 000 000.

Часто іноземна сторона фінансує в Україні доопрацювання української технології до умов свого підприємства з подальшою передачею прав. В цьому випадку потрібно уникати виплат лише за проведення досліджень та розробок, що зазвичай намагається нав'язати контрагент. Для університетської науки за кордоном прийнята в таких проектах подальша участь університету в прибутках з виплатою додаткових роялті, які можуть бути меншими за прийняті, але тим не менше мати місце. Таке є добре знайомим іноземним фірмам, що розраховують з'економити на виконавцях робіт з країн СНД.

СЕКЦІЯ 5. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Гриценюк В. О.,
керуючий партнер АО «Exponenta», адвокат
аспірант 1-го року денної форми навчання
Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 346

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

UNFAIR COMPETITION IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY UNDER MARTIAL LAW

Розглянуто прояви недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Проаналізовано та наведено приклади наступних випадків недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності: крадіжка інтелектуальної власності, використання шпигунства та підривництва, фальшивомонетництво, незаконне копіювання та розповсюдження, використання фальшивої інформації, заволодіння технологіями через насильство. Доведено, що для запобігання недобросовісній конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану необхідно вживати додаткових заходів безпеки та захисту прав власності.

Ключові слова: *недобросовісна конкуренція, порушення, захист прав, інтелектуальна власність.*

The manifestations of unfair competition in the field of intellectual property under martial law are considered. The following cases of unfair competition in the field of intellectual property are analyzed and examples are given: theft of intellectual property, use of espionage and subversion, counterfeiting, illegal

copying and distribution, use of false information, and seizure of technology through violence. It is proved that to prevent unfair competition in the field of intellectual property under martial law, it is necessary to take additional security and property rights protection measures.

Key words: *unfair competition, infringement, protection of rights, intellectual property.*

Належний захист прав інтелектуальної власності розглядається як фактор підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, а також як засіб захисту від недобросовісної конкуренції [1, с. 87].

Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану може завдати серйозної шкоди інноваційному розвитку та економічному становищу країни. Конкуренти можуть зловживати ситуацією та використовувати інтелектуальну власність інших компаній без їхнього дозволу, що може призвести до серйозних порушень прав власності та зниження доходів.

Недобросовісні конкуренти можуть використовувати воєнний стан для отримання конфіденційної інформації про інтелектуальну власність своїх конкурентів та використовувати її для власних цілей. Це може призвести до копіювання технологій та ідей, що належать іншим компаніям, та втрати їхніх інтелектуальних активів.

Для запобігання недобросовісній конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану необхідно вживати додаткових заходів безпеки та захисту прав власності. Компанії та організації повинні забезпечувати надійний захист своїх інтелектуальних активів та даних від кібератак та фізичного втручання. Крім того, необхідно збільшувати увагу до правового захисту інтелектуальної власності та посилення контролю за її порушенням.

Умови воєнного стану можуть бути використані як можливість для зміцнення захисту інтелектуальної власності та зменшення ризиків порушення прав власності.

Умови воєнного стану створюють додаткові перешкоди для захисту інтелектуальної власності та сприяти недобросовісній конкуренції. Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності в умовах воєнного стану може проявлятися таким чином:

1. Крадіжка інтелектуальної власності: Умови воєнного стану можуть сприяти крадіжці та незаконному використанню технологій, які знаходяться під захистом прав на інтелектуальну власність. Зокрема це може бути крадіжка та порушення прав на патенти. Так, в ході Другої світової війни німецькі науковці викрали технології з багатьох країн, в тому числі з США, Великобританії та Японії, що дозволило Німеччині розробляти більш ефективну зброю.

2. Використання шпигунства та підривництва: Воєнний стан може збільшити використання шпигунства та підривництва для отримання технологічних інформацій та знань. Історично відомо, що під час війни шпигунство є одним з найпоширеніших методів отримання конкурентної переваги. Наприклад, американський шпигун Вільям Донован використовував свої знання про право для того, щоб отримати конфіденційну інформацію від німецьких компаній.

3. Фальшивомонетництво: Умови воєнного стану можуть сприяти фальшивому виготовленню товарів, зокрема з використанням знань, що знаходяться під захистом прав на інтелектуальну власність.

4. Незаконне копіювання та розповсюдження: Умови воєнного стану можуть збільшити незаконне копіювання та розповсюдження продуктів із захищеною інтелектуальною власністю. Наприклад, в ході війни в Іраку в 2003 році, було зафіксовано випадки копіювання програмного забезпечення, що належало западним компаніям, військовими підрозділами Іраку.

5. Використання фальшивої інформації: Умови воєнного стану можуть призводити до поширення фальшивої інформації, яка може бути використана для отримання конкурентної переваги. Наприклад, в ході війни в Іраку, були поширені чутки про використання ядерної зброї, що допомогло США отримати підтримку для своїх військових операцій. Наразі розповсюдженими є прояви дезінформації та мови ворожнечі.

6. Заволодіння технологіями через насильство: Умови воєнного стану можуть привести до того, що технології та знання можуть бути заволодінні силовим шляхом, без дотримання прав на інтелектуальну власність. Тобто умови воєнного стану можуть призводити до того, що компанії можуть бути змушені передавати свої технології.

Аналізуючи судову практику у справах про захист від недобросовісної конкуренції, Верховний Суд розглянув найбільшу кількість справ, у яких було встановлено порушення, передбачені статтями 4 та 15(1) Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції", а саме: «Неправомірне використання найменування та поширення інформації, що вводить в оману». Також була велика кількість справ, в яких органи АМКУ визнали поведінку суб'єкта господарювання порушенням Закону "Про захист економічної конкуренції" у вигляді дискредитації та спонукання до бойкоту суб'єкта господарювання, як це передбачено статтями 8 та 10 цього ж закону.

Отже, у цих умовах держава повинна бути особливо уважною до захисту прав на інтелектуальну власність та вживати заходів для запобігання недобросовісній конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Борсук Н.Я. Захист інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції органами Антимонопольного комітету України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету: Серія ПРАВО*. 2021. Випуск 68. С. 86-90. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.14

Зав'язун О. С.,
студентка 2 року навчання ОР «Магістр»
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 340

ПОРЯДОК ЗАХИСТУ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

PROCEDURE FOR PROTECTION AGAINST UNFAIR COMPETITION IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE

Дані тези висвітлюють результати дослідження, що представлені в магістерській роботі за темою «Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності», яка буде захищатися в травні 2023 року в КНУ ім. Тараса Шевченка.

У даних тезах надається визначення поняттю «недобросовісна конкуренція» згідно з положеннями національного та міжнародного права. Структуровано дії, які вважаються проявом недобросовісної конкуренції. Вказано повноваження Антимонопольного комітету України, який здійснює захист від недобросовісної конкуренції та надано статистику результатів його діяльності. Визначено, які рішення може приймати Антимонопольний комітет України та порядок їх оскарження. Наведено приклади розгляду справ Антимонопольним комітетом України та, відповідно, ефективність його діяльності.

Ключові слова: *законодавство; недобросовісна конкуренція; захист; інтелектуальна власність.*

These theses define the concept of «unfair competition» in accordance with the provisions of national and international law. The actions considered to be a manifestation of unfair competition are structured. The author specifies the powers of the Antimonopoly Committee of Ukraine, which protects against unfair

competition and provides statistics on the results of its activities. The author defines the decisions that can be made by the Antimonopoly Committee of Ukraine and the procedure for appealing against them. Examples of cases considered by the Antimonopoly Committee of Ukraine and, accordingly, the effectiveness of its activities are provided.

***Keywords**: legislation; unfair competition; protection; intellectual property.*

Україна з 25 грудня 1991 року є учасником Паризької конвенції про охорону промислової власності. Вимогами у даній конвенції є забезпечення країнами-учасниками ефективного захисту від недобросовісної конкуренції. Дані дії відповідно до Закону України законодавством «Про захист економічної конкуренції» здійснює Антимонопольний комітет України (АМКУ).

На сьогоднішній день, так звана боротьба за ринок включає в себе поняття недобросовісної конкуренції. Відповідно до звітів МКУ за 2020 та 2021 було виписано штрафів на загальну суму 218,8 млн гривень та 185,2 млн гривень відповідно [1] [2]. По суті, недобросовісна конкуренція – це все, що виходить за рамки здорового суперництва. Відповідно до статті 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності, Актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах» [3]. Аналогічна норма передбачена також і статтею 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» містить статті 4, 5, 6, 16, 17 та 19, які передбачають що саме відноситься до поняття недобросовісна конкуренція з використанням прав інтелектуальної власності: - неправомірне використання позначень; - неправомірне використання товару іншого виробника; - копіювання зовнішнього вигляду виробу; - неправомірне збирання, розголошення, схиляння до розголошення і використання комерційної таємниці. При цьому, даний закон має вичерпне поняття всіх

вищезгаданих правопорушень. МКУ може притягнути правопорушника до відповідальності за умови, що інша особа подасть заяву в письмовому вигляді з усіма необхідними документами, що будуть підтверджувати порушення права інтелектуальної власності. Дану заяву суб'єкти господарювання мають право подати до МКУ протягом 6 місяців з моменту, коли їм стало відомо про порушення їх прав.

Строк давності притягнення до відповідальності за недобросовісну конкуренцію становить три роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення [4]. Перед початком розгляду справи, за запитом МКУ, необхідно надати повну та достовірну інформацію, пояснення, докази та висновки експертів – тобто все, що може допомогти підтвердити факт наявності чи відсутності порушення.

Вчинення дій, які визначаються законодавством України як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення МКУ штрафів. Якщо особами було нанесені збитки внаслідок дій, що визначаються недобросовісною конкуренцією, то вони мають право звернутися із позовом до суду у порядку, що визначений цивільним законодавством України.

Якщо МКУ буде встановлено факт неправомірного використання позначень або факт копіювання зовнішнього вигляду виробу, то особа, чиї права було порушено, може звернутися до суду із позовом про вилучення товарів, за допомогою яких вчинялося правопорушення. Таке рішення може прийняти суд у випадку, якщо в інший спосіб не можливо усунути змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта.

Згідно із ст. 30 Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції" МКУ у справах про недобросовісну конкуренцію може приймати обов'язкові для виконання рішення про: 1) визнання факту недобросовісної конкуренції; 2) припинення недобросовісної конкуренції; 3) офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей; 4) накладання штрафів; 5) закриття провадження у справі [4]. Відповідно до статті 60 Закону України «Про захист економічної

конкуренції» заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів МКУ повністю або частково до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення [5].

Варто зазначити, що діяльність МКУ є досить ефективною та приносить свої результати у вигляді захисту прав інтелектуальної власності та компенсування правопорушником збитків, які бути завдані власнику прав інтелектуальної власності. Дані висновки можна зробити проаналізувавши наступні справи МКУ. Однією з останніх справ, яка була розпочата 10 січня 2023 року є справа щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції ТОВ «Дитяче телебачення України».

Справа була порушена після того, як відповідач не виконав рішення Тимчасової адміністративної колегії МКУ, яким було заборонено відповідачу використовувати позначення, що є схожими на позначення телеканалу-конкурента. Дане рішення було прийнято Тимчасовою адміністративною колегією МКУ у зв’язку з надходженням заяви від американської компанії Viacom International Inc., що, починаючи з 1995 року, виробляє та розповсюджує у 183 країнах телевізійні програми та інший розважальний контент. На власних каналах заявник використовує наступні позначення: «NICKELODEON», «NICK» та «NICK JR.». Було встановлено, що без відповідного дозволу починаючи з вересня 2017 року відповідач – ТОВ «Дитяче телебачення України» використовує на своїх телевізійних каналах позначення, які були визнані схожими: «NIKI kids» і «NIKI junior».

Відповідно до вищезазначеної інформації МКУ визнав дані позначення схожими, а відповідно до статті 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», дії відповідача були визнані як неправомірне використання позначень ТОВ, які є схожими з позначеннями американської компанії. МКУ наклав штраф на відповідача у розмірі 80 тисяч гривень та зобов’язала припинити використання позначень «NIKI kids» та «NIKI junior». Відповідач оскаржив дане рішення до господарських судів, але в результаті судових розглядів рішення залишилося незмінним. Оскільки ТОВ не надало

Комітету інформації яка б підтверджували припинення використання ним схожих з конкурентом позначень, Комітетом розпочато розгляд справи за ознаками порушення, передбаченого пунктом 4 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» - невиконання рішення органів МКУ [6].

Дана справа тільки починає розглядатися, тому варто зазначити одну резонансну справу, яка прийшла до свого логічного завершення. ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» звернулась до МКУ зі звинуваченням у порушенні ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» законодавства щодо недобросовісної конкуренції. Заявник звернув увагу на те, що в аптеках продається лікарський засіб «Цитрамон», який добре відомий серед звичайних споживачів, упаковка якого досить схожа на їх власний продукт. Відповідно до опитування, було встановлено, що 90,5% споживачів вважають, що упаковки двох препаратів є подібними. Тому МКУ було визнано, що два пакування відповідних ліків є схожими до ступеня змішування. Комітет проаналізував наявні матеріалами справи та дійшов висновку щодо наявності порушення у діях ТОВ, тому останнє було оштрафовано на 10 млн 191 тис. гривень у 2020 році. Відповідач оскаржив рішення МКУ у суді і цей процес оскарження в суді тривав майже два роки.

Перша інстанція підтримала позицію МКУ, водночас Північний апеляційний господарський суд визнав рішення МКУ недійсним. МКУ оскаржив цю позицію Північного апеляційного господарського суду у Верховному Суді, який у підсумку постановив, що апеляційна інстанція дійшла безпідставного висновку про відсутність у МКУ права проводити опитування споживачів, відтак не виконала свого обов'язку оцінити всі докази, подані сторонами. Верховний Суд повернув справу на повторний розгляд. Після повторного розгляду суд залишив рішення МКУ у силі. І хоча відповідач продовжив оскарження рішення МКУ у касаційній інстанції, 20 грудня 2022 року Верховний Суд закрив касаційне провадження за цією скаргою. Отже, рішення МКУ підтримане судами набрало законної чинності. Відповідач сплатив повну суму штрафу до державного бюджету [7].

Можна зробити висновок, що АМКУ відіграє важливу роль у боротьбі з недобросовісною конкуренцією, зокрема в сфері інтелектуальної власності. Однак, порядок захисту від недобросовісної конкуренції в Україні також стикається з викликами. Деякі з них включають недостатню ефективність виконавчої влади, довготривалість судових процесів, недостатнє розуміння та застосування законодавства з боку суб'єктів господарської діяльності, а також низький рівень свідомості щодо захисту прав інтелектуальної власності. Ці проблеми вимагають додаткових заходів для їх врегулювання та ефективного боротьби з ними. Адже успішна боротьба з недобросовісною конкуренцією в сфері інтелектуальної власності є важливим кроком для забезпечення розвитку інноваційного середовища в Україні, стимулювання економічного зростання та зміцнення позицій країни на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Звіт Антимонопольного комітету України за 2020 рік: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 11.03.2021 № 7-рп. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України. URL: https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf.

2. Звіт Антимонопольного комітету України за 2021 рік: Розпорядження Антимонопольного комітету України від 29.04.2022 № 6-рп. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України. URL: https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/627/ccb/c10/627ccbc10ef3d640199715.pdf.

3. Паризької конвенції про охорону промислової власності: Конвенція Ліги Націй від 20.03.1883 р.: станом на 25 груд. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 06.04.2023).

4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР : станом на 16 жовт. 2020 р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text (дата звернення: 06.04.2023).

5. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text (дата звернення: 06.04.2023).

6. Антимонопольний комітет України. *Офіційний вебпортал*. URL: https://amcu.gov.ua/news/rozpochato-spravu-za-nevikonannya-rishennya-amku-shchodo-kopiyuvannya-poznachen-dityachogo-telekanalu.

7. Антимонопольний комітет України. *Офіційний вебпортал*. URL: https://amcu.gov.ua/news/10-mln-grn-shtrafu-verhovnij-sud-pidtrimav-poziciyu-amku-u-spravi-citramonu.

Слатвінська В.М.
експерт комп'ютерно-технічних експертиз,
асистент кафедри кібербезпеки
Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 346

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ КІБЕРВІЙНИ

UNFAIR COMPETITION IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE CONTEXT OF CYBER WAR

Досліджено приклади недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни. Розглянуто такі приклади недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни, як крадіжка конфіденційної інформації, порушення авторських прав, розповсюдження дезінформації, зловживання правом на інтелектуальну власність, використання шпигунства. Наостанок авторкою зведено перелік заходів із забезпечення недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни.

Ключові слова: *недобросовісна конкуренція, порушення, захист прав, інтелектуальна власність, кібервійна.*

Examples of unfair competition in the field of intellectual property in the context of cyber warfare are studied. The author considers such examples of unfair competition in the field of intellectual property in the context of cyber warfare as theft of confidential information, copyright infringement, dissemination of misinformation, abuse of intellectual property rights, and use of espionage. Finally, the author summarizes a list of measures to ensure unfair competition in the field of intellectual property in the context of cyber war.

Keywords: *unfair competition, infringement, protection of rights, intellectual property, cyber war.*

Проблема забезпечення захисту інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції є особливо гострою в сучасному конкурентному середовищі, особливо в контексті розвитку технологій, комп'ютерних програм та Інтернету [1, с. 87].

Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни стає все більш актуальною та шкідливою для розвитку інноваційного сектору. Кібератаки на компанії та організації з метою крадіжки інтелектуальної власності, зокрема патентів, авторських прав та торгових марок, можуть привести до серйозних фінансових втрат та порушень прав власності. Конкуренція в інтелектуальній сфері не завжди відбувається у законний спосіб, тобто "купівля мізків", промислове шпигунство, "піратство" тощо. Таким чином, існує широке коло питань, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією на ринку прав інтелектуальної власності. Основні проблеми в цій сфері пов'язані з існуванням та особливостями піратства (несанкціонованих товарів) [2, с. 269].

Недобросовісні конкуренти можуть зловживати кібервійною ситуацією, щоб використовувати чужу інтелектуальну власність без дозволу власника. Це може призвести до зниження доходів від продажу товарів та послуг, що використовують цю власність, а також до порушення прав легітимних власників. Крім того, кібератаки можуть використовуватися для збирання конфіденційної інформації про технології та інтелектуальну власність конкурентів з метою їх копіювання та використання у власних проектах.

Деякі приклади недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни можуть включати:

1. Крадіжку конфіденційної інформації: Зловмисники можуть використовувати різні методи для крадіжки конфіденційної інформації

компаній або держав. Наприклад, злом корпоративних систем, фішингові атаки, атаки на інформаційні мережі тощо.

2. Порушення авторських прав: Зловмисники можуть використовувати інтелектуальну власність (наприклад, програмне забезпечення, музику, фільми тощо), не маючи дозволу від власників авторських прав. Це може включати піратство, розповсюдження неліцензійних копій та інші незаконні дії.

3. Розповсюдження дезінформації: Зловмисники можуть використовувати інформаційні канали для поширення неправдивої інформації, що може завдати шкоди конкурентам або державі. Наприклад, за допомогою фейкових новин або інформації з мало знаного джерела, що містить неправдиву інформацію.

4. Зловживання правом на інтелектуальну власність: Конкуренти можуть спробувати зловживати своїм правом на інтелектуальну власність, включаючи подачу неправдивих заявок на патенти або заявок на торгові марки, або попереднє реєстрування інтелектуальної власності, яка належить конкурентам, з метою завдання шкоди їхньому бізнесу.

5. Використання шпигунства: Зловмисники можуть використовувати шпигунське програмне забезпечення для знаходження неопублікованих файлів з подальшим використанням без посилань на автора твору.

Ось деякі заходи, які можуть бути прийняті для забезпечення добросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності в умовах кібервійни:

1. Підвищення захисту інформаційної інфраструктури: Для запобігання крадіжки конфіденційної інформації та інших кібератак, необхідно підвищити захист інформаційної інфраструктури компаній і держав.

2. Посилення законодавства щодо інтелектуальної власності: Для запобігання порушення авторських прав та інших незаконних дій у сфері інтелектуальної власності, необхідно посилити законодавство щодо захисту інтелектуальної власності.

3. Підвищення свідомості про інтелектуальну власність: Для підвищення добросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності, необхідно підвищувати свідомість про права на інтелектуальну власність, її захист та наслідки порушення цих прав.

4. Захист від дезінформації: Для запобігання поширенню неправдивої інформації та боротьби з дезінформацією, необхідно забезпечити ефективний захист інформаційних каналів та підвищувати свідомість про механізми розпізнавання дезінформації.

5. Перевірка на зловживання правом на інтелектуальну власність: Для запобігання зловживання правом на інтелектуальну власність, необхідно перевіряти заявки на патенти та заявки на торгові марки на наявність доказів.

Отже, для боротьби з недобросовісною конкуренцією в сфері інтелектуальної власності умовами кібервійни необхідно вживати заходів щодо забезпечення безпеки інформації та захисту інтелектуальної власності. Компанії та організації повинні забезпечувати захист своїх систем та баз даних від кібератак, використовуючи сучасні технології кібербезпеки. Крім того, можна використовувати захисні механізми, такі як шифрування даних та багаторівневу аутентифікацію користувачів.

Список використаних джерел:

1. Борсук Н.Я. Захист інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції органами Антимонопольного комітету України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету: Серія ПРАВО*. 2021. Випуск 68. С. 86-90. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.14
2. Швець Г.О., Гаргала К.М. Недобросовісна конкуренція в сфері інтелектуальної власності. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. Вип. 31(1). С. 267-271.

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

з міжнародною участю

«СТВОРЕННЯ, ОХОРОНА, ЗАХИСТ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»,

присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності